

לוח

ארץ ישראל

שמושי וספרותי

לשנת התרס"ו

בלוית תמונות וציורים

נערך ע"י

אברהם משה לונץ

עורך ה"ירושלים" ו"אוצר ספרות ארץ ישראל"

שנה אחת עשרה

ירושלים

תובב"א

פעה"ק

תרס"ה

בדפוס העורך והוצאתו

Stadt- u. Univ.-Bibl.
Frankfurt/Main

HM24: Af 582

(Zp. 4800)
Bd 11

יום הולדת הדר מלכנו הרחמן
השולמן האדיר והמנצח (אלגאזי)
עבר אלחמיד כאן

הוא יום הששה עשר לירח שעבן
של שנת תר"ב (1842).

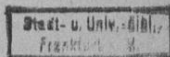
יום עלותי על כסא מלכותו הוא יום התשעה עשר
לירח אויגוסט (לחשבון הישן) שנת תרל"ו (1876)

קביעות השנה הזאת היא זש"ג ופשוטה.
ימיה שנ"ה ושבתותיה נ"א .

שנה ד' למחזור קמן של רצ"ט ללבנה ושנה י'
למחזור גדול של ר"ג לחמה, והיא שנה שלישית
לשמיטה, לדעת הגאונים ז"ל ולמנהג אנשי ארץ
ישראל.

שנת אלק ותתל"ז לחרבן בית מקדשנו.

§ 58/2420

תכן הענינים:

חלק השמושי

ג-יד	לוח לבני שלשת הדתות בלויית מקרי הימים של כל חדש
טז-כב	מנהגי אחינו בארה"ק בדת וחיי העם
כג-כו	לוח קורות ארה"ק מכניסת הארץ עד ימינו אלה
כז-כח	המדה והמשקל
כח-ל	ערכי המטבעות
לא-לג	סדרי הפאסט והתלגראף
לד-לו	המושבות מספר יושביהן ושטח אדמתן

חלק הספרות

9-3	הגדות ומסרות נשכחות מאוספים מספרים וסופרים מהזמן היותר קדום (ראתת"ק) עד העת הנכחית ומסודר עפ"י שדר הזמנים
	מאת העורך

ים כנרת וחמי טבריא (רשימים ממסעי
בגליל), לפני טבריא, טבריא, ים כנרת, חמי
טבריא מאת ישראל גולדפרב

25-10

העיר קברות אבותי קורותיה בקצרה
מהומן: היותר קדים עד ה"א ש', תכונתה,
פנימיות מערת המצפלה, דברי ימיה
והגדות היפות השליכות בה, קורותיה
מהמאה הרביעית עד ימינו אלה
מאת העורך

56-26

חוזה בהקיץ (חזיונות אמיתיות) פרקים
אחדים מכתבי כמהם הגלעדי: א) שומר
סוד, ב) בין החובבים, ג) ההתודעות,
ד) האסיפה, ה) עליה וירידה, ו) השיחות,
ז) על אשדות השיחור,

142-57

הובא לדפוס ע"י בר-לי
שמר ההתקשרות שנעשה בין חו"ר
הספרדים בעה"ק ירושלם ת"ו ובין החכם
ד"ר ל.א. פרנקל מווינה בדבר יסוד בית
הספר להאציל לבית למל (בשנת תרמ"ז)
ע"י ח. מ. מיכלין

150-143

המושבה פתח תקוה מצבה והתקדמותה
בהומן האחרון מאת **

159-151

זמרת הארץ: א) הספרים שנדפסו במשך
השנה, ב) הספרים שנדפסו מכבר, ג) כתבי
יד, מאת העורך 168-160

בית רוטשילד וירושלם כולל פרשת
כל המסדים והצדקות שכונו בית רוטשילד
בירושלם ת"י במשך חמישים שנה החולפות
(תרי"ד-תרס"ד): נסיעת החכם אברהם
הכהן ז"ל לירושלם (בשנת תרי"ד) לכונו
את המסדים ושנים ממכתביו לראשי העדה.
א) בית החולים מאיר רוטשילד, הבנוי
הראשון והבנוי החדש, ב) תמיכת יולדות, ג)
בית ספר ללומדי מלאכה, ד) קופת הלוואת
גמ"ח, ה) לחם לעניים, ו) בית ספר לבנות
עוולין די רוטשילד, ז) בתי רוטשילד בבתי
מחסה, ח) מלאכת החתוב והפסול בביה"ס
אשר לחכי"ח, ט) המושבות, י) צדקות
שונות, מאת העורך 203-169

השירה היהודית הגדולה בירושלם
בשנת תרס"ה, מאת זלמן בן שובים 211-204
שני המאורות הגדולים, הספד על
הראב"ד דעה"ק ירושלם הגאון האדר"ת זצ"ל

והראב"ד דעה"ק חברין הגאון כמוהר"ר חזקיהו

215-212 מדיני וקצת מתולדותם. מאת העורך

היוצא והנכנס דרך חוף יפו בשנות

תרס"ג ותרס"ד: א) החפצים השונים שיצאו

ונכנסו למשקלם מחירם ומקימותם. ב)

אניות קטיר ואניות תרן שיצאו דרך חוף

220-216 יפו, עפ"י הודעת קונסול בריטניה

השנה, המצב בכלל, מצב הכריאות,

פעולות הממשלה ובית מועצות העיר,

התרחבות העיר, החנוך, גידול בתי החסד,

המסחר והתעשייה, ביתר ערי ארה"ק: יפו,

228-221 חברון, צפת, טבריא, המושבות.

ב-לו הודעות

תשרי תשע"ה 1323 October 1905 תרס"ו

מועד ליל ו' ח' שעות ג' דקס

לעברים	מחמ' / רוסים	רוסים	ימים
1	1	17	30
2	2	18	1
3	3	19	2
4	4	20	3
5	5	21	4
6	6	22	5
7	7	23	6
8	8	24	7
9	9	25	8
10	10	26	9
11	11	27	10
12	12	28	11
13	13	29	12
14	14	30	13
15	15	1	14
16	16	2	15
17	17	3	16
18	18	4	17
19	19	5	18
20	20	6	19
21	21	7	20
22	22	8	21
23	23	9	22
24	24	10	23
25	25	11	24
26	26	12	25
27	27	13	26
28	28	14	27
29	29	15	28
30	30	16	29

א' דראש השנה
ב' דראש השנה
יום גדליהו

האזינו שבת טובה, ת"ג כג' שעות
ערב יום כפור
יום כפור

א' דסכות קהלת
ב' דסכות כחול
א' דחול המועד
ב' דחול המועד
ג' דחול המועד
ד' דחול המועד
הושענא רבה
ש"ע (וש"ת בא"י)
ש"ת כחול
אסרו חג

בראשית ומצח"ח
א' דראש חודש

זכרונות ב' בו הריגת גדליהו בן אחיקם ושביית ישוב היהודים
ממצפה,
ה' בו מתו כ' איש מישראל ונחביש ר' עקיבא,
כ"ח בו פטירת שמעון הצדיק, והולכים להשתטח
על קברו.

כסלו שול 1323 December 1905 תרס"ו

מולדו ליל ב' י' שעות.

לעברים	מחמ' / רוסים / רוסים	
1	2	ב' דראש חדש
2	3	
3	4	December
4	5	תולדות
5	6	
6	7	ומן השאלה בחו"ל
7	8	
8	9	
9	10	
10	11	
11	12	ויצא
12	13	
13	14	
14	15	
15	16	Декабрь
16	17	
17	18	וישראל
18	19	
19	20	
20	21	
21	22	
22	23	
23	24	
24	25	וישב מכה"ח א' דחנכה
25	26	
26	27	
27	28	
28	29	
29	1	ערב ראש חדש
30	2	א' דראש חדש

זכרונות ג' בו הוסרו הפסילים אשר העמידו הסורים בחצר העזרה.
 ו' בו מת המלך הורדוס (אלכסנדר ינאי).
 ב"א בו נצחון היהודים על השמרונים והריסת מקדשם.
 כ"ה בו טהרו בני חשמונאי את ההיכל וחנכו את המקדש.
 כ"ח (ז) בו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיה.

טבת ז' אל-קעדה 1323 1906 Januar תרס"ו

מולדו יום ג' כ"ב שעות מ"ד דקיס.

לעברים	מחם	רומים	רומים
1	3	16	29
2	4	17	30
3	5	18	31
4	6	19	1
5	7	20	2
6	8	21	3
7	9	22	4
8	10	23	5
9	11	24	6
10	12	25	7
11	13	26	8
12	14	27	9
13	15	28	10
14	16	29	11
15	17	30	12
16	18	31	13
17	19	1	14
18	20	2	15
19	21	3	16
20	22	4	17
21	23	5	18
22	24	6	19
23	25	7	20
24	26	8	21
25	27	9	22
26	28	10	23
27	29	11	24
28	30	12	25
29	1	13	26

Januar 1906

Январь 1906

ב' דראש חדש
מקין זאת חנכה

ויגש
עשרה בטבת

יח'י

שמות מכה"ח

יז"ק נזוקדס
ערב ראש חדש

זכרונות ז' (י') בו מת עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה.

י' בו סמך מלך בבל על ירושלם.

ב"ה בו (תקצ"ז) רעש גדול התריב את העיר צפת בלה.

ב"ז בו (ה"א ס"ה) פטירת רבינו הרמב"ם.

ב"ט בו (תרנ"ה) פטירת הנאון ר' יהושע ליב דיסקין ו"ל.

שבט ז' אל-ח'נ'א 1323 Februar 1906 תרס"ו

מולדו ליל ה' י"א שעות כ"ח דקיס.

לעברית	מחמ' / רוסים / רומים	
1	27 14 2	וארא ראש חדש
2	28 15 3	
3	29 16 4	
4	30 17 5	
5	31 18 6	
6	1 19 7	Februar
7	2 20 8	
8	3 21 9	בא
9	4 22 10	
10	5 23 11	
11	6 24 12	
12	7 25 13	
13	8 26 14	
14	9 27 15	
15	10 28 16	בשרח ראש השנה לחילנות
16	11 29 17	
17	12 30 18	
18	13 31 19	
19	14 1 20	Февраль
20	15 2 21	
21	16 3 22	
22	17 4 23	יתרו
23	18 5 24	
24	19 6 25	
25	20 7 26	
26	21 8 27	
27	22 9 28	יז"ק מוקדש
28	23 10 29	
29	24 11 1	משפטים שקלים ומצה"ח
30	25 12 2	ח' דראש חדש

זכרונות ה' (ח') בו מתו הוקנים שהיו בימי יהושע.
 כ"ב בו בו בוטלה גזרת קאיוס (קאליגולוס) להעמיד
 פסל תמונתו בבית המקדש (ע"י מיתתו).
 כ"ג בו נתקבצו כל ישראל ללחום עם שבט בנימין.
 כ"ח בו בוטלה ממשלת אנטיוכוס.

אדר מיתרם 1324 März 1906 תרס"ו

מולדו ליל ז' י"ב דקיס בשעה א'.

לעברים	מחם	רומים	רומים
1	כ' דראש חדש	3	26
2		4	27
3		5	28
4		6	1
5		7	2
6	תרומה הפסקה	8	3
7		9	4
8		10	5
9		11	6
10		12	7
11	תענית אסתר מוקדם	13	8
12		14	9
13	תצוה זכור	15	10
14	פורים כח"ל	16	11
15	פורים כירושלם וששן	17	12
16		18	13
17		19	14
18		20	15
19		21	16
20	תשא פרה	22	17
21		23	18
22		24	19
23		25	20
24		26	21
25		27	22
26		28	23
27	ויק"פ חדש ומכה"ה	29	24
28		30	25
29	ער"ה יז"ק	1	26

זכרונות

ז' בו פטירת משה רבינו ע"ה.

י"ב בו "יום (מפלת) מדינא".

י"ג בו הנצחון על 'שר הצבא נקנור בימי יהודה המכבי.

ט"ז בו החלו לבנות חומת ירושלם'ה סביב העיר החדשה.

כ"ה בו בשול גזירת ורדיפת המלך אדריונוס.

תרט"ו April 1906

ניסן ספר 1324

מולדו יום א' י"ב שעות נ"ו דקיס.

לעברים	מחם/רוסים	רוסים
1	2	14 27
2	3	15 28
3	4	16 29
4	5	17 30
5	6	18 31
6	7	19 1
7	8	20 2
8	9	21 3
9	10	22 4
10	11	23 5
11	12	24 6
12	13	25 7
13	14	26 8
14	15	27 9
15	16	28 10
16	17	29 11
17	18	30 12
18	19	31 13
19	20	1 14
20	21	2 15
21	22	3 16
22	23	4 17
23	24	5 18
24	25	6 19
25	26	7 20
26	27	8 21
27	28	9 22
28	29	10 23
29	1	11 24
30	2	12 25

April

Апрѣль

זכרונות א' בו הוקם המשכן ומתו בני אהרן.

ו' בו מתה מרים ונסתלקה הבאר.

י' בו עברו בני ישראל את הירדן ויחנו בגלגל.

י"ג בו (של"ה) נפטר הר"ר יוסף קארל מחבר הש"ע.

כ"ו בו מת יהושע בן נון.

אייר רביע אול 1324 * Mai 1906 תרס"ו

מולדו ליל ג' שעה א' ומ' דקיס .

לעברים	מחמ"ב	רוסים	רוסים
ה	1	כ' דראש חדש	3
ב	2		4
ג	3	תז"מ מנכרין כה"כ	5
ד	4		6
ה	5	תענית שני קמא	7
ו	6	Mai	8
ז	7		9
ח	8	תענית חמישי	10
ט	9		11
י	10	אחז"ק	12
יא	11		13
יב	12	תענית שני כתר	14
יג	13		15
יד	14	פסח שני	16
טו	15		17
טז	16	אמור	18
יז	17	ל"ג בעומר	19
יח	18	Mañ	20
יט	19		21
כ	20		22
כא	21		23
כב	22		24
כג	23	כהב"ח ואב"ה	25
כד	24		26
כה	25		27
כו	26		28
כז	27		29
כח	28		
כט	29	ער"ח יז"ק	
ל	30		
	31		

זכרונות ז' בו הנוכת חומת ירושלם ע"י נחמיה.

י"ב בו מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ד'.

כ"ג בו גרשו החשמנאים את הסורים מאקרא וילכדות.

כ"ז בו הוסר מס הכתר אשר שם דומטריוס השני על א"י.

כ"ח (כ"ט) בו פטירת שמואל הנביא ע"ה.

סיון רביע תני 1324 Juni 1906 תרס"ו

מולדו יוס' ד' י"ד שעות כ"ד דקיס.

לעברים	מחם	רוסים	רומים
1	2	12	25
2	3	13	26
3	4	14	27
4	5	15	28
5	6	16	29
6	7	17	30
7	8	18	31
8	9	19	1
9	10	20	2
10	11	21	3
11	12	22	4
12	13	23	5
13	14	24	6
14	15	25	7
15	16	26	8
16	17	27	9
17	18	28	10
18	19	29	11
19	20	30	12
20	21	31	13
21	22	1	14
22	23	2	15
23	24	3	16
24	25	4	17
25	26	5	18
26	27	6	19
27	28	7	20
28	29	8	21
29	1	9	22
30	2	10	23

זכרונות
ט"ו (ט') בו ספח יוחנן הורקנוס את עמק יזרעל ליהודה.
י"ז בו לכד שמעון החשמונאי מבצר בית צור ויגרש היוני.
כ"ג בו בטלו הביכורים מלהעדות לירושלם בימי ירכם.
כ"ה בו נהרגו רשב"י ור' ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים
כ"ז בו נשרף ר' חנינא וספר תורה עמו.

תמוז ג'מאדי אור 1324 Juli 1906 תרס"ו

מולדו ליל ו' ג' שעות ח' דקיס.

לעבריים	מהמ'	רוסים	רומים
1	3	11	24
2	4	12	25
3	5	13	26
4	6	14	27
5	7	15	28
6	8	16	29
7	9	17	30
8	10	18	1
9	11	19	2
10	12	20	3
11	13	21	4
12	14	22	5
13	15	23	6
14	16	24	7
15	17	25	8
16	18	26	9
17	19	27	10
18	20	28	11
19	21	29	12
20	22	30	13
21	23	1	14
22	24	2	15
23	25	3	16
24	26	4	17
25	27	5	18
26	28	6	19
27	29	7	20
28	30	8	21
29	1	9	22

ב' דראש חדש

חקת

Juli

בלק

תקופה נופלת בשעה וחצי

שבעה עשר בתמוז

אב

פנחס

במז"ב ומנצחין החדש
ערב ראש חדש יו"ק

זכרונות מ"ז בו (תק"ג) פטירת הר"ר חיים נ' עמר (בעל אור החיים).
י"ז בו הובקעה העיר בשניה.

אב ג'מאד' תנ"י August 1906 1324 תרס"ו

מולדו יום ז' ט"ו שעות נ"ב דקיס.

לעברים	מחז' /	רוס' /	רומ' /
1	2	10	23
2	3	11	24
3	4	12	25
4	5	13	26
5	6	14	27
6	7	15	28
7	8	16	29
8	9	17	30
9	10	18	31
10	11	19	1
11	12	20	2
12	13	21	3
13	14	22	4
14	15	23	5
15	16	24	6
16	17	25	7
17	18	26	8
18	19	27	9
19	20	28	10
20	21	29	11
21	22	30	12
22	23	31	13
23	24	1	14
24	25	2	15
25	26	3	16
26	27	4	17
27	28	5	18
28	29	6	19
29	1	7	20
30	2	8	21

ראש חדש
דברים חזון
תשעה באב אלף ותתל"ח לחרבן
August
ואתחנן נחמו
חמשה עשר באב
עקב
Августъ
ראה ומרכין החדש
ער"ח יז"ק
א' דראש חדש

זכרונות א' בו מת אהרן הכהן.

ט' בו נחרב בהמ"ק בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר.
ט"ז בו יו"ט לאומי, קרבן עצים, ובהולות בימי הבית
ט"ז בו פטירת השר משה מונטיפיורי.
י"ח בו כבה נר מערבי בימי אחז.

אלול רג"ב 1324 September 1906 תרס"ו

מולדו ליל ב' ד' שעות ל"ז דקיס.

לעבריים	בחג' / רוסים / רוסים	רוש'ים
1	ב' דראש חדש	22
2		9
3		10
4	שופטים	11
5		12
6		13
7		14
8		15
9		16
10	תצא	17
11		18
12		19
13		20
14		21
15		22
16		23
17	תבא	24
18		25
19		26
20		27
21		28
22		29
23		30
24	נצ"י	1
25	ח' דסליחות	2
26		3
27		4
28		5
29	ער"ה של שנת תרס"ו	6

זכרונות

ו' (י"ז) בו חנוכה חומת ירושלם בימי החשמונאים.

ז' (י"ז) בו קדשו את החומה השלישית סביב העיר החדשה

ט' בו (הז"ך לב"ע) נתיסד ישוב ירושלם האח' ע"י הרמב"ן

י"ז בו גורשו הרומאים מיהודה וירושלם.

כ"ב בו גורשו החילונים מירושלם.

מנהגי אחינו באה"ק בדת וחיי העם לפי חדשי השנה.

תשרי

בליל א' דר"ה מדקדקים לאכל כל המינים הנזכרים
בתלמוד (כריתות דף ו' ע"א) אשר שמותיהם ירמזו ברכה
והצלחה. בבהכ"נ לעדת הספרדים תוקעים ג' קולות קודם
התפלה מפני המעוברות והמניקות שלא יצטרכו לחכות
באכילה עד אחר קרה"ת והוא מנהג קדום.
ביום א' דר"ה יחלקו אצל בהכ"נ של הספרדים
זיתים כבושים או עוזרים לברכת שהחינו בליל ב'.
בערי ארה"ק אשר אין בהם ימים ונהרות, אומרים
תשליך אצל הבורות אשר לא תמו מהם המים, ובצפת
נוהגים החסידים ואנשי מעשה לעדות על גגות בתיהם
או על ראש המגדל העתיק אשר בקצה העיר אשר
מהם רואים ים כנרת.

צום גדליה, הספרדים אין מפטירין דרשו במנחה.
עיוכ"פ (וכן בע"פ) הספרדים אומרים מזמור לתורה.
בכל ימי חוה"מ דסכות קוראים בתורה רק סדר
מוסף היום הזה. וכן בתפלת מוסף יאמרו רק סדר היום
(יען ספיקא דיומא איננו נוהג פה) ואת הסדר הזה
בעצמו קוראים לכר א' מהקראים.
בשבת חוה"מ (או ביום ראשון אם חל בשבת)
קוראים בבתי כנסיות אשכנזים-פרושים אחר ההלל.

מגלת קהלת בטעמים ובנגנון ובמגלה כתיבה על קלף
בברכת על מקרא מגלה ושהחינו, ואחריה קדיש שלם.
בחיהמ"ס (וכן בחיהמ"פ) לא יניחו תפילין.
בליל הו"ר ניהגים הספרדים לתקוע בשופר
בגמר אמירת כל ספר מהדהלים.
בש"ת הספרדים ניהגים לעשות סדר ההקפות
גם במנחה ובמו"ט. — עד סוף חדש תשרי אין
אומרים תחנון.

חשון.

הכהנים נו"כ בכל יום בשחרית, וביום שיש בו
מוסף, גם במוסף, ובתעניות, גם במנחה, אומרים אי"כ
ופטום הקטרת בכל יום אחרי כלות התפלה, בימים
שאין קה"ת אומרים ברכו וכו' אחרי כלות תפלת
שחרית ובימי החול גם אחרי תפער. בתפילת ערבית
אין אומרים בילאו"א, רק מיד אחר השכיבנו אומרים ח"ק.
הספרדים מקדימים להתפלל תפלת ערבית בליל שבת
וגומרים תפלתם לפני שקיעת החמה, בליל ש"ק אין אומרים
ושמרו אחר ברכת השכיבנו, וכן א"א פסוקי המועדים וימים
הנוראים. אין מקדישין על הכוס לא בלילי שבתות ולא
בלילי המועדים בבהכ"נ, כמעט בכל בהכ"נ אשכנזים.
פרושים קוראים את ההפטרה כנביאים כתיבים על קרף.
אם עבר זמן הרביעה השניה (י"ז בו) ולא ירדו גשמים

יתחילו היחידים להתענות כד"ת ושמשו עדת הספרדים ירכו
מחצר לחצר ויכריזו: „כל המתענה בדרך יהיה“, וגם יתר דיני
התעניות ותקיעת שופר נוהגים ע"פ הסדר הנזכר בתלמוד.

כ ס ל ו .

מדליקים נר חנכה בשמן זית, והמהדרים מדליקים
בפנסים הקבועים על פתח הבית מבחיץ לפרסימי ניסא.
תלמידי ת"ת הספרדים ומלמדיהם בראשם יסבבו
על פתחי הנדיבים והמה יתנו להם מכל מאכל אשר
יאכל או מתת כסף, ומהנקבץ יכרי כרה ביום האחרון
של חנכה בחדרי הת"ת בעד התלמידים ומלמדיהם והיא
תקרא בשם "חנוכת המזבח". וקודם הסעודה יאמרו כל
הנערים בבהכ"נ ש"ח פעמים, כמנין „שבו“, את הפסוק
„שבו שברו לנו מעט אכל" ואח"כ יאמרו שיר השירים
בנגון (טעם המנהג הוא ע"פ הסוד).

ט ב ת .

בכ"ד בו מדליקים בכל בתי הכנסיות שבארה"ק מנורות
של שמן זית רבות ומזכירים את נשמות המתים אשר
מתו ברעש שהיה בו ביום בשנת התקצ"ז בעה"ק צפת ת"י.

ש ב ט .

בחמשה עשר בו ילמדו הספרדים בישיבותיהם
במעט כל הלילה, ויהדרו לאכל מכל סיני פירות הנמצאים

בעיר, ולפני אכילת כל פרי ואחריה ילמדו למודים מיוחדים, מלוקטים מתנ"ך משנה וזוהר, וגם יתפללו וישוררו תפלות ופזמונים מיוחדים. והלמודים והתפלות נקבצים בקובץ בשם „פרי עין הדר“. בבהכ"נ אשכנזים-פרושים אומרים בשחרית הפיוט של ארבע פרשיות אחר חזרת הש"ץ, ושל מוסף אין אומרים כלל.

אדר.

ז' בו, בהרבה ישיבות ובתי מדרשים ילמדו כל הלילה, וחכמי צפת ילכו בו ביום על קבר רשב"י אשר בכפר מירון ללמד ולהתפלל. בעה"ק צפת, טבריא, יפו וחרון קראים את המגלה ב"ד ובט"ו ובאחרון בלא ברכה, אין אומרים קריבין בפורים. כשחל פורים בשבת (בירושלם) נוהגים המהדרים לשלח מנות לשכניהם בשבת (כי כן הנהיג הרלב"ח זלה"ה בישובו על כסא הרבנות בה), ולובשים בגדי שבת ביום הששי (י"ד) וביום הראשון (ט"ו).

ניסן.

המהדרים יאפו שלש מצות מצות מחטים שמורים בערב פסח אחר חצות, ורק אנשים יעסקו בכל מלאכות האפיה והם מלובשים בגדי יו"ט ואומרים הלל.

בו ביום אחר חצות ילכו יושבי העיר אצל כותל
המערבי להתפלל תפלת מנחה ולאמר סדר הקרבת קרבן פסח.
ליל א' של פסח אומרים בכל בהכ"נ אחרי ש"ע הלל
שלם בברכה תחלה וסוף.

אין אומרים מערבית ולא פיוט בפסח ובשאר המועדים.
בתפלת ותערב וכו' אימר החון ושם נעבדך וכו'
לפני ותחזינה ומסים בא"י המחשל"צ (וכן כברכת שים
שלום ושלום רב בר"ה ועשו"ת ויו"כ מסימים המברך
את עמו וכו') לבלי לשנות ממטבעת הברכה הנהוגה.
בשבת חוה"מ או ביום הראשון והו' שחלים בשבת
קוראים שיר השירים במגלה כתיבה על קלף ומברכים
על מקרא מגלה ושהחינו כנו, אצל סיכות.

הספרדים האוכלים קמניות בפסח, בכ"ז ארז, לא
לא יאכלו, יען פעם אחת בדקו את הארז כ"פ ולבסוף
נמצאה בו חטה אחת. ושמן שומשמן המון העם
יאכלוהו והחכמים ידליקו בו אבל לא יאכלוהו.

בשביעי של פסח ותאספו הספרדים לבהכ"נ כשתי
שעות קודם אור היום וישירו כל השירות הנמצאות
בכתבי הקדש, ובאחרונה שירת הים.

א י י ר .

בטבריא נוהגים לספור ספירת העומר אחרי עבוד
שעה ורביע מהלילה.

גם הספרדים המקדימים להתפלל ערב שבת עם שקיעת החמה, בימי הספירה לא יתפללו עד צאת הכוכבים למען יוכלו מיד אחרי ש"ע לספור ספירת העומר, וכן קבלת שבת לערבית יאמרו פזמונים שונים וביחוד הפזמון הנודע "בר יוחאי".

בליל י"ד (פסח שני) תעשה הדלקה והלולא במבריא על קבר רמבעה"נ ובו ביום א"א תחנון (ולא סליחות של ב"ב ואין מתענין) בכל ערי ארצה.

ביום ל"ג בעומר יחוגו יושבי צפת אתיחג הלולא ורשב"י על קברו אשר בכפר מירון, ואנשים לאלפים מקצות אסיה ואפריקא יעלו לחוג את החג הזה, יושבי ירושלם ילכו בו ביום להשתטח ולהתפלל על קבר שמעון הצדיק ומהם יתרועעו ויתעקשו תחת העצים העומדים בהחלקה הזאת.

ב"ח בו ילכו הרבה מיושבי ירושלם להשתטח על קבר שמואל הנביא אשר בהכפר נבי שמואל וילינו שם הלילה, ולמחרתו יתפללו שנית, מפני שיש ספק ביום פטירתו אם הוא ביום ב"ח או ב"ט בו.

סיון.

בשביעות קוראים בבבב"נ אשכנזים פרושים מגלת רות בכרכת על מקרא מגלה ושחינו כנו. בצפת קוראים בבבב"נ האר"י אשר לעדת הספרדים.

בספר תורה המיוחסת להר"י אבוהב (ואשר רק שרש
מעמיק בשנה יקר ובה), וכל הנמצאים בבח"נ יעלו לתורה.
הספרדים יושבי ירושלם ילכו להתפלל על
קברי מלכי בית דוד בציון, ולמחרתו (יום ז' סיון)
ילכו להשתטח על קבר שמעון הצדיק ועל שאר
קברי הצדיקים אשר בסביבותיו, ואחינו האשכנזים
ילכו ביום הזה להשתטח על קברי מלכי בית דוד.
כל שבעת ימי התשומים שאחר החג אין אומרים
תהנין ויידוים.

תמוז.

משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב יאמרו
בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות אשר באה"ק סדר
תקין חצות בצבור והרבה מאחינו יושבי ירושלם
ילכו לאמר התפלות והקנות האלה לפני כותל המערבי.

אב.

בליל תשעה באב קוראים בבח"נ אשכנזים
פרושים מגלת איכה במגלה ומברכים על מקרא מגילה.
בבח"נ הספרדים אחרי קריאת מגילת איכה
יכבו כל הנרות והחזן יעורר את העם למספד בהזכירו
את ערך מאורע היום ומנין השנה לחורבן הבית ומצב
אחינו בשנה הזאת.
בחצות הלילה ילכו הרבה מאחינו האשכנזים

לפני כותל המערבי ושם יאמרו „תקין חצות“ ו„תקין
שלוש משמרות“.

ביום תשעה באב בבקר יפרשו בבהכ"נ הספרדים
פרוכת שחורה על הבימה וגם הס"ת אשר בו יקראו
היום עמוף במעיל שחור ובאמצע בהכ"נ תעמוד קערת
חרס מלאה אפר וכל אחד מנכבדי וחכמי העדה יקחו
מעט אפר וישימו על מצחם.

הפטרת „אסף אסיפם“ מתורגמה בשפת איספאנייל
בתיספת ספורים ורעיונות מעוררי כבי מגמרא ומדרש
והחזן והקהל יאמרו אותה בניגון פסוק בפסוק.
מוציא שבת נחמו יחוגו יושבי חיפא ישמחה
והלולא בהבית אשר מעל המערה (בראש הר הכרמל)
אשר לפי המסירה נטמן בה אליהו בברחו מפני אחאב.
כי בו יעשו בכל בהכ"נ הספרדים התרת נדרים
קללות וקבלות נזיפה.

אלול

בכל ימי החדש הזה ילכו יושבי ירושלם להתפלל
על כל קברי הצדיקים וביחוד על קבר רחל אמני.
ולכן פתוח הבית הבנוי על קברה כל ימי החדש הזה.
ויושבי שאר ערי ארצה יקוּלְכִים להתפלל על קברי
הקדושים אשר סביבותיהם.

2023	יציאת אברהם לארץ כנען
2448	יציאת מצרים ומתן תורה
2489	כניסת ישראל לארץ
2882	מלכות שאול
2884	מלכות דוד בחברון
2924	ישיבת שלמה על כסאו
2935	השלמת בנין הבית
2964	קריעת מלכות ישראל לשתיים
3187	גלות בני גד ובני ראובן
3205	גלות שומרון
3213	מפלת סנחריב
3327	גלות יהויכין
3338	חורבן הבית הראשון וקץ מלכות יהודא
3390	עולי גולה הראשונים עם זרובבל ויהושע
3413	עולי גולה השניים עם עזרא
3427	חזוק חומת העיר ע"י נחמיה
3592	בזית ביהמ"ק ע"י אנטיוכוס עפיפאנוס
3594	בזאת ארץ ישראל תחת יד אנטיוכוס
3594	התעוררות רוח גבורה בלב החשמונאי מתתיהו בן יוחנן
3596	גם חנוכה
3601	מות יהודא המכבי
3609	יונתן נתמנה לכהן גדול
3618	מות יהונתן וכהונת שמעון אחיו
3626	כהונת יוחנן הורקנוס בכהונה גדולה
3682	מלכות שלומית אלכסנדרה
3698	ביאת פומפיוס לירושלים והתפשטות מלכות רומא על ישראל
3702	עזיבת רבים מיושבי יהודה והתישבם במדינת חינוא איי
3706	יון ואסיא הקטנה
3713	בזית קראסיוס שר צבא רומא את ביהמ"ק
3723	השבת המלוכה ליהודה ע"י יוליוס קיסר
	לכידת ירושלם ע"י הורדוס וישיבתו על כסא המלוכה

- 3749 כנון הבית ע"י הורדוס
 3757 מות הורדוס
 3767 ביאת ארין יהודה תחת פקודת נציב רומא
 3775 הפרעות בישראל לרגלי עריצות נציב רומא
 3790 נשיאת רבן גמליאל הזקן
 3797 עריות אגריפוס הראשון למלוכה
 3799 גזרת העמדת צלם בהיכל ה' ע"י קאליגולא קיסר רומא
 3801 הסרת הצלם בהשתדלות אגריפוס
 3805 מניית הורדוס אחי אגריפוס לנשיא ביהודה
 3827 לכידת ארין הגליל ע"י אספסינוס
 3830 חרבן הבית השני ע"י טיטוס
 3858 טריאנוס לחץ את ישראל עד כי מרדו בו
 3882 מלחמת בר כוכבא את הרומאים
 3890 לכידת ירושלם ע"י בר כוכבא
 3895 חורבן ביתר
 3895 קץ ממשלת בר כוכבא והשבתת שם ירושלם ע"י אדריאן
 3898 נתינת חקים טובים לישראל מאת המלך אנטינוס פיוס
 3920 העתקת הנשיאות מאיזאא לטבריא
 3979 סדור המשנה ע"י ר' יהודא הנשיא
 4000 מות ר' יהודא הנשיא והתמנות ר' גמליאל בנו
 4070 קביעות סדר עבור השנים
 4189 קץ הנשיאות בפקודת המלך טהאדאוויוס
 4376 לכידת ארה"ק וסוריא ע"י כוזרוס השני מלך פרס
 4396 לכידת ירושלם דמשק ואנטוכיא מאת הערביים
 4859 לכידת ירושלם על ידי נוסעי הצלב הראשונים
 4947 נצחון מלח-אדיין (אצל חטון) וכבישת ארה"ק
 4971 עליית 300 מרבני צרפת ובריטניה להאחו באה"ק להגדילה
 5020 לכידת סוריא וא"י ע"י המונגולים שעל ידם נשבת הישוב
 5027 התיסדות ירושלם מחדש ע"י הרמב"ן
 5250 התיסדות ישוב צפת מחדש
 5252 חזוק ישוב עיה"ק ירושלם ע"י מגורשי ספרד

- 5266 בנין חומת ירושלם הנוכחית ע"י השולטאן סאים
 5300 שולטאן סלימאן בנה חומת עיה"ק מבריא
 5320 התישבות היהודים מחדש בטבריא ויסוד ישיבה ללמוד תורה
 5346 הביהכ"נ הא' אשר בירושלם נסגר ע"י ראש כנסת המוסלמים
 5388 רדיפה נוראה ליהודי ירושלם ע"י איבן פרוך מושל העיר
 5420 הריסות טבריא
 5450 חזק ישוב האשכנזים בירושלם ע"י עלית ר"י החסיד
 5481 שרפת ביהכ"נ האשכנזים ופליטת בני העדה הזאת מהעיר
 5502 בנין טבריא ויישובה מחדש ע"י הר"ח אבואלעפיא
 5518 רעש גדול החריב עיה"ק צפת כולה
 5572 מגפה גדולה בכל ארץ הגליל
 5572 התחדשות ישוב האשכנזים בירושלם ע"י תלמידיו הגר"א
 5592 לכידת סוריא וארץ ישראל ע"י מחמד עלי פחת מצרים
 5594 כיוה ושוד ביהודים יושבי צפת טבריא וחברון
 5596 חרבת ריה"ח הושבה לאשכנזים בפקודת פחת מצרים
 5597 רעש גדול החריב כמעט את עיר צפת כולה (ב"ד מבת)
 5599 התישבות הקונזול הראשון לממשלת בריטאניא בע"ק ירושלם
 5600 ארץ ישראל וסוריא שבו תחת ממשלת השולטאן יר"ה
 5601 הקמת הדפוס הראשון בירושלם ע"י ר"י בק
 5614 בנין בית החולים של שרי בית ראטהשילד
 5615 התיסדות ביה"ס הראשון להאציל לבית לעמל
 5620 הבתים הראשונים שנבנו מחוץ לעיר ע"י השר מונטיפיורי
 מעוזבון יהודה טורא
 5624 בית הכנסת הגדול של האשכנזים "בית יעקב" בחורבת רי"ח
 5624 התיסדות בית הספר לבנות "עוועלין די ראטהשילד"
 5630 ביה"ס לעבודת האדמה "מקוה ישראל" לחברת ביה"ח
 5632 בנין בית הכנסת "תפארת ישראל" לעדת החסידים
 5635 השכונה הראשונה (מאה שערים) שנבנתה מחוץ לעיר
 5639 קניית אדמת "פתח תקוה" לראשונה ע"י בני ירושלם
 5639 התיסדות בית היתומים לנדובי אשכנז בירושלם
 5642 התיסדות ביה"ס "התורה והמלאכה" לחברת ביה"ח בירושלם

- 5642 התיסדות המושבה "ראשון לציון"
 5642 התיסדות המושבה "זכרון יעקב" (מלפנים סמרינ)
 5642 התיסדות המושבה "ראש פנה"
 5643 התיסדות המושבה "יסוד המעלה" ו"מוזכרת כתיא" היא עקרון
 5643 ביאת המושבות תחת חסות הנדיב
 5643 התיסדות המושבה "גדרה" ע"י החלוצים בני בול"י
 5644 ישוב היהודים מחדש בעזה
 5648 התיסדות המושבה "משמר הירדן"
 5649 ישוב היהודים מחדש ברמלה
 5649 התיסדות בה"ס בצפת ע"י הנדיב, בעת תחת כי"ח
 5650 קיום חברת "חובבי ציון ברוסיה" מאת הממשלה יר"ה
 5650 עלית השירה הראשונה מבני רו"פ לארה"ק
 5651 התיסדות המושבה "רחובות"
 5652 התיסדות המושבה "חדרה"
 5652 מסילת הברזל מיפו לירושלם
 5655 חברת יק"א (יסוד מושבות ליהודים)
 5655 התיסדות המושבה "באר טוביה" היא קסמיניא מאת חו"צ
 5656 התיסדות המושבה מתולה
 5656 יסוד חברת "ברמל" (מונופול לממכר יין המושבות) ברוסיה
 5657 הכנסיה הראשונה בבאזיליא
 5659 התיסדות המושבה ארתוף מאחינו בבולגאריא
 5659 יסוד הבאנק הלאומי העברי בלאנדאן
 5660 ביאת מושבות הנדיב תחת יק"א (מסד הבארון הירש)
 5662 פתיחת ביה"ח "שערי צדק" הנוסד מנדיבו אשכנז
 5663 הבאנק הלאומי (ח' אנגלא פלישתנה) ביפו וירושלם
 5664 פטירת מוסד הציונות בנימן בן זאב דר' הרצל (ב' תמוז)

המדה והמשקל (ללח וליבש)

קמחא (חטה) —	50 מיליגראם.
קיראט—4	קמחא—200 "
בִּרְהִם (דראכמא)	—3 גראם
מתקאר—דרהם	וחצי—4,8 גראם
אוקיה (אונסא)	—75 דרהם— $\frac{1}{4}$ פונט—242 גראם.
רוטל —	12 אוקיה —6 פונט—2,904 קילוגראם.
קנטר —	100 רוטל—15 פוד—290,4 קילוגראם.
שעורה—	2.71 מילימעטר
אצבע	2,82 סנטימעטר
קבציה (טפח בן ארבע אצבעות)	11,29 סנטימעטר
דרע (זרוע) אמה בת ששה טפחים	—68 "
(ובמדת הבנין והקרקע יחשבו את האמה	75 סנטימעטר)
באע—	ארבע אמות—2,72 מטר.
מיל—	אלף באע—2,72 קילומ.
פרסח (פרסה)—	שלשה מיל—8,16 קידומ.
בריד —	ארבע פרסח —32,64 "
דונם —	1600 אמות מרובעות.
פֶּדָאן (חרישת צמד בקר ביום)—	734 מטר מרבעים.
תמניה ⁽¹⁾ שמינית	3.25 ליטר.

(1) בהמדה הזאת ימדו על הרוב בני הכפרים את תבואותיהם במכרם בכמות מעטה, והוא תקרא גם בשם "סאה"

רבעיה (רביעית) - שתי שמיניות - 4 50 ליטר	
" 18	מד 1 (מדה) - ארבע רביעיות
" 36	כלי 2 - שתי מדות
" 108	שאנבול - 3 כרי
" 432	עירארא - 12 כלי
} גימטריה	
למדת שמן הזית - 81 איקיה - 19,46 ליטר.	
למדת שמן שומשמן - 65 איקיה - 15,62 ליטר.	

ערכי המטבעות.

בארץ ישראל וכן בכל ארץ תוגרמה תעברנה מלבד מטבעות המדינה, גם מטבעות זהב וכסף של שאר הארצות, וביחוד מטבעות צרפת, אנגליה ורוסיה.

מטבעות המדינה הם.

- פרה (3) (פרומה) - $\frac{1}{4}$ קאפ - $\frac{1}{2}$ סנטיים.
- מטליק, 20 פרה כסף, גרוש (פיאסטר) כסף - 40 פרה.
- 2 גרוש כסף (4).

- (1) המדה הזאת נהוגה בשוק התבואה אשר בהערים ובירושלים העלה בית מועצות העיר לפני שנות מספר את מדתה לארבעה ועשרים ליטר (8 רוסל) וכן מדתה עד היום הזה.
- (2) בהמדה הזאת ימדו על הרוב בני הכפרים אשר בסביבות עירנו את תבואותיהם במכרם אותם להסוחרים.
- (3) כעת חדל להיות לה מהלכים והיא יקרת המציאות.
- (4) שלש המטבעות האחרונות יקרי המציאות הם ולכן עלת מחירם מעט.

בשליק (כסף סגים), וממנו נמצא גם הצאים.

מג'די (1) וממנו נמצא גם הצאים ורביעים.

לירא זהב, וגם ממנו נמצא הצאים ורביעים.

2 לירא	} אצל השולחנים ימצאו, והמבקש אותם יאלץ להעלות מעט על מחורם.
2 1/3 לירא	
5 לירא	

והנה מפאת סבות שונות עלה בשוק המסחר ערך המטבעות האלה על הערך הטבעי עניהם, וגם הערך הזה איננו יוה בכל ערי הארץ, ושלשה ערכים ראשים להמטבעות בארצנו:

(א) הערך הטבעי מאת הממשלה (ובערך הזה יקבלו בבית פקודת הממשלה (2) והפוסט והטלגרף ומסילת הברזל) והוא נקרא „סאח“ לאמר „שלם“.

(ב) ערך הנהוג בבארות, ירושלם וערי הגליל.

(ג) ערך הנהוג ביפו וסביבותיה, ושני ערכים האלה נקראים „שורוק“ לאמר לא-שלם. לכן הננו נותנים פה לוח מיוחד לשלשה הערכים הראשים של מטבעות מדינתנו ומטבעות ושמריות של שאר הארצות. את הערך

(1) על שם השולטאן „עבד אלמג'יד“.

(2) הערך הזה איננו קבוע, ויש בתי פקודות מכס ומס (בכללם גם בית פקודות הפוסט הטורקית וחכירת הטאבאק רג'יא) אשר יקבלו את המג'די רק בסך 19 גרוש (1 גרוש פחות מהטבעי עליו), וכן יש בתי פקודה אשר יקבלו את הלירא בסך 105 גרוש (5 גרוש יותר מהטבעי עליו) הכל לפי ערך עלית וירידת הזהב.

הא' סמננו באית א' ואת הב' באית ב' ואת הג' באית ג'.

ג	ב	א	
14	12	10	משליק
3 20	3	2 20	בשליק
26	23	20	מגיד
141	124	100	לירא טורקית
6	5 10		פראנק צרפת (1)
5 30	5		" יון ושווייץ
4 25	4		" בורגאריא ורומאניא
124	109	90	נפוליון זהב (20 פראנק)
3	2 25		20 קיפ' כסף
16 20	13 25		רובל כסף
124	109	90	7.50 רוב' זהב ($1\frac{1}{2}$ אמפריא)
147	130		20 מארק זהב
7 20	6 20		שיללינג כסף
7 20	6 20		רופיא (הודו הבריטית)
156	136 20	115	לירא שטרלינג
155 20	136 10	109	5 דורר זהב (אמריקא)
29 20	26		1 דולר כסף "
17	14 15		נייר רובל
37	33		" 5 מארק
30 20	27 10		" דולר (אמריקא)

(1) המחלפים את כספם בערי' החוץ לא יקחו רק פראנקים
צפתים וחדשים דוקא.

סדרי הפאסט והתלגראף.

חמש פקידות פאסט בעירנו: המורקית
האוסטרית, הגרמנית, הצרפתית והרוסית, ובכלן ניהג
כל חקי הפאסט וסדריו.

מחיר כל מכתב במשקל 15 גראם 1 גרוש
סאח, ובעד הכתבתו (ריקומנדטיון) ג"כ 1 גרוש סאח,
ומחיר הכרטיס 20 פרומט, בעד דברים נדפסים
ידוגמאות, כל 50 גראם 10 פרומט סאח.

מחיר מכתב לערי החוף שבתוגרמא ע"י פאסט
מורקי 20 פרומט סאח, וחמשה פרומט בעד דברים
נדפסים כל 30 גראם.

להערים שבפנים הארץ מלבד ערי החוף יכולים
לשלח רק ע"י הפאסט המורקי ומחיר המשלח של מכתב
גרוש אחד סאח, והולך פעמים בשבוע, ביום הראשון
וביום הרביעי בבקר במסה"ב.

מכל ארצות אירופה, אמריקה ומצרים וערי
החוף בתוגרמא יכולים לשלח ע"י הפאסטים שמרי
המחאה עד סך 1000 פראנק והוא ישולם בבתי
פקידות הפאסט הנזכרים, וכן יקבלו הפאסטים האלו
כסף עד הסך הנז' להגיע להמקומות הנזכרים, וכל
הפאסטים מכיאים ושולחים פאסט-פאקטים.

התלגראף.

תלגרמים יקבלו כל היום עד חצות הלילה.
מחיר התלגרמים הוא בערך זה:

לערי הפשליק חמשה גרוש בעד עשרים מלים
ועשרה פרוטות בעד כל מלה נוספה. לערי הוואליות
שבע וחצי גרוש בעד 15 מלים ועשרים פרוטות בעד
כל מלה נוספה. ולערי תוגרמה בוואליות אחרות 10
גרוש בעד 10 מלים ואחד גרוש בעד כל מלה נוספה.
מחויץ למדינה יפרד המחיר לפי סדר הארצות בערך זה.

מחיר הדפשין לכל ארצות התבל:

שאר חלקי התבל

מדינות אירופה

פראנק	אוסטאליא	בעד כל תבה בעלת 15 אותיות או 5 מספרים	פראנק
4, 69	אמריקה	0, 46	אוסטריא ואונגריא
2, 35	בוכרה	0, 48	איטאליא
3, 00	בושהיר	0, 67	אלג'יריא
1, 20	ברזיליא	0, 55	אשכנז
8, 32 $\frac{1}{4}$	גיברלטר	0, 38	בולגאריא
0, 69	הודו הבריטית	0, 60	בלגיא
3, 23	זנזיבר	0, 38	בוסניא והרצוגווינא
6, 75			

5, 09	זעלאנד החדשה	0, 71	ברשניא
2, 50	חנ'ת	0, 69	ניבראלטאר
5, 64	חינא הונקונג שאנגהאי	0, 60	דנמארק
6, 95	טרנסבל ובל דרום אפריקא	0, 60	הולאנד
4, 92	יויא	0, 88	שריפולי המערבית
8, 20	י'פן	0, 38	יון
4, 24	מלאקא	0, 42	איי ארין יון
5, 89	מקא (הידוהפורטוגז)	0, 60	ליקסימבורג
1, 1	מצרים מחלקה א'	0, 69	מרטא
0, 25	מצרים מחלקה ב'	0, 83	מאדוקא
3, 47	סיאם	0, 38	מינטיניגרא
4, 50	עדן	0, 72	נורוויגיא
10, 17	פיליפין	0, 38	סרביא
4, 24	סינגאפור	0, 69	פורטוגאל
1, 20	פרס	0, 56	צרפת
3, 35	ציילאן	0, 43	רומניא
1, 90	ציפערין	0, 72	רוסיא האירופית
6, 95	קאפ ראש תקוה טובה	1, 45	רוסיא האזית
	קורעא (חצי אי בין הים	0, 69	שוויידיא
8, 30	הצהוב וים חינא)	0, 51	שווייץ
3, 97	קושנשין	0, 65	שפאניא
3, 50	תימן	0, 67	תוניס

המושבות⁽¹⁾, מספר יושביהן ושטח אדמתן

ביהודה.

(1) ראשון-לציון (עיונה) נוסדה מיחידים ברוסיה ונכנסה תחת חסות הנדיב, מספר יושביה 547 נפש, שטח אדמתה 6828 דונאם⁽²⁾, בה היקב הגדול בעד כל מושבות יהודה.

(2) מזכרת בתיא היא עקרון (עקר) נוסדה מהנדיב, מספר יושביה 278 נפש, שטח אדמתה 9290 דונאם.

(3) פתח תקוה נוסדה מבני ירושלים ונכנסה תחת חסות הנדיב וחברת ח"צ, מספר יושביה 818, שטח אדמתה 15650 דונאם.

(4) גדרה נוסדה מחברת ח"צ בעד הבילוי"ם, מספר יושביה 127 נפש, שטח אדמתה 3368 דונאם.

(5) ואדי-חנין נוסדה מיחידים ונכנסה תחת יק"א, מספר יושביה 176 נפש, שטח אדמתה 2218 דונאם.

(6) באר-טוביא (קאסטיניא) נוסדה מאת חברת ח"צ בעד הפועלים, מספר יושביה 124 נפש, שטח אדמתה 5628 דונאם.

(1) מספר יושבי הערים בארה"ק לא יכלנו לתת בהלוח הזה כי הספירה החדשה שנעשה בפקודת הממשלה עוד לא נגמרה, זנפרסמנו בהלוח הבא.

(2) כל דונאם הוא 900 מטר או 1600 אמות מרובעים.

- (7) רחובות (דוראן) נוסדה מאת חברת מנוחה
ונחלה, מספר יושביה 314 נפש, שטח אדמתה 10652 דינאם.
(8) ארמוף כעשרה רגעים מתחנת דיר-עבאן
במסג"ב יפו-ירושלם, נוסדה מיהודי בולגאריא, מספר
יושביה 90 נפש, שטח אדמתה 4350 דינאם.
(9) מוצא נוסדה מלשכת בני ברית פה, מספר
יושביה 77 נפש, שטח אדמתה 537 דינאם.

בגליל התחתון.

- (10) זכרון-יעקב ובנתיא אס-אלג'מל ושווייא,
נוסדה מאת יהודי רומאניא ונכנסו תחת חסות הנדיב,
מספר יושביה 1092 נפש, שטח אדמתן 25098 דינאם,
בה יקב גדול חציב בהר.
(11) חודרא נוסדה מיהודי רוסיא, מספר יושביה
173 נפש, שטח אדמתה 29280 דינאם.
(12) סג'רה נוסדה מחברת יק"א, מספר יושביה
120 נפש, שטח אדמתה 18000 דינאם.
(13) יאמא (יבנאל) נוסדה מחברת יק"א בעד
הפועלים, מספר יושביה 281 נפש.
(14) מאסחא נוסדה מחברת יק"א בעד הפועלים,
מספר יושביה 174 נפש.
(15) מלחמיא נוסדה מחברת יק"א בעד הפועלים,
מספר יושביה 87 נפש.

(16) בנ"אם נוסדה מחברת יק"א בעד הפועלים.

בגליל העליון.

(17) פקיעין ישיב קרום מאד זה יותר ממאתים שנה מיהודי עובדי אדמה ואינם מקבלים תמיכה, מספר יושביה 96 נפש.

(18) יסודה מעלה נוסדה מיהודי ר"פ ונכנסה תחת חסות הנדיב, מספר יושביה 281 נפש, שטח אדמתה 11000 דונאם.

(19) ראש-פנה נוסדה מאת יהודי צפת בחברת יהודי רומאניא ונכנסה תחת חסות הנדיב, מספר יושביה 638 נפש, שטח אדמתה 32689 דונאם, בה בית מטוה ובית אריגה למשי.

(20) משמר-הירדן נוסדה מיהודי צפת ופועלי המושבות ונכנסה תחת חסות חברת יק"א, מספר יושביה 99 נפש, שטח אדמתה 4400 דונאם.

(21) מתול"ה (כשש שעות מצפת) נוסדה מהנדיב, מספר יושביה 284 נפש, שטח אדמתה 12800 דונאם.

בעבר הכנרת מזרחה.

(22) בני-יהודה (איטגים) נוסדה מאת יהודי צפת ונתמכה מאת חו"צ שבלאנדאן, מספר יושביה 33 נפש, שטח אדמתה 3500 דונאם.

חלק הספרות

הגדות ומסרות נשכחות

מאוספים מספרי תושבי ארה"ק, מבקריה ומכתביהם מהזמן היותר קדום—ד"א תת"ק—עד המאה הנכחית, ונערך בסדר כרונולוגי עם הערות קצרות.

מאת העורך

(סוף מלוח ארץ ישראל שנה י').

נוספות

א) מהמאה האחרונה להאלף החמישי
ממכתבו של ה"ר יעקב ב"ר נתנאל הכהן

(הנדפס בה"ירושלים" כרך ז' עמוד 90—101)

באר אברהם אבינו באשקלון.

ובאשקלון באר של אברהם אבינו מרובע, בין
זוית לזוית ב' אמות וד' מערות בכל זוית לזוית מערה
מערה, פעם היו רוחצים הכומרים במי שילוח נפלה
הקערה מידו של כומר אחד ומצאו אותה באותה הבאר
באשקלון שהביאו אותה המים ממי שילוח ממערות
שבבאר והכירו אותה הגלחים . . .

אמונת הנכרים בסגלת קברי הצדיקים.

וכנגדן מערה של רב כהנא מלאה מן התיבות (1)
ומדליקין עליהן כל האימות נרות כי באין החורים
והעקריות ומתרפאין. וקברי אבותינו שבטבריא כמו שתי
פרסאות מערות גבוהות כמו בית כי כך היו קוברין
ארבע על ארבע כמו שתי וערב ארבע מאות על די
מאות ומחוברין בסיד, ומוציאין איתם גיים מפני
שמחפשיין על חיסין של זהב שהיו תופרין תכריכהן,
וכל מיטה ומיטה כתוב פלוני בן פלוני תנצב"ה, כאשר
פורש (2) מפריבניצה ראה כי מדליקין ערלים נרות
רבות אמר להם מי הוא זה אמרו לו יהודי צדיק והוא
מרפא חולים ומועיל דעקרות אמר להם שומים מה אתם
עושים ליהודי כך כבוד ולקח אבן אחת והשליך לארץ
ולקח להגביה ידו והשליך אחר. ה"י רוכב על הסיס
מיד נפל ומת נתקבצו ההגמונים והכומרים לא מפני
יהודי בא לו, כי הוא עושה ברעה שנגע ברכו של ישו
בשביל כך חרה אפו והמית אותו.

קבר יוסף הצדיק.

ויוסף הצדיק במערה שתי תיבות מדליקין נרות

(1) ר"ל כוכין. (2) צ"ל פרש.

בכל ערב וערב, ונכנס כושי אחד עם הערלים אמר להם מי הוא זה ? אמרו לו יוסף בן יעקב, היה בידו גרזן והכה בקברו, עדיין סימן, ולא פירכס ומת והוציאו אותו מת.

קבורת צפורה.

על הר גבוה בתוך יער קבורת צפורה אריה שומר אותה ואין אדם רשאי ליכנס לשם ורחתוך עצים מן היער, פעם אחת הלך גוי אחד, ולא חשש, בעגלה ובשני מריאים ולקח עצים וחזר לביתו. בא אחריו הארי והמית אותו ושני המריאים וחזר לקברה, ועוד יש לשם קברות רבות.

עשרה הרוגי מלכות.

ובקשרי מערה של עשרה הרוגי מלכות ובמקום שנהרגו יש אבן שיש גדולה הרבה ולפני פתח מערה של עשרה הרוגי מלכות קבר גוי אחד, בא להם בחלום לכל בני המדינה וזעק לפניהם תוציאו אותי כי אין לי תקנה כי מכין אותי בשבטין של ברזל רתוחין באש, אמר להם כי בזאת המערה שנים עשר מלאכים בטליתות אינן, דומין לבני אדם, והיה אותו גוי צייר לא חששו הגוים מתו כל הציירים, ואומרים האבן הגדולה של שייש זה היה כסא מלכות של מלך קיסר.

ולעולם לא יעלה שום עשב במקום שנהרגו הצדיקים,
ובתוך החומה יש קבר אחד של צדיק ואין ידוע מי הוא.

מערת המכפלה.

ובחקרין נכנסתי אני יעקב בחוקת תיעה בתוך
המערה שבני הבוֹמרים בשקר להטעות העולם חצי
שבנה יוסף הצדיק ואחרים אומרים שבנאו שלמה המלך,
אחר חצי חבית בנו בוֹמרים כנסיה היא מדינה היא
מערת המכפלה והתל (1) הראשון שהי' בימי דוד נחרב.
ולשם מקום שנוצר ממנו אדם הראשון ועל כן לוקחין
עפר משם ובונין הבתים ולא יחסר ממנו וכל שעה מלא,
והאוצרות בנויות בתוך, ואומרים הבוֹמרים אלו הן
אוצרות של האמהות וכשירצי התועין ליכנס בהם לא
יכנס כי אם יחירי עם הנר כי ירדה גדולה היא.
ולשם ששה קברות מצד אחד שלשה ומצד אחר שלשה,
ואומרים לתועים אלו הן אברהם יצחק יעקב, שרה
רבקה לאה ישקר הוא כי יש כותל גדול חוק בסיד
וחרסים בין הקברות חדשות ובין שער של מערת
המכפלה ואין להם רשות ולסתור אותי כי פעם אחת
סתרו הבוֹמרים חלון קמן שבו ויצא הרוח והמית את

(1) צ"ל והחלק.

כלם וסתמו אותו חלון. והאבן שהוא קרוב לשער שלמה המלך בנאו.

קבורת רחל אמנו.

וכמו כן קבורת רחל, מגדל בנוי באבני גזית בארבעה פתחים ואחת עשר אבן על קבורתה והעליון אחר כי אומרים כי בנימין היה קמן לא ה' יכול להביא אבן שלו.

בארה של מרים.

ובחמי טבריה כנגד ד' מרחצאות על שפת הים ביערת מתוק בדבש, ירדן עובר אותה, באר של מרים בתוכו. בשעה שיזרח השמש בעצמו של יום, עד הר הכרמל יראה כמו אופן יעלה גבוה ד' אמות ויחזור, כמו שראיתי אני כתבתי.

עמק יהושפט.

בין ציון ובין מי שילוח ירידה גדולה עד שיבואו הר הזיתים לתוכו בראשו, ולשם ג' גומות גדולות ושאלתי להן האיך הם הגומות אינן מלאות? אמרו לי לשם מים רותחין ולא נודע אנה מוליכין המים אותן. אמרתי אני יעקב לפני הרבנים זהו שאמר אדוננו ישעיהו הנביא אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלם.

ב) מהמאה השלישית להאלף הששי.

ממכתבו של ר' יוסף ממנמביא האשכנזי

(הנדפס במאספנו „ירושלים“ כרך ו' עמוד 336–338).

גשר יעקב.

... מדמשק הלכתי מצפת שהיא אדמת קדש

וכמו י' מילין קודם שהגעתי מצפת עברתי גשר של

יעקב אבינו אשר נקרא עוד היום על שמו והוא על

הירדן ושם נכנסתי באי ...

בור יוסף.

ומכפר קני הלכתי לשכם מהלך יום וחצי אשר

שם נקבר יוסף הצדיק, ודותן קרוב לשם, וגם יש הכור

אשר השליכו איתי וגם יש צדיקים ונביאים הרבה שם

ובשכם ובכפר קני, ובשכם יש הע' זקנים ואלעזר

ואיתמר בני אהרן הכהן.

גריזים ועבל.

... ושכם סמוך להר גריזים שהוא הר הברכה

וע' מעינות יוצאים ממנו ואילנות זיתים ושאר פירות,

והר עבל הוא הר יבש כאבן ואין בו אפילו עשב דק ...

בכיות מתים.

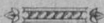
... גם יש באר אשר הושלכו נערים ובתולות

שלא ליפול בחרב (1) אשר עיור כליל מ"ב הישמעאלים
אומרים ששומעים בכיות גדולות תוך אותו הבור.

על דבר הגאולה.

... כי כזאת השבוע באה שמועה מארץ מרחק
ואומרים שהוא מארץ פיטרו יואן (2) ואמרו לישמעלים
שקם מלך אחד שכבר כבש שמונים עירות בתחלה
שאל העיר בשלום ואם אינם רוצים הוא שורף אותם
ומקניהם ולא ידעו מי הוא כי אך ששואלים אותו מי
אתה אי מה שמך או במי אתה מאמין אין מגיד רק
שהוא מאמין במי שברא שמים וארץ והשמועה הולכת
ומתגברת ומזה אבטח.

(1) לפי הנראה נשמטה מלת "נבזוראדן", וכונתו על
האגדה המספרת במס' גיטין נ"ז ע"ב מדמו של זכריה שהיה
טוסס, והבין הזה סמוך לקבר זכריה הנביא, וגם נוסעיו
שהיו לפניו ולאחריו מספרים, כי כבור הזה השליכו עצמם
בערים ונערות בעת החרבן (ראה "לוח א"י" שנה ז' ע' ק"ח
ערך "באר בנתן" ושנה י' ע' ג' ערך "זכריהו הנביא" אך
האגדה מהבכיות כליל מ"ב לא מצאנו בשום מכתב מסעאחר וולתו.
(2) ראה מאמר "פריסטו יואני" של החכם ד"ר ש.
קרניס בלוח א"י שנה תשיעית עמוד ק"ו.

יִם כְּנַעַת וְחַמִּי טַבְרִיָּה

(רשומים ממסעי בגליל)

מאת

ישראל גולדפרב

לפני טבריה.

... השעה החמישית בערב, הננו הולכים ועוזבים את כפר קננה הנחמד אשר מלא את לבי בקסם טבעיותו הנפלאה, ונלך הלאה—ל"טבריה"! משני עברי הדרך השתרעו לפנינו המון שדות תבואה וחלקות אדמה מלאות אבנים שחורות כמראה הפחם. לאחרונה הגענו עד גדר אבנים אחד גדול המשתרע לארך חלקת אדמה גדולה ורחבה מאד. הגדר בנוי אבנים שחורות. קטנות וגדולות, אשר נלקטי מעל פני החלקה הגדורה. — זה הוא גבול אדמת המושבה "סגרה" — באר לי מר S. חלק גדול של "סגרה" הוא אדמת אבן שחורה, כאלה אשר לפניך, אך גם הרבה אדמה טובה ושמנה נמצאת בה.

פתאום עברו לפנינו שני הרים משונים בחליפי

גִּנְיָהֶם. — ראה! הנה הר אחד ירוק, פורח, המזהיר
באלפי דשאיו הירוקים, ואצלו, לנכח פניו-הר אשר
מתחתיו עד ראשי העגול הוא שחור כפחם, ויהי
מראה שני ההרים האלו זה מול זה, כמראה העבד
הכוש השחור מול אדונו האירופאי הלבן...

— מי יודע, אמר S. — כמה מיני חמרים חמיים
וסגולות נפלאות נמצאות פה בארץ הגליל, לוא באו הנה
טכניקים אירופאים, או, מי יודע כמה מטמונים יכלו
למצא פה!

בדברנו עברנו על פני נחל קמן המשתרע בין
סלעים שחורים והמכריק מול קרני הערב. משם, מרחוק,
נראה לנו ראש הר אחד גדול הנראה כבודד בכל סביבתו.
— התראה את ראש ההר שם שם? ... — שאלני,
S. — זה הוא ראש "הר תבור"! עומד הוא בודד, יחיד,
באחת הפנות אשר בעמק יזרעאל לא רחוק מהמושבה
"מִסְתָּחָה" קרוב ל"סַגְרָה". בשובנו דרך "סגרה" נראהו
יותר בהיר וכולט.

השמש כבר יורדת לשקע ומשליכה את קרניה
ארגמן על כר הרי הגליל העליון, ועל אבני הפחם
המתגוללות פה ושם על הדרכים. מרחוק, לצד צפון
נראה לפנינו מראה הר גבוה ונשא קאר, אשר עליו
מתרוממים בתים וגגות אדומים.

— התראה שם שם . . . —אמר אלי S. — זאת
היא עיר „צפת“ הנשקפת אלינו מרחוק.

לילה . . . ליל חצי חדש אייר, מאחורי הרץ
הגלעד הנשגבים, ציעדת כבר הלבנה ומתדוממת על
האפק בכל זוהר, ומאירה את כל הררי הגליל
ובקעותיו, אף קי כהה אחד לא נראה בשמים, בלתי
אם ים תכלת רחב, ונקדות אבני ברקת המפורות את
ניצוציותיהן-בסף, ומגיהות את כל האופק וכל מראה
החרים אשר מסביב, הנני עולים עתה במעלה הר
גבוה, רחב וענקי למאד, המוביל ישר למבריה! מבין
החרים נושב הרוח הלילי החזק ומקרר את בשרנו . . .
פתאים, והנה בעין ערפל נירא כסה את כל אור
הארץ מסביב, ערפל-ההר הוא, אשר בגבהו הנשגב
והמרומם סגר לפנינו את כל קיי אור הלבנה וכל ככב
מזהיר בשמים, ויהי חשך, המרכבה מתגלגלת בכבודות
ממדרגה למדרגה, עד עלותנו לבסוף על טבור ההר, עד
מרכז התאמויות מלמעלה, ובה האח! כל הדר הגליל,
התגלה לפני בכל זוי יפעת הפארתו, בכל עדן חמדת
הטבע ההררית והוד השמים הפזורים עליו!

שֵׁם בְּתִכְלֶת שְׁמֵי הָרוֹם,
בֵּין פְּכָבֵי הַזֵּו

יָדָא תִּירַח דָּם,

יִצֵק אֹזר סָבִיב.

כַּכְבִּי-נִגְהַ בְּלִשׁוֹן אֹזר

שֵׁם יִשְׁרָאוֹ אֵט

שִׁירַת-פֶּלֶא שִׁיר תְּדָרוֹר

שִׁיר-נֶעֱם-עַד."

המרכבה כמו טובלת בים הזוהר הלילי, במלרי
ההרים אשר מסביב ובנחלי האויר העדין המחיה נשמה!
הנני יורדים כבר במורד ההר הלך יורד, הלך והשפל.
ופתאום נראה לפנינו מחזה חדש במונו, תמונה
קוסמת כל עין, כל חוש! לעינינו הבריק מרחוק בעין
ראי מלמש גדול, מבריק, המשתרע בין שלשלת גבעות
עוטי אפל, מתחת לאפק בחול-כחה, אופק נוגה המרא
דמית חזון, דמית שירה עמוקה, זה הוא-תזון מראת
הכנרת מרחיק בעת השקמה בין גבעותיו החמודות
העוטות אותו כשימרים מסביב, הלבנה הכחה וככביה
הנוצצים מתזזים עליו מלמעלה קוים ורסיסי-כסף נפלאים
לבקסף כל גל וגל המודעזע ממנוחתו, מנוחת הנצח!

וּמִתַּחַת, יָם כְּנָרַת,

שְׁנַת הַתִּכְלָת נָם;

גִּבְעוֹת גִּבְעָה לֹא מִסְגֵּרָה עוֹמֵי אֶפֶר שֵׁם.

במהירות נמרצה יורדת כבר המרכבה ממרים ההר
המוכיל טבריה. לעינינו כבר נראי שביני המנורות
המאירות מתוך חלונות בתי טבריה. גם גגותיהם
האדומים. על שפת הכנרת מרחיק נראה לנו איש מזהיר
המשליך בבואתו לתוך. ראי מימי הכנרת.
—מה שם? —שאלתי את S.

—שם המה „חמי טבריה“ הנמצאים כחצי שעה
רחוק מהעיר, כנראה מתרחצים שם עתה החולים והמה
אשר האירו גם את החלונות שם .. עמוד! שער
העיר לפנינו.

טבריה.

אצל השער עומד בית מסגר עתיק וחרב. דרך
שביל צר, בין ערמות דשן וזבל, הגענו עד בית מלון
יהודי, בית צר, דחוק, מעופש ומחניק.
... כנופל ממרים שמים דעמקי שאל כה הייתי
בעיני עתה, אחרי כל מראות הנשגב וההוד, אשר הופיעו
לפני למן הררי הכרמל עד גבעות הכנרת! ... טבריה
בכל בתייה המשתרעים תחת הר ענקי למאד נראי לנו
עתה בדמות קן נמלים קטנות הרומשות באחד החוריים

בשדה, והאנשים—כחגבים, כזוֹי־שדי... בבואנו אל המלון
מצאנו שם אחרים מטפסי הגיטו המבריוני היושבים
אל השלחן, ובשפה זרִגוֹנִית המעורבת בחצי ערבית
בדואינית המה מדברים על עסקי מכריה: החלוקה,
הגבאים, החנונות... לבושים המה בגדים לבנים וארוכים
כיהודים ספרדים, פאותיהם ארוכות עד הסנטר ו"רמולקות"
לבנות על ראשיהם, עיפים ויגעים גמרנו לאכל את
ארוחתנו ונלך לנוח במחשבה להשכים קום לאור השחר
לראות את העיר.

... על פאתי האפק הגלילי, כבר עלה השחר,
ברחוב כבר התעוררו שאון החיים תנועת האדם; במבוא
שער העיר הננו עומדים ומתכוננים מסביב, מנגדנו נשקף
הר מכריה הגבוה, הירוק, שדותיו וסלעיו הזקופים, אצל
השער עומד כעין מגדל חומה עתיק, הרוס. מלמעלה,
נבח השער לצד מזרח נשקף ברק הכנרת המשתרע
כמפה־כספית ישרה, משם הלכנו הלאה לרחובות העיר
הצרים, המלאים מחנק ועפוש: ברחובותיה ראינו טפוסים
שונים מיושביה היהודים, הנה בחנות אחת קמנה יושבת בת
ישראל, צעירה ומוכרת כעפים (1) חמים, לפנינו עובר יהודי
אחד, רם קומה, בעל זקן מסיבך, שחור, וארוך. על
ראשו "רמולקה" לבנה ומחודדה. ידיו ורגליו חשופות

(1) עוגות חלולות, ברכות מ"ב.

עד הארכובות, הולך הוא לפנינו כאדם הקם זה עתה משנתו.
הנה עוברות לפנינו נשים אחדות עטופות צעיפן
לבן כערבייות, אחדות מהן דברו בזרנון הספרדי, ואחדות—
בזרנון האשכנזי. כה מילנו ברחיבות העיר, עד אשר
באנו לשפת הכנרת במטרה לעבור עליו בסירה עד
„חמי מכריה“.

ים כנרת.

על חוף הים ספרדייות אחדות הכובסות כתנות,
חתולי-ילדים, סירות וקערות, ואצלן עמדה ספרדיה אחת
הבאה, זה עתה לשאב שם כד מים, בעברנו אצל
השואבת הספרדיה, אמר לה: „בערבית: האם לא
תוכלי לשאב מים במקום אחר נקי מאשר פה אצל
הכובסות?“

— „אל פֶּכֶר מִבִּיקְטָל אל וְסַאךְ“ (הים אינו מקבל
טומאה)—ענתה אותנו השאבות, הננו הולכים הלאה
לאורך שפת הכנרת לבקש לנו סירת דוגה, ... הפעם
ראינו באופן בהיר וכולט את כל מראה ים-הקסם המלא
כלו אך שיר אביב אחד מרימם . . . שמש
הגליל התרוממה כבר מבין הרי הגרער ותשליך את
זהב קייה המתמתחים על פני ראי הכנרת ומימיו
הצלולים, ויהי המראה כה מלדוב, כה נשגב! . . .
כמראה עמק יזרעאל הנהדר, המתפתל בין הרים נוראים

כן משתרע גם העמק-המימי הזה – עמק הכנרת !
 משתרע בדמות נחש עקלתון, בהדר מימיו ובגליו
 הנחמדים המזוהרים לאור שמש הגליל! ... בלכתנו על
 החף הגענו עד מקום הסירות, העומדות במנוחה על
 עוגניהן ומתנועעות על הגלים הירוקים. בקרבנו אל
 הסירות נגש אלינו אחד הספנים, ערבי צעיר, שזוף
 פנים, יפה עינים ושאל לחפצנו, ובאמרנו לו כי אל
 „חמי טבריה“ מגמתנו מהר לפשט את כתנו ומכנסיו
 הכחולים-הרחבים, יערום כביום הולדו ירד המימה.
 בידו האחת שט עד מקום סירתו ויעלה עליה, ויוציא
 את עוגנה הקמן מתוך הים, ובמשימו החל לקרב ולדחות
 את הסירה עד שפת הים, עד מקום עמודתנו. הספן
 הצעיר ערך את התרן ויפרוש עליו מפרשי הלבן ואנחנו
 עלינו לתוך הסירה-הלאה! מסביב אך שקמ, ודמית
 קודש. לא נשמע בלתי אם שאון המשוט החותר את
 המים גם זעזועי האויר הקל המודעזע על המפרש
 מלמעלה...

וְאֲנִי נִשָּׂא וְשָׂמָ,

אֲדָא הִלָּאָה, דָּם.

מִסְבִּיב יִשְׁירוּ אִמָּ

נָלִי תִתְהוּם.

לפני עוברים: בתי טבריה המקיפים את הכנרת
כחצי גרן עגולה, השתרעות הר טבריה הירוק, בפיו וסלעיו
השחורים הבולטים באויר. הנה „בית העלמין“ הטבריוני
ומצבות קבריו הפזורים על פני מורד ההר. הנני פונה
פני מזרחה נכח הגבעות, והרי ההוד העומים את הכנרת
מסביב חודר בעיני לתוך האפק הרחוק ולעיני התנוסס
פתאם מראה נעלה ומאד נשגב! שם... מעל גבעות
הכנרת, קרוב לשמים משתרע ענק כחול ומרומם מאד
ועל ראשו שכבה לבנה וזכה כסדין לבן הנוצץ מרחוק
בכל זהר קרני השמש הבוהקת.

— זה הוא מראה החרמון מרחוק, ושכבת השלג
אשר על ראשו! — באר לי 8 בהתפעלות.

כל חושי כי התלהבו בלי סוף. כמראה הסנה
הבוהק באש ואיננו אֶל כה היה לי המראה הזה, הנה
שמש הארץ לזהמת כתנור, מזהיבה את כל הרי
הגליל בקרניה וניצוצותיה המפוזות. החרמון כמו טיבל
כלו בים הנור של אש פלדות, והשלג הרך, פרא! לא
ימס, יתמוגג, בוער באש ואיננו אֶל! — — —

— הבן טבריה אתה? — פניתי אל הספן הצעיר,
היושב עמוק במחשבה כנוגה וזעף.

— כן אדון!

— ובכל יום יש לך נוסעים על הים?

—לא, דָּג אני ושלש פעמים בשבוע פורש אני
מכמורת על פני הים לדוג דגים.
—הרבים וטובים פה הדגים?
—כן, פה ישנם דגים מכל המינים, קטנים וגדולים.
גם בעלי צבעים שונים: אדומים, מוזהבים, לבנים
ושחורים". — בדבריו אלה כבר הלכנו והתקרבנו עד "חמי
טבריה". לעינינו נשקפים בנינים אחדים עתיקים
במראהם. הספן הצעיר קם ויעמוד בפנת הסירה.
במשוט אשר כידו הוא חותל את גלי הים השוקמים
ובקול עצב ונוגה, במנגינה ערבית, החל לשיר חרוזים
אחדים משירי האהבה שלו. פניו נמזים מור גבעות
הכנרת והחרמון, ומפיו מתפרצות המלים:

לִבִּי! ..

לֹא תִרְרֶיךָ,

אֶף לֹא גִלֶיךָ,

כְּנֶרְתִּי

יְגוּנִי יִבְסוּ,

יִקְוֶדִי יִכְבּוּ... ..

לִבִּי ..

מִתְפַּזֵּץ, הֵחָ! ...

בְּכַד מְלֵא אֵשׁ
וְאֵת . . .
בְּשִׁכְבַּת הַשָּׁקֶג
בְּרֹאשׁ הַחֶרְמוֹן!

אֵלֵּי! . . .
"מְרוֹם" וְכִנֶּרֶת ^א
בְּחֶבֶל קֶשֶׁרֶת
— בִּירְדֵּן!
וּלְבֹתֵינוּ — בְּאוֹצְרוֹ
חוֹט לֹא מִצָּאתָ? —
—
—

הסירה קרבה אל ישפת הים ותתנגש אל
אבני החף ונרד אל החף, ונגיע עד הר טבריה, אשר
על מורדו נראו לעינינו בניני אבן עתיקים מאד.

^א הנחל "מי מרום" משתרע אצל המושבה "יסוד
המעלה". הירדן נוזל לתכו ומשם הוא נופל לכנרת, באופן
כי הירדן מקשר את הכנרת ואת מי מרום כבחבל.

חמי מבריה.

נגשנו אל הבנין הראשון, והנה בתוך אולם הבנין יושבים המון ערבים ושותים "קפה". באחת הפנות יושב לו יהודי אחד, צעיר דימים, אשר על פניו בולמים סימני מחלה... יושב הוא ושואף רוח, נגשתי אליו ואשאלהו:

— איזה בנין זה, אדוני?

— זה הוא "חמי מבריה".

— ולמה יושבים פה כל הערבים האלה?

— מחכים המה לצאת הנשים הרוחצות עתה פנימה.

— ובכן, אי אפשר עתה להכנס פנימה?

— לא, אנכי בא הנה תמיד בבקר השכם, במרם

תבאנה הנשים. אך אני אשב פה עד הצהריים; האויר

פה מצויין, רוח הכנרת פועל עלי לטובה.

— מאפוא אדוני?

— יליד רומניה אנכי, זה כחצי שנה אשר

באתי הנה מ"קרלסרוהע", שם התרחצתי שלשה ירחים,

זמצב מחלתי לא הומב, אכן מעת כואי הנה הומב לי,

ת"ל, הרבה מאד.

הנני הולכים הלאה, החולה הצעיר הולך לפנינו

זמבאר לנו את מהות הבנינים אשר מנגדנו, ונבוא עד

מורד ההר, אשר מאחורי "חמי מבריה", והנה לפנינו

גראה חור מרבע שהוא כעין פתח למעין. לאזנינו הגיע

קול רעש של המון מים רבים, בתמהוין הבטתי אל תוך
חור ההר ולפניו זרם מים חזק המפכה בכל עז
וניפל ברעש ממרום הר טבריה המוצק ויורד משם
ל"חמי טבריה", נסיתי לשום את ידי בתוך החור ותכנה
כמעט מרב חם ורתיחה חזקה...

באימת פחד הבטתי אל ההר הזה המכיל בכמנו
כח כה נורא, כח מים רבים ביערים ושורפים! ההר נורא
הוא ברום השתרעויות, במדרגותיו הרחבות, בגפיו וסלעיו
השחורים!... הלכנו לכל ארך מורד ההר, ולפנינו נראו עוד
חורים קטנים ופתחי מעינות, המפכים מתוכם זרמים רותחים,
הנופלים אל הכנרת להרתיח את שפת קפוי השקמ!...
—לוא הרגישו עשירינו והבינו את כל הסגולות

הנפלאות אשר ב"חמי טבריה" —אמר החולה— ואת כח
הרפואה אשר בהם, כי אז לא עזבו את המעינות
האלו במצב שקום כזה; פה הן יכול להיות מקום
הרפואה היותר נפלא! האמינה, אדוני, —הוסיף באנחה—
כי בכל בקר מדי לבתי רגלי מן העיר אל בית הרחצה
ומתבונן אל יפי הכנרת, ואל המעינות הרותחות הנוזלות
לכל ארך ההר ויורדות אל הים בלי כל תיעלת, אל
השמוון אשר מסביב, אז לבי כי ישבר לשברים, ויגון
פנימי לוחץ לבבי, לראות מקום מחמדנו זה, חרב,
עזוב, ומשומם כל כך!"

בדבריי אלה עלינו יחד עד גבעת ההר אשר
ממול לבנין הרחצה ונבוא עד הבנין השני.

— התראה? — אמר לי החולה — זה הוא כל רכושנו
בטבריה, זה הוא קבר ר' מאיר בעל הנס! היום, אמנם, לא
תראה את כל הקבר כ"א חציו, כי חציו השני סגור היום.
— חציו? ... הצד? ... שאלתי בתמהון.

— כן, אל תשתומם, היהודים לא יוכלו להתאחד
לא בחיים, ולא במתים, לא בבהמ"ד גם לא בבית
הקברות, הה, כמה מחלוקת היתה בטבריה לרגלי
הקבר הזה! הספרדים חפצו לקחת אותו דוקא לרשותם,
והאשכנזים דוקא לרשותם, עד כי לבסוף נתחלק הקבר
לשנים, ויהי ר' מאיר אחרי מותו לחצי "ספרדי"
וחצי "אשכנזי"...

בתמהון שמעתי את דברי החולה ואביט דרך
החלון, אשר בקיר ה"אשכנזי" והנה כתבת אחת
לפני החקוקה בדיו תכול: "פתח המערה של
התנאי האלקי רמבע"נ זכותו יגן עלינו
— אמן". וכתוית פתח המערה סגור, הלכתי הראה
במדרגות הנבעה לבוא אל "החצי הספרדי". והנה
לפני: חדר גדול, בתוך החדר-ארון קדש; וספסלים, באחת
הפנות בביאה, לצד ימין, סמוך לקיר, מעל הקבר עומד
ציין בדמות מרובע, הבנוי אבן, מסביב דציין הזה —

המון מנורות ונרות דולקים, בבואי החדרה הציע לפני
השמש לקנות נר להדליק לנשמת ר' מאיר... ואדריק
ואצא החוצה... פה עמדתי ואתבונן פעם אל הקבר
והשמש הספרדי, ופעם אל חזיונות הארץ אשר לפני:
אל הר טבריה המריק מקרבו זרם רותח, אל ראש
החרמון המכוסה שלג עולם, אל הכנרת המרנן לב
בזמרת גרין, אל הטלאים השחורים השותים משפתו
לרויה, אל אדי הפחל המכסים את גבעות הכנרת, —
מתבונן, וכעין זרם חשמלי התפרץ אל כל עורקי
בשרי, זרם דם רותח אשר הרתיח פתאם את כל
הייתי!...

כבכח נעלם הורד ראשי ארצה, ויגון קודר פנימי
לחץ את כר לבי, מקור עיני נקרע — ודמעות חמות
רותחות שטפו עד לחיי מבלי הרף, כזרם מימי החר
הרותחים ושוטפים בעז. ותפלנה מפות מפות ותתגלגלה
עד בואן לתוך הכנרת!... לבי נרעש ויתפוצץ בלי קץ
למראה שני החזיונות המביעים כל כך טרגדיה-גלותית,
ויגון היסטורי לבלי סוף! ראה! מעבר האחד — הכנרת
היפה, המבריק עד היום בברק העברי הקדמיני
באצרות-שרוי וסגולתי-חמד, המשתרעים על גדותיו
זהב! המנשב רוחות תחיה ללבב כל גבר חי ומרגיש,
המעורר זכרונות הארץ בעודה חיה וצוחלה, גם מראה

החרמין הענקי, זהר גוניו הכחולים, ונציצות האור
המוזהבים את שלגיו!...

ומהעבר השני — מראה הקבר של ר' מאיר בעל
הגם הקרוע לשנים! ר' מאיר הספרדי והאשכנזי...
מראה פרוץ העם ולבבו הקרוע לגורים. סמל נרחי
ישראל ולבכם ששמים...

כנרת ור' מאיר בעל הגם — הה!

אלי...

מרום" וכנרת

בְּחֶלֶק קֶשֶׁרֶת

בִּירְהֵנָה,

וּלְלִבּוֹתֵינוּ — בְּאוֹצָרָה

חוט לא מְצֹאֶת ? ...

.....

יפו אתתל"ז לגלותנו.

העיר קברות אבותי.

מ א ת

העורך

חברון היא אחת הערים היותר קדומות בארץ ישראל, אותה בקרו עיר המרגלים בלכתם לתור את הארץ; וכאשר באו אבותינו אל הארץ לכדוּק וייתשבו בה, וזמן מה היתה עיר המלוכה, ואחרי גלות ישראל מעל אדמתו נשאר זכרון העיר הזאת נמוע ביותר בלב כל איש יהודי, מפני כי בה טמונים עצמות אבותינו ואמותינו הקדושים, ונפש כל איש יהודי תכסף לדעת מתכונתה וממצב אחיני היושבים בה, וביחוד ממראה ותכנית הבנין הנפלא העומד על שדה מַעֲרֵת הַמַּכְפֵּלָה, אשר אין לנו רשות לדרך אף על מפתן שעריה, ויתר העתיקות שנשארו בה לפלטה מימי שבתנו על אדמתנו, ומאשר כי לרגלי מצב בריאותי פקדו עלי הרופאים להעתיק את מעוני לחברון, המצוינת באוירה הוֹד, הטוב והמבריא, ולנוח מעט מעבודתי — אמרתי להשתמש במקרה הזה, לחקר במשך ימי שבתי בה, אחרי מצבה הנוכחי, תכונתה, קדמוניותה וזכרונותיה.

ולבאר את כל זה ב"לוח ארץ ישראל" בעד אחי
ובני-עמי בחוץ לארץ, הכמהים לדעת ידיעות ברורות
ונאמנות אודות העיר הזאת, זכרונתיה ועתיקותיה.

אך במרם אחל לציר לפני הקוראים את תכונת
העיר ויתר הדברים, אשר אני אומר להביא לפני
הקוראים, אחשב לדבר בעתו לספר בקצרה את קורות
העיר הזאת מהזמן היותר קדום עד המאה הרביעית
לאלף הנוכחי.

חברון היא אחת הערים הנושנות בארץ ישראל.
היא נבנתה שבע שנים לפני העיר צוען (Tanis) בירת
מצרים התחתונה, לפני נקראה בשם "קרית ארבע"
על שם בונה הראשון ארבע אבי הענקים, ואולי
נקראה כן גם בשם הזה מפני שהיתה נחלקת לארבע
רובעים, כאשר היא עוד היום. חברון נלכדה לפני
בני ישראל בסערת מלחמה בבואם אל הארץ, ויהושע
נתנה לנחלה לכלב בן יפונה, ותהי גם עיר הלזים ועיר
מקלט. בראשית ימי מלוכת דוד בחר אותה לשבת.
ותהי קרית מלוכה שבע שנים. אך אחרי אשר העתיק
את שבתו לירושלים נשארה העיר בודדה עד ימי
החבשים נכדו, אשר בצר אותה ויחזק את חימתה. כאשר
שבו עולי בבל מארץ גלותם ארץ אבותם לכדו גם
אותה ויאחזו בה, אך לא ארכו הימים והעיר נפלה.

בידי האדומים, וכאשר העיר ה' את רוח המכבים
ויצליחו להכניע את אויביהם וללכד ערים רבות, שם
יהודה המכבי את פניו גם לעיר הזאת, השניה במעלה
ובזמן לירושלם, בירת המדינה, וילכדה ויורש ממנה
את האדומים, אולם בנפול מלכות יהודה לפני חיל
הרומאים נפלה גם חברון לפניהם, והעריצים האלה הרסוה
עד היסוד ויהרגו את יושביה לפי חרב, ומאז היתה
העיר הזאת עזובה ושיממה עד זמן ביאת ארץ־ישראל
תחת ידי המוסלמים, והם, בהיותם גם כן יוצאי ירך
אברהם אבינו, שמו בראשונה פניהם לעיר קברת
אברהם, ויבנו את הריסותיה ויתישבו בה, ויקראו לכל
המאמינים לבוא להאחו בה, וישנו גם את שמה,
ויקראו לה כליל, שפירושו, האהוב, על שם
אברהם אהוב ה' (1) הקבור בה וזה שמה אשר
יקראו לה עד היום.

נושאי הצלב עלו גם על העיר הזאת וילכדה

ויבנו בה בתי תפלה וישנו את שמה לשם *Praesidium*
ad sanctum Abraham; הניסע בנימין ממודילה איננו
מוכיר כי מצא בה יהודים, אך אחרי אשר לכד

(1) בפי המוסלמים נקרא אברהם אבינו כליל אללה

לאמר אהוב ד'.

ס ל ח א ד י ן את הארץ הרבו היהודים להאחו בה, ומהעת
 ההיא לא נשבת ממנה ישוב היהודים, בשנת ד"א תתקע"א
 מצא בה הרב ר' שמואל בר' שמשון ובני לויתו יהודים
 אחדים והם היו הולכים בחצות הלילה למערת המכפלה.
 בשנת כ"ז לאלף הנכחי, כאשר בא הרמב"ן לירושלם,
 הלך, ביום השלישי לביאתו חברונה, לחצב לו שם
 קבר, והדבר הזה יראה לנו, כי בעת ההיא היתה בה
 למצער עדה קמנה מיהודים, ועל דברת הרמב"ן חילו,
 אשר היה בסוף המאה הראשונה לאלף הזה באר"ק,
 היתה בחברון קהלה גדולה, והרבה מהם עסקי בצביעת
 צמר הגפן ואריגתו ובמעשה הזכוכית, שהוא עיד היום
 מענפי המלאכה היותר גדולים בחברון. בשנת ר"ג
 לאלף הנכחי היו בה כעשרים משפחות עבריות, אשר
 מחציתם היו מאנוסי ספרד, ומהעת ההיא לא התקדם
 מאומה ישוב היהודים שמה ועוד הלך וחסר, הלך
 וקטן, עד כי בשנת רפ"ב לא מצא בה הנוסע האלמוני
 יותר מעשר משפחות, והישוב הי' מתמוטט לולא התעורר
 הרב ר' מלביאל אשכנזי בשנת ה'ש' לבנון
 ולחזק בה את ישוב אחינו, ויקנה חצר גדולה מאת
 הקדאים, אשר ישבו בה אז, ובה התישבו כל היהודים,
 ומהעת הזאת נתחזק ישובה, וירב שנית מספר העולים
 להאחו בה.

אלה הם הרשימות הקצרות והזכרונות הבודדים שיש
קירות העיר הזאת ודברי ימיה שעלה בידי לאסף לע"ע מפ'
ספרים וסופרים, אך אקיה להתראות עם תבס'ה'ע'ה'
שהיא אוהב המחקר ונולד בעיר הזאת וגם אביו ישב
בה על כס הרבנות, ואין ספק, כי ממנו ומפי ית'
הזקנים אאציל זכרונות מקורות העיר הזאת מהתכיפה
של המאה הקודמת וראשית המאה הנוכחית, ועתה אחל
לתת תמונה מפורטת מתכונת העיר כאשר התכוננת'
אליה מקרוב ומרחוק.

העיר עומדת בעמק צר המשתרע מצפון לדרום
ינחלקת לארבע רבעים הנפרדים איש מאחיו, אדמתה דשנה
יפוריה במאד, ומלבד כל מיני התבואה הנודעים בארץ,
אשר תוציא למכביר, ישנם בה עצי פרי רבים כמו הגפן,
התאנה, הרמון, השקד, האספרגל והאגוז. האחרון יגדל
במעט רק בסביבות העיר הזאת, ועיד ראיתי פה עץ
הבוטם, שעליו יגדלו הבטנים, שאותם שלח יעקב אבינו
מנחה למושל מצרים. הפרי הזה הוא כעין לוז קטן שקליפתו
קשה ועיני נוטה לירוק ומבחיך, וגרעיני קטן אך ערב
ושמן והוא מין ממיני האפוסטומים (פיסטציען), אך בין
כל העצים האלה ישנה ביותר עץ הגפן, ושטח גדול
בסביב העיר לכל רוחותיה נטוע כרמים, וענבי הכרמים
האלה נודעים רשבה בכל הארץ, וכימי בציר הענבים

יעתיקו רבים מתושביה את מעונותיהם מבתיהם שבעיר
 לברמיהם ששם ישבו בבתי אבן קמנים ונמוכים, סכות
 ענפי העצים ואהלי קנים ומחצלאות למען התענג על
 הדר הטבע ומחזותיו השונים ולהנות בבקר בבקר מפר'
 הגפן בעודם רטובים וקרים מרסיסי המל. בעלי הכרמים
 שהם כלם מוסלימים לא ידרכו את ענביהם ליין כי
 היין תועבה הוא להם, ויאכלום חיים כאשר יוכלו, ואת
 הנשארים יאצרו לכל ימית השנה בשלשה אפנים שונים:
 (א) ייבשום לצמוקים, אשר לזה מסגלים ענביהם
 מאד, וצמוקי חברון רכשו להם שם בשוק המסחר;
 (ב) יעשו מהם דבש, והדבש הזה ימכר מהרה מפני
 טעמו הטוב; (ג) יבשלוהו זמן רב עד כי יתעבה ויהיה
 למקפא, ואחר כך ישפכוהו על וריעות בד ובהתיבשו
 יהיה במראיתו ועינו כמו עור מתות. ונקרא בפי
 הערבים "מִלְקָן", והוא מאכל תאוה לא רק לקטנים כי
 אם גם לגדולים, ויש לו קנים רבים בשוק.

מספר יושבי העיר הזאת מגיע ליותר מחמשה
 עשר אלף נפש מלבד כאלף יהודים אשר אדוותם אדבר
 בפרט, ומשפחות אחדות נוצריות; ומאשר כי אין לעיר
 הזאת חבור והתקשרות עם יתר הערים, אין בה כמעט
 כל זכר לתנועה של מסחר ומעשה, אך דבר אחד יפליא
 אותנו מאד, כי נמצאים בה שני ענפי חרשת, שאינם

בכל הארץ, והם: בתי מעשה נאדות מעורות תישים,
לנאדות האלה יש מהלכים בכל ארץ פלשת, מצרים
וערב. בתי מעשה לבלי זכוכית. הכלים הנעשים
הם: בקבוקים קמנים ודקים (אשר למדות דקותם אפשר
להעמידם על האש לבשל בהם), קערות, כוסות, אצערות
ושבעות, והכלים אינם מהותכים בעקדם מחיל כי אם
משברי כלי זכוכית, המאוסים מהעיר בעצמה ומיתר
ערי הארץ, ופשמותם וקלות ערכם יתנו להם מהלכים
בשוקי ארץ ישראל ומצרים, וגם תרי הארץ יקנו למו
מכלי הזכוכית האלה למזכרת.

היהודים יקחי גם הם חלק בסחר העיר, ומהם
יעסקו בהכנת היין ועשית דבש הענבים, ומהם יסחרו
את האכרים וישיבי הפרים אשר בכל הסביבה.

מבנה העיר הוא כתבנית כל הערים הקטנות
בארץ הקדם: החוצות צרים ואינם הולכים בקו ישר,
ומהם מקורים בתקרות-אבן מלמעלה להגן על העוברים
מקרני השמש בקיץ ומהגשם בחורף, ויש חיצות שעוד
לא הורצפי באבנים, ובימי החורף הם מלאים מיט
ורפש באין מעבר.

עד לפני כעשרים שנה כערך ישבו כל היהודים
בני חברון בחצר אחת, שהיתה כמו הגי'תו בהרבה
ארצות בחוץ לארץ בימי הבינים, ורק בהבדל

הזה, שאלה הראשונים סגרו את עצמם בחצר הזאת ולא סמעם חוק של אי-שוויונות, כי אם מפחד שוודים ושויללים. החצר הזאת מיוחדת ושיבת עוד היום ליהודי חברון, הספרדים והאשכנזים יחד. בה בתי הכנסת ושאר צרכי העדה, ואגודות ומסרות יפות תעטרנה את בתי החצר הזאת ישעריה. אך בזמן האחרון בנו להם המוסלימים וגם היהודים בתים רבים מחוץ לעיר, ורבים שהם ואבותיהם נולדו בחצר הזאת עזבו את בתיהם אשר בתוך הגית-החפשי הזה, ויעתיקו את מעונותיהם מחוץ לעיר.

כל תכונה מיוחדת אין לבני העיר, והשריד האחד המושך את לבות כל מבקריה הוא הבנין הנפלא העומד על שדה

מערת-המכפלה.

מערת-המכפלה היא הזכרון היותר חשוב והיותר נכבד שיש לנו בארץ אבותינו, כי באמתתה אין כל ספק, כאשר יבואר הלאה בהמשך המאמר, והוא היותר קדום מכל העתיקות שבכל הארץ הקדוה. אך לדאבוננו, השריד הקדום והיקר הזה סגור ומסוגר בעדנו, ובשום אופן לא נוכל לעלות אפילו לחצר אשר לפני המסגד העומד על המערה, כי המוסלימים מקדישים ומעריצים את המקום הזה, וכ"מקום המקדש" יקרא גם

המקום הזה בפייהם בשם "חֶרֶם" (מקורש) — ולא יתנו
 לאינם מאמינים לבוא אל המקדש הזה, רק עד
 המעלה החמשית מהמעלות המובילות לחצר יעמדו אחינו
 לשפך שיה, ובחור שבכותל הסמוך למעלה הזאת, אשר
 לפי דברת המסורה יורד עד עומק המערה, ישליכו
 המתפללים פסות ניר אשר עליהן כתיבות תפלות ובקשות.
 גם כל רבי ושועי אירופה אשר בקרו את ארצה
 לא יכלו לבוא אל בית המסגד פנימה, ורק בידי ששה
 נסיכים וריונים אשר הביאו אתם מאמר־מלך מיוחד
 מאת הדר השולמן יר"ה, ושנים מהם הם בני מלך
 בריטניה אדוארד השבעי, — צלחו לבקר את המקום הזה,
 וגם אז הוכרח פחת ירושלם ללכת ימים אחדים לפניהם
 בלויית אנשי צבא להשקיט את סערת ההמון. ועלינו
 להודות לבני מלך בריטניה אלה אשר על ידם נודעה
 לנו למצער תכינת הבנין הזה, תאיו, אלמיו ומבואיו.
 וגם מעט מתכינת המערה העליונה. שתי פעמים בקרו
 הנסיכים האלה את בית המסגד ובכל פעם התמהמהו
 בו כשלש שעות, ועמהם גלוי הקפיטן קונדאר, והוא
 התחקה על כל תכינת הבנין העתיק והנפלא הזה תאיו
 ומבואיו, ויכתב בספר את כל אשר ראו עיניו ויצייר
 בפרטיות את כל תכינת המקום; ובהיות כי השגתי את
 הספר הזה ביד אחד מראשי העדה שנשלח אליי למנחה

מאת מחברו, אמרתי לתרגם בעד הקוראים את תמצית הספר הזה, למען יהיה לאחינו למצער ציור רוחני מהמקום הקדוש והחשוב לנו כל כך.

שדה מערת המכפלה מוקפת חומה גדולה אשר ארכה 197 רגל, ורחבה - 111 רגל, ובארבע קצותיה, עמודים מרבעים אשר רחבם 9 רגל בכל צד. מלבד ארבעת העמודים האלה נמצאים עוד לאורך החומה ארבעה ועשרים חצאי עמודים, אשר גבהם 25 רגל. אבני החומה גדולות ומקצעות בקצותיהן (ארך הגדולה שבהן 24 רגל וגבהה - שלש), ועובי הכותל בין העמודים 8 רגל וחצי. - סגנון הבנין, תארו ומעמו דומה לחלק העתיק שבחומת מקם המקדש בירושלם, ובלי כל ספק נוכל להחליט, כי בזמן אחד נבנו.

חצר ה"ח נ"ס" גבוהה 15 רגל מעל הרחוב ושני שערים לו, ונבהם יעלו להצר החרם.

בית דכסגד עוגד גדוה דחצר, ובשגשת רוחותיו הוא כמין דכותלי דוצר, אך דבית כנפנים 70 רגל ורחבו 93, ונהלק לדוד ראשי ושני אתיקים. כפתו נשענת על עלצה עמודים כשוחים עשר לבן וכותרתם בששר כתים, והגפה מהוץ מכיסה עיפרת. כיתלי המסגד מחפים מבפנים עד גיבה של 6 רגל באבני שיש ומעליהם כתיבות ערביות ובה, אשר זמן כתיבתם

איננו קדים מהמאה השנים עשרה לספח"נ, והחלק
העליון של הכותל טיח בטיח לבן, ובו קבועים לחות
אשר עליהם מפתחים שמות קדושי האיסלאם, במקומות
אחרים בו יראי עיור ישרידי מוֹנֵק המשובץ אבנים
בעלות שלל צבעים וקלפות-מרגליות.

במסגד ישנם שלשה פתחים המורידים למערה,
אך כלם סתומים כעת ואי אפשר כלל לרדת אל תוכן,
האחד סתום באבנים מחברות בברזל ומכוסה במחצלאות
ומעליו כפה קמנה נשענת על ארבעה עמודים נמוכים
ודרכו יכלו לרדת למערה המערבית או הפנימית, אשר
בה קברי האבות, דרך הפתח השני ירדו למערה המזרחית
והיא נסתם באבני הרצפה ומכוסה גם כן במחצלאות.
השלשי סתום באבן אשר בה חור גדול ינכחו יכולים
לראות היטב, באמצעות נר, חלק מהמערה ותאורה,
אך כל אחת מרוחותיה 12 רגל וגבהה-חמש עשרה.
קירותיו מקפים באבנים מלמשות, ובפאת מזרחית
דרומית יש פתח המוביל למערה המערבית, ותכניתו
דומה לתכנית הפתחים אשר בכל מערות הקברים
העתיקות. רצפת המערה מכסה בפסית ניר, המכלכלים
תפלות ובקשות אשר ישליכו אל תוכו המתפללים דרך
החור הנזכר.

במסגד נמצאים ששה ציונים והישמעאלים

מאמינים כי הציונים עומדים מכונים מעל הקברים אשר
בתוך המערה, ציוני אברהם ושרה עומדים כאולם
אצל פתח המסגד; ציוני יצחק ורבקה הם בפנים
המסגד, ושל יעקב ולאה—בחדר מיוחד קרוב לקצה
הצפוני של החרם.

ציון אברהם עומד בתא בעל שמנה קצוות,
קירותיו מחפים אבני שיש ועליהן חרותים פסוקי הקובץ
באותיות זהב. ארך הציון 8, רחבו 4 וגבהו 8 רגל,
והוא מכוסה ביריעות משי לבנים וירוקים, אשר בהם
מרקמים פסוקים מהקורן בחושי זהב, והוא מוקף
בשכבת ברזל מצפה כסף. מעל הציון תלויה מנורת
כסף גדולה ומהודרה בכנפי בנות יענה ונוצותיהן, וסביב
עומדים שלחנות קמנים ועליהם מונחים ספרי הקורן.

ציון שרה אמנו דומה בכל לציון אברהם, רק
היריעות הפרושות עליו אדומות, וכמו בן מראה
היריעות של ארבעת הציונים האחרים.

ציוני יצחק-רבקה וכן ציוני יעקב ולאה
עומדים בתאים קמנים, אשר גבהם שתיים עשרה רגל
ודרך חלונות יכולים לראות אותם, ומעל הפתחים
והחלונות קבועים לוחות כסף אשר עליהם חרותות
בתיבות בשפת ערבית.

ציוני יצחק ורבקה קדושים בעיני המוסלמים

יותר מכל שאר קברי האבות, ולכן לא יכנסו לעולם
בהתאים הבניים סביב הציונים, בהאמנם כי יקראו
לכבודו, ואשר יהיו לבוא אל תוכו ימיתו או יפכו בעורו.
מערת המכפלה היא תחת הבנין הזה, ומרוצפת
אבנים גדולות ומלוטשות אשר ארכן משש עד שבע
אמות, וגם הישמעאלים לא ידרו אליה, ורק דרך הארבות
אשר ברצפת בית המסגר יורדו אליה מנורות דולקות.
בקצה החצר יראו המוסלימים בחדר מיוחד ציון
מיוחד, אשר לפי הגדתם קבור תחתיו במערה
יום־ף הצדיק.

אלה תכן דברי הקפיטן קינדאר לפרשיהם, ומהם
רואים אנו, כי בבנין פנימה אין כל דבר אשר יענין
אותנו, צאצאי האבות הקבורים שמה, ובמערה פנימה
מקום שם הנמצאים הקברים לא ידרו גם המוסלימים,
ולכן אין עלינו להצטער כל כך על אסור בניסתנו במסגר
הזה, ולמען השלים את הנוגע לידיעת השריד הנפלא
הזה אמרתי לאסף את הזכרונות הבודדים אשר
נשארו לנו על אודות המקום הזה מפני ספרים וסיפורים,
ולהעיר איזו הערות על מסורות המוסלימים.

באמתות הקברים האלה אין כל ספק, כי לפי
עדות תוה"ק (בראשית מ"ט ל"א) נקברו האבות והאמהות
במערת המכפלה אשר בקצה עיר חברון, וגם קריכה

סאד ההשערה, כי למצער בימי הבית השני בנו מלכי ישראל בנין מפואר על מערת הקברים הזאת. הסופר יוסף בן מתתיהו הכהן יספר כי הבנין אשר מעל לקברי האבות בנוי כלו מאבני שיש יפים במאד. במאה השלישית לספח"נ בנו הנוצרים על מקום המערה כנסייה, אך ימי קיומה לא ארכו כי מיד כאשר לכדו המוסלמים את הארץ הרסו את הכנסייה ויהפכוה לבית מסגד. נושאי הצלב הראשונים שנו את בית המסגד לכנסייה נוצרית.

אולם מזמן נצחון סלח'עדין, אשר אז באה הארץ תחת הישמעאלים ויבנו על מקום המערה בית מסגד אי אפשר היה עוד לשום בן דת אחרת לבקר את המקום הזה. והישמעאלים נדרו נדרים ונדבות רבים לשם המקום המקודש הזה, עד כי חלק גדול מהכנסת הקברים, אשר סביבות העיר, הי' קדש "לחכם" הזה, ומהכנסת ההקדשות האלה חלקו בכל יום לחם ותבשיל לכל עניי העיר, לזכר מדת הכנסת אורחים של אברהם אבינו ואביהם, וכן היא עד היום. — אך למרות השמירה היתרה שהמוסלמים שומרים לבלתי יכנס אינו-מאמין למקום הזה. נכנסו לפעמים יהודים אחדים למקום הזה במסירות נפש ובפזור הון רב לשומרים, ושנים נודעו לנו. האחר היה מעשירי רוסיה שעלה לבקר את הארץ

הקדושה בסוף המאה החולפת והוא נתן לשומרי התורה
באלפים פרנק והמה הכניסוהו לתוך המסגד באישון
לילה מתחפש כבגדי אשה מוסלמית, אולם ממני לא
יכלנו להציל דבר על אדות תכונת הבית ומראיתו, כי
מרוכ פחדו פן יודע הדבר, וגם מיראת הרוממות
לא שם לבו כלל להתבונן למראה המקום, ויקדיש את
השעה המיועדת לו לתהלים ובקשות, ובצאתי בשלום
עזב מיד הוא ובני לונתו בחשכת הלילה את חברון
לשוב ירושלמה, והשני — צעיר ירושלמי, שהיו לו מכירים
וידידים בין הישמעארים, נכנס מתחפש בבגדי אשה
ותלבושת של בדואים אל המסגד ביום הששי בעת
התפלה; אך ההתבוננות היתרה שלו על כותלי הבית
ותאוו משכה עליו קו של חשד, ומיד בהכורם כי יהודי
הוא — נתך עליו מזר של מכות אגרוף ומהלומות, וכמעט
נפל שרוד תחת ידם ללא הצליח בידי ידידו למלמהו
אל הפקודות הקרובה למערת המכפלה.

תמונת הבנין פנימה וחיצה לא הודיע לנו אף
אחד מהסופרים הקדומים, והתמונה הראשונה שיש לנו
מהבתים פנימה היא משנת תתקל"א. הנוסע ר' בנימין
ממולידה יספר לנו כי הקברים הם מתחת לחדר השלישי
והם סתומים, ועל כל אחד מהם ציון שעליו חרות שם
הקבור תחתיו, ובסערות עצמן עומדות חביות מלאות

עצמות מתים, אשר הובאו שם מאת שאריהם, אך כנראה קבל הר"ב את כל אלה רק עפ"י השמועה יבעצמו לא נכנס שם ולעמת זה יספר לנו רבי יעקב ב"ר נתנאל הכהן שבקר את הארץ הקדושה לפי השערת הרב ד"ר גרינהוט (במאספנו ה"ירושלים" כ"ז צד 88) גם כן במאה האחרונה לאלף החמישי—במכתבי שנתפרסם במאספנו הנז' לאמר:

"ובחברון נכנסתי אני יעקב בחזקת תועה בתוך המערה שבנו הכומרים בשקר להטעות העולם חצי שבנה יוסף הצדיק ואחרים אומרים שבנאו שלמה המלך, אחר חצי הבית בנו כומרים כנסייה הוא מדינה היא מערת המכפלה והתל (1) הראשון שהי' בימי דוד נחרב, ולשם מקום שנוצר ממנו אדם הראשון ועל כן לוקחין עפר משם ובונים הבתים ולא יחסר ממנו וכל שעה מלא, והאוצרות בנויות בתוך, ואומרים הכומרים אלו הן אוצרות של האמהות וכשירצו התועין ליכנס בהם לא יכנס כי אם יחידי עם הנר כי ירידה גדולה היא, ולשם ששה קברות מצד אחד שלשה ומצד אחר שלש, ואומרים לתועים אלו הן אברהם יצחק יעקב, שרה רבקה לאה, ושקר הוא כי יש כותל גדול חזק בסיד

(1) צ"ל והחלק.

וחרסים בין הקברות חדשות ובין שער של מערת
המכפלה ואין להם רשות לסתור אותי כי פעם אחת
סתרו הכומרים חלון קמץ שבו ייצא הרוח והמית את
כדם וסתמו אותי חלון והאבן שהיא קרוב לשער
שלמה המלך בנאו.

הנה נתתי לפניכם, קיראים נכבדים, ציור—אם כי
לא שלם אך כפי האפשר—מהבנין העומד על מערת
המכפלה, אשר בחלקו התחתון יש גם לנו חלק, ועתה
הנני לתאר לכם בקצרה את מצב אחינו פה וקורותיהם,
וראשונה אצייר את חצר או רחוב היהודים אשר
הזכרתי בראשית מאמרי.

לחצר הזאת יש כעת שני שערים, אך אנחנו
נכנס בה דרך השער הקמץ שהוא הקדים, אשר עד
לפני כארבעים שנה היתה דרכו הכניסה היחידה, השער
הזה קמץ ונמוך מאד, עד כי גם איש שאיננו גבוה
מאד מוכרח להרכין את ראשו בְּהַכְנִסוֹ בו, הדלת מְצֻפָּה
ברזל, ובתחתיתו יש חור עגול, אשר נעשה בכינה
בידי האומן בעת עשייתה, וכאשר שאלתי את בן לוי
על אדות החור הזה, אמר לי כי הוא נעשה לזכר
החור המכוער, שנעשה בידי הומן בדלת הקודמת, אשר
בו נעשה גם לקחלת חברין, ואין ספק אצלי—אמר לי
בן-לוי—כי כאשר יבוא הקץ לדלת הזאת וראשי העדה

יעשו דלת חדשה יעשו גם בה חור כזה לבלי ישכח מעשה הנס הזה בפי דור יבוא.

את ספור הנס הזה שמעתי עוד בילדותי, בכ"ז נפשי כלתה לשמע את ספור ההגדה הזה מפי אחד מבני העיר אצל מקים הנס, ואבקשהו, כי יספר לי עוד פעם את ההגדה הזאת, והוא לא סרב למלאית את רצוני ויספר לי את מעשה הנס בהמעמה ובהתלהבות כאלו היה הוא בעצמו באותו מעמד:

—פעם אחת בקש שר העיר מאת ראשי העדה לתת לו כפר נפשם כים דינרי זהב, והכים היא חמש מאות לירה זהב (ועשרת אלפים פרנק). סכום אשר אפילו אם היו מוכרים את כל רכושם ואת עצמם לא היה ביכלתם לאסוף בעת ההיא. רבני העדה וראשיה בידעם את עריצות מושל העיר ואכזריותו, וכי כל תחנון ובקשה לא יועילו לרכך את לבו הקשה מצור, היו נבוכים ולא יכלו לשית עצה בנפשם, מלבד העצה האחת הנשארה לפליטה לעם ישראל מני אז, והיא—הדמעות. שמש העדה הקמנה הכריז מיד בפקודת הרבנים, צום שלשת ימים ובתפלות שחרית ומנחה ירבו בסליחות, ועד חצות היום לא יפתחו את החנויות ולא ילכו לעסקיהם, ויתאספו כלם על יד מערת המכפלה במקום המוקצה להם לעורר את האבות הקדושים, כי יבקשו רחמים מלפני ה' כי ישלח

להם עזרתו מקדש ולא יתנם למרמס לדגלי הערין
 הזה לבלי ישבת הישוב מהעיר הזאת, מקום מנוחת
 עצמותיהם, בני העדה מלאי בדיוק את פקודת הרבנים
 ואזהרתם, והיום אשר לפני היום המגבל עמדה ערת
 חברין כל היום בתפלה ובתחנונים, ואחרי תפלת ערבית
 הלכו לבתיהם עיפים, מעונים וְמִדְּכָאִים מפחד יום
 המחרת. — ויהי בבקר, כבואי השמש לשער החצר לפתח
 את הדלת, והנה לנגד עיניו בחור אשר בתחתית הדלת,
 כיום מלא דיגרי זהב, וירם מחר את הכיס וילך אל
 בית הרב, וימסור לו את הכיס, והוא מחר לקרוא אליו
 מיד את ראשי העדה ויחד פתחיה ויראו כי מספר
 דיגרי הזהב — מכיון בסכום שבקש מהם המושל,
 וישמחו מאד ויאמרו : אך זה היום עשה ה' לנו, ויגילו
 וישמחו מאד מאד ויודו לה' חסדו, ומיד הלכו ומסרו
 לידו המושל את הכסף, והוא, בידעו את ערך המנחה
 אשר הביאו לו, הבטיחם להגן עליהם מעתה מכל
 שכניהם, ומיד בשובם גזרו שנית על כל בני העדה
 להתאסף לבית הכנסת להודות לה' בעד חסדו אשר
 גמל להם, ובאותו מעמד הסכימו, כי מלבד אשר
 המעשה הזה יכתב בפנקס הקהל לזכרון עולם, גם החור
 של הדלת אשר בו נמצא הכיס לא יסתם לעולם, וגם
 כי אשר יצטרכו בזמן מן הזמנים לעשות דלת חדשה

לחצר יעשי גם כי חור אשר ישמר לזכר למעשה
הנם הזה.

במשך זמן הספיר הלכנו לאמ' הלאה במעלות
ומורדות, הלך ועלה, הלך וירד, הבתים בניים משולבים
ומאוחדים איש ברעהו, מהם בעלי קומה אחת ומהם
בעלי קומות רבות מבלי כל סדר ותכנית, כי הם לא
נבנו בזמן אחד, והמבואים קצרים ועקומים, עד כי אי-
אפשר לעמי הדקה לתת כל מושג מתכנית הגת'
החפשי הזה. ראשונה "בקרתי את בית הרב לעדת
הספרדים—ממלא מקום החכם ב"ש".—בבואי לא
מצאתיו בביתו, ובנו בקשני לשבת ולחכות, כי מחויב
הוא לבוא אחרי רגעים מעטים, בינתיים הראה לי הוא
את כל חדרי הבית, וגם את הבית הנשען לבית אביו
אשר בו יגור הוא, שאליו צריכים גם כן לרדת במעלות
אחרות, ואראה כי הבתים מכפנים יפים ונקיים, כתליהם
עבים מאד וחלונותיהם קמנים ועל פני קרקע הבית
המרצפת בטיח פרושות מחצלאות-קש. בשוכני אל הרב
כבר היה בביתו, ואחרי התועדותני הראשונה שאלתי
ממני שתי שאלות: א) כי ייטיב לבאר לי את מצב העדה;
ב) את קורות היהודים מהמאה הרביעית לאלף הזה, כי עד
העת ההיא אספתי לי לכדי קורותיהם מפי ספרים וסופרים.
הרב התכוון רגעים אחדים ואחר כך השיב: את שאלתך

הראשונה איכל למלאות בשלמות, כי עדתנו קמנה ומצבה כספר גלוי לפני; אולם שאלתך השניה הקשית לשאל, כי דאבוננו רא שמו רבני העדות וראשיהן מדורות עברו אל לבם לכתב על ספר את כל הקורות אותם בפרטיות. בכל זאת אנסה לדלות מזכרונות את הספורים והמקרים ששמעתי ממר אבי ז"ל, שישב בעיר הזאת על כס הרבנות זמן רב, וגם אחפש בפנקס הקהלה ובאיוזה ספרי שו"ת, ובבואך אלי למחרתים כעת הזאת אמסור לך את כל מה שיעלה במצודתי. מובן, כי נזהרתי לבא אליו בדיוק בשעה המיועדת. והוא כרב גדול בתורה, חוקר ומשכיל עשה מלאכתי באמונה, ויתן על ידי הרבה יתר מאשר קייתי. ואת הזכרונות האלה אני נותן פה לפניכם בתקונים קרים בסדר וסגנון הלשון.

בשנת שע"ט היתה מגפה גדולה בחברון ובסביבותיה, ורבים מיושביה נמלטו על נפשם לעזה, וכיניהם גם הרב בעל "חסד לאברהם", אך מיד, כאשר נעצרה המגפה, שבו אליה. בשנת ת' היו בה כשלושים משפחות יהודיות, אשר לא עסקו במלאכה ומעשה, כי אם תורתם היתה אימנות, יושביה הצמינו במדת "הכנסת אורחים", וכל אורח מצא אצלם כל מחסוריו במשך ימי שבתי בעיר הזאת. ולבד אשר היה בית מיוחד להכנסת האורחים, היה כל אחד מבני העדה

לוקח אורח לביתו והיו עושים לכבודו סעודה שקראוה
 בשם „סעודת אברהם אבינו“. ובשנת תקע"ג
 נאסרו רבני היהודים בכבלי ברזל ויושמו בכלא,
 ויענום ויציקים. פרמי המאורע לא נודעו, אך זה נוכח
 לשער, כי לא מסבת איזה עון מצד הרבנים באו עליהם
 הפורעניות האלה, כי אם מפני שלא היה ביכלתם
 למלא איזה גזרת-מס, אשר הוטלה עליהם כרי צדק
 וישר. בראות ראשי העדה, כי אין בכחם לפדות את
 הרבנים, שלחו לגרמניה את אחד מנכבדי העיר הר"ר
 חיים ברוך מאוסטראה לעורר את רחמי יהודי גרמניה
 שיפדו את השבויים. והציר הזה הצליח
 בשליחותו, ולבד הנדבות שנדבו נדיבי אשכנז
 לפדיון השבויים חזק עוד את הנדבות הקבועות להספקת
 צרכי עדת חברון. ובאמסטרדם נוסד בימים האלה ועד
 מיוחד אשר יעסוק לטובת תושבי ארבעת ערי ארץ
 הקדושה, והועד הזה המציא לבני חברון את נדבות
 הנדיבים, אשר נדבו עבורם, על ידי הפקידים והפרנסים
 של עיר חברון אשר בקונשטנטינופול, —וימסור הציר הזה
 את הכסף, אשר אסף הוא, לירי הועד הזה. עוד לא
 נחה עדת חברון מהצרה הזאת והנה בשנת תקע"ה באו
 צירים מעדת הקראים לקונשטנטינופול לקבל לפני
 הממשלה על רבני חברון ויחפצו שהחצר ובית הבנסת

תושב להם במענם, כי אהזתם היא, אך דבריהם לא
עשו פרי, כי בידי הרבנים נמצאו ראיות, כי בכסף מלא
קניה מאת ראשי עדת הקראים, בשנת תקצ"ד (כ"ד תמוז)
לכד אברהם פשה את חברין בסערת מלחמה,
וירשה לבני חילו לשלל שלל ולבזז בז ולעשות ביושביה
בכל העולה עד רוחם. כל בני העיר עזבו אותה, רק
היהודים נשארו בה, כבטחם על הבטחת אברהם
פשה, אשר הבטיח לראשי עדת ירושלם, כי ישים עינו
על היהודים לבלתי יאנה להם כל רע, אך הוא לא
עמד בדבורו, והם שתו סצצו את כוס התרעלה, מהם
נהרגו ומהם נפצעו וכלם נשארו בערם וחסר כל.

בעשריה התשיעית של המאה הזאת החלו
להאחוז בחברין חסידו חב"ד שישבו בצפת ומכריה
וייסדו להם עדה לבדם, ומאז ועד היום כמעט כל
האשכנזים יושבי חברון הם מכני כולל חב"ד, כי לכד
בני צפת ומכריה אשר התישבו בחברון, כמעט
כל חסידו חב"ד שעלו בימים ההם (עד שנת תרי"ב
שאז נוסדה גם בירושלם עדת חב"ד) לארץ ישראל
נאחזו בחברון, אחרי עביר כשבע שנים
ממלחמת אברהם פשה בשוב הארץ תחת ידי
ממשלת תוגרמה שב השיך עקדא לייב תקן, אשר
אברהם פשה גרשהו, לתת חתיות עד חבל הארץ

הזאת, וימיט כפעם בפעם, בטענות בדויות וערמות
שונות, מסים כבדים על עדת היהודים הדלה ויאצו
לתת לו מכסף התמיכה, שבא להם מחו"ל, סכום קצוב
מדי שנה בשנה.

בשנת תר"ו פרצה מלחמה בינו ובין אחיו ובאחרונה
עלה על העיר וילכדה, ולנקם את נקמתו שלל ובזוז
כל חיל היהודים, והרפה מפצעיו אז, אולם אחרי עבור
זמן מה עלה בידי ממשלת השלטון יר"ה דתת רסו
בפיו, ומהעת ההיא—אנחנו יושבים שלווים ושקטים.

—ועל דבר מצב עדתנו ששאלת, —אמר לי
הרב, אחרי גמרי לקרא את גליון הזכרונות, —אוכל
להגיד לך את הכל בקצר מלים.

עדתנו קמנה ומצערה, מספר נפשותיה כאלף נפש,
וגם היא נחלקת, ככל העדות בכל ערי ארץ ישראל,
לספרדים ולאשכנזים. עדת הספרדים היא הקדומה
והיא גדולה מעט במספר נפשותיה מאחותה הצעירה,
אך הפרוד בין שתי העדות, כן בהנהגה הכללית
וכן בין היחידים, איננו גדול כבשאר ערי הארץ, וכמעט
לא יוכר אצלנו הספרדי מהאשכנזי כי אם במגבעתו שעל
ראשו, כי בשפתם כמעט לא יבדלו, כי גם הספרדים
אצלנו מדברים ערבית, והאשכנזים כלם ידעו את השפה
הזאת וגם בביתם לא ימנעו מלדבר בה, מצבנו

החמרי איננו רע; חלק גדול מבני עדתנו סיחרים עם
הערבים, אשר בכל הסביבה, ומרויחים מזה פרנסתם
בכבוד, ויש אנשים שהיו עניים מרודים ונתעשרו בעירנו.
אך בהיותה עיר קטנה שאין לה חבור והתקשרות עם
ערי החוף, לא תתקדם כמעט במאומה, ותשאר תמיד
במצבה הקודם, וישיבה, לא רק שלא יגדל, כ"א עוד ילך
הלך וקטן כי הרבה מיושביה וביחוד האשכנזים
עזבה בעת האחרונה, מהם מחוסר פרנסה ומהם מרוב
טובה, — כאלה שהרויחו בה מחיתם וגם עשו בה עישר, —
ויצאו מפה וילכו לגור בירושלם וביפו, יש לנו פה בית
חירים שנבנה מנדבות אחינו בחו"ל בהשתדלות רב
העדה הרה"ג מוה"ר רחמים פרנקו ז"ל אשר כהן בכחונת
הרבנות אחרי מר אבי ז"ל; הוא כתת רגליו לחו"ל
ויעביר ארצות ומדינות שונות עד אשר עלה בידו לראות
את הבנין בשלמותו, ויקה, כי ימצאו נדיבים
אשר יתמכו בידינו גם להחזקתו; אך לדאבוננו לא
מצאו דבריו און קשבת, ובית החולים סגור על מסגה,
אם כי נחיצת פתיחתו מרגשת מאד, ובנוגע
למצבנו המדיני, לא נוכל להתאונן כלל; ואף כי מספר
האזרחים חמש עשרה פעם ממספרנו אנו, בכל זאת אנחנו
נכבדים בעיניהם ורצוים להם, ובכל בתי הפקידות
והמשפט יושבים פקידים יהודים, דבר בלתי

מצוי אף בירושלם, אשר שם מספר היהודים גדול
 כמעט כפלים ממספר יתר התושבים, ובנוגע לתמיכת
 עירנו, לאמר החלוקה, גם כזה מצבנו טוב מיתר ערי
 ארצה"ק, כי עדתנו, אף שקטנה היא במספר בניה, בכל
 זאת זכתה להמנות במספר ארבעת הערים שנקראו בשם
 הכבוד "ארבע ארצות", שיש להן הרשות לשלח
 שלוחים לאחינו שבגולה, והן: ירושלים, חברון,
 צפת וטבריה, והנדיבים כמעט לא יפליאו
 בנדבותיהם בין שלשת ה"ארצות" לעירנו, וגם השר
 משה מונטיפיורי ז"ל הקדיש בעזבונו בעד בני
 עדתנו כמעט החצי מהעזבון שהקדיש בעד בני ירושלים.
 וגם תמיכת בני ארצך, האשכנזים, יותר גדולה מתמיכת
 רוב האשכנזים אשר בירושלם, בהיותם כלם מכולל חב"ד,
 שעד היום היה מצבו איתן, ועוד זאת כי מספר לא
 קטן מבני העדה המה נכדי וצאצאי ה"ר ב"ר י"ס, מצד
 אביו מצד אם, ובזכות זאת מקבלים הם חלוקה כפולה
 ומקפלת; ולכן גם מספר העניים בעירנו לא גדול כביתר
 ערי ארץ ישראל.

הודתי לרב על חסדו למלא את רצוני, ואפרד
 ממנו ואלך עם בן-לויתי לכקר את בית הכנסת
 הנקרא על שם אברהם אבינו ע"ה, בית הכנסת
 הזה קטן מאד, ולא יפתח רק בימי שבת ומיעד ובכל

ימי החיל הוא סגור על מסגר, ואף כי כבר ידעתי את ההגדה ע"ד שמו של בית הכנסת הזה, בכל זה עשיתי את עצמי כלא יודע, ואשאל מבן-לויתי, מדוע נקרא בית הכנסת הזה על שם אברהם אבינו? והוא מהר לספר לי את הספור הזה כמו:

— לפני מאות בשנים היתה עדתנו קטנה מאד ורק מנין מצמצם היה בה, ויקר המקרה, כי בין כסא לעשור נאלץ אחד מיושביה לעזוב את העיר לרגלי מחלה, וללכת ירושלמה, חשב חשבו בני העדה, כי ישוב ליום הכפורים לעירנו, כאשר הכטיח להם, אך מחלתו כבדה עליו וראי כל לשוב, ערב יום הכפורים בא ובעירנו לא היו יותר מתשעה אנשים ויגדל מאד צער בני העדה בראותם כי יהיו מוכרחים להתפלל ביום הקדוש ביחידות; וישלחו שנים מהם דעמד על פרשת הדרכים לראות אולי יראו מרחיק איזה הלך וימהרו לבשר לבני העיר; השמש כבר נטה לערב—ואין עיבור ואין בא, וישובו העירה בעצבון ותוגה, ובני העדה בראותם, כי הם שבים לבדם גדלה תוגת נפשם מאד, ויתפללו תפלת מנחה ביחידות, ביגון ובכי, וילכו איש איש לביתו לאבל הסעודה המפסקת, ואחרי ההפסקה שבו בפחי נפש לבית הכנסת, הם עומדים על פתח בית הכנסת,

והנה פתאם ראה אחד מהם כי מרחוק רץ בחפזון
 יהודי זקן ישר לרחוב היהודים, ויבוא לבית הכנסת. בני
 העדה סבוהו בכרכת „ש ל ו ם - ע ל י כ ם“, וישאלוהו
 אם כבר אכל סעודה המפסקת, ויבישו אל השמים
 לראות עם יש עוד זמן לאכל, אך הוא אמר להם, כי
 הפסיק את סעודתו בדרך, בראותו כי רד היום, וכי
 יתחילו להתפלל תפלת „כל נדרי“, כי כבר הגיע הזמן.
 בשמחה רבה והתפעלות עצומה נכנסו לבית הכנסת,
 ויעמידו את האורח על יד ארון הקדש אצל הרב. הוא
 לא הסב את פניו כל זמן התפלה וילן במקומו בבית
 הכנסת. למחרתו קראוהו לתורה „ש ל ש י“, ובעלותו
 לתורה השתוממו כלם למראה פניו הנהדרים ולבנת
 זקני היורד על פי מדותיו, ובשובו למקומו הסב פניו אל
 הקיר, וכן עמד על רגליו כל היום, לפני תפלת ערבית
 החליטו בני העדה להטיל ביניהם גורל מי יזכה להכניס
 את האורח לסעודת הערב ולינת הלילה, ויזכה רב העדה
 בגורל, וישמח-שמחה גדולה במאד, ומיד אחרי התפלה
 אמר לו, כי בהסכם כל בני העדה יאכל וגם ילון אצלו
 הלילה, ויהי בלכתם יחד ובעברם בין המובאות, המעלות
 והמורדות אשר בחצר-נעלם האורח, ואיננו! ... הרב
 נבהל מאד וימהר להודיע את הדבר לבני העדה, ויחרדו
 גם הם בחשבם פן נפל באחד הכורות או תעה בדרכי

וילך לרחיבות הגוים, וימהרו לחפש איתו בכל החצר
 ובכל רחובות העיר, אך – לשיא, וגם הגוים אמרו
 כי לא ראו בכל הלילה יהודי זקן עובר ברחוב. ביחוד
 גדל יגון הרב ותוגת-לבבו ולא אכל ולא שתה
 מאומה, וימרר בכבי עד אשר נרדם וישן, אז בא אליו
 הזקן בחלום ויאמר: „אל תפחד ואל תצטער, רב נכבד,
 על העלמי ממך כי אנכי, הזקן אשר התפללתי עמכם
 היום, הנני אברהם אביכם, אשר יצאתי מקברי
 בידעי את גדל צערכם, ואבוא אליכם להשלים את
 „המנין“, וה' אשר התהלכתי לפניו כמח קבל תפלתכם
 ונעתר לכם. הרב הקיץ משנתו בשמחה, ופניו צהלו
 ויספר רבני ביתו ולכל בני העדה את הדבר הזה.
 וידעו כלם, כי חביבה חברון עד היום בעיני ה' ואבותינו
 הקדושים חטמונים בה.

נשען לביהב"נ הזה עומד ביהב"נ הגדול לעדת
 הספרדים שקוראים לו „ישיבת ר' יהודה ב' ב' ש"י, בה
 אוצר ספרים גדול וגם כתבי יד אחדים, וסמוך לו הת"ת
 של הספרדים.

במקום הזה יש עוד בית כנסת אשר בו יתפללו
 האשכנזים, והמה אימרים, כי בו היה הגם המספר
 למעלה, מבית הכנסת הזה הלכנו לראות את בית הכנסת
 הגדול של האשכנזים, אשר נבנה בשנים האחרונות.

לא נשאר לי עתה רק לבאר עוד איזה שרידי
עתיקות הנמצאות בעיר ובסביבותיה.

סמוך למערת המכפלה תראה המסורה באחת
החצרות של המוסלמים את קבר אבנר בן נר.
בשש עשרה מעלות יורדים למערת הקבר, אשר מעליה
בני חדר קטן בכפה עגולה. הציין מכסה ביריעת צמר
גפן מרקמת, והערבים יקראו לו „נבי יוסף אלנגיר“.

לא רחוק מהחצר הזאת ישנן שתי ברכות גדולות
יעתיקות ימים. ארך הראשונה 26. רחבה—17 ועמקה—
6,70 מטר. השניה מרבעת, יארך כל אחד מרוחותיה
40—מטר. הברכות בנויות אבנים גדולות ומסתתות.
הברכה השניה על פי המסורה היא הברכה אשר אצלה
תלה דוד את האנשים אשר הרגו את איש בשת(ש"ב ד' י"ד).

במרחק עשרה דקים מהעיר בשמאל הדרך
העולה ירושלימה יש הר אשר עליו תראנה חרבות
רעועות הם שרידי חברון העתיקה הנקראת עד היום
בשם „אַל־חֶבְרֹה“, ובאחת מהנה יש מערה עמוקה,
אשר לפי המסורה בה קבר ישי אבי דוד, ויושבי
חברון יוסיפו עוד נופך משלהם ומראים שמה גם את
קבר הגיורת הראשונה רות. הלאה מעט, באחד
הכרמים עומד בית קטן ובתחתיתו מערה בעלת ח' כיכים.
אשר לפי דברי המסורה קבורים שמה עתניאל בן קנז ובניו.

מהצד השני, במשעול הצר העובר בין דרך ירושלים
ובין דרך עזה, רחוק בעשרים רגעים מהעיר נמצא עתיק
אחד נפלא במינו, והוא אלון זקן ורענן מאד, אשר על
רברת המסורה הוא „אלון ממרא“,
האלון הזה זכר ענף מענפיו נושאים עליהם
חותם הזקנה. הקף גועי בתחתיתו היא עשרה מתר,
ובגבה תשעה מטר מעל הארץ ישתרג לארבעה שריגים
גדולים אשר בהתאחדם למעלה יהיה הקפס חמישה
ותשעים צעד, לפנים היה לו שריג חמשי, אך זה
כארבעים שנה נפשח על ידי השלג הרב אשר ירד אז,
והשריג הזה הובל ארצה בריטניה. המון העם יקרא
לעץ הזה בשם „אשל אברהם“, אך כל מכיר בטבע
העצים יראה, כי העץ הזה איננו אשל, הנקרא בשפת
אשכנז „טמריקָה“, כי אם אלון הנקרא בל"א „שִׁטִּין
אַיִקָה“, ובערבית – „פְּלוּט“, וכן הוא נקרא גם בפי
הערבים: „אַל־פְּלוּטָה“. וגם כל הניסעים משנות המאות
הקודמות מזכירים את העץ הזה בשם „אלוני ממרא“,
המקום אשר בו מל א"א ע"ה. העץ הזה ישמח גדול
מסביבו קנתה החברה הרוסית הפלשתינית ותבן שמה
בית מקלט ובית להכנסת אורחים, ומסביב לגזע העץ בנו
בנין אבן לחזקו, ובסביבו – שבכה של ברזל, אך ירשו לכל
איש מאוזה דת שהוא לבוא לראות את העץ ולחסות בצלו.

חוזה בהקיץ

(חזיונות ואמתיות)

פרקים אחדים מכתבי כמהם הגלעדי.

הובאו לדפוס ע"י בר-לי.

א.

שומר סוד.

על לוח רב מאיר קמחי נחקקו עמק עמק דברי
 אביו האחרונים, בכל נימי נפשו הכיר אמתותם, ראיות
 רבית מציא עליהם, ואותה שלא מציא עליה שום פרכא—
 היתה אהבתי המצוינה לעמו ולארצו שלא נתנה מנוח
 לנפשו, מה נשתנותי מחברי?—שאל קמחי את עצמו—
 מדוע ישמעו המה צרת עמם בקרירות, כאלו לא להם
 נוגע הדבר? למה יתנחמו בנקר על אי-הצלחת הישוב
 ואותי ידקק אף הדבר היותר קל הנוגע אליו? מדוע
 אחוש מכאבי העם והארץ כאלו היה מכאבי הפרטי?
 אין זאת כי הסוד אשר גלה לי אבי ביומו האחרון נכון
 הנהו כנכון היום. סוד?—אותי הדבר שקמחי קראהו
 "סוד" ידעו רבים מקרוביו והיו מדברים עליו גם בצחוק

גם ברצינות, אך מאיר קמחי עזב את בני משפחתו
ועירו במבחר ימי עלייתו ובבואו בין אנשים זרים מאן
לדבר על יחש-מולדתו מטעמים אשר לא נתבררו בראי
גם לו, ובשמרו את הדבר זמן רב בלבבו נחשב מעט
מעט בעיניו כסוד כמיום וכל אשר הוסיף להסתירו
בִּחְבֵּיו בן התגדרה קדושתו בעיניו ונעשה לו כְּזוֹ קדוש
שאסור לחללו בכטוי שפתים ואף לחשב עליו לא יתכן
במקום רואים, פן חלילה יֵרָאוי איזה רשומים על פניו
ויגלו מצפוניו, ובין כה העיק לו הסוד מאד, לא רק
בשביל האמונה שנשרשה בלבבו, כי אסור לו לגדותו,
כי אם גם מפני שהעמידו במצב כזה כי כל מעשיו
למיבת הכלל והישוב נדמו לו כאפס. — לעתים רחוקות
חתגגב שפק בלבבו וילחש לו, כי אביו דבר בחים
מחלתו, אז נפלה אבן מעמסה מלב מאיר, אם כן איננו
אלא אדם מישראל העושה חובתו לפי כחו הדל ואך
לשווא יענה את נפשו, חנם יצטער בצערן של ישראל
יותר מהמדה, אולם מחשבותיו אלה נבעתו מפני המראה
שהתיצב תמיד אחרי המחשבות הנזכרות לפני עיניו:
הוא עודנו נער כבן חמש עשרה שנה, ונמצא בחדר
ארוך וצר המשוש בששר-ירק, ארונות מלאים ספרים
עבים מכסים את רוב הכתלים, החלון הפונה אל רחוב
היהודים מכסה בוילון דק, מתחתיו יראו ציורי אילנות

הכפיר שעל השמשיות. קרובי ומיודעי אביו מחזיקים
 נרות בידיהם ואורם מתחרה עם האור הכהה והעצב
 של "בין השמשות". הנה נגש אל ממת אביו ומגיש
 לו את "מנרת החנוכה". ידי האב קרות בשועת נר
 ה"שמש", שהוא מחזיק בו, ומתאמצות להדליק את
 הפתילות המטבלות בשמן. עיני אבא הכחולות עודן
 מאירות באורן המצוין, נדמה לו, כי הנה תבחנה
 אותו: אם יוכל גוו הרך לשאת את המשא אשר חפץ
 להעמיס עליו. אבא מתאמץ להשען על הכר ואומר
 לי: "מאיר-הנך-מגזע ישי-גם-מצדי-גם-מצד-אמך-
 השבעה-כי-כל-ימך-תע-בד-לטובת-ארץ-יש-ראל-
 כאשר-עבד-נו-אני-ואבותי". הוא נדהם ואיננו מבין
 אז כלל את דברי אביו אך ממלא חפצו ונשבע. פני
 האב מאירות, ימינו הרועדת דולקת את ה"נרות" ושפתיו
 לוחשות... ואחרי כן דממה נוראה-נשיקה ומיתה. נדמה
 לו כי גם עתה ירגיש על מצחו את הנשיקה האחרונה
 ההיא. אף זכר יזכר כי כשבועים אחרי פטירת אביו היה
 כמבלבל, אחרי כן החלו רעיונות שונים ליגעהו. רגע
 נדמה לו, כי מחויב הוא לעמד בחצר בית הכנסת
 ולקרא "מי לדי אלי". במשנהו חשב, כי עליו לשבת
 על מקום ה"גאון" לשקד בתורה כמוהו ולהגיע למדרגתו
 אז יעשה נפלאות וינאל את עמו. בשלישי החליצ

להתמכר להשכלה ולהגיע למעלת מנדלסן—מדרגה גדולה מזו לא ידע—או יריב ריב עמו; או יתיצב לפני מלכים להמליץ על עמו, אחרי כן נדמה לו, כי שר צבא הנהו, הוא נוהג בגדודי-בחורים יהודים הנלחמים עם רומניא ההולכים הלך וכביש הלך ונצחי. הוא זוכר, כי אחרי אשר רופפה מחלתו שחלה אחר מתת אביו, באו לבקר: מורו ברוסית וחברו תלמיד בית מדרש הרבנים, שניהם דברו על לבי כי יגרש את רעיונותיו. —"אביך דבר בחוס מחלתו—אמרו לו—דע כי "אין משיח לישראל", עיד מעט וכלה וכחד שם "עם" מהארץ, לא ע"פ מולדתו ומחצבתו יחשב איש כי אם ע"פ מעלתו בהשכלה. בר פמן, ספרו "הקהל" וכל כת דיליה המה צל עובר שארית מלחמת הבערות עם ה"השכלה". עזב נא חברי ה"פנתיקים" והיה ל"משכיל" אמיתי, ואל תשגה בחלומות על ישראל ועל משיחו. מאז התלקחה בלב קמחי מלחמה פנימית, קול אחד היה אימר לו: האפשר כי המוח הצלול הזה שלא שכח לברך על "גר הנכה" רגע אחד לפני מותו, האיש המפורסם לבעל הגיון שקרובים ורחוקים היו שואלים בעצתו היה משוגע לדבר אחד? ולוא גם כי כן הוא, האם השתגעו כל האנשים שעמדו בשעת פטירתו ולא אחד מהם חשב לו לחיבה להכזיב אחרי כן את דבריו

השכיב-מרע? ובכן, הלא אמת הדבר: אתה מאיר קמחי
הצעיר, פשוט הנך באמת נצר משרש מלכי יהודה
אתה עליך ועל עוד אחדים מקרוביך - הפזורים
בתבל - תלויה כל תקית ישראל, אתה הרך והצעיר
מקשר בשלשלת של משפחה דור אחר דור עד כי הנך
נוגע ב"משיח אלהי יעקב", עליך-מינחת העבודה הכבירה
שאין דוגמתה בעולם: לשבר את אוזקית עמך אשר
נרתקו במשך אלפים שנה, עליך איפוא להכין עצמך
לקראתה עליך... הוי יונה פותה! הוי מכה בסנורים ובעל
הזיה! - מדבר בו קול אחר, מה לך כי תתן ערך דברי
זקן גוע מחזיק בנושנות? הכי בשביל שחיה אביך,
עליך לשנות בחלומותיו? איזו תשועה תביא לעמך?
ולמה היא להם? ילכי יקצצו את פאותיהם, ילבשו
תלבשת אירופית ושלחי את בניהם לבתי הספר ודברו
שפת הארץ, יתמשכלו כאשר מיעץ להם מורי, והיו
לאזרחים מאושרים... אך עוד הפעם יתרומם הקול הראשון
ואמר: ישראל וארץ-ישראל חדא הוא, אין העץ צומח
בראיו כי אם באדמת מטעו, עליך להביא את עמך
שמה. אך קודם כל עליך לעלות אל ארץ אבותיך
לשאף איירה כאשר עשו אביך וזקניך או יבא כך רוח
נבון, או יבא בקרבך לב מהור, לב גדול וכביר ואז תדע
איזה דרך לבחר אשר ע"י תוכל להגיע למטרתך, וקמחי

מרגיש בכל נפשו כי אך אמת ידבר הקול הזה, עוד לא שקמה אז בקרבי המלחמה הזאת ועליו היה לפתר שאלה חשובה בחייו והנוגעת הרבה למטרתו: מורו מיעץ לו לכנס לגומזיה: „עתה אחרי שאביך אינני, נפלו האסורים מעל ירך, „לך קנה השכלה בבית ספר“ והקול הפנימי אומר לו: חלילה לך לעשות הדבר אשר כל כך התנגד לו אבא: העם לא יאמין בחניך ה„שקולס“, „קנה לך דעת ותבינה כאות נפשך—היה תמיד אומר לו אביו— אך אל תלך למקום ששם ביום ליקחת אם ומביטים על לאומיותך כעל דבר שעבר עליו כלח.— בין כה החיים עושים את שלחם, המה דורשים תפקידם תיבעים תביעותיהם ובשטפם נשאו את קמחי הרחק מעיר מולדתי וכעשר שנה עוברות עליו בלמודים ומרדודות שונות וכל אלה מטשטשות את הרושם החזק אשר עשתה עריו צְנֹאת אביו והוא נעשה לאחר הצעירים הרגילים של דורו, אך פתאם יר שלוחה בעמו, הוא רואה בעיניו, שומע באזניו את אשר קרא בדברי ימי הבינים, או שנית יתיצב לפניו המראה של פטירת אביו, שמעישמע צְנֹאתי, זכר יזכר כל הפרטים ואמונתו בהם הולכת ומתגברת, השפק כמעט לא ירגיזהו, תעודתי ברורה בעיניו או ינתק כל מוסדותיו בגולה, ובא יבא אל ארץ ישראל שסמטה, תדכאחו, צדות עמו

לא תתננה לו מרגע, וכל אשר יתגברו רגשותיו
 אלה, כן תתחזק בו אמונתו: כי באה עת לחננה; הוא
 בא ירושלמה. כחודש רץ בכל פנותיה, הוא חזוה בה
 מחזות קדומים. דברי הנביאים מצלצלים באזניו, וכל
 פעם אשר יעבר על פני „מגדל דוד“ יתעורר בקרבו
 החפץ לקפץ עליו ולהשמיע מראשו: כי עם ישראל חי,
 כי עוד מעט יקבצו נקבציו, וירושלם תהיה
 לצפירת תפארה; אולם הוא מתגבר על תשוקתו זאת
 ואמר ואמר רנפשו: חדלי, לא זו הדרך, עליך להקים
 את השבועה שנשבעת לאביך בדויק: לעבד כמוהו
 בשובה ונחת, הוא מתאמץ למלאות חובתו, הוא עובד
 עבודת הישוב בלי לאות והפוגה, אך נפשו סוערת, לא
 תמצא מנוח, כל מעשיו ומעשי כל העוסקים בעבודת
 התחיה קטנים ופעוטים בעיניו, הוא שואף לעבודה
 גדולה מזו, לפעולה שעל ידה ימצא עמו מנוח
 בארץ אבותיו. סוף סוף הוא בא לידי הכרה, כי יחש
 אבות לבדו איננו מספיק, כשרונותיו הבינונים אינם
 מתאימים למטרתו הגבוהה הדורשת ענק אשר ירום
 ויגבה מכל העם, אדם נעלה וכביר שבו יתאחדו כל
 הכשרונות המעלות והמדות הנחוצים לנושא דגל התחיה,
 ולבן הגדול אשר יכאב על שבר עמו יהיה מלא עוז
 ואומץ, הוא יקח בידו את דגל התחיה מידי הננסים, הוא

יאסף אליו כל בחר וטיב, הוא יעשה והוא יצריך להושיע את עמו את ישראל תשועה עולמית. — מובן כי לעזוב כל העבודה על שכם הגברים לא יתכן, עם לא יגאל אם נשוי מחנכות בניו לא תדענה ולא תרגישנה את מכאביו, נחוי כי תקים אשת לפירות בדבורה ובאהבתה הבוררת לעמה תביא אהבת עולם לישראל ולציון בלבות אחיותיה, אז יתאחדו כל כחות העם תחת ידי המנהיג הענקי; אז, רק אז, נעשה ונצליח, הרעיון הזה יקבע לאט לאט במוחו של מאיר קמחי עד כי נעשה לחלק ממנו; הוא חישב רק עליו, הוא מאמין כי עליו למצא את הנפשות האלה שעל דעתי אי-אפשר כי לא תמצאנה בתקופת התחיה, מובן כי בתחלה הוא מבקשן בארץ ישראל, העבודה הזאת, שלכאורה היתה קלה, יען כי קמן מאד היה אז מספר בני המושבות וה"חובבים" הנמצאים ביפו וירושלם, בכ"ז נמשכה עבודתי כשנה אם כי רעהו אלדד, אשר יחד אתו בא לארץ ישראל, עזר לו, גם לרעו זה לא גלה קמחי את סוד מולדתו, אך את מחשבתו, כי דרוש למצא ענק אשר יעצר כח לעמוד בראש תנועת התחיה הגיד לו, וידידו זה המסור בכל נפשו לרעיון הישוב והמהיר ממבעי התלהב מאד מהעצה הזאת ויבקשו המה יחד את המצוין בכל פנות הישוב; בין הסיפורים,

בן ה"כ" לו"ים ויתר החלוצים ופעמים אחדות כבר
 נדמה להם, כי קרובים הם אל מטרתם, אולם בהתקרבם
 אל האיש ההוא ובהתבוננם בו כראוי מצאו, כי אמנם
 גדול הוא אבל לא באותה המדה הדרושה, והעמדה
 שהמה חפצים לעטרו איננה הלמתן. אף גם זאת
 קרה להם, כי אחד מצעירי החלוצים שהתחנך בארצו
 בישיבה ואחרי כן בגימנזיא, בעד כשרונות טובים אך
 מתנשא ואוהב להתראות בא אל שני הרעים
 הנזכרים לביש בגדי-בקור ואחרי שהתיצב לפניהם כאלו
 היה איש חדש שהמה אינם מכירים אותו אמר להם:
 "יודע הנני, כי מבקשים אתם איש מורם מעם הראוי
 לעמד בראש תנועתנו, הנני מתכבד לאמר לכם: כי
 אני הי"ש. עליכם לתמך אותי באלף פרנק כדי
 שאסע לאירופא להשתלם במדעים ואז כמחי בי, כי
 אשוב אליכם מוכן כל צרכי". קמחי ואלדר הביטו איש
 על רעהו בעינים בוחנות כשואלים זה את זה: "האיתה
 או אני גלה לו סודנו?" ולצעיר השיבו, כי קצרה ידם
 מלמלאות חפצו. "אם כן—קרא העלם בתנועה שאקטור
 מומחה יכל להתנאות בו—אחת משתי אלה אעשה לכם:
 או אשיג בעצמי הסכום הדרוש לי, או אמית את עצמי,
 באופן הראשון יהיה ענשכם כי לא יהיה לכם חלק
 בגאון ישראלי, ובאופן השני—תמותו ממוסר כליות

על כי בשבילכם אכדה אומתנו את-מושי עה
היחידים— ובגמרו דבריו קדה לפניהם ויצא, העובדה
הזאת והדומות לה הראו למו, כי לשוא יבקשו מבקשים
בקבוץ קטן כזה ויחליטו, כי על קמחי לשוב לארץ
מולדתו ובה יושב עד כי ימצא את האיש.

ב.

בין החובבים.

בחדר שרהיטי אולם וחדר-כתיבה מעורבים בו
ישבו שני אנשים ונדברו, האחד הוא אריה פרחי,
בעל המעין, איש כבן ארבעים וחמש שנה, שערות
ראשו וזקנו הגדול אדימים מאד, עיניו הגדולות והאמוציות
מביטות בזעף, שרמוטי פניו גסים והמה עם גבותיו
הסמיות נותנים לו דמות „לוחם“. גם בשבתי נכר
שהוא קצר קומה וכי מבנה גייתו איתן. את ראש רעהו
המצוין בחטיבתו, תכסינה שערות שחורות המצינות יותר
את לבנת מצחו הרחב והאופקי. זקן קטן ממראה
הערמון מסביב את לחייו הרזים והחבלילים, עיניו כחולות
וכר השמי פניו מפיקים רך מעורב עם עצמה (אנרגיא).
היושבים התעמקו בשיחתם ולא שמעו צעדי האיש
שכא אל החדר.

את שאלת פרחי-„מה היה צריך לעשות?“ זו היא שאלה, האין מילפון באשדות? מוכן כי היה צריך להגיד ע"י הכלי הנחמד הזה הנמצא במקורך, רק שני דברים „איש בא מהתם“ ואז הלא תבין, אך מה אמען? אדוני פרחי כמה שהנני מוקורך הנני מוכרח להודות, כי סוף סוף ליטאי הנך

„אף אני מתכבד להכנות בשם הזה כי אמנם נולדתי בליטא“—ענהו קמחי אשר לא הוטבו בעיניו הברלים כאלה.
„משל לקטניות, אתה, היית בארץ ישראל ופנה ליטאותך ממך“.

„שבו אדוני, אנחנו מדברים בענין מענין מאד, האדון קמחי מציע הצעה לטובת הפועלים המעטים העובדים בהמושבות“.—פני ברל שנו, רשמי הלצנות חלפו ואותות הקשבה נראו אליהם. כל הזמן שנדברו פרחי וקמחי הקשיב לכל הגה היוצא מפייהם; על מצחו נראו קמטים מרוב התאמצותו לקלט את דבריהם, אך אחרי שהחליטו, כי קמחי יערך הצעתו בכתב ואז ישתדל פרחי לקרא אספה, העביר ברל את ידו על מצחו כאלו הסיר משם איזה משא. פניו התעלו וביששון קרא: הלא תבינו עלי להביא את ה„ארץ ישראל יהודי“ ליעקב, לזיבלה ול...

גם אני אלך עמכם ליעקב, — הפסיקו קול מאחורי הדלת, והחדרה בא איש רם הקומה בעל שערות שחורות ופרועות, מעילו העליון. משלך על כתפו, השרולה הימנית תחובה באמתחת המעיל, והשמאלית מקפלת. מטהו מכסה בכנף הבגד ורק קצהו נראה מתחתיו, פני הנכנס שחרחרים ויפים עיניו השחורות בוערות אפס חוטמו רחב מעט.

הגם אתה, צלפחד, בליטאים? כי גם ירך בקישרים ולא הודעתני כי איש בא מהתם? שאל ברל את הנכנס. "חס ושלום! ידידים אנחנו עם קמחי זה כשנתיים עוד טרם ש"הת עלה" ותמול פגשתיו שנית ומובן, כי שמחתי עליו ורצתי אליך, אך בדרך נפגשתי עם ליבלה ו..."

"סוף הדבר — הפסיק בארל — מובן מאליו: ומכיון שנפגשנו עם ליבלה התחלנו ללמד פרק ב, "שאח" וישבנו עד..."

"שמא תאמר: "עד שעלה עמוד השחר" קרא צלפחד בהנגון של ההגדה. "הלילה! "עד עתה" — גמר בארל באותו הנגון וצלפחד שנה אחריו בחדוה משונה: "עד עתה". — ובכן נלך? — פשיטא בודאי נלך ונקח עמנו את הירושלמי.

„בי אדוני, מאד לא ינעם לי ללכת לאיש או
לאנשים שאינו מכירם“—השיב להם קמחי בהתאמצו
להוציא את זרועי מתיך ידי בארל המושכו אחריו.

„קרקר ליטאי! השמעתם מימיכם? הוא איננו
חפץ „ללכת לאיש או לאנשים שאינני מכירם“ עקמו
בארל בהתאמצו לחקות את המבטא הליטאי, „במה
מנוחך הדבר, פרי ננוסר צריך להתודעות והכרות בכדי
שילך ליעקב חה חה“.

אבל, אילי רחוק מקום מגורי?

באיזה מלון הנך מתאכסן?

ב„ניצא“.

אלף פעמים... „נוא“ אדוני—התחיל בארל לדבר
בשפת המדינה „זה אינו דומה למאומה“, כלכם יותר
נכבדים או פחותים מאשר תחשבו בעצמכם, ה„יהודי
הארצי-ישראלי“ הזה מתגורר במלון אחד עמדי ואך
במרחק שני „רבעים“ מיעקב ואיש מכם לא גלה
את אזני.

צלפחד התעמק בין כה במחשבותיו וישם את
אצבעות ימינו בנחיריו—מה שהרחיב עוד יותר את
חוטמו — ויעמד תפוש ברב שרעפיו כאלו נמצא
בעולם אחר.

„די לך לדלות מ' ש'ם קרא בארל בדפקו
על יד צלפחד.
„נלך“.

על פני פרחי נראו איתות אי-רצון, אך לא
דבר מאומה ובעמדו על המפתן לשרח את אורחיו
החליק את זקנו, דבר שהיה לו כתרופה נגד הכעס.
הרעים יצאו, ובהיותם ברחוב אמר בארל, כי
קודם כל יסיר אל מלון „ניצא“ ויצוה כי יכניסו את
חפצי קמחי לחדרו.

קמחי חפץ למחות, אך צלפחד הפסיק דבריו
באמרו: „ונכנס על רגע אחד רק על רגע אחד
לליבלה“.

היה לא תהיה כדבר הזה, ימחה שם בארל מן
השחממים אם אתנך אף לנגע בהטבלא כל השבוע
הבא.

צלפחד הביט במבט מעורר חמלה על בארל.
„טוב טוב יקרי אם תתנהג כשורה אניחך לעשות
מהלך אחד אתה שומע? אחד דוד ודוקא עם יעקב“.
„כן כן, חביבי! מהלך אחד עם יעקב וא"כ ליבלה
שלנו איננו מסכן ע"כ נוכל להכנס מעט אריו, הלא
עינך רואים, כי הצמח הארצי-ישראלי רועד מקור כימי

סיון כאותה ברוה בתמוז ע"כ נבאה מעט אל ליבלה
ונשב שמה כחצי שעה אז יפן השבת ונוכל לנסע
ליעקב.

"הוד נשיאותי מקבל?" שאל בארל את הילדה
הנעימה אשר פתחה את הדלת.

"מי הוא הנסיך המרומם הדורש לשכני" שאל
האיש שיצא לקראתו ובידו אחז מנור הכנור,
מר קמחי מיפו, מר פטרוני-התחיל צלפחד
דהציגם."

"דום! אם תוציא עוד הנה לא תצחק אף עם יעקב
—אמר אליו בארל באותו נגון אשר יאמר לילד שובב—
אל תתערב בעניני! עלי להציגם: מרנו ר' ליבלה
פטרוני בעל השאת, הוד קדושתו קמחי הירושלמי."

האח! סיח ארץ-ישראל! קרא ליבלה וישלב ורעו
בזרע קמחי וימשכבו אל האולם ששמה עמדו במעגל
כעשרה ילדים וילדות נערים ונערות: מכני חמש עד
שמונה עשרה ואף קרואים רבים נמצאו בו,
"אדוני! —אמר ליבלה— בכפפו גבו לאות הכנעה

האדון הזה הוא מר קמחי, סיח קדוש מארץ הקדושה,
ואלה הצאן הם בני ובנותו, הלא המה יונה הוא
איוואן, מריטול הוא פאבל, חינה, יענטה, צורה, חיקה

...חי נפשי כי שכחתי את שמה זה ודאי כי שם הגדולה היא שפרינצה, חטאתי, חפצתי להגיד עקמרינה ליבוונה! הבה ילדי, ננגן נא נגון יפה לכבוד הסיח מארעא קדישא. שפרינצה, סליחה, עקמרינה! את על הנבל, אני על הכנור ויתר הצאן בשיר. הבה בְּנֵי זמרו:

„סִיחַ יִמָּר בָּא אֱלִינוֹ

מֵאֲרֵץ רְחוֹקָה הֶקְרֹבָה לְלִבָּנוֹ.”

„אבא! קראה שפרינצה-עקמרינה בהתרפקה על אביה— מה יחשב האורח הנכבד על אירותינו?”
„שפרינצה, כלומר עקמרינה! אל תתחיללי. נגני בכינה:

סִיחַ מִמְּרָחִים

בָּא אֱלִינוֹ הַיּוֹשְׁבִים בְּמַעֲמָקִים.

קמחי הביט סביבו ויכוּן מכטו על בארל וצלפחד כמו יבקש מהם מקלט מהחבורה העליוה הזאת. אך שניהם לא שעו אליו וכרבע שעה ארכה המנגינה היפה והמוזרה הזאת ובתוכה הספיקו הילדים לרקד סביבו פעמים אחדות, אך אחרי כן רחמיהו ליבדה יימשכהו אל השלחן ועקמרינה ליבוונה הגישה לו כוס טהע ותצחק מטוב לב על תמהונו.

— האדון חלפני, אחד משונאי ציון ואוהבי
הסגנון של ישעיהו — אמר בעל הבית בהציגו לפני
קמחי איש כבן חמשים בעל עינים שחורות וזקן מעורב
שחור ולבן.

— האדון... הגבירה... והאדון... — הוסיף ליבלה
להציג את קרואיו לפני קמחי.

„ילדי! — קרא פטרוני בדפק במנור כנורו על
השלחן — רבע שעה נכנות ורצינות!“ כמו מקל קסם פעלה
הדפיקה במנור הכנור על הידדים וילכו להם איש איש
למקומו ובין הנמצאים החלה שיחה ארוכה על הלאומיות,
על ארץ ישראל והישוב. חלפני שם אזנו כאפרכסת אך
לא דבר מאומה ורק כשהתחילו לשייח בדבר שאלת
השמיטה¹ קפץ ממקומו ויקרא בזעף: „ומה אמרתי
לכם? האין זה, כישראלדיא? התוכלו להעזי פנים ולאמר,
כי אין זאת נסיגה לאחור? עיד כבר אמרתי לפרחי
ולאליעם, כי דרכם ל„ארץ ישראל“ ישוף חישך“.

אחד המסוכים תקן משקפיו ויאמר להשיב או
לסיע לחלפני, אך ליבלה הוציא את שעונו ויספק את
כפיו ויצעק: „מאריה דאברהם! כשתי שעות עברו

¹ שנה זו היתה השמיטה הראשונה שנגעה ב פ ו ע ל
בתי קולוניסתי ארץ ישראל ושאלה זו היתה או מהשאלות
„הכוערות“ של הישוב.

בעקימת שפתים, דומו אמגושים! הסיוח הוקר בא מארץ
אבותינו בודאי רעב וצמא והמה עוד מתנפלים עליי.
הוי! פערלה יקרת, יונתי תמתי, ערכי את השלחן
והביאי לנו מן ה"בורשץ" האדום כי באה העת ללוות
את המלכה".

"חלילה! — אמר בארל: עלינו ללכת ליעקב".

"לדבר הזה יסלח לי הוד נשיאות, הסיוח הקדוש
ישאר פה ואני והודו נלך אל יעקב", ובדברו משך אחריו
את בארל אל החדר השני ובפתחי דלתותיו הראה לו על
שני אנשים המשחקים בשאה.

"הלא זה יעקב!" — צעק בארל.

"הכי אמרתי לך כי זה עשוי?" ענהו ליבלה.

כאשר שבו קמחי ובארל אל מלון "ניצא" שבו
התאכסנו, לא זו האחרון ממנו עד אשר העתיקו את
חפצי הראשון אל חדרו, ובשכבם על ערשם בקש סליחה
מקמחי על כי בשבילו עבר עליו הערב הזה. בבטחה,
וקמחי הרגיעו באמרו, כי ההתודעות עם משפחה נכבדה
במשפחת ריבלה פטרוני שוה בכמלת הערב.

"אין דבר, אמר לו בארל, כופר טוב אתן לך
בעד הבטלה הזאת, בקרוב אביאך אל אליעם, ועתה אעשן
"פפירוס" אחד ונישן, וע"כ ברשותך אכבה את המנורה".
קמחי לא יכל לישן מפני סערת לבו. מפי פרחי

נודע לו, כי חו"צ הנם עתה כספינה בלי קברניט, הר"ר
 בן-שמחה התפטר גם מסבת מחלתו וגם מסבות אחרות,
 החכם רש"ף הנהו זקן מופלג השקוע בראשי ורבו
 בכתיבת חבוריו, ומחשבות הרב רחיקים ממחשבות
 האשדותיים, הרשיון נדחה עוד פעם לזמן כלתי מגבל,
 המושבות צריכות תמיכה והקפה ריקה, אף ה"מלוה
 מלכה" בבית ליבלה, פטרוני הגדיל צערו, אמנם נפגש
 שם עם איזה אנשי-צירה, אבל רובם מתנגדים להרעיון
 ומעיטם אך נגררים אחריי; אדם שלם ומקוריי לא מצא
 ביניהם, ליבלה הוא אמנם בעל נפש פיוטית המושך
 אחריו את לבות רואיו ומצטין גם בכשרונותיו, אך גם
 בשעות המעטות שהספיק קמחי לראותו הכיר כי, "פזור
 הנפש" של ליבלה למקצעות רבים איננו בא מפני
 שהמעין מקור ומספיק בשפע רב לכל הצנורות
 כי אם מפני שהמבוע נסדק והמים יוצאים דרך
 סדקיו מאי יכולת להתרכז למקום אחד, גם זה מ"שברו
 לוחות" ששבר ה"גלות"; — אמר קמחי לנפשו- הגלות
 חמר הזה לא השאיר בנו מתום, עוד לא נפגשתי עם
 יהודי ואדם שְׁלֵם, הקרע בולט ונבר תיכף, המחשבות
 הנוגות האלה עוררו בי גם את דאגותיו הפרטיות, אם עוד
 שנה או מעט יותר לא יעשה לביתו יתקפהו המחסר;
 גם מחץ לבבו, אשר נדמה לו כי כבר עלה

עלי קרום, בא להציקו ובעוד זכרונות המעשים, המקרים ותקיות העתיד מתגלגלים במוחו, נראתה לו חומת ירושלם, הוא רואה את שער יפו וגזומראיתיו ונדמים המה לו כאלו הם מבקשים רחמים על הערים השוממות והעזובות שבסביבותם, קמחי חפץ לקום להעלות נר ולכתב באשר הסכין לעשות בעת אשר תקפוהו עשתנות מעציבות באלה, אך חשש כי יפריע את שנת בארל ויצר לו עתה מאד על כי בחפזו נתן להעתיק את חפציו, אלו היה בודד בחדרו הלא יכל לקום בלי מפריע, „איי! אייה!“ – נשמעה אנחה כפולה ועמוקה שהתפרצה מבארל.

„האינך ישן ועל מה יאנח אדוני?“
 „לעזאזל תלך עם ה„אדוני“ מובן כי אינני ישן
 יאנכי נאנח מרוב טובה, מאושר הנני יותר מהמדה.“
 הדברים יצאו מפי בארל בלהג-מר מאד.
 „האמנם תדע דאגה? למראה פניך אמרתי כי
 ימך מלאים עונג ונחת.“

לא עליך, סיח קדוש, „עונג ונחת“ באלו, החנוך של וואלין שבר את גופי, ה„השכלה“ את נפשי והמות את לבבי בגולו מאורעותי רעיה אהובה, בלי ספק הייתי הולך אחריה אלמלי חובתי לארבעת-ידי הנותנת כי בח לשאת את אסוני הנורא. – ומדוע לא תישן אתה?

גם לי מנה ד' עמר רב.

אף אם לא תשמיעני זאת אבין כי יש לך רב, צרות
רבות מצירות אותך אחי, הן יהודי אתה הלא זה
לבד מספיק וכ"ש כשהנך מאלה המיצרים בצרת
עמם; אולם לא עליך מכאב כמכאבך, ולולא אופיי
המסוגל לשמח לקראת כל מקרה בודאי כבר נכרעתי
תחת סבל יגוני, התאמין, כי ישנם ימים שהיגון ישרט
בצפרניו החדות בלבבי, ואז הנני כמשיגע, אז
גם מסות השנינות והכדיחות ששמתי עלי ושנעשה לי
כמבע שני לא יועיל לי. רק נחמה אחת יש לי בעולמי
והיא: בקורי בבית אליעם, ודא עקא, כי לא בכל פעם
איכל לבוא אליו, טרוד הוא האיש הזה מאד ועתותיו
ספורות וחם אני על אבוד זמנו.

מי הוא זה אליעם אשר הזכרתי כבר פעמים אחדות?
מעין שאל הנחבא אל הכלים.

אבל מה מעשהו, השקפותיו, אופיו?

מה אגיד לך, ידידי? אליעם הוא אלי ע.ע.

ובדברו קפץ ממטתי, הדליק את הנר וישב על מטת קמחי.

סלח נא! מכל התפעלותך לא אבין מאומה.

שמע נא, קמחי, גם אם אדבר כל הלילה אודותי

לא תבין אף מה-שהוא ורק כאשר תכירו היטב אז תבין

כי בדברים אי אפשר לתארו, צריך להכירו היטב.

ומתי נלך אדיו?

ביום השלישי אולי נעשה את הבקור הראשון
אבל הפעם הזאת לא תדע להוציא משפט, כי אך
מעט נשב שמה—מפני מרדתי הרבה שאדותה אמרתי
לך כבר—אך אנכי אתאמץ כי תהיה מקרואי בלילי
השבת שהם אצלו בבחינת Jour fixe ובערבים האלה.
תכירתי מעט מעט, —לוא תשמעני איעצך, לאחר את
קריאת האספה אדות הפועלים בארץ ישראל עד אשר
תתראה עמו".

אלו ידעתי זאת מראש הייתי עושה כעצתך
אבל עתה אחרי שנדברתי עם פרחי והוא קבל עליו
את קריאת האספה אנכי תלוי בחפצו.

כנים דברך. אך אשתדל כי אליעם ילך אל
האספה, —אולי הנני מפריעך ואתה בודאי עודך עיף.
—חלילה! אדרבה, אנכי מתענג מהשיחה
הזאת שמלבד תועלתה, היא מרגעת את עורקי הסוערים
עתה מאד.

"אולי תספר לי על הארץ: האמנם היא טובה

ויפה?"

שא נא לי על כי עורקי המתגעשים עתה אינם
מניחים לי לספר אפילו עליה, אך בקצור אניד לך
כי הרריה מסגלים גם עתה למלאות את שוקי העוים

בפירותיהם, אבניה-להציק נחלי שמן, ועמקיה-להספיק
 לחם לכל רעבינו; אוירה-זך וצלול, ישמיה-סמך
 התכלת והטהר. — כמו זרם עלקטרי פעלו הדברים
 המעטים על קמחי בעצמו ויקפץ ממטתו וימשך את
 בארל אל החלון הפתוח ויאמר לו: „הלא שמים טהורים
 הנך רואה מעל ראשך, עצי אקציא עטופים בפרחיהם
 וממולנו נשקף הים המקיף את העיר היפה והעליוה
 הזאת, האם לא כן? הנך מטיר בחיננא בימי „מאי“
 היפים ובטוח הנך שאין כיופי הזה בכל העולם, אי
 לך גולה אומלל! הלא השמים האלה עכורים ולבושם
 כמו שק מגועל, פרחי העצים דומים ללחי מזוכה שחפת
 והים . . . אך מה אדבר, אם עינים לך שיר הלאה,
 האינך רואה את ארצנו הנוה והנהדרה, אך בה הוד,
 בה הדר ויופי אמתים“, כמו זרם הנובע ממעיין חי בן
 שטפו מפי קמחי אמרים על ים התכלת, על התמרים
 המנענעים את ראשם על רוכסו הרי יהודה על
 עמקי השרון והשפלה וככל אשר הוסיף לדבר בן הוסיף
 להתרגש וככל אשר גדלה התרגשותו בן גדל כח חזיונו
 וירא את כל הארץ לפניו וידבר על כל הר וגבעה,
 ומהארץ עבר אל העם הממשך והממרט החלש והרפה
 כ”כ עד כי נדמה לו שאין בו אפילו הכח לשוב אל
 ארצו, והאמנם כן הוא? הן באמת גדול, הלא גדול העם

מאד גם בכמותו וגם באיכותו, אפס אנשים מצוינים אין לו
 שיוכלו לעמוד בראשו; מכל בניו הרבים לא ימצא לו
 מנהיגים אחדים, כלם כמו בעלי מומים: באלה שהתחנכו
 בהגיטטה אין די אומץ-אזרחות, ובאלה שגדלו בבתי-
 יפת אין איתה האש הדרושה לאנשים הצריכים למשך
 אחריהם את העם, ומאין תוקד האש הקדושה בקרבם
 אם אינם יודעים כלל את שפת עמם ודבריו מיו
 ומעולם לא ראו את ארצו . . . דמעות
 לא נראו על עיני הדובר אך הקוד נשמע לאזני בארל
 כאלו יצא ישר מתוך הלב, והכיר היטב כי דבריו
 במשך שעות אחדות יכולים להפיל למשכב גם איש
 בריא ושמן ועל כן התאמץ להסירה את קמחי לענן
 אחר אך לא יכל להוציא הגה מפיו, כי גם הוא נרעש
 מאד, שערותיו סמרו ובשרו נעשה חדודים. כל אומר
 והגה אשר יצא מפיו קמחי נגע סלד כאש את לבבו,
 ובין כה קמחי עודנו מדבר, הוא הסב פניו וירא בידו על
 הלבקה שבה מתענה עמו הנפרא מכל המסגל
 לבל, הנעלה על כה, אפס אין אדונים לו ואין . . .
 שעול חזק התפרץ מגרונו ויפול באין אונים על הספה.
 בארל מהר להגיש לו כוס מים אך בחתכונו
 אל פני קמחי הבין כי עליו לעזבו מעט לנפשו.
 כרבע שעה שכב קמחי ועיניו תקיעות

בתקרה כמו יחפץ למצא עליה שם האיש המסגל
 לעמד בראש העם ובארל שתה בין כה כוסית אחדות
 מים קרים ולא חדל מלעשן עוד לא נעשן הפפירוס
 שבפיו והנהו משליכו ולוקח את השני וירץ בחדר
 הלך ושוב. אחרי כן עמד אצל קמחי אחו בימינו
 ויתחנן לו, כי יתאמץ להפסיק את מחשבותיו הנוגות.
 ואחרי אשר קמחי התאושש מעט שאלהו אם הוא יודע
 לשמר סוד ועל זה הרכין לו קמחי בראשו. אז נגש
 בארל אל הדלת וינסה את המסגר ובהיכחו כי הוא
 סגורה, אחו שנית בידי קמחי ויתחיל לתאר לפניו
 את ימי ילדותו, את אביו ה"חסיד הנלהב", את החנן
 שחנכוהו, את הנשואים שהשיאו לו מכלי שאל
 את פיו, את המהפכה אשר נדיתה בדעותיו בצאתו
 על שדה החיים, את אשתו בעלת הנפש הפיוטית שנתחנכה
 כמוהו, את הפעולה שפעלו עליה החיים וההשכלה,
 את שאפיתיה הכבירות, את מחלתה, את מצבו המרוק
 שנמצא בו אחרי מותה, את חייו המרים, את תקותו
 על תחית עמו בארץ אבותיו, ואיך הוא חושב להתישב
 בה אחרי אשר יגדלו בנו ויגמרו לפחות את הגימנוזים
 וכי באמת היה נוסע לאלתר אלא ש... . וכנסותו
 עוד הפעם את המסגר ובשאלו עוד הפעם את קמחי
 אם הוא מסגל לשמר סוד, הקריב פיו אל און רעהו

ויאמר לו: הלא זה ישאר בינינו, אינני יכול לחיות
 בלעדו, הוא מקור חיי. בהתרגש בי דמי החם, בנפלי
 ממדומי אידיאלי, בנמיותי הצדה משבל הרוח, ואחרי
 כן כשהנחם והיגון מציקים לי אז הנני הולך אליו, אינני
 מספר לו שום דבר, אינני מתודה לפניו, הוא לא
 ייסרני לא ינחמני, אך בכל זאת ארגיש כאלו רחצתי
 מעוני ואחוש בי כח, לא רק לחיות ולהתענות, כי אם
 גם להתעלות ולשמח ולהנות על הדבר הגדול,
 הלא הבטחת לי לשמר סוד? — מחשבה גדולה
 ועצימה מנקרת במוחי ואמר אני ליסד אגודה —
 . . . זאת לא תהיה כחברת „בני ברית“ או ה„בונים
 החפשים“. התבין . . . זאת תהיה חברת . . .
 אינני יודע איך אתאר לך . . . חברת בחירי האימה
 חברת גואלים, אשר יחיו רק חי הגאולה והתחיה —
 והיא יהיה . . . מרוב התרגשות לא יכל בארל
 לגמר דבריו ושפתיו דובבו בלחש איזה אמרים אשר
 נדמו לקמחי כאלו אמר „ראה השבעתיך“. —

בעת אשר ישבו ברל וקמחי בבקר ושתו טהע
 אמר הראשון אל האחרון כי על דעתו טוב להראות
 לאליעם את ההרצאה ע"ד הפועלים במושבנות במרם
 שתקרא לפני האספה וע"כ הוא מיעין שקמחי יערך

הרצאתי עד הצהרים וימסרנה אליו והוא יראנה עוד
היום לאליעם והיה אם הוא יסכים עליה טוב, וְלֹא-
יִטֵּב לְדַחִית הַדָּבָר לְחֹדֶשׁ אִי גַם לְשָׁנִים עַד
שִׁתּוּדַע קִמְחִי עִם אֲלִיעִם וַיִּכְרַר לוֹ כָּל סִפְקוֹתָיו וְאִי
בּוֹדָאִי יִשְׁתַּדֵּל גַּם אֲלִיעִם לְמִיּוֹכְתָהּ. קִמְחִי מֵאֵן בְּתַחֲלָה
לְהִסָּכִים עַל דַּחִית הָאִסְפָּה בְּעִיד שְׁפִיעֵלִי הַמוֹשְׁבוֹת
עֹמְדִים וּמִצְפִּים, אֶךְ הַבֵּין, כִּי נִכְחִים דְּבִרְרֵעֻ הַחֹדֶשׁ וַיֹּאדֶה לוֹ
„הָדָרֵן עֲלֶיךָ מִסְכַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל! הָדָרֵן עֲלֶיךָ מִסְכַּת
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל” נִגְן בְּאֶרֶל בְּנִגּוֹן הַיּוֹדֵעַ. „עֵתָה הִנְנִי בֶן אֶרֶם
פְּשׁוּטִי, בְּרִיה חַיָּה הַחֲפָצָה לַחַיִּית וְהַמַּתְעַנִּינָת גַּם בְּחַיִּי
אַחֲרִים, הִרְשֵׁנִי נָא, סִיח קְדוֹשׁ, לְדַבֵּר בְּעִנְיִנִי חוֹל; הֲלֹא
אֵינְךָ רוֹמְשִׁילָה, וְכֹאשֶׁר אַחֲזָה לוֹ, בְּדַעְתְּךָ לִשְׁבֹּת פֶּה
חֲדָשִׁים אַחֲדִים וּבְבֵיתְךָ בּוֹדָאִי הֵנֶךְ גִּינֵן בַּחֲשׁוּבָה אִשָּׁה,
וּבְנִים חֲמִשָּׁה, מִה תִּהְיֶה אִיפּוֹא מְלֹאכְתְּךָ פֶּה וּמַהִיכֵן
יִחְיֶה הִירֶק הַזֶּה בְּכָל עֵת שְׁבַתִּי פֶה? הִישׁ לְךָ פֶּה
בְּקִרְתָּנָה הַדְּרוּמִית מִכִּירִים וּמִיּוֹדְעִים גַּם מִחוּץ לְמַחֲנֶה
הַחוֹבָבִים?”

קִמְחִי הִשִּׁיב לוֹ בְּגִחוֹךְ, כִּי אֵין הַדָּבָר כָּל כֵּךְ נֹרָא.
אִשְׁתִּי וַיִּלְדִּיו אֵינִם יִכּוּלִים כָּלֵל לְגֹעַ בְּרַעֲב, אִף לֹא זֹר הִנְחִי
פֶּה יַעֲזֵן יֵשׁ לוֹ יִדִּידִים רַבִּים בֵּין סִיחֵי-הַתְּבוּאָה, אֶחָד מֵהֶם כָּבֵד
שְׁמֹהוּ לְשִׁלּוּחֵי בִשְׁפָלָה, וְעַד אֲשֶׁר תִּגִּיעַ תְּקִיפַת סִיחֵי-הַבֶּרֶל לֹא
יִחְסֹר לוֹ דָּנָר, וּמִבְּלִי שׁוֹם מַעְצֵר וַיִּכָּל לְעַסֵּק בְּעִנְיִנִי הַיּוֹשֵׁב.

בארל שמח מאד עד הידיעה הזאת, לבו הטוב
 כבר דאג באמת למצב רעהו החדש;—ויאין בו לשכר
 דירה בבית איש פרטי כדי לקמץ בהוצאה, אף התנדב
 ללכת אתו מחר לבקש את הדירה; כן ספר לו בארל,
 כי אחרי ימים אחדים יסע מפה ובדרכו יעשה שבועות
 אחדים ועל כן יציגהו לפני אחדים מרעיו מן ה"מחנה"
 ולפני אחד מהם האדון מלנאי, הבקיא מאד בהעיר
 והוא ישרת אותו בכל.

ג.

ההתודעות.

החדש הראשון להתישבות קמחי באשדות, זה
 היה בסיון תרמ"ח, עבר על קמחי ב"עבודת הישוב"
 שעקרה היתה אז חליפות מכתבים עם ה"חובבים"
 שבגולה ועם אחדים מהחלוצים בארץ ישראל, אף
 הנידע לרוב החובבים והסופרים היושבים באשדות. דירתו
 החדשה אשר שכר ברחוב מ. אצל משפחה חשובה
 שהתעתדה לצאת למעון-קיץ היתה יפה ורחבה ונעשית
 כמרכז קמץ לטובי החובבים והצעירים.—בתחלת התישבותו
 עינו אותו בעל ובעלת הבית על כי "סמודנמים"
 וצעירים באים אליו ויפחדו פן ימנה שכנם על
 ה"אדומים"; גם בני הבית—יותר נכון בנות הבית—על

כי הוא ואורחיו לא ירבו שיחה עמהן ועל כי גם
 „יהודנים“ זקנים ובעלי פאות מבקרים אותם
 וכלם יחדיו—על כי ליטאי הנהו, אך אחרי איזה בקורים
 שבקרוהו החיובכים מעולם המסחר נחה דעת
 בעד הבית ונית ביתו, ואחרי איזו מחמאות שנדבו
 אחדים מהצעירים היוצאים ונכנסים אצלו נתפסו גם
 הבנות, ביחוד נתכבד אצלם אחרי שהארוס של שבנם
 הבכירה ספר, שטרם צאתו מורשה קרא מאמר של שבנם
 בה „קוריר היהודי“,—(כן קראו אז בעירו את „הצפירה“), אשר
 העיר שימת לב בעיר,—מאז התקרבו בני הבית עוד יותר
 אל שבנם ולבם כ”כ גם בו, עד כי בצאתם לגור במעון
 הקיץ מסרו בידו את מפתח האולם ואמרו לו, כי מצדם
 יכול לעשות כי אספות קטנות אם רק לא יתנגד לזה
 השוער וגם השאירו לפקודתו את הפסנתר שידע
 לנגן עליו „עוד לא אבדה תקותנו“.

במשך הזמן הנזכר התודע בעזרת בארד ומלנאי—
 שלא בשקר התפארו, כי יודעים הם את אשדות כ”חמשות
 אצבעותיהם—ל”זקן“, זקן הסופרים העברים והזרנגים
 ולאליעם.—כאשר הגיד לו בארד כן היה, בפעם
 הראשונה לא נתפעל קמחי הרבה מאליעם, ע”פ תאור בארד
 קוה למצא בו את האיש שבקש, ובפגישה הראשונה
 לא ראה בו שום אותות גאונית או דיממות מיוחדת.

רק דבריו המעטים והספורים נשאו עליהם איזה חותם של
 אדם לא-מצוי; אף גלגלתי הגדולה והארוכה וגיותו הרבה
 לפני המצוחצחים עשו רושם, אשר כל רואהו פעם אחת
 לא שכחהו עד עולם, זולת ההצטינויות האלו לא הכיר
 בו קמחי מאומה גם בפעם השניה והשלישית שהתראה עמו,
 אך אחרי שהתודעו יותר ונכנסו בשיחות ארוכות החל
 קמחי להשתומם הן על הגיונו הנפלא של אליעם והן
 על ידיעותיו הרחבות וביחוד אשר לא נמצאו בהן אותן
 הפנימות הנרגשות תיכף בריב ה"משכילים" הניכי החדר
 אשר קנו להם השכלתם בהיותם כבר לאנשים, לפעמים
 נדמה לקמחי כאלו גלגלת אליעם הארוכה היא אוצר
 מלא ספרי מדע כתובים בשפות שונות. בערכי השבתות
 הקבועים ראה, כי בעת אשר התוכחי הקרואים על איזה
 ציטט עברי רומי או יוני ואיש מהמסבים לא יכל
 להגידו בדיוק או יאמרו אליעם בלי חסר ויתר. כמו
 כן נוכח קמחי, כי בעת אשר התוכחי הקרואים על איזה
 דבר עיוני ופלוסופי ונעתקו מעצם הדבר — מקרה רגיל
 בשעה שהמתוכחים מתלהבים — מבלי שיוכלו למצא הדרך
 הישרה אל נושא וכוחם, או יעמידם אליעם עליו במבטא
 אחד או שנים: הוא יצין את נושא הוכחה באופן שלא
 יהיה מקום למעות, וכ"ז עושה הוא בלי שום צד של
 גאווה או התפארות. — מציאות דירת קמחי בקרבת בית

אליעם עזרה להם להתקרב עוד יותר, ושרש או ארבע
פעמים בשבוע בהלך קמחי אל פרחי למסר לו הידיעות
מהתם ולהתודע מהנעשה אצלו סר משמה אל אליעם.
שלמרות טרדותיו בעסקיו ולמודיו הקדיש שעה מיוחדת
למענו, וכה נעשה ביניהם יחס ידידות. — קמחי החל להרגיש
כי אליעם מביא סדרים ברעיונותיו וכמו בלי משים
הוא מקציע ומסתת מחשבותיו והצעותיו ונותן להם צורה
אחרת. עם איש אחר היה קמחי בודאי מתיכח והיה
עומד על דעתו, אך מאליעם קבל זאת לא רק בלי
התמרמרות כי אם גם באהבה. עיני אליעם הגדולות
והפתוחות הקרובות למראה חבלת הראו כל כך ברור
כי איננו חפץ כלל לתת להדבר אף-מה מחפצו האישי
כי אם הוא עושה זאת כאשר יעשה האמן בחטיבת
פסלו; ההגיון של הענין דורש כי יציגו דוקא בצורה
זו. — ככל אשר הוסיף קמחי להכיר את אליעם בן
גדלה בו ההכרה כי הוא הנהו האיש אשר בקש, אמנם
מצא בו גם איזו מגרעות, ביחוד לא יכל לכפר לו את
אסמנותו היתרה, פדנטותו בעניני הספרות, אף מסגרת
העשירות אשר כתרנו, הספיק הנכר בכל פנות ביתו
עשתה עליו רושם לא טוב. אף צל האפרתיות המרחף עליו
לדעת קמחי לא היה כל זה יאה לאיש המיוצר מאד
בצרת עמו. אלו היה הדבר תלוי בקמחי היה בוחר

את אליעם בגלימה-המונית במנהגיו ותנועותיו
הגסות של פרחי - שגם אותן לא אהב
מאשר לראותו מעולף בתגא אצילותית. - "וכי אפשר
להיות כך בשעה שהעם והארץ נמצאים במצב כזה?"
חישוב קמחי. עוד איזה חסרון הרגיש בו אשר לא ידע
לכנהו אך את מהותו הבין: חסרון החפץ להשתרר.
"מצאתי את התמונה אשר בקשתי - חשב קמחי - אך
לא בהמטגרת הדרושה". למרות המגרעות האמורות
נדבקה נפש קמחי באליעם על שכלו הבהיר ואופיו
הישר. - קמחי הבין, כי את איש רם כאליעם אי-אפשר להכיר
במשך איזה שבועות, ובכלל אין יכולים לדעת אותו כל זמן
שעוסקים בדברים עיונים לבד; לגבר כמותו צריך להתכוון
בעשותו מעשה נכבד. בהגיע קמחי למחשבה זו נפל לבו מאד.
הוא, קמחי, לא יכל להבין ובשביל זה מאן לסלח לאליעם,
את עין "התחבאותו אל הכלים", כפשע נורא היתה בעיני
"שיבת אליעם בתא משכיתו בעת עבודה לאומית כזאת.
איך אפשר לכנות זאת? "עונה יתירה" או "חסרון רגש"
"קפיאת הלב" או אולי איזו סבה נעלמה איננה מנחת
לו לעבד. כן השתומם קמחי על כי איש כאליעם הכותב
בסגנון נפלא - ואת נוכח מאיזה כתבים שהראה לו
אליעם - איננו כותב מאומה בעד עמו בעת
כזאת. - - באחד ממכתבי קמחי להתם כתב דרעהו

אדרד: „אחד הגל מרבבית מצאתי, ראוי הוא להיות הקברניט של התחיה, אבל, דא עקא כי איננו מכיר את כחי, אינני רואה בו שום רצון לנחל, שזה תנאי הכרחי למנהיג, אך אפשר, כי לא הכרתיו כראוי, נזדין נא בארך-רוח ומתינות ונחכה”.

העובדות הנזכרות אף כי לא הרגיעו לגמרי את רוח קמחי בכ"ז עדרו אותי הרבה, אמנם אין עיד פעולה כבירה אך איזו תנועה ואיזה סימני-חיים נואים אף אפשר, כי מתקרב הוא למטרתו: למצא את האיש ההגון לעמד בראש הדבר, אך בכ"ז בהשארו בדר בחדרו המרדוהו עשתנותיו ועצבון נורא תקפהו אך לאשרו האציל לו המבע כח/ הסתכלות במדה גדושה: כמו נגד רצונו היה רואה כל דבר עם כל פרטיותיו והיה זוכרו לעולם, בתוך עצם עבודתי הרגיש חמיד גם את הצד המנוחך שיש ברכים מה עובדים וכמו למרות חפצו היו הפרטיות מוצגים לעיניו בהיותו לבדו, גם עתה בעצם עצבנו ראה את כל אשר קרה בצהרים בשבתי עם בארל—אשר שב מדרכו—ועם הסמונטיס הירש וכלין. הנה הוא רואה הכל כמו שהיה: הוא יושב עם רעיו הנזכרים והנה אשה כבודה רמת הקומה באה אל חדרו, פניה ושערותיה מעידות, כי כבר הגיעה לשנות בינה אך תנועותיה מהירות

מאד, היא כופפת מעט את ראשה ואומרת: אכבדה!
 "בילין מנהלת בית ספר לבנות", קמחי עוד לא
 הספיק להגיש לה כסא—והיא שולחת מבט זעם
 על שני הצעירים: "האח! יש לי פה עד נאמן אשר
 יעיד עלי". "אמא!—מתחיל בנה הכטידנט בילין
 לגמנס, אך מלוי נחבאים מקול אמו, הגברת בילין,
 הקוראת בזעף: "חדל ממני! אחת אבקש ממך וולדיא
 לבלי להשתמש עמדי בדופלמטיה ומקסים, אדרבה ישמע
 נא מר קמחי וישפט, אמנם אדוני עודנו חדש פה—היא
 אומרת בפנותה אל קמחי—אבל בכל זאת ישאל נא את
 המסובים, שלצערי גם בני בתוכם, ישאל נא אותם
 תפארת חובבי אשדות בעיני חבריות, יגידו נא אלה
 המלקקים את ידי פרחי הפרא, העובדים את הבעל את
 הדוקטור בן-שמחה, יגידו נא לו עובדי האדילים האלה:
 מה המה עושים ומה עשו מתחלת ימי התנועה ועד
 עתה? הכך מחיים עם? הדרך כזו בונים ארץ? סליחה
 אדוני! אל נא תפריעו את דברי לא אתכם אתיכחה
 כי אם מעט מדרככם הנני מתארת לפני האדון קמחי,
 אדרבה יראה וישפט" ובלשון מדברת גדולות וצחות היא
 מונה על אצבעותיה את חמאות חובבי אשדות,
 התרשלותם, ורפיונם שבאו להם מסבת נאותם, מפני
 מאונם לקחת עצה מזקנים ומוכים מהם, רק בשביל

שאותי היועץ רבוש שמלת אשה, אבל די הלא יודע ורואה עד כמה יקרע לב האשה על מצב עמה ועד כמה הלב הזה מלא נסיון ודעת הרבה יותר מרבות כל הגברים החובכים, אחת תעשה להם היא תניחם ללכת בדרכם עד כי יפלו, או יכרעו לפניו ברך, או תקח היא את המעמסה על שכמה ואז ידע ישראל מה היא להם, אך לא לשם זה באה רק מראה ה"פסילים" – המה הסטירדנטים שלצערה נמצא ביניהם גם בנה, שאינם אלא משרתי פרחי וכן שמחה – הרעיש את עצביה, ועיקר מטרת בואה היא: להודות להאדון קמחי בעד רוח החיים שהכניס בכל הפסילים דמתקרים „חובבי אשדות" ולשאל את יום ומקום האספה אדות פועלי המושבות, אחרי שהשיב לה קמחי על שאלותיה היא משיטה לו כרטיסה ואומרת, כי מקוה היא אשר יבקרה בביתה וכי מאד ינעם לה אם יבא מחר כדי שילכו יחדו אל האספה, היא לוחצת את ידו שולחת מבט בוז על בנה וחבריו ויוצאת.

„מה עשית?" קורא הסטירדנט צבי בספקן את כפיו הגדולות ופוסע פסיעות גסות ברגליו הארוכות והכבדות „מה עשית?" קורא הוא עוד הפעם בהכניסו ראשו בין כתפיו ובהושיטו שתי ידיו מול בליץ ובארל כמו יקראם לעזרתו: „אמרו לו להארצי-ישראל

מה עשה ? הלא הרס את האספה, איש לא
"בא אליה !"

"מדוע ?" שואל קמחי. אך צבי איננו משיב אך
מרים ידיו למעלה ומנענע את כתפתיו הרמות והרחבות
באומר: מה אדבר אם איש שהסתתרה בינתי,
זבילין אומר: אמנם אמי הוא, אך עלי להגיד
האמת, כי אחת משתי אלה תהיה: אם ידעו הקרואים
כי היא תבא לא יבאו המה ואם תעלם זאת מהם
"עזבו את האספה אחד אחד ברגע כניסתה.

אך מדוע ?

"יען כי שום איש לא יחפץ לחכות עד שתגרשו"
עינה בארל.

"סדם ועמרה!—קורא קמחי בכעס—כי אדוני דברו
גא דברים ברורים."

"צא החוצה ושאל את אחד החיככים או את
אחד מעסקני העיר ותשמע"
אבל למה ?

לממה ? למה ?—מעקמו צבי—חפץ הנך דברים
ברורים, שמע, וחברי בילין בטובו יסלח לי, לשמע
שם הגברת בילין יתפלץ כל גבר בעל זקן
בעל שנים.

אהה אלהים! הרוח עושים נסך בקרבם? אמרו

לי מה הוא הקסם אשר בכחי תגרש כל גבר.

לא קסם בידה כי אם שתי ידים חזקות ובריות
לה, כאשר ראית, ובהתנגד איש והצעתה תחלק
את לחייו באופן שאיננו צריך עוד לא לדמיסם
ולא לגלב.

חה חה! ואתם נמוגי לב כאלה הוראים מפני
תנופת ידי אשה?

אדרבה, הראני נא את גבורתך הארצי-ישראלית,
אראה אראה.

למה תדברו דברים בטלים—אומר בארל—איש
לא יבא אל האספה, והד"ר אבן אשר בביתו תהיה האספה
יהיה הראשון אשר יברח מפניה, כי היא זוכר עוד אספה
אחת שהיה בה עד ראיה, אי עד שמיעה...
וואלדיא, אולי יודע עתה איזו תרופה? סוכ"ם
הורתך היא אולי תוכל לפעל עליה בתחנונים. התחנן
נא כי לא תלך להאספה....

הנשאל מנענע בראשו כאומר: „אין עצה ואין חכמה”.
יש לי איזו עצה, אומר בארל, אבל חס אני על
טלנאי שלי לבקש מאתי קרבן כזה.

השמעתם השמעתם? קורא איש נמוך דל הבשר
וצהוב בהתפרצו החדרה, אך זהפגשתני הגברת ביילין.
Pardon mon cher, הוא אומר אל ביילין צרפתית.

אין חפצי לנגע בכבוד אמך, אבל תסלח רי, היא
הגברת אמרה רי: בלימן „רע לך כי האספה תהיה בביתי“
ואם אמנם כן היא, הלא גם איש אשר לבו לב ארי
וגם קרח הוא, אף זקן ושנים אין לו לא ירהיב בכ"ז
את נפשו לבוא אל ביתה לאספה אם לא יחליט תחלה
להסכים לכל אשר תאמר.

נצלנו! יחי בלימאן חביבנו! קורא ברל בששין: כשעה
לפני האספה נודיע למרת בילין כי האספה תהי בביתה
בתשע שעות בערב היא תשב ותחכה שעה ושתיים עם
האחרים אשר יבאו אמנם אל ביתה ובין כה נשב לנו
אנחנו בבית הד"ר אבן ונגמר את דבר אספתנו.
„עורבא פרח! ? — קורא צבי—מי יעמיד את עצמו
במקום סבנה כזה ? מי יקבל עליו השליחות לאמר לה
זאת ? ומה יהיה אחרי כן ? הלא נהיה אניסים לברח
מאשדות.

שמע נא טולה! — קורא וולדיא-בילין אל צבי—
טובה עצת ברל, האדון בלימאן. יקבל עליו השליחות
להגיד לאמי, כי האספה תהי בביתה.
אני ? אני ? קורא בלאימאן בחלחלה, הלא בעל
לאשה ואב לבנים הנני. אבל צדקתם צדקתם מאד הלא
רק אנכי מסוג להביא קרבן כזה. כך אעשה, אודיעה לה
בכרטיס : בנוסח הרגיל, כי אחרים מאתנו יבואו אך ביתה

בשעה 9 בערב לשתות כוס טהע, ואני אמנם אכוא
 באותו הערב ואשב כשעה וכאשר תראה כי לא בא
 איש ותחל להתמרמר כדרכה אז אהיה דויגמלמן, אם
 אתם חפצים גם קביליר נעים: ארוץ להביא את ה"פסילים"
 וכמו שהיא רואה את אזניה בן תראני במשך חצי שנה.
 חח חח! זה יפה! אבל לא, אי-אפשר הדבר, לא
 אוכל לקבל עלי זאת פן אאחר חלק מהמו"מ של האספה;
 צריך אני לדעת הכל; כן ירא אנכי פן תספר את כל
 הענין לאשתי וע"י זה יודע לפלג גופי כי שבתי עוד הפעם
 לעסק ב"ארץ ישראל" ואתם הלא ידעתם...
 ובכן הלא יגדל ערך קרבנך...

כן כן, חי נפשי כנים דברי בארל, ערך קרבני
 יגדל עוד יותר, הנני הולך *Toute Suite*, ומבלי ברוך
 את איש בשום הוא יוצא במרוצה אל החדר, אך שב
 על עקביו וישט ירו לכל אחד ויאמר: *Mesieurs!*
 הרגעו, סמכו ערי, מחר אודיע לבארל ע"י המילפין
 תוצאות הדבר, אך בפגשכם אותי עם אשתי—
 הם! יד דפה! ממש באלו אינכם מכירים אותי כלל.
 קמחי שימע גם עתה הצחוק אשר התפרץ מפי
 הנאספים באמרם לבלאימן, "באמת, מי יקריב קרבן
 כזה?" כל ההזיון הזה ברח את קמחי ולא נתן לו לראות
 את הדבר ברגע הזה בצורתו העצובה האמתית.

ד.

האספה.

באולם גדול ורחב ידים ישבו כשלשים איש
 וכיסות מזהע בידיהם וישוחחו על הספרות, על המחלקות
 שבין הסיפורים העברים והשורגנים, זעיר שם נשמעו גם
 יבוחים על דבר הישוב, קמחי ישב כמו על גחלים וחכה
 לפתיחת האספה, הן לא קל הדבר לעשות את ההתחלה
 להטבת מצב הפועלים בארץ ישראל. השעון השמיע
 שמונה ואחרי דקים אחדים נכנס אליעם, רוב הנאספים
 קמו לכבודו. לא עברו רגעים אחדים ואריעם נגש אל
 בעל הבית הד"ר אבני ויראה לו על שעונו, כי כבר
 עברו עשרה רגעים אחרי שמונה. הדוקטור התנצל לפניו
 כי הפעם לא היה דיקני, "כאשר הורגלנו אנחנו הגרמנים"
 "ציע לנאספים לבחר ראש לאספה, אחדים הציעו
 כי הוא בתור בעל הבית ינהל את האספה, אך הוא
 הודה בעד הכבוד וישב על נדנדה ויעלה את כלבו
 הקטן עליו אשר התקפל ככדור על זרועותיו. אחרי כן
 בקש בפנים מאירות את ראש האספה, אשר נבחר
 במהירות, כי וואל לבקש את האורח הנכבד, "חיב
 האספה" כי יספר לנאספים הנכבדים מהנעשה
 "בפלשטינה". המבטא המוזר שבו בטא הד"ר אבני את

המלה „פלסמינה“ שדומה היה לאיש האימר : אחרי שאכלנו
ושבענו נתחיל את ה„ספורט“ שלנו—גרם, כי אריעם
וקמחי הביטי איש על רעהו כמו ישאלו איש את
חברו : המאנשים, אשר הנעניע על הכסא וכלב השעשועים
הנם במדרגה אחת עם הנעשה ב„פלסמינא“, תבא
תשועת ישראל?

הנבחר ליושב ראש היה אמוץ יליד רומניה
מנהל בית מסחר גדול, איש חמודות כבן ארבעים
וחמישי, בנעוריו למד בכתני ספר בינונים בארצות שונות
הוא דבר בשפות שונות אך לא סגל לו את מבטאם.
הכל הכירו בו כי הוא מדבר בשפה זרה לו, מעברית נשארה
לו אך גירסא דינקותא שהוציא מחדר מלמדו בגאלאץ.
תולדות עמו ידע היטב וחשב לו לחרפה את אי־דיעת
שפתני ולכן התאמץ תמיד לכסות על קלונו, ובהתאבן
בין הסופרים והמשכילים העברים היה תופס בשכלו
המהיר את הענין שעליו הם מדברים וגם „פרזה“
שלמה בעברית והיה מעמידה תוך כדי דבור בשיחתו
אבל לאסונו קרה לו לפרקים כי העלה אותה פרזה
שלא במקומה או הביאה בתור ראייה לדבריו בעת
אשר הגידה ההפך ויהי לצחוק לשומעיו. כל מיודעיו
ידעו לעצר פיהם משחק בעת אשר קרהו אסון כזה
אך מובן כי אחרי כן עפו ביניהם „אניקדמים“ על

אודות "למדנותו", היא צלצל עתה בפעמון לאות כי נפתחה האספה. הקרואים נשארו איש על מקומו עם כוס הטבע אשר בידו ואף איש לא כבה את פפרוסו כדי להראות—למי שצריך—שאין זו אספה.

היושב ראש הציג את האורח הארצי-ישראלי, את קמחי, באמרו כי איננו חלילה ירושלמי שעלה למען למית שמה כי אם חלוץ שחפצו לחיות ולהחיות. צלצל חזק הפריעו!

"הצלצל חזק מאד" אמר אחד הנאספים ופניו הלבנו מעט.

אין דבר השיב לו אמוץ—אשר הסתיר במהרה את הניירות והעט עופרת שהיו מונחים לפניו—אין דבר אני בידידות גדולה עם שומר הרבע וגם עם שר המחלקה, ובכלל הלא כלכם יודעים כי נאספנו לכבוד היום—גנוסיא של בעל הבית.

"אכן גבורים אתם" קראה הגברת בילין בהתפרצה אל האולם כי היא היתה המצלצלת. פני אמוץ חורו—אולי עוד יותר מאשר היו מתחורים מבקרו של הפילוציא. בחדר נעשה בלבול, קמחי ישב על כסא שכותליו מכוסים בארג משלשת דפניו ויבט בהשתוממות על המכוכה, והנה קול דק הדומה במקצת לקריאת תרנגול צעיר מדבר אליו: בשפת המדינה "אדוני

קמחי! בטובך . . . " הוא הביט סביבו לראות את הדובר
 בו והנה מימין כסאו עומדת גמדה שחורה בעלה
 ראש גדול ועינים שחורות ונוצצות, "אבל אשמה אני,
 רא הספקתי להוצג לפני כבודי, אני הנני רוביזעוויין,
 מריא פבלבנה, כן קוראים לי, אף שאינני אוהבת
 לחקות אותם, כן אדוני הנני מריא פבלבנה והנני מבקשת
 מאד את אדוני כי אם ישאלהו איש: אם הזמנני
 להאספה יאמר נא "כי כן הוא" ממני הם אינם
 מפחדים כמו מהגברת ביילין וכלי טקסים המה מראים
 לי על הדלת.

— "אבל" . . . — התחיל קמחי.

"בלי שום אבל" — קילה צפצף עוד יותר וגדמה
 לקיל בוכים של תינוק, ולכן הבטיחה קמחי למלאות
 בקשתה ובין כה הגברת בילין רעמת: "הוי, גבורים
 כשפנים, ערומים כחמורים, חה-חה, איתי חפצו לרמות
 ובחכמתם הרבה כחרו בכלימן הערום כמוהם אשר התנדב
 להשלוח אותי. הנכם חפצים לדעת איפה נמצא צירכם
 בלאימן הנבון? מפתחי יגיד לכם קחהו ופתחו בו את
 המחלקה הרביעית של בית-ספרי ותמצאו שמה את
 שליחכם החרוץ — אולם אל תפחדו, נגד האורה, שגם
 הוא התנהג עמדי שלא כשורה, אראה לכם, כי הנשים
 יודעות גם לשתק וכדי להכעיסכם, לא אדברה הפעם

אף דבור אחד". ואמנם עמדה בדבורה, היא ישבה באחת
 חפנות ולא הוצאה אף הגה אחת בכל הערב ההוא.
 קריאת ההצעה נמסרה לפרחי אשר אחרי גמגמו
 את שתי המלות הראשונות, "יחד עם החלוצים" כמו
 היה זה מס מחויב לכבודות-פיו קרא אותה עד תימה
 וגם העתיקה בלי פקפוק לשפת המדינה יען חלק נכבד
 מהמסכים לא הבינו שפתו, בכל עת הקריאה התרחבי יותר
 עני פרחי הגדולות ופניו נדמו לפני איש, המוכן לעקר הרים.
 על הצעת היושב ראש, כי יתוכחו על ההצעה-
 אמר הסטודענט צבי שעל דעתו אין על מה להתוכח
 אפשר להחליט את הדבר בהרמת יד כי ההצעה ברורה מאד.
 "נכון הדבר - הגיד אליעם - יסוד חברת המניות
 הקטנה שהוצעה לפנינו דורש רק שמונת אלפים פרנק,
 אך כפי שעל הבורסה לא תתקבלנה המניות, צריך
 לעשות אחת משתי אלה: או לאסף הסך הנזכר ממנדבים
 שונים או להכין איזה סכום שיהיה מוכן בידינו, אם
 שבעלי המניות יבאו לתבע את כספם.
 איש מהנאספים לא ענה על הדברים הנכחים
 והפשוטים האלו אף איש לא הציע כי במקום מניות יעשו
 "פאיות" אך היושב ראש המנוסה בדברים כאלה, הציע
 לבחר קומיסיה שתציא הדבר לפעולה בהקדם האפשרי
 ובאופן היותר נוח.

הצעתי עוררה ויכחים רבים על אידות מספר חברי
הקומיסיה, זמנה ומקומה, ואחרי שקלא וטריא ארוכה
נועדה להיות מחר בבית היושב ראש אמוץ ונבחרו
אליה אליעם, פרחי, בר קצין, אלקשי, קמחי, צלפחד
וברזילי.

הנאספים קמו לצאת והנה מחדר השני בא
בלימאן עם צרור פרחים גדול בידו אשר הגישו להדוקטור
אבני, ובעסותו את ידיו קרא בחדוה: "שבח לאל בכי"
הספקנו הפעם לעשות דבר נכבד, ובכן קבלו נא צרור
פרחי לאות כי ככה תפרח ארצנו.

"פררחים!" קראה בילין בהתנשאה כדוב שכול
ממקומה, ומבלי שים לב להתנצלות בלימאן: כי לא
חפץ כלל לרמותה עזבה את הבית מבלי ברך אף
את אחד מהנאספים.

"מעשי נסים נעשו לנו" — אמר צבי אחרי צאתה —
הפעם התנהגה באמת כאדם, מן הישוב.

הישיבה הראשונה של הקומיסיה היתה, כאשר
נדברנו, בבית אמוץ, אף השתתפו בה אחדים מאלה
שהתענינו ביחוד בהצעה, בתוכם היו גם בארל בילין
וצבי, אליעם בא כמשפטי בשעה הקבועה בדיוק אולם הפעם
בהיות מספר הנאספים קטן והאנשים מקורבים ביניהם מאד
דאעלה גם לאליעם כי יתחילו את המוים בשעה הקבועה.

האספה קבלה מעט מעט יותר צורת מסגרת מרעים,
 סחי על ענינים ספרותיים, ושיחה כזו היתה „חולשת“
 אליעם וידבר גם הוא על „צרות היום“, על המלחמה בין
 המצרפים והמרחיבים, בין ה„הבריאוסמים“ וה„שורגנסטים“
 על הספרים החדשים שיצאו לאור וכה עברה יותר משעה עד
 שהתחילו לעין בהדבר שבשבילו נאספו. קמחי ישב בעל
 קוצים אך בתור אורח לא יכל להאיץ בהם ו„יראת הכבוד“
 שנקבעה בלבו לפרחי ואליעם, עצרתו מלהוציא שעינו לרמו
 עיניו, כי עת לעסק בבקור ההצעה; אך סוף סוף עשה זאת
 אליעם הוא הזכיר את חבריו: כי לא בשביל שיחה זו נקבצו.
 עוד הפעם נקראה ההצעה ועוד פעם הכירו, כי
 נכונים דברי אליעם שקודם כל צריך להניח שמונת
 אלפים פרנק למשמרת על חליפת המניות, או להודיע מראש,
 כי נותני הכסף המה בעלי „פאניות“, שאין להם רשות
 לדרוש את כספם או פשוט, כי המה אך נדיבים הנותנים
 בספם בתור צדקה לקופת הישוב. והכל הודו,
 כי עצום הסכום בעת אשר הגדרים יושבים
 עדין באהלים. אמוץ הציע להמיל על כל אחת מאגדות
 חז"צ שבפרכי-התחום סכום ידוע ועיני ענה פרחי בכעס:
 „לכו ובקשו מה... הוא יחפץ לחיבנו לברק בכל יום
 את ציציות הפועלים“. קמחי הרחיב להגיד: „אורי יתנו
 אחדים מעשירי אשדות“. אך הנאספים הביטו איש עד

דעהו כמו יאמרו: צא והסבר להטירון הזה: מה ומו המה עשירינו. צלפחד התלהב וישלח כנוים חרופים על כתבת העשירים ופרחי הוציא שעונו ויאמר: „אדוני עיד הנעים אחדים לעשתי עשרה: „לזמן סגירת השערים“, „עלי ללכת, כי יש לי עיד עבודה בבית“ הוא יצא תחלה ואחרי שעה הלכו כלם מבלי אשר עשו מאומה לטובת ההצעה שבעצמם הסכימו עליה. קמחי נפרד מהם בצאתו משער הבית מבלי אשר קבל הצעתם למיל מעט בלילה הנעים ולא שם לב לתנחומי בעל הלב טוב יצחק טלאי שהתאמץ להסביר לו כי „גם זו לטובה“ דם קמחי רתח בקרבו, המים הקרים ששתה בשוכו ממעינו היו להיות, חומו התגבר עיד יותר, נדמה לו כי חבל חונק צוארו, הוא קרע את קרסי כתנתי וישב בחלון לשאוף רוח. פניו הלהבים ומבט עיניו המזורז הפחידו את המשרת ולכן חש להביא את הסטודענט גרינבלאט – אחד מהחובבים המבקרים את קמחי – אשר ישב באותה החצר וזה הביא את צבי שהיה תלמיד המחלקה העיונה במחלקת הרפואה ב... .

„הליטאי הרז הזה לא ימות מהמחלה הזאת – אמר צבי – אחרי אשר משש את החולה; אלו היה פולני או ואלני אז יכל להיות „חתן דמים“ של הצעתו, אין דבר, מי שפדה אותנו בלילה החואמידי הגברת בולין הוא יפדה גם עתה

את קמחי ממחלתו".

— למחר בצהרים כאשר הקיץ קמחי משנתו
שבח את מחלתו ואת כל אשר קרהו ויתפרא על
הכרמס שמצא על שלחן-מטתו שבו מודיעהו גרינבלאט,
כי הרופא שבקרו וצבי מעצים אותו, לשכב ימים או
שלושה במטתו וכי לא יעבד מאומה אף לא יקבל
פני איש. הבלים! אמר קמחי ברבי יוחפץ לקים אך
ראשו נפל על הכר אשר מראשותיו אז זכר את הקומיסיה
וישיבתה ודמעית פרצו מעיניו: זאת היא אשדות וזה
הוא מרכז חובבינו! אלה המה מחיי עמנו וארצנו!...
איש דפק על הדלת, קמחי מהר נמחות את דמעותיו
והרופק נכנס.

"יליד אזיא הוא באמת, "בריה משונה," אילם
בן-אירופא כי יחלה יודיע לידידיו והמה מביאים לו
רופא יסמים."

קמחי שמח מאד על בקור בארל אך את סגנונו
העלו לא יכל לנשא עתה, ע"כ לא ענהו דבר. בארל
הכיר זאת תיכף ויאמר: "צדקת הנני חמור גרם בדברי
עמך עתה בנוסחי, אך הסכת ושמע אם "בונה"
כזה תהיה לא תוכל לבנות אפילו "צורת הפתח" לערוב
של הק"ק היותר קטנה בליטא שלך, השחו עיניך מראות
איך השתנו פני אלעם בעת שהד"ר אבני החליק את

בלבלו ובקשך לספר „מהנעשה בפאלשתינא“, אך בכך אחרי רגע שב אליעם אל מנוחתו ואיש לא הכיר עליו מאומה.

— הויטב מזה מצב הישוב ?

— כן, יו טב, אם לא יתפזרו הכחות לדק, אל נתלהב אל נתרגש מדברים שאין בכחנו לתקנם נשמר את כחתינו למען השתמש בהם לעת-מצא.
— פלוספיא של חלשים.

— הקראת את הגליונות האחרונים של „ה...“

— לא.

הבאתים לך אך הנני ירא לתתם על ירך שלא להרעיש את דמך המזרחי בהם, שמה יש מאמר נגדך.

אין דבר, מדברים כאלה אינני נתפעל.

קמחי לקח את העלים וקרא אותם על הסדר למרות הפצרות בארל כי יקרא את המאמר הפוגע בו. אחרי חצי שעה השיב את העלים לידי בארל מבלי אשר הנני לו מאומה.

„לטאי צלוי! — קרא בארל בהכותי באגרופי עד השלחן — אפילו אם תמגנו בשמן זית של ארץ ישראל לא תפיג את ליטאתו מיניה, ראשית כל הלא פגע בעל המאמר בכבודך ועליך בתור איש המכבד את עצמו להשיב לו כגמולו, ושנית הלא יצאת לדיב ריב הקולנסתים

מִהַפְקִידוֹת וּבַעַל הַמֶּאֱמָר הָלוּ הָלֹא בֹא לַצֶּדֶד בּוֹכִיתָה
וְלֹהָאֲשִׁים אֶת הַחֲלוּצִים, עַלֶיךָ אֵיפּוֹא הַחֹבֶה לְבֹרֵר
אֶת צִדְקָתָם.

„בְּנוּגַע לַהֲפָגִישָׁה בְּכַבּוּדִי, אֲפֹשֶׁר שֶׁהֲצַדֵּק עִמָּכֶם
הָאִירֶפְּאִים הַמְּנוּמָסִים בַּחֲשֻׁבְכֶם, כִּי הֶעֱתֹן הוּא מַעֲיֵן סִיר
רַחֲצָה לַהֲסוּפְרִים וַיְכֻלִּים הֵם לִשְׁפָךְ בּוֹ מִרְרָתָם נֶגֶד כָּל קָהֶל
הַקִּירָאִים, הַמְּשֻׁלָּמִים לַהֲמוֹ"ל בְּכֶסֶף מֶלֶא בַּעַד הַנֶּאֱצוּת
וְהַמְּרִיבוֹת שֶׁל סִיפְרִי, אִוֶּלֶם אֲנַחְנוּ הָאֲזִיִּים לֹא נִכְיָן
זֹאת, וּבְדַבַּר הַצֶּדֶד בּוֹכִית הַקּוֹלֶנְסְתִים, הִנֵּה קוֹדֵם שֶׁקִּבְּלוּ
עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין וְקוֹדֵם שֶׁחֲתָמוּ עַל הַשְּׁמִרֹת שֶׁהֲצִיעַ
לָהֶם הַפְּקִיד בְּלוֹק לֵאמֹר: שֶׁהֲעִידוּ עַל עֲצָמָם כִּי אֵינֶם
אֵלֶּא שְׂכִירֵי יוֹם, כְּתַבְתִּי וְהִתְכַּחַתִּי, אֲבָל עֵתָה אַחֲרֵי
אֲשֶׁר הִתְרַפְּסוּ לְאוֹתָהּ פְּקִידוֹת וְקִבְּלוּ תִנְאִיָּה, אִיזוֹ תוֹעֵלֶת
אֲבִיָּא לָהֶם אִם אֶרְתִּיחַ אֶת דָּמָם לֹלֵא הוֹעִיל וְאֲבִלָּה
אֶת זְמָנִי בַּפּוֹלֶמֶס שֶׁל עָמָּ, הִנֵּה פֶּרְחִי אֲשֶׁר כָּבַר אֲכַל
בּוֹרֵא דְּמִלְחָא בְּדַבְרִים כָּאלוֹ, כְּתַב אַחַת עַל הָעֵנִין הַזֶּה אַחַת
וְלֹא שֵׁנָה וְהִטִּיב לַעֲשׂוֹת יַעֲן כִּי אַחֲרֵי שֶׁמִּבַּע הַדְּבָרִים הַכְּרִיחַ
אֶת הַקּוֹלֶנְסְתִים לַהֲתַרְפֵּס לַהֲפָקִידוֹת, פּוֹלֶמֶס זֶה לְמָה?
יְבֹא יוֹם אֲשֶׁר בְּנֵי הַמּוֹשְׁבֹת יִשְׁבְּרוּ אֶת אֲזִיקֵי הַפְּקִידוֹת,
עֵתָה אֵינִי בְּכַחַם לַעֲשׂוֹת זֹאת, אֲפִּי אֵינִי דִּי אֲוִמָּן בִּידֵיהֶם
וּבִידֵי הַחֹבֶבִים לֶלֶחֶם גַּם מִלְחָמָה הַיּוֹתֵר קִמְנָה עִם אוֹתָהּ
פְּקִידוֹת.— כָּלֵל גְּדוֹל יֵשׁ לִי: כִּי הַחֶפֶץ לַעֲשׂוֹת דְּבַר מִמֶּשֶׁי

אל יתקע עצמו לפולמיקות, אולם בזאת צדקת, כי מעשינו
המעשיים הנם עוד פחותים בכמותם וערכם אף מפולמסי
העט והקומיסיה מאתמול תוכיח.

— עוד הפעם האספה ועוד הפעם הקומיסיה — קרא
בארל בשפת המדינה — תלכנה שתיהן לעזאזל. חסל, תם
ונשלם. ועתה הודיעני נא מתי תענה על המאמר ההוא ?

„חסל נא ממני, אין כל תועלת בתשובתי ומה גם
שהסופר ההוא בן משק בית מערכת ה... ותשובתי
תלך להסל או תקצץ באופן שלא אכירנה.”

„חרוב שר ארץ ישראל” הלא ע”ז הנני „בעל
המכתבים” וכ”שני אחים עם יל”ג” עליך למסר מאמרך
לידי ואני כבר יודע את אשר עלי לעשות.

„אבל מה בצע במאמרי ? ולמה תציקני ככה ?”
„אם חפץ אתה לדעת, אגיד לך האמת : חפצי
להרחיב ולהעמיק את המצולה אולי יתחממו הלבבות
יותר ואז... אולי אפשר יהי ברשתי. התבין ?

קמחי הבין, כי בארל מקוה להוציא בעזרת
הפולמיקה הזאת מאמר מאליעם הממאן לכתב, ע”כ ענהו :
בחכה של דגי... לא תעלה את הלוייתן ולא בדברים
כאלה. יצא סופר כמודו „בפעם הראשונה אל המערכה.”
„סוף כל סוף מתי תמסר לי מאמר ?”
„בשבוע הבא.”

ה.

עליה וירידה.

אופיו המוזר של קמחי הצמין באחדו בקרב
את ההפכים: הקצוות התאחדו בקרב ויהיו לשטה אחת
שאין בה שום פרוד או ספק ועל פיה התנהג עולמו
הפנימי ממנהיגו האחד שאך חפץ אחד היה לו:
להגיע אל המטרה בהקדם האפשרי. — הרוח
יכול לחכות בגלי התשוקות והתאוות כאות נפשו, אך
אחת מהנה לא תתפרץ אם התפרצותה תעצר אף על
רגע אחד את ההליכה להממרה. — הרשות להאכה-
העצמית לדאג אך לגייתה אך היא מתחייבת בנפשה
באותו רגע שנועזה לחפץ דבר שיכול לגרם אף
העובד היותר קל בההליכה אל המטרה, האנשים הקרובים
אליו, המתאווים כמוהו לאיתה ממרה, יכורים להיות
טובים או רעים, נלוצים או ישרים, כסילים או נבונים,
אדוקים או חפשים; כל התכונות האלה הנן בעיניו
כדבר טפל, אך העקר אשר הוא דורש שיחפצו בכל לבכם
להתקרב אל המטרה ששמה „ת ח י ת י ש ר א ל” ומובנה
א ו י ש ר ה ת ב ל ו י צ ו ר י ה. אמנם עתה
לא יבינו רוב בני האדם את הקשר והיחס שבין
המטרה למוכנה, אך זאת צריכה להיות עבודת
חלוצי-התחיה לברר: כי אושר התכל מתעכב ע”י

הַעֲוֹל הַנּוֹרָא הַעֲשָׂק וְהַמְשִׁיסָה הַנַּעֲשָׂה לַעַם גְּדוֹל לַעֲיִנִי
הַשָּׁמַשׁ, לְאוֹתֵי הָעָם אֲשֶׁר גָּלָה לְבְנֵי-אִישׁ אֶת הַיּוֹצֵר וְאֶת
אֲהַבְתּוֹ לַיִּצְוִיּוֹ, לְהַעֲם אֲשֶׁר גַּם בְּהוֹתֵי בֵּין הַסֶּדֶן
וְהַפְטִישׁ הִנְהוּ לְמוֹפֶת בַּחֲמֻלְתּוֹ עַל הַכְּרוּאִים, בְּרִדְפֹתֵי
אֲחֵרֵי מַעֲשֵׂי הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד, בְּרִגְשֵׁי הַצֶּדֶק וְהַיּוֹשֵׁר
הַקְּבוּעִים עִמָּךְ בְּלִבּוֹ, — עַמִּי — הַתְּבַל מַחְוִיבִים לְשַׁחֲרֹד
אֶת הָעָם הַנִּפְלֵא הַזֶּה מַעוֹלוֹ, לְהַשִּׁיבֻ אֶל נֹחֻוֹ לְמַעַן יִשְׁאָף
אֹיֵר אֶרְצוֹ וְלִמְעַן יֵשׁוּב וַיַּחֲיָה בְּצֵל תִּמְרוֹ וַיִּשְׁמַע הַמִּית
גְּלִי יָמָיו וְנִהְרִי אִזְ תֵּשׁוּב הָרוּחַ הַכְּבִירָה לַפַּעַמּוֹ כְּבִימִי
עוֹלָם אִזְ יַעֲצֹר רוּחַ לְהַטִּיף מְרוֹ וּלְשַׁלַּח אֹיְרוֹ לֹא רַק לְאָדָם, כִּי
לְכָל יִצְוִי תֵּבֵל הוּא יִזְרֹזֵהוּ יִקְרַב אֶת דְּבַר הַתַּפְתּוּחֹת
הַיִּצְוִיִּים עַד כִּי בִקְרוֹב יִגֹּר זֶאֱבֵק עִם כְּבֶשֶׂת, קִמְחֵי רֹאֵה
אֶת מַטְרָתוֹ וּמִוִּבְנָה כִּי כְּרוֹכִים יֵאָחֲזִים יָחִיד עַד
כִּי לֹא חֲדַל מִלְחָשֶׁב, כִּי הִכָּר מַחְוִיבִים לְבֹא לְיָדֵי הַכְּרָה
זוֹ אֵךְ חָבֵל עַל כִּי רַק בִּכַח „מִוִּרְשֶׁת-אֲבוֹת” הוּא מִכִּין כָּל
זֹאת וּבַעֲתוֹת הַלָּלוּ הָרַגֵּשׁ לְכַד אֵינְנוּ מִסְפִּיק כָּלֵל, בְּדוֹרֵנוּ
נַחֲוִץ לְהַעֲמִיד גַּם אֶת הָאֲמִתּוֹת עַל שֵׁטַח מַדְעִית
אוֹיִם, הַעֲבוּדָה הַכְּבִירָה הַזֹּאת, יַעֲשֶׂה הַעֲנֵק אֲשֶׁר יַעֲמֵד
בְּרֹאשׁ הַתְּנוּעָה: זֹאת צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֲרִיעִים אִם כִּי גַם
לֹא חֲסַר הַרְבֵּה לְאוֹתָהּ הַצּוּרָה הָעֲנֻקִית שֶׁהִי מַצּוֹיֶרָה
בַּתְּחִילָה בְּמִיחוֹ שֶׁל קִמְחֵי.

הַדְּעָה הַקְּבוּעָה בְּלִבּ קִמְחֵי נַעֲכָרָה לַפַּעַמִּים:

מהעצבין הנורא אשר אחזהו לעתים קרובות. בתחילה
 היתה סבת עצבניו איזה צער כללי או פרטי, ונדמה לו
 כי נפל נפילה איזמה לאיזה תהם נורא, ובנפלו נדמה לו כי
 אישר התבכר היא אילת רבה, היא קשורה בהחיים והמה
 הלא חילפים כצל, לכל החי המתהלך עתה עלי אדמות
 לא יהיה שריד אחרי שמינים או ימאה שנה, גם הטוב,
 היושר, הצדק, הנם אך מושגים הכרוכים בחיים, דור
 אחר יקום ויביט על כל בעינים אחרות והרם יהרם
 את כל מעשי אבותיו ואף הדור הזה המשבר את איריאלי
 אבותיו יאבד יחד עם איריאלי ואיליו אשר יקים לו
 ועם כל דעותיו אשר יחדש. בימי "ירידת הנשמה"
 האלה—כך בנה קמחי בעצמו את ימי עצבנו—נחיה
 לאדם רע וזמר: שנא את עצמו ואת כל הקרוב אליו.
 הסגולה הבדוקה למחלתו זאת היה השיול בין ערוגות
 התולדה. אמת כי השמים עכורים והארץ עגימה, "בחין
 לארץ" אך מעט מעט המה מתחילים להזכיר לו את צביונה
 של "הארץ" אשר בכל זמן שבתו בה לא ירדה
 נשמתו אף פעם אחת. הדר הטבע, אפילו בחין לארץ, השיאו
 אל עולם אחר שכלו מלא יופי שתכליתו איננו לא
 הפרט לא הכלל, לא האדם לא היצורים כי אם היופי
 כשהוא לעצמו. הן הטבע הלא יפה הוא לעולם,
 שבלת לבנה שגבעולה נשבר איננה נופרת בהידה

והדרה מחברתה הרעננה. האלון בשלכתי הדר היא
בעצבונו המיוחד כמו בצמרתו הירקה. האדם הדור
בתלתלי שובתו כמו במחלפות בחרותו, צריך רק להבין
זל-הרגיש את יופי היצירה בכל מראיתיה
יחזיונותיה השונים.

ביום הששי של השבוע שבו חל תשעה
באב נמצא קמחי במצב ירדת הנשמה, עצבון
נורא אחזהו בשובו מבית הנתיבות בהפרדו
מבילין אשר נסע לגמר חק למודו, בדרך באין
מטרה תעה קמחי בשדרות גן הצבור עד כי נלאה
ויתנפל על אחד הספסלים ויכונון מכטו על הים בתחילה
בשממון: הן הים מי שיחור המה ומה נבדלים המה
גליו לעומת הגלים הכחולים המנשקים את כיף-ארצו,
אך מעט מעט החל למצא כי גם חן האילות האלה
גדול מאד וכי גם אותם יצר היוצר הגדול בצלם היופי;
האדם עם היצורים, יהיו מה שיהיו רעים או טובים,
נצחיים או נפסדים אבל היופי שבהיצירה, לעולם יחיה!
—קמחי! קמחי!— קרא קול אדיר אשר נשמע
מעט מהנחירים, הוא הביט סביבו ולא מצא את קוראו, אך
אחרי רגעים אחדים ראה מעיל מפרכם עד כתפים ומקל
נעוץ מתחת כנפו הימיני הולכים ומתקרבים אליו ואחרי
כן הכיר גם פני בעליהם.

"בה-בה!" הנך פה, טוב מאד אני אשב על ירך
וגשתעה יחד כי יש לי ענין רב הערך שאני חפץ
לדבר עמך אודותו בעת שנפשי לא תהיה כל כך
פזורה, אפשר שנדבר אודותו מחר, לאמר: אז אנביל את
הזמן, בערך, שבו נוכל לדבר בארוכות כיאות להענין
החשוב ההוא ובין כה ננוח מעט ואחרי כן נלך אל אליטב.
— מדוע אלך אליו? הוא איננו "מן המחנה" ירק
פעם ראיתיו ומה לי ולו? —

בעקר הדבר צדקת, אבל הוא איננו גם מהעומדים
מחוצה לה, הוא מהמתנגדים לנו בשפה רפה, שכל
כינתם היא, כי נתיכח עמם וננצחם. — כן,
קל לנצחו, אחדים מקרובי הרחיקו ללכת
ושקלו למטרפסי. גם הגברת אליטב, אשה משכלת,
בקצרה: שניהם המה מהטפים היותר קרובים אל מחננו
ולכן נכון שגם אתה תתקרב אליהם ובהמשך הזמן
יספחו אלינו. — עוד גם זאת ביתו פתוח לרוחה לבל
משכילנו ויודע הוא פרק ב"שחמט".

— "הארגו נפתח בפשיטות" אמר קמחי במרירות.
אליטב מבין פרק בשחמט ולפכך נגרר אחרי האחדים
מהמחנה שהם מומחים לאותי דבר. — בכלל לא אהב
קמחי להיות מסית ושליח העושה נפשות לרעיוני או
דביא ככהן ומורה בית איש פרטי להטיף לו לקחו. היא לא

דבר מעולם על רעיוני בכונה כדי למשך את איש שיחתו
אחריו, אך אם במרוץ השיחה נגעו במשאת נפשו ממילא
יתחמם לבבו וידבר בכר כחי וגם בעת אשר יבא בתוך
עדה והעלה על רעיוני כי הוא לא ער מקומה: וכי
האנשים האלה וכל ישראל נמצאים בגולה או
ירגיש, כי התקחה אש בלבבו ובכחה יעלה על
הבמה, מאמריו נכתבו גם כן באופן כזה: מעולם
לא יכל לערך שלש שורות במחשבה מיוחדת לזה, אך
מדי יקרא איזה דבר על מצב עמו יתלהב לבבו ואז
הוא מציא את חימו על הניר, לכן לא היה הולך גם הפעם
לכות אליטב אלו היה במצבו הנורמלי אך היום היה כאיש
בלי חפץ ורצון ונגרר אחרי צלפחד, אשר כבדו מאד בעד
מדותיו המצוינות, אולם ימי רבי אחרי כנחם הרבה על הצער
הזה שגרם, במשך הזמן, מכאבים רבים לו ולאחדים מחבריו.
אחרי שעברה כשעה בשיחות הרגילות ישב
צלפחד עם אליטב על טבלת השת. בעלת הבית
עסקה בהכנת הטעו וקמחי התבונן אל דמות אליטוב
אל קימתו הביננית, אל גייתו השמנה, אל לחייו המלאות
והלכנות, להצחיק השחצני המתוח על פניו ולעיניו
המפיקים מבט כלול מאיזו מתיקות ומרירות
וירגיש בלבבו רישם רע. נגר זה עשתה עליו הגברת
אליטוב רישם טוב, איזה חן מתוח על פניה הבלתי

יפים, בכל תנועותיה נכרות איזו רצינות, איזו הכרה
עמוקה למלאות את החיובות המוטלות עליה בתור אשה
ואדם, אחרי אשר שחח עמה קמחי כרבע שעה נדמה
לו כאלו היתה מכירתו משכבר הימים, היא הראתה
לו את ילדיה: ילד כבן ארבע הדומה בכל לאביו,
ושתי ילדות כבנות שמנה ועשר, והיא ספרה לקמחי
ע"ד חניכן, וכי היא עמלה לחנכן בלי בית-הספר, היא
דברה על החנוך בבה"ס על פעילותו לרעה
ועל הקישי המיוחד, שפגש היהודי על הדרך
הזאת, השיחה הזאת נגעה בנפש צלפחד
וישכח כרגע את שחו ואת כל אשר סביבו
וימטר מבול גפרית על ההורים המסחים דעתם מהחנוך
הלאומי, מתוך התלהבותו עשה "טור" אחד שלא
בישוב הדעת, אליטוב השתמש בזה, "ויתרה" איתי על
ה"זקן", צלפחד הפסיק שיחתו וירא כי אמנם קרובה
הסכנה, ויבט בקצף גדול על הטבלא בעיד שמכטו של
אליטוב התשחץ עוד יותר מהגחוך הנראה על שפתיו,
הנראה כמו אומר הוא למצחקי: לצלפחד, העמק לחשב,
הרבה להמטיר על ראשי ההורים אבל את ה"זקן" שרך
לא תציל עוד. אליטוב עזב את צלפחד על רגעים אחדים
ובשובו הגיד לקמחי: כי "אברך ירושלמי" שואל עליו
וממתין לו בחדר הפנימי ואם חפץ הוא לראותו ילך

גא עמו. — בבואם אל החדר מצאו שמה שתי
עלמות. אליטיב הציגן לפני קמחי: „העלמה רוזנבלט
קרובתי והעלמה ה„אברך הירושלמי“ אשר כל”ס כבר ראה
אותה בארץ ישראל“. ואמנם קמחי ראה אותה בהמושבות
גם נסעו לאשרות באניה אחת. העלמה שלמון (ה„אברך
הירושלמי“) היתה גם עתה לבושה באותה התלבשת
המוזרה אשר בה ראה אותה קמחי בארץ ישראל. גם
עתה היתה עטיפה בשמלה שחורה, בצורן גדול
אירנגלי, ובחגרה שר כסף מוזהבת. על פניה הלכנים
והיפים שכנה תיגה. עיניה הגדולות ממראה הדומה
לתכלת, הביטו כמו מאיכות, שערותיה הצהבהבות
כפשתה, הסרוקות פשוט יורדות עד לערפה ושמה הן
מתאחדות לצמה גדולה המגעת עד קרסוליה. אדם קל
עבר על לחייה בראותה את קמחי ובצחוק קל אשר
הבטיט עוד יותר את תיגתה שאלתה: „אם עלה על
דעתי כי היא היא האברך הירושלמי?“ ותספר לו כי
בשם הזה שהיא תתגאה בו, עטרה בעל הבית.

— „גבירים וגבירות! — אמר אליטיב—שבו לכם פה
ועדי לשוב אל האולם, כי עזבתי שמה „איש צר ואויב“
החושב מחשבות רעות על צבא, עלי לחיש לרוחתו.“
— הליבלה פטרוני יושב שמה? — שאלה קרובתו
ובהשיבו לה כי צלפחד עקמה שפתיה ותאמר: „ביראי

כבר הוא שופך מדרתו על החנוך, על הסרון הרגש
הלאומי ועל

העצבון אשר נקר את לב קמחי היום הוסיף
להציקו בשמעו השיחות במלות בעת שתית המהע
יבשחקם על צלפחד: באמרם לו, כי נענש מן השמים
באבדן „מלכותי“ על כי הרבה „סדרים“ עברו עליו בלי
„מלכה“ והעלמה ריונבלט אמרה לו: כי ענשו באה עליו
על אשר זונח הוא „מלכות“ הראויות לו ומבקש כאלה
אשר לא לפי ערך ממלכתו.

קמחי קם לצאת, בעלי-הבית הפצירו בו להשאר
עמם בערב ההוא אך הוא הודה להם והגיד בפה מלא:
כי בערבי השבת הוא מבקר את בית הכנסת וסועד
כמנהג כל ישראל, ע"ז השיבה לו הגברת: „משבת
הבאה והלאה נכין גם בביתנו „סעודות“ כחק ולענג
גדול יחשב לנו אם לפחות בפעם הראשונה יבא האורח
מפלשתינה רקדש על היין ולבצע את הפת“, אף
הוסיפה, כי אמנם כבר חשבה, שהילדים צריכים לדבר
מוחשי שבשבילו ידעו להוקיר את השבת אך עוד לא
עשתה זאת, כי מרם תדע מה תשיב להם בשאלם
איתה על שעושים בביתה איזו מראכות ששכניהם
לא יעשו שבת.

כי מר קמחי איננו „קבליר“ אדע עוד ממסעני

על האניה, אך בכ"ז אקוה כי ויאל ללוני הביתה" אמרה
העלמה שלמון בהפרדה מבני הבית ובצאתה יחד
עם קמחי.

בלבתם שאלתהו על חורת פניו, כנראה הוא
חולה ומדוע לא הגיד לה? אין כל צורך בשום מקסים
למען להודיע למכירה טובה ממקרה מחלה, כאשר
ענה לה קמחי, כי מעות היא בידה וכי בריא הנהו,
נעה בשפתה העליונה אך לא הגידה דבר ורק אחרי
רגעים אחדים של שתיקה שאלה: "מה תוצאות האספה?"
— "ומהיכן העלמה יודעת כי היתה האספה?"

— "הוי, הוי, עוד יש לי איזה מכירים שהמה יותר
קבלרים" מהאדון.

— "אם כן בודאי ספרו להעלמה גם תוצאותיה."

— "לא רק אותן כי אם גם תוצאות התיצאות."

— "אה! ובכן גברתי הנך יודעת יותר ממני."

— "יותר, בודאי לא, אך גם לא פחות, מאד אפשר

שחשתי מעין מה שחש האדון בשוכו מהאספה אך חשתי
זאת רק אתמול יען אז נודע לי דבר הקומיסיא ואלו
ידעתי זאת קודם הייתי דואגת מעט יותר לבריאות
האדון מאשר ידאג הוא בעצמו.

— "כן חן, עלמה! — השיב קמחי בלא לב ורב,

כי נוכח באמת היא משתתפת בצערו.

— אם באמת מכיר לי האדון תודה יסור נא עתה אל ביתנו, הורי ישמחו ע"ז מאד, אבי יתענג להשתעשע בחברת איש היודע ספרותני שהיא שעשועיו ימשאת נפשו.

קמחי לא ענה / לה מאומה כי אם ישיב פניה וראה כי לא יכיר לה תודה, אולם את בקשתה מאן למלאת כי קשה היה לו להתודע לאנשים זרים ולשבת בחברתם במצב רוחו הנכחי ועל הטעם הזה נוסף עוד איזה רגש מוזר אשר הרחיקו תמיד מהעלמה הזאת אף כי כבדה בלבו.

— „אה! אנחנו „גם דופלמטים“ — אמרה בצחוק של התול — „ועל כן אנחנו שותקים“.

קמחי הסב פניו אליה ויכוון מכשו ישר עליה ויאמר: האמיני לי, כי אינני מוכשר עתה להתודע לאנשים אשר לא אדעם אם כי המה הורי הנרצה שאתה יחד התהלכתי בהארץ היקרה לי מכל, אךם קל חלף ער לחייה החורות בהכישו עליה ובתום לבבה קראה:

— „אנא סלח נא לא חפצתי להרעימך, אך עוד הצעה אחת אציע, אם תקבלה מוטב ואלא, לא אתרעם עליך כלל, כי מי כמוני יודעת את מצוקת השממון. הצעתי היא: כי האדון יבא אל ביתנו אנכי רק אציגו לפני הורי ואחרי כן נשב כל הערב יחד באולמי

ונשיח על זמן היותנו שמה או כל אחד מאתנו יקרא
לו בספר ולא נבלבל איש את רעהו.

—הצעתך זאת הנני מקבל למחצה: להתודע אל
הוריק, אך מחציתה השניה לא אוכל לקבל לוא גם
חפצתי הלא כבר אמרת, כי מנהגי ישראל קודש המה לי.
— להמעין של הורי שלמין היתה צורת דירת בעלי-
בתים בינונים באשדות מבלי שום הצמינות, ונפלא
הדבר בעיני קמחי אשר ידע חילשת העלמה שלמון
להצטין במקוריות אולם קישתי נפתרה לו בהכנסו
ל"חדר-למודה"—כן כנתה את חדרה—שמה היתה חילשתה
בולטת בכל: ברהיטים והצעצעים הראויים לחדר עלמה,
בשלדי החיות וקני הזכוכית של לברטריום שעמדו
שם גם בהספרים, הערכיביא והחפץ להצטין במקוריות
נראה בכל, השלדים היו מקשטים בעדים הספרים
מכורכים בכריכה ובסדר משונה קנדיד של וולטער
היה מכורך עם קנמ, וסערואנטעס עם בוקל. אחרי אשר
קמחי הבטיח לה ל"הראות" לותו אותי על המדרגות
ובעמדם על המרפסת שאלתה, אם ילך בערב הזה
לאליעם ובהשיבו לה, כי ישאר במעוני, אמרה לו: "את
משפחת אליעם הנני מכרת מימי ילדותי, אך אותו לא
אדע, אך כפי ששמעתי גם האדון מתפעל מאתו כמו יתר
מעריציו ואינני יכולה להבין זאת: הן מצבו הלא טוב מאד

כי הצעתך לטובת הפועלים טובה ומדוע זה
לא יתן או לא ידוה את הסך שמינת אלפים פרנק
הדרושים עליה?

קמחי התרגש ויחפץ לענות לה קשות, אך
בהתבוננו עליה נוכח כי יש בדבריה יותר משאלת
ה"תם" מאשר החפץ לספר "לשון הרע", ענה לה: עלמה
שרמין! את אליעם עוד אדע מעט אך גם המעט
יספיק לי לכבדהו יותר מכל מכירי.

ו.

השיחות.

קוי השמש אשר באו דרך החלון, נגעו בעפפי קמחי
ויתעורר. הוא התפלא על כי הוא לבוש בכגדיו, אך
נזכר תיכף, כי בשובו בערב מבית הכנסת אמר לנוס
הגעים אחרים בטרם יאכר והנה ישו עד תשע שעות
בבוקר. על שלחנו מצא שני כרשיסים, האחד מאליעם
והשני מבעל הבית; הראשון כותב לו, כי הוא שמח על
שלא מצאו בחדרו, אות הוא ששב לאיתנו,
לכן יבקשו לבוא אליו בערב או מחר קודם הצהרים למען
יספיקו לשוחח יחד עד אשר יאכלו. השני מזמינו להתארח
אצלם ימים אחדים בנאות הקיץ ומאד יודו לו אם יבא
בחברת קרובתם העלמה חיה-זהן. — המשרת הביא לו

את ארוחת הבוקר וספר לו, כי את הכרמים האחד השאיר פה איש בעל ראש גדול ונפלא הנושא משקפים של זהב, ואת הכרמים השני הביאה מאניא ואמרה, כי תבא היום בחמש שעות אחר הצהרים.

— איזו מאניא ?

— הלא היא העלמה חיה-זון, בת אחות בעלת הבית. בעלת הראש-הפרא כמו שאני יהודי, — הראש-פרא בקוצות שערותיה היא דרשה כי אניגד לה: אם יסע אדוני אל מעון הקיץ שלנו, השמעתם ? אני מחויב לדעת זאת? הלואי שכך אדע מצרותי. — כנראה איננה צריכה לפרנס אשה ושלשה ילדים.

קמחי מצא את אליעם בתא עבדותו, על הגליו היו סנדלי-בוקר והוא יושב וקרא באיזה קונטרס. לחייו החכלילות תמיד אדמו יותר וימחר להניח את הכתב-יד תחת אחד הספרים המונחים על השלחן.

— „קונטרבאנד“ — אמר קמחי בצחוק.

— עוד יותר רע מזה.

— בודאי מעין חמאת נעורים.

— אחרי אשר תתאו לדעת אניגד לך כי זה „נעורים“, אבל לא „חמאת“ כי אם אולת-נעורים אודה, כי אז נכספתי להיות סיפר.

— ומה היא האולת?

— האם לא כן הדבר? מלבד מתי מספר מהסיפורים

החגונים אינני מוצא בספרותנו העתונית מאומה, "מורה" היתה לקשר ציטטים תלמודים עם מלות עבריות; כמו שבימי המאספים רדפו אחרי המליצה כן רודפים עתה אחרי לקוטי מאמרי חז"ל, יש הרבה מאמרים שאין בהם אלא פרוזות תלמודיות מקוטעות שאינן מובנות לנו גם במקומן.

— הגם אתה בין המטהרים?

— הלילה! אינני "פריסמ" ולא מרחיב, לא מליץ

ולא סופר אך אחת אני מבקש: כתבו מה שאתם חפצים לכתב באופן שאנו הקוראים הפשוטים נבין את דבריכם. — אדרבה באר נא לי המלים האלה: "ישראל סבא בעמים הנהו ככרמלית בתוך רשות הרבים" או ה"השכלה געשתה כמבוי מפולש".

— מובטחני, כי בקונטרסך כתבת מה שחפצת

להגיד בדברים ברורים וא"כ למה תמנע הטוב מאתנו, צא והראה לנו את הדרך.

— אם אכתוב דברים כהויות ומובנים לכל הלא

"צחקן עלי וישאלו" מאי קמשמע לן" וכספרותנו כן המה מעשינו והאספה בבית הדוקטור אבני והקומיסיה שאחריה כמדומה הראו לך זאת למדי.

בנציון הנופל באוצר של אבק-שרפה נפלו דברי אליעם על לב קמחי הסוער, לחייו וציארו אדמו כתילע ובין רגע הלבינו ויתאדמו אחרי כן עוד יותר ובשצף הוציא כל רוחו לפני אליעם: זאת היא אשדות וחובביה! היתכן, כי בין כל הנאספים לא נמצאי אנשים אחרים היכולים לתת את הסכים המצער הדרוש להצעתי? הכי אפשר לעמד מנגד בעת שחלוצים אמתים שעבדו בעצמם את רגבי ארץ אבותינו נועים ברעב מחסרון עבודה, דבריו החמים פרצו כמד ממעין חם ואליעם נתנהו לדבר עד אשר נלאה ואז ענהו בנחת: רמה נזעקת וכי אנכי אמרתי אחרת? הלא אלה המה דברי: כי מעשינו אין ואפס, ואך לשוא אנו מוציאים את אבק-השרפה בעת שאין כל צורך בו. את התלהבותנו טוב לחשך לעת אחרת, כי אמנם בשעת הכישר אפשר לעשות בה גדולות".

— אבל הלא כמו פיד הודית כי ההצעה טובה ואך מעט הכסף חסר ואותו הלא יכלו להשיג, לוא, באמת, חפצו בדרך.

— כן, הודיתי כי ההצעה טובה בחור נסיון, אם כי עלי להגיד לך שאינני מכין היטב החשבוניות דהתם ואם אמנם נכונים המה, מדוע לא ימעו הערביים עפנים? ומדוע לא יעשו זאת הגרמנים היושבים שמה?

אין זאת כי כמעשה עולה הנמיעה יותר ואיננה מתאמתת עם החשבון, או כי אין שוק על היין. אך נניח נא את כל הפלפול הזה שאינני בקי בו, הנני מודה, כי בתור נסיון טובה הצעתך לפי שהיא קטנה, אבל לוא גם יצאה לפעולה המאתה נושע?

— בה ובהרומית לה נושע.

— ואם גם מאה פעמים ככה נעשה הנישע?
אך למה נתוכח לחנם הלא ראות כי גם אותה לא יכירנו לעשות. עצבת נוראה נראתה עד פני אליעם בהגידו זאת ויבט בעיניו הגדולות והמאירות ישר על קמחו ויאמר: את אשר עם לבבי אניד לך: לא זו הדרך. זמור אחד לא יביא את האביב ואיוו עשרות או גם מאות „חיבבי ציון“ לא יבנו את הארץ. כדי שנתאחו בארץ ישראל צריך שיהיה לנו בתחלה עם ישראל: קודם שאני פונים אל הארץ נפנה נא תחלה אל העם ונבשרו, כי יתאוו לארץ אבותינו. המלאכה הזו אמנם דורשת שנים רבות מאד אך אז בודאי....

— אם כן עלינו לזנח את הישוב.

— חלילה! עלינו רק להקדיש מיטב כחותינו למטרה היותר קרובה לנו וחנוך העם הלא לא מעבר לים הוא.

— אבל....

—שמע נא, —הפסיקו אליעם— הוא קרובים ימי
הקציר ועוד מעט תסע בידאי לעסקך; הגד נא כמה
חדשים תעשה בדרכך?

קמחי הביט עליי בתמהון, היא שכח עתה לגמרי,
כי מצבו מכריחו לאחו איזה זמן במסחר, ורק אחרי
חשבו רגעים אחדים השיב לו, כי ידידו ושולחו רוזנקרנץ
גמר אתו שיסע לשפלה בתחלת אלול וישוב בשבת
או באדר.

—טיב הדבר נחשב נא כל אחד את דרכנו ובשובך
הנה אז אולי נעשה איזה דבר ממש. בכל איפן הקא
תכתב לנו וגם תודיע את כתבתך.

—מה ענין שמיטה להר סיני וענין מסחרי להישוב?

—גם שם היה ענין וגם פה דוק ותשכח. הלא
תראה, כי עתה בעת שגדולינו מרודים בדבר השגת
הרשיון אי אפשר לאסף אפילו שמונת אלפים פרנק,
אך אחרי חדשים אחדים אורי באמת יצליח להם להשיג
את הרשיון, ואז אולי גם אנו נמצא אנשים אשר נבא
אתם גידי מסקנא אחת, ואז אולי נוכל לעבד כמו
שצריך. עלי להגיד לך, כי אנכי אינני מביט על הישוב
בעיניך. בכלל בענין שטת התמיכה יש לדבר הרבה
אבר מבלי להכנס בזה הלא צריך להבין, כי את המושבות
המעטות שתומך הנדיב לא יחדל לתמוך בשביל שאני

ואתה ועוד אחרים לא נעסק בחישוב, ובפרט עתה אשר הקידנסמים מלאו הפצי וחתמו על התנאים שדרש, וא"כ כל עמלנו אך בשביל אחרים מפ"ת וגדרה שלשכללן כראוי לא נעצר כח ובהתמיכה לפי שעה הלא עוסקים הד"ר בן-שמחה, פרחי וחבריהם.

— ופועלי המושבות מה תהיה אחריתם?
— הלא כבר אמרתי לך, כי מכיון שהנהגנו את התמיכה, שעל אדותה עוד נדבר לעת מצא באריכות, בודאי צריך להחזיק גם בידי הפועלים, אבל הלא בעיניך ראית, בשתי האספות, את ערך כחני.
— אשריך, כי תוכל לדבר על כל אלה במנוחה, ואני מרגיש כאב נורא.

אליעם לא ענהו, אך הוריד את ראשו.
— "נציב קרנן או אש בוערת המכסה בשלג הנהו האיש הזה?" חשב קמחי בהתאמצו לחדר אל רב אליעם.
אבל—לשוא!

אחרי סעודת הצהרים נדברו אליעם וקמחי כי יתראו עוד הפעם קידם נסיעת האחרון, ואז הלך קמחי אל פרחי, כי בביתו נקבצו טובי החובבים ביום השבת לשמע את הנעשה במושבות, שמה מצא את בארל, קצין אלקשי, צלפחד ברזילי, ליבלה פטרוני, יצחק מלנאי ועוד אחרים ממכיריהם.

פרחי ספר, כי בימים האלו הגיעו לה, דוקמר" –
הכל הבינו, כי זה בן-שמחה – איזה סכומים לטובת
בנין הבתים בגדרה ובתוכם חמש מאות ר"כ מ, בני
ציון" ממ... וכי אלה כתבים שהמאמר החם של קמחי
פעל עליהם.

– וכמה שלחו מירושלים שבלוטא ?

– וכמה מב-ק ?

– לכו ושאלו את היוזאמים שלנו – השיב פרחי
בכעס עצור; אחדים מהנאספים הביטו איש על רעהו
כמו יאמרו: „הגינו לו, זו מחלה ישנה אצלו שאי
אפשר לו להתרפאות מאתה“.

– הרשני נא להגיד לך, אדוני פרחי, כי היוזא-
מים שלנו אינם כ"כ נוראים כמו... – התחיל יצחק
מלנאי להשיב לו, אך דבריו נסתמו, כי בארץ למש
עיניו וגשתתק.

– ומה מצב הרשיון ? – שאל קמחי.

מה בצע בהרשיון ? אם אין איש שיעמד בראש,
הדוקמר חולה וחררי ממאן לשים עליו את העול הזה.
„הבי דוקא נחויק שמרכז החברה יהיה באשדות
אולי אפשר לעשותי בו-א או בב-ק? שאר אלקשיני.

פני פרחי הלבינו ומרוב כעס גברה כבודות פיו
בהשיבו: „זה אי אפשר“.

— על דעתי — אמר אחד היושבים — הייתי ממנה
את אליעם לראש.

— „אבכבררך הגון ועששיר הוא אליעם
ולא יותר.

בי אדוני, — קפץ בארז ממקומו, — „אברך הגון
„עשיר“ חשבת לכולא שבחא, ותו לא מירי?

— ננניח שהוא גם מושככיל מצוין אבל מי מכיר
אותו, איננו מפפורסם ולא ססופפפר.

— לו שמעו לי, הייתי בוחר בה „זקן“ — אמר קצין.
„אבבכל עודדנו חולם חלום ההשככלה“ — ענה
פרחי. כבודת לשונו התגברה מכעס על אשר מציעים
אנשים לא כרוחי.

— אך מה תהי אחרית כל אלה?

„פפפרה מתה ואחרת נקקנה במקומה“ — השיב
פרחי, — ויבאר לנאספים כי כך השיב לאחד מערי
הגבולין שבא אריו לשאל: „מה הספיקו החיבבים
לעשות בארץ ישראל?“ — לאמר: כי יותר מקנית פרה
במקום הפרה שמתה במושבה, אין לעשות בלי עם
ובלי ראשים.

„ראשים יש לנו יותר מהצורך“ קרא צלפחד
בקצף וישלח אצבעותיו אל אפו.

"אל נא באפך" —אמר לי ליבלה בהסירי ירו
מאפי האימלל— "הראשים חטאו ואפך מה כי תכנה
חמתך בו? אל תדאג, אחי, בראש השנה הבע"ל נשנה
הנוסח ונאמר "יהי רצון שנחיה... ולא לראש".

החרוד הזה מצא לי הר, הרבה מהנאספים, ובתיכם
גם צלפחד, החלו לספר על הענינים המנוחכים שבנישוב,
הספרות וביתר הספירות של אשדות ובה התחדדו כשעה
עד כי פרחי אשר לא אהב שיחות כאלה קם ממקומו
ואז נפרדו מאתו.

—ינוקא קדישא! —אמר בארל לקמחי— מחר
בבוקר תבין גם טהע בעדי כי דבר לי אל
היד קדישתך.

בשוב קמחי אל ניהו מצא בו עלמה בתלבשת
תלמידות הגימנוזיות והיא רמת הקומה, פניה קמנים
כפני ילדה, שערותיה חזהבביות קצוצות במספרים,
בלורית גבוהה, הגדולה ממדת פניה, זקיפה מעל למצחה
הגדול, עיניה התכלותיות נוצצות, אפה קמן
ומתאים לפניה הזעירים, כל תנועותיה מלאות חיים
ומהירות. על ידה עמד צעיר שפר-קימה בעל תלתלים
שחורות, פניו חומים ויפים, עיניו השחורות
כגדגדניות מוכתרות בעגולים ירקים... על פניו
שפוכה עיפות ולאות אף כי נראים כצעירים מאד ולולא

שפמו וזקנו המגלחים היה אפשר לערכו לכן שבע-
שמינה עשרה שנה.

„אכבדה להציג את בן דודתי, הנריך גרסמביץ,
חיה-זהן המכונה רובינשטיין השני, ואתה, הנריך,
ענהו נא על הפסנתר וידע, כי יש רובינשטיין שני
בישראל.

— סליחה, עוד לא עבר השבת.

— סלח נא, קמחי, שכחתי.

— יבא! ענה קמחי על קול הרפיקה. הדלת
נפתחה והעלמה שלמון באה בלויית איש צעיר, „אדוני
קמחי! נעתרתי לבקשת אחי, הניסע מפה, להציגו
לפניך” — אמרה בהרכינה מעט בראשה להעלמה והעלם
חיה-זהן. קמחי חש להביא בהכרה את אורחיו.

— ההנך שימעי, הנריך? — קראה מאניא חיה-זהן
בצרמה את קרובה באזנו — מר שלמון הפציר באחותי
שתוליכו לקמחי ואני המסכנה נאלצתי להפציר כך
שתוליכני אליו.

— הסרבתי לא בשביל מאוני להתודעות אל מר
קמחי, כי אם מפני שלא חפצתי להכבד בחברת
קרובה כמוך.

— הנריך, דבר ככל העולה על רוחך נחמה נא
מעט ונראה עד כמה הנך מתביש בקרובתך.

— ומה, קמחי? הנסע מחר אל אשד-המלח? דע
לך, כי אנכי ערכתי לדודתי ובנותיה כי אביאך בריא
או חולה.

העלמה שלמון הביטה בתמחון על העלמה
חיה-זהן ועל איפן דבורה ותעמיד עליה את עיניה
הקפואות כמו תמרדה מכף רגלה ועד ראש בלוריתה.
ואל קמחי אמרה: „בודאי אדוני מכיר את העלמה
חיה-זהן מכבר.

„כן כן! — השיבה לה מניא חיה-זהן בתתה את
אצבעותיה כאיש-צבא מעל לעינה הימנית: — מכובדה
אני להכיר את כבוד האדון קמחי כמספר שנותי: שמונה
עשר יום הנני מכירה אותו: יום לשנה יום לשנה.

— וכמה פעמים התראתם במשך הזה?

— זו היא הפעם השניה.

אותות תמחון נראו על פני העלמה שלמון ותשם
את מבטה על קמחי.

— עלמה! על מה תתפלאי? הלא קמחי שכן של
דודי ולפני שמונה עשרה יום פחית שעה אחת התודענו
ע"י בנות דודי ואחרי חמשה עשר רגעים ועשרים
דקים נעשינו לידידים, אם כי ביחס אל שנותינו יכול
להחשב כאבן, הוא בודאי בן שלשים או חמשים ואני

רק בת שמונה עשרה אך אחת היא לי, אנו נעשינו
להעים ותיכף התנינו בינינו . . .

"הפעם כוכב בת דודתי והיסיפה לה שתי שנים
בדי להתראות כגדולה, אמר הנריך חיה-זהן כמותלחש.
"הנריך, ! עזב נא הכליך !" קראה אליו מניא
בשימה אצבעה על חוטמה.

"ומה התניתם ביניכם?" שאלה שלמון את מניא.
לא "אדון", לא "מר", לא "עלמה", לא "גברת",
לא "אתם" ולא "אתן", כי אם פשוט—"קמחי" "מניא".
"יותר התנאים?"

"ההיסטוריא עוברת עליהם בשתיקה" השיבה לה
מניא בהתיצבה אצל קמחי.
— טוב! נענתי לך. נסע אם גם הנריך גרסימוביץ.
"סע עמנו.

— "מהיום שהכרתי את קמחי הנני יודעת, כי הוא
מוציא בידו השמאלית את אשר נתנה הימנית, הן אני
חפצה לנסע רק עמך לבדך, קמחי, אבל מה אעשה הנני
בכפך, נואלתי להבטיח דבר שאיננו בידו וע"כ אנכי
מקבלת את התנאי, כי הנריך יסע אתנו אבל רק יסע
ישמה לא יבא".

— מדוע?

— אלה המה דברים שבין רובינשטין השני ודודתני.
 — תראני שמה כמו שהנך רואה את אונ....
 — אל תוציא מפין את ה"ך" כי אז אתה תהיה
 הכוזב כי הלא תבא.

— קמחי החל לשוחח עם האדון שלמון על אודות
 נסיעתי ואיזה מקצע מדעי בחר ללמודי והשיחה היסבה
 על מצב צעיריני ועל המעצירים שהם פוגשים על דרך
 למודם. השחקן חלף מעל פני הנאספים ועקבות צער
 וכאב נעבר נראה עליהם.

ז.

על אשדות השיחור.

על יד בית קמן ונחמד המעומר מאילני שמה
 ואגוזים, ישיבה משפחת חזן, — המה בני בעל המעון שאצלו
 דר קמחי, — סביב שלחן שעליו עומד מיחס-רותח ואתם
 יושבי גם קמחי ומאניא חיה-זחן. המסובים דברו על
 ענינא דיומא: כל אחד ספר כמה פעמים רחץ באשך
 ואת הפעולה שהרחיצה פועלת עליו. הסדר הגיה מבין
 העננים הקלים וישלח אורו על הענפים. קמחי לא דבר
 דבר, המראה אשר לפניו הזכירו את אחד הערבים
 יושב יחד עם חבריו בארץ ישראל. וישוה קמחי

במחשבתו את מראה השמים אשר הוא רואה עתה
 לשחקים התכלותים העמוקים אשר ראה שם ונקבל
 את שיחות רעיו או על אודות תחית ישראל לעומת
 השיחות הריקניות שהוא שומע עתה ויתעמק
 במחשבותיו עד כי לא שמע את קול מניא הקראת
 לו, אך התעורר בהריעה סמוך לאזניו: "שמע נא, גבר
 מלא מחשבות, הלא אתה לא תשא אשה ואנכי לא
 אנשא כל ימי חיי ובכן . . ." דודתה נאנחה אנחה
 עמוקה, "האנחי האנחי דודתי נחמתי - אמרה לה מאניא -
 כי אמנם גדולה הצרה, הן לא אנשא, לא יהיו לי
 ילדים חולים, לא אסע לרחצם באשד, אללי לנו!
 אולם, די לצרה בשעתה, ועתה יקום נא הנזיר קמחי
 וילך נא עם הנזירה מניא למיר תחת השיחים ונשפך
 צרותינו ושיחותינו לפני הירח, העד הנאמן בשחקי
 הסובל ושומע כל הפמפוטים שבעולם.

- שלשתנו לא ננשא! - קראו שלש העלמות
 חזן בהתרחקן מעט מעט מאחותן הכלה וארוסה. כלנו
 גלך למיל עמכם.

- דומנה פתיות! - קראה האם בחבה - אל
 תפתחי פה לשמן!

- לכו לכו לכם, נזירים ונזירות, - אמר הארוס, -
 זאני ובתיה שלי נשאר פה ונדבר על מעון הקיץ אשר

נשבר לנו לבדנו בשנה הבאה, כי בחברתכן נזירות לא נשב.
— שעירית! — קראה מניא ברקעה ברגלה — חפצתי
לצאת לדגע אחד מתוך עניני „עמק הבכא“ ולדבר
עם אחי הנזיר כאשר תדבר אחות אל אחיה. למה
זה תקפצו כאילות סביבנו? אך, לכנה לכנה, בטרם
תעבר חצי שעה תקוצו מפנינו הן על שמלות מדות
ורחיצות לא נדבר.

— מניא! — אמרה פולינא מאסאווה. היא הבכירה
שבין האחיות חזן — אילי גם לנו יש איזו תביעות על
שיחות רמות מאלה, אך על תצטערי, הרבה לא נטרידך
והיי בטיחה כי אחרי עשרים רגעים של שיחות רציניות
נשמט אחת אחת עד כי תפטרו משלשנו.

— נחויץ לקבל את הרע במעוטו — אמרה מאניה
בכפפה את גבה כזקנה — טוב הנני מקבלת עלי את
נזר-הדין.

כשעה טילו כולם בין שדרות הגן אך בהפגשם
עם שבניהם נעצרו מעט לשוחח אתם. אז אחזה מאניה
בידי קמחי ותמשכהו אחריה: „שם מקומם — אמרה — ועתה
קמחני נרוצה נרוצה, נצא נא מהנתיב הזה, נבא באחד
המשעולים הצרים, שמה צומחים אלונים, נמיד יחד
דנוגה קרני הסהר אשר אף כי אצחק על מעריציהם
אוהבת אני את הקרנים בכל נפשי.

— קמחי! — פנתה אליו בחיותם לבדם במשעול —
האם בארץ ישראל הלילות יפים והעצים רעננים
כמו פה?

— אומללה!... — קרא קמחי בחים — גם מי
שאיננו לחיט אחרי יופי הטבע מסוגל להקריב חלק
מחייו בשביל ישיבת לילה אחד בארץ ישראל, הלא תבינו,
מאניא, כי יופי הפרוודר לא ישוה להדר האילם, בעת
שתית הטבע עם משפחת דודתך נצב לפני מראה אחד
מאחד הלילות: אני יושב על הגג ורפני גבעות ממראה
השלג — הן הנה גבעות החול של שפת הים — גלי-
תכלת המחפים בכסף — כן, מראה הקצף בלילה — נוגעים
בהם אך נסוגים אחור כמו יראי לגשת אל קדושי-אל
אלה, וקערת תכלת שקופה מעולפת ספירים מתוחה
מעל רים ועל שפתה זר הלבן כשלג, עליו מפותחים
הרים כדמות הרי יהודה ותמרים מנענעים לאט
לאט כפותיהם; בפאת קדים נראים הרי יהודה
ברוכסיהם היפים, הנה משעל צר מאד נראה על אחד
מהם. המסתכל בו מאמין, כי רואה הוא עליו עקבות
ישנות המזהירות לנוגה הירח. הלב חושב, כי אלה
הם פעמי-אחד-החזים אשר בשביל הזה — עלה על
החר ויחזה מחזות שדי. הוי! מי יעצר כח לתאר אף
קצת מהיופי אשר בתוך הארץ פנימה: במקומות אשר

החרמונים יקיפו את הכנרת. הוּה אֵלֵי! מַה חֲמַתִּי
נִגְדָךְ כִּי יִסְרַתְנִי וְתִנְתְּקֵנִי מֵאַרְצְךָ?

את הקריאה האחרונה קרא קמחי אל נפשו, הוא
שכח את כל הנמצא סביבו ואף את מאניו. הרוח
הניע את תלתליו ויגע אותם אל השערות המזהבות
של מאניו אך גם היא לא הרגישה מאומה יען
מחשבותיה נשאו אותה אל ארץ הפלאות ההיא.

— וזאת היא ארצנו! — זעקה מאניו — ואנחנו
מתגלגלים פה במחשכי הגולה, ארץ יפה כזו לנו ואין
אנחנו יודעים מאימה אדוּתה!

„לוא גם לא הצמינה ביפיה הלא היא ארצנו“
אמר קמחי אישר התאוּשש מעט משרעפיו.

„קמחי, הגידה נא לי על מה אנחנו יושבים פה?“
שאלה אותו בהחצה את ידו.

— על כי אין בנו אף קירטב של אהבת הלאם
וְחֶבֶת הָאָרֶץ.

— לא נכונים דבריך קמחי — צעקה בחום נפשה, —
אבי, אמי וכל קרובי אהבים מאד את עמם, ואני מה-
אהבתי את עמי, אהבתי אליו הולכת וגדולה מיום אשר
החלתי להתבונן להנעשה סביב, מאישרת אהיה רק
בעת שאוכל להקריב את נפשי בעדו, אך האמת אניד
לך, כי רק את עמנו אהב: חפצה הנני לראותו

מאשר וחי חייז המבעיים, אפס כי אינני מרגשת שום חבה לארץ ישראל ויש אשר אמאן כי עמנו ילך אל הישמון ויחישב בתוך אזיה הפראית, עתה שמעתי ממך אחרת, לפי דברך מצוינה הארץ אף ביפיה, עתה נזכרתי כי כזאת שמעתי כבר מאחד מדודי אחרי שובי מארץ ישראל אך לא אדע מדוע לא שמתי אז את לבי לדבריו, אולי גרמה זאת ילדותי, כי לפני חמש שנים היה הדבר.

— קמחי, ומה בעיניך התבל? — אינך משיב לי, אני אנירה לך: התבל שגגה גדולה המביאה אסון עולמי.

— מדוע?

— המות מקיפנו, החלשים נטרפים מהחזקים. כל אוכלי עמנו לא יאשמו.

— שגית, מאניא, התבל הנה מכלל יופי ונבראה בכונה, בשביל אישר כל היצורים.

איך תאמר כזאת? הלא כל הברואים סובלים, הסוג האחד בולע את השני ואותו השלישי ואף הוא לברות לשני המות והכליון.

— שורי נא, מאניא, והביטי אל הככבים האלה, אמנם פה אינם מזהירים כמו בארצנו, אבל גם כזה דגם יפים מאד והמה הלא עולמות, הגדולים רבבות

פעמים מכדורנו, התחשבי, כי כל אלה נבראי אך בשגגה,
או יצאי מדי אמן-עור אשר אין בכחי לשפר את מעשיו?
התאמינו כי בשביל איזה „קאפריו“ של הטבע
סבלו, סובלים ויסבלו רבוא רבבות „מילירדים“ יצורים?
לא! זה אי אפשר! כל חישני מרגשים, כי יש איוו
הרמניא בין כל מדרגות הבריאה, אין כל ספק, כי
בתוך היצירה יש איזה סוד שסופי להגלות ואז נבין
הכל. — הרז הזה יתגלה אך במקום ששם נגלה סוד
היות היוצר ומובני היושר והצדק, שמה...

— הו! מדוע לא למדיני דרך אמונה! הנני
מקנאה בך, קמחי, לוא כמוך ידעתי להאמין. בדברה
התנפלה על הספסל: „שב אל ידיו“ קראה במושבה
איתו אליה, אך באותו רגע הרפתו: „אל תגע בי פן
אטמאך, מרום הנך ממני, קוסמופליט הנך ובכיו אהבה
רבה הנך אוהב את עמך ועוה הוא מאהבתי אליו...
קמחי הכיט על שערות בלוריתיה הסמורות הנעות
לאור הירח ונראים כמחטים מזהבים, על פניה הקמנונים
והיפים אשר חותם אצילות טבוע אליהם ועל ברק עיניה,
ותהי בעיניו ככרוב, מכרובים כאלה — חשב בלכבו—
תקים חוזה כדבורה אשת לפידות וכמעט שאמר לגלות
לה מחשבתי עליה אך שפתיה העבות והאדומות
עצרהו: אך תחת התמרים אמר אל נפשו תוכל להתהלך

"אשת לפידות" באש קדשה אולם בלכתה תחת האלונים
הגסים ידעך אורה.

— קמחי! התאמין בכל לבבך, כי אמנם יבא
היום המאשר שבו יתאשרו כל היצורים?
— כן! ככל אשר ימחר עמנו להתישב עלי-
ארצי כן יתקרב היום ההוא.

— ואמנם תאמין זאת באמונה שלמה? אך פתיה
כמוני תשאך כזאת הלא גם שתום העין יכול להרגיש
את האמונה החזקה החרוטה כמו באש קודש על פניך.

— קמחי!

— מניא!

— חסב עניך מנגדי, אל נא תביט בכה עלי,
הנך קורא מעל פני את איה-אומן שהשתרש בלבבך,
אתה מכיר בשפתי אש זרה, אבל כל אלה ישקרו,
אמנם, יש אשר תוקד בי אש שמאה אבל רוב חיי
אינם אלא חיי טוהר, חיי שאיפת לגבוה ולאצילות,
ומאניא הטובה והטהורה אהבת אותך אהבת עולם,
הלא תבין לא אותה האהבה המצויה, השכיחה כי אם
מעין אותה הנקראת אפלטונית אך היא עוד יותר...?
— ואני קורא לזו, "אהבת דבורה וברק" שגדולה
היא בעיני מאהבת דוד ויהונתן: הנאהבים קשורים יחד
באהבת דבר גדול מרום ונשגב העומד מחוץ להם

והגבוה עליהם ובאהבה כזה אתאמץ לאהבך כל ימי חיי.
 - בקש נא את יוצרך - אשר אני חפצה להאמין
 בו בכל לבבי - כי ישא לפשעי - אמרה בהגישה את.
 ידו למצחה הבוער ובהעבירה אותה על ראשה, ---
 - אל תעזבני נא !!! אך לא! לך לך קמחי,
 אנכי לא אוכל לזוז מפה, המקום הזה יקר לי מאד,
 עד עולם לא אשכחתי, ובהעבירה עוד הפעם את
 ידו גם על פניה ועיניה דחפתו מאתה, הוא חש
 דעובה ובצעדי בצעדים מהירות על המסלה המובילה
 אל תחנת מסלת-הברזל "אשדות" דפק לבבו מאד,
 ובאזניו צלצלה הקריאה "אל תעזבני נא! ---

(עוד יבא אי"ה).

אמר העורך: המלבה"ד את פרקי כמהם הגלעדי
 מר בר-לי, הואיל להבטיחנו לתת על ידינו עוד פרקים מהכתבים
 המענינים האלה, המפיצים אור בהיר על השתלשלות הישוב
 וערכה של חבת ציון מזמן התחלת התנועה עד העת האחרונה,
 ואנחנו לא נמנע הטוב מקוראינו. ונפרסמם בכרכים הבאים
 של הלוח וגם בקובץ מיוחד.

שטר ההתקשרות⁽¹⁾

שנעשה בין חו"ר הספרדים בעה"ק
ירושלם ת"ו ובין החכם ד"ר ל. א. פרנקל
מווינה, בדבר יסוד בית הספר להאציל
לבית למל (בשנת תרט"ז).

א.

לכבוד והדר מע' האדון איש משכיל
ונבון לחש ציר אמונים הקצין היקר הרופא
המובהק כה"ר אברהם אלעזר המכו' ד"ר
לודוויג אויגוסט פראנקל הי"ו יצ"ו נר"ו
יאר לעד.

אחרי השלום, הנה אנחנו חכמי ורבני ומנהיגי
ק"ק ספרדים יכב"ק, באנו בשורותיים אלה לגלות
דעתינו והסכמתנו על אודות האשה הצדקת כשרה
בנשים שרתי אשת חיל יקרה ונכבדת הגברת המעמי'
סי' ליפעט העריץ מאצילי משפחת לעמעל אשר
נפשה אותה ויעש והפרישה מממונה סך מסוים
קרן לפירותיה, למען יסד בציון יסוד מוסד בית

(1) גוף הכתב הזה נמצא בין חבילות של כתבים
שונים אשר ביד החכם הסופר מו"ה חיים מיכל מיכלין הי"ו,
ולמען הצילו משני הכליון אמרנו לפרסמו פה.

מיוחדת ללמד את נערי בני ישראל תורת אמת ועבודת
ה', לזכר ולעילוי נפש מר אביה הגביר זקן ונכבד אשר
שמעון מאצירי משפחת לעמעל נ"ע, והאדון נבחר
להיות שליח מצוה על הדבר וכא בכל אות נפשו,
והביא בידו קונטרס קול מבשר למען נדע סדר
זתיקון הבית הנז' על מה אדניה היטבעו, ונקראו
נקרינו מאת האדון ונתוועדנו בבית עמ"ר ראשון לציון
הרב הגדול הי"ו החותם הראשון אנחנו וכל חו"ר הספרדים
מכל הכוללות הי"ו, וראה ראינו את כל דברי הקונטרס
הנז' מיוסדים על אדני פז אשר יש בו כמה דברים
מיובים ונכוחים למבין וכל נפש המשכלת תתענג מהם,
והאדון בפיו ובשפתיו כה דבר אלינו בפני כל הוועד
הכל כונת המקדשת וכונתי הוא דוקא ללמד את בני
ישראל תורה ועבודת ה' ותפילה בלי שום מכשול חלילה,
ולזהיות כי אין כל המקומות וההנהגות שוות משבותיה
דמר הטיב לנו וכה היה דברו לסדר ולתקן כל ההנהגות
הנז' כללית ופרטית, הן במוניי המלמדים, הן במוניי
המשגיחים, הן בהנהגת הילדים וסדר למידם הכל כאשר
לכל יהיה על ידינו ולפי ראות עינינו באופן היותר טוב
הישר בעיני אלקים ואדם.

ובכן בראיתנו כי כל בינתם אינו אלא להקים
דגל התורה ועבודת ה' ויראת שדי פעה"ק ירושלם ת"ו,

ומה גם כי הביא בידו כתבי צותא מחו"ר ספרדים
 ואשכנזים הי"ן מעיר המלוכה ווי"ן יע"א, וגם מכמה
 גדולי ישראל קצינים ושרים אשר מפורסמים לראי ה'
 וחישובי שמו ירכי כמותם בישראל, ואתי"א מכללם הגביר
 המפורסם ביראת ה' רצ"ו סי' ליאון אדו"ט הי"ן
 כולם כאחד יעידון יגידון כי כונתם לש"ש וכשר הדבר
 לקיבעו בירושלים ת"י, ואולם יען כי עין רואה ואזן
 ששמעה כי יש ויש מפקפקים ומנגידים בענין הזה
 וחישישים חששות רחוקות כי חלילה וחלילה ברכ הימים
 יבהמשך הזמן נפיק מיניה חורבא צד מינות ואפקורסות
 כאשר רו"ם שמע כן באזניו, הנה כי כן מוכרחים אנחנו
 לגלות דעתינו ולפרש שיחותינו ולבאר היטב באיזה
 איפן תהיה סדר והנהגת לימוד הבית הנז' אשר זה שמה
 יקראו לה בית תלמוד תורה לנערי בני ישראל, וכך
 תהיה סדר והנהגת הבית הנז' כדי שלא יהיה שום
 פקפק וערעור כלל ועיקר.

א. שהמשגיחים והמלמדים יהיו נמנים מאת האדון
 עפ"י ידיעת והסכמת מחו"ר ומשגיחי ק"ק ספרדים
 יב"ב יידיעותם מכרעת למנות אנשים מיראי ה' וחישובי
 שמו ראויים והגונים למראכת זאת והנהגת הילדים
 באופן היותר מועיל.

ב. הילדים אשר יכנסו בבית התלמוד תורה הנז'

היו יהיו ילדים אשר יתחילו בלימודם מארץ ב"ת עד
שיתלמדו תפי' ותנ"ך במשך ג' שנים או ד' שנים, ואחר
שיתלמדו התנ"ך יבואו אחרים במקומם להתלמד כנו'
עד תנ"ך. והילדים אשר כהיום הזה כבר למדו סדר
תפילה ותנ"ך ילמדו עם מלמד בלשון ערבי ואשכנזי
והמלמד יהיה רצוי ומקובל ממנו הח"מ ויהיה מוחזק
בכשרות ויראת ה' על פניו שאין להרהר אחריו כלל ועיקר.
ג. בבית הנז' יהיה חדר מיוחד מדרש קבוע
להתפלל שם בכל יום תפי' שחרית ומנחה וערבית וכן
בשבתות וימים טובים וחולדים ימצאון שם, הודיעים
להתפלל יתפללו עמהם, והאחרים יענו אמן.

ובכן עפ"י ההנהגות הללו נכון יהיה הבית הנז'
לעד לעולם וחפץ ה' בדינו ובידם נצלח ולזכר עולם
יהיה שם האשה המקדשת הגברת המעמי' הנז' ומאת
ה' תהיה משכורתה שלימה מעם ה' אלקי ישראל, והיתה
נפש הגביר השר מר אביה נ"ע צרורה בצרור החיים
ויכולה המצויה הזאת שתגן, להתענג בדשן נפשו אל
המנוחה ואל הנחלה, ועל מה ששאל האשה המקדשת
לברך בשם אביה השר שמעון מאצילי משפחת לעממעל
הנז' בהשכבה בימים טובים ויוה"כ בכר ד' בתי כנסיות
שבפעה"ק ירושלם ת"ו הנה אנחנו קבלנו עלינו לעשות
זלמעבד נייחא נפשו שתהא נפש מר אביה נ"ע צרורה

בצדור החיים, גם ברכות יעשה לרו"ם ברכות שמים
 יחלו על ראש האדון שלוח מצוה אשר מרח ויגע
 ונעשה שלוח מצוה לכונן את הבית הזה גדול יהיה
 שברו ויהי הוד לנצח רבות בשנים דשנים ורעננים ברב
 הונים ותפארת בנים ברכך ה' חילו ופועל ידי תרצה
 ואנחנו מחלים פניך בראותינו כי כבר רצה אלקים את
 מעשיך והצליח דרכך לעמוד על האמת ואמת הבנין
 ומצוה גדולה כזאת אין ערוך אליה וע"ז נאמר המתחיל
 במצוה אימרים לו גמור, ויעמוד אדון משם בכל
 מאמצי כח לדבר על לב השרים והשרות אשר בקרית
 חוצית למען יקדישו תוספת קדושת דמים להקים
 הבית הזה על מכונו ולהשלימה וריסד שם בבית
 הנז' עוד חדר מיוחד לצורך תלמוד כי זהו תכלית
 מאיינו להקים דגל התורה בירושלים בתלמוד גדול
 ותקרא המצוה הזאת על שם המקדישים ושם רוי"מ
 המשתדל במאדו"ל גדול המעשה והעושה שניהם
 כאחד טובים, ומבטחינו בה' שדברינו אלה יעלו דרצון
 לפני האדון ותשובתו הרמה אנחנו מצפים בכת"י
 וחת"י שחסכים לדברינו אלה. ויהי נועם ה' אלוקיני
 עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו והיה זה שלום ואמת
 מאת אוהבי התורה ואמת ק"ק ספרדים בירחא
 תליתאה שבו נתנה תורה לישראל משנתנו התרס"ז

לִיצִי' בֹא סִי' אֶךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל וְיִבְחֹרֶת' בְּחַיִּים לַפִּקְיָשׁלוֹם.

זֶה שְׁמִי רֵאשׁוֹן לִצִּיּוֹן חַיִּים דּוֹד חֹזֶן סִי'

חַיִּים נְסִים אֲבוֹאֲלַעֲפִיָא סִי'

זֶה שְׁמִי

חֲכָם בְּאִשִּׁי חַיִּים מֹשֶׁה פִּיזְנָמִי סִי' וְזִי'
(מְקוֹם הַחֹתָם) מְקוֹם הַחֹתָם

דּוֹד אֲבֵרָהֶם קֶאֱרִיּוֹ סִי' מֵאִיר רֶפָאֵל פְּנִיזִיל סִי'

מֵרַדְכִי אֲלִיעֶזֶר סוֹזִין סִי' שְׁמוּאֵל יְאוּדָא אֲרוּוֹאֶץ סִי'

הַצֵּעִיר אֲפֵרַיִם נִבּוֹן סִי' אֱלִיהוֹ יַעֲקֹב נְסִים סִי'

אַחֲרָן עֲזַרְיָאֵל יַעֲקֹב קֶאֱפִילוֹמוֹ סִי'

מֵרַדְכִי חַיִּים בְּכָר יוֹסֵף מִיּוֹחָם סִי' אִשֶּׁר הִלּוּי סִי'

..... מֵחֻדָּאֵר

ב.

לְכַבּוֹד יֶקֶד תִּפְאָרֶת רַבְנִי וְחַכְמִי וְגִאוּנִי

וּמִשְׁגִּיחִי וּמִנְחִילִי דְקִ"ק סְפָרְדִּים הִי"ו יִצִּי'

דְּפַעִי"ק יְרוּשָׁלַם ת"ו

אֲנִי הִרְיָאָה אֶת כָּל דְּבָרֵי מַעֲלַת הַרְבָּנִים דְּקִ"ק

סְפָרְדִּים הִי"ו בַּעֲנֵן סֹדֵר יִהְיֶה נֶגֶד כְּבוֹד הַבֵּית

תַּלְמוּד תּוֹרָה אֲשֶׁר נִתְמַנֵּית עֲלֶיהָ שְׁלִיחַ מִצִּיּוֹן

הַטִּיבֵי כָל אֲשֶׁר דִּבְרוּ, וְהִנֵּנִי הִנֵּנִי מְסֻכִּים וְכֹא בְּכָל

הַתְנַאִים הַבְּתוּבִים מַעֲבֵר לְדָף אֲשֶׁר הֵם בְּאֵמֶת עֲשׂוּיִים

שְׂרָרִים וְקִיּוּמִים לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֶרֶת הַנְּהַגָּת וְסֹדֵר הַבֵּית

הַנִּי' בְּאוֹפֶן הַטִּיב וְהַיָּשָׁר בַּעֲנֵי אֱלֻקִּים וְאִדָּם, וְהֵא רַעִיָא

חפץ ה' בידונו יצלה וגדול יהיה כבוד הבית תלמוד
 תורה הנז' עפ"י השגחת חז"ר ומנהלי ק"ק ספרדים הי"ו
 ואת אשר יבחרו בו יקריבו אליהם, הן בענין מינוי
 המלמדים, הן בענין מינוי המשגיחים וכמו כן בית
 התפלה אשר נקבע שם בע"ה יהיה דוקא כסדר
 התפלה הנהוגה בקהלות הקדש דק"ק ספרדים דפה בלי
 שום שינוי ותמורה ומבלי שום כלי זמר הנקרא מוזיקה
 לא מינה ולא מקצתה. ולמען יהיו נכון לבם במוח
 ולא יתפעלו כלל מקיל הפחדים המגיע לאזניהם כי ח"ו
 חלילה ברב הימים יצא מזה נזק לקיום אמונתנו וימשך
 ממנו הריסת הדת ואפיקורסות חלילה, הנני מוסיף נוסף
 משלי כי אם ח"ו במשך זמן יראו בעיניהם איזה שינוי
 קטון או גדול או יתגלה להם איזה ידיעה חדשה אשר
 יאמרו עליה כי היא זה גרמא בנזקין לקיום הדת
 ועבודת האל יתברך מעתה ומעכשיו חרשות נתונה ביד
 מעלת חז"ר ומנהלי דק"ק ספרדים הי"ו הנז' לבטל
 הבית תלמוד הנז' ואין לנו עליהם ולא על הבאים
 אחריהם שום טענה ותביעה ואפילו תרעומת דברים
 כלל כלל לא כי כונתנו וכונתם רצויה לשמים ודוקא
 את הטוב יקבלו, גם הנני מגלה דעתי שאם אחר זמן
 מעי' האשכנזים ירצו להסכים ולזכות גם הם בבית
 תלמוד תורה הנז' עפ"י התנאים הכתובים מעבר לדף

הנה לפי רבוי האוכלוסא מכוללות הספרדים היו"ב בן
 פורת יוסף נגד שאר הכוללות דאשכנזים דפעה"ק יגיע
 שתי ידות לכוללות הספרדים ויד אחת לכל כוללות
 האשכנזים, בענין סכום הילדים הנכנסים בבית ת"ת הנו'
 כל האמור מריש ועד כען נגמר ונעשה מרצוני המיב
 והגמור בכח המסור בידי דלא להשנאה מינה כלל
 ולהיות האמת נהדרת באתי על החתום פעה"ק ירושלם
 ת"ו ביום ח' לח' סיון שנת תרמ"ז ליצירה והכר אמת וקיים.

אברהם אליעזר פראנקיל

LUDWIG AUG. FRANKEL

Dr. Mediz.

אנחנו חתומים מטה קראנו ותרנמנו כל הכתוב
 משני צדדים באיר היטב ורצה וקבל עליו ד' פראנקיל
 הכל בשמחה, ולאית אמת חתמנו את שמנו פה עה"ק
 ירושלם ת"ו היום יום ח' סיון תרמ"ז לפ"ק קיים ...
 ובפנינו חתם ד' פראנקיל הנ"ל.

שמעון ד"ר פרענקעל⁽¹⁾

Dr. FRANKEL

.... בער דאקטאר ניימאן⁽²⁾

Dr. NEUMANN

⁽¹⁾ הוא הרופא ד"ר פרנקיל שהפקד מאת השר סיו
 משה מנטיפוריו ז"ל בירושלם.

⁽²⁾ הוא הרופא הראשון של בית החולים לשרי בית רוטשילד.

המושבה פתח תקוה.

מאת **

המושבה פתח תקוה היא המושבה הגדולה במושבות יהודה, ולפני שתי שנים מלאו לקיומה חצי יובל שנים, לפני כשתים עשרה שנה החל הנדיב לתמך בידי חלק אחד מבני המושבה באופן ישר, ובאופן אי ישר נהנו מטיבו גם כל בני המושבה. בעת ההיא, ואדמת פתח תקוה עיד היתה כלה "ביר", כמעט בלי כל נטיעות ויושביה עסקו בעבודת הזריעה הפשוטה, ומפני סבות שונות לא ראו ברכה. הנדיב החל למעט כרמים בעבור האכרים הנתמכים, ועד אשר הביאו הכרמים את פרים עבדו האכרים הנ"ל בתור שכירי יום בהכרמים. בימים ההם נטעה גם חברת "מנוחה ונחלה" כרמים בהמושבה "רחובות", ורבים מהפועלים בחברה הנ"ל, אשר היה בכיסם איזה סכום כסף קנו אז ככרות אדמה קטנות במושבת פ"ת ויטעו כרמים, כי האמן האמינו אז, אשר הכנסת כרם בן עשרים דונם תספיק לפרנסת משפחה בינונית, כאשר באמת הראה החשבון של מחיר הענבים אז. גם רבים מבני המושבה התעוררו ויטעו כרמים, וכן נטע חלק גדול מאדמת פ"ת כרמים, ועד אשר הביאו הכרמים פרים עבדו כמעט כלם כשכירי יום אצל הפקידות. גם להטבת מצב

הבריאות שהיה אז רע לרגלי אדני הבצות הקרובות.
שמה הפקידות לכה, ובכל האמצעים האפשריים השתמשה
להרבות בנטיעת עצי העקליפטים, אלה העצים הענקים,
המהפכים בזמן קצר אדמת בצה לאדמה יבשה, ואשר
בנשימתם הרבה יטחרו את האויר במדה מרבה, ובאמת
בזמן קצר אחרי נטיעתם נכר שנוי גדול בנוגע למצב
הבריאות, גם עצי תותים למאכל לתולעי המשי נטעה
הפקידות, גם חברת חי"צ נטעה עצי תותים ותחלקם
בין שבעה אברים שהיו נתמכים מידה, הפקידות נטעה
מעט עצים גם ממינים שונים אחרים, עצי שקדים, עצי
משמשים, עצי קקיון ועוד גם עשתה נסיון בצמח הטח
וצמר גפן ובמטע הטבק, ולפני כתשע שנים החלה למטע
עצי תפוחי זהב, הלאון והאתרוג, ואחרי הפקידות החרו
החזיקו אנשים יחידים עשירים במטעים האחרונים.

אחרי מלאת לכרמים ארבע שנים והחלו להביא
פרי, חלקתם הפקידות בין אבריה הנתמכים, ולפי מחיר
הענבים או היו אברים רבים, אשר יכלו לחיות על הכנסת
כרמיהם בלי להזקק כלל לכל תמיכה, וגם הכרמים
הפרטים ראו ברכה בעמלם ויקוו לעתידות טובות, אך
הפקידות שלמה, כנראה, מחיר לא לפי חשבון מכירת
היין, כי אם לפי התקנה למכר היין בעתיד קרוב או
רחוק. עברו שנים אחדות והיין לא נתברר עוד בסבת

מה ימי היה הדבר, — לא מצא לו שיק מיב והיין התרבה והפקידות החלה להוריד את המחיר מדי שנה בשנה עד אשר בשנה האחרונה הורד המחיר, שאין כדאי כבר למפל בכרמים, בפרט בפ"ת אשר הובלת הענבים לרל"צ תעלה לארבעה פרנקים לכל קנטר, והאברים, אשר פרנסתם היא רק מהסעיף הזה — מלאים יאיש נורא.

האברים הנחמכים, במדה שהורד המחיר, במדה בואת הוסיפו לקבל תמיכה שלא היתה נוחה לא לאברים ולא לפקידות, ורק בשנה האחרונה שכללה אותם חברת יק"א באדמת זריעה ובהלוואת סכום כסף מסוים לכל אבר לעשות בו כטוב בעיניו. האברים המשכללים באופן כזה יטעו להם פרדסים.

באופן כזה רבו במושבה פ"ת סעיפי עבודה האדמה, ורבים מאחינו הנודדים ימצאו להם עבודה יום יום, דבר שאיננו בנמצא במושבות אחרות.

מחזה יפה מאד תציג המושבה מרחוק: כל הבתים ציוללים, טובעים ביער ירוק של עצי עקליפטוס, רק ראשי הבנינים הגבוהים יתנשאו פה ושם ויראו מעל פני צמרות העצים.

החיים בכלל שוקטים ושלוים, אין חולמים פה עם רעיונות נשגבים, אין מתפלספים ואין עוסקים בפוליטיקה של הציונים והישוב, כי אם איש לעבודתו יפנה, ואם

לא ימצא לו עבודה בנחלתו לא יבוש לעבד בשביר יום
בנחלות אחרים. ריבי מפלגות הם חוץ בלתי נפרץ פה
אם כי יש גם פה אנשים המשפעים מירושלם המשתדלים
להאציל מרוח הקנאות על מושבתנו, אבל פעולתם
איננה חשובה הונכרת. בכלל פה כל איש הוא עולם בפני
עצמו, ואיננו נכנע לפני כל אוימריטט או פעולה צדדית.

התרחבות המושבה. — בשתי השנים

האחרונות נוספו על אחוזת פ"ת — המכילה בקרבה 18,840
דונם — עוד שתי נחלות על גבול המושבה הדרומי, אשר
נקנו מהכפר יהודיה, המכילות בקרבן בערך 6000 דונם.
אחת מהן תקרא „גאולה“ והשניה — „מזכרת הרצל“.
החלק הגדול מהנחלה „גאולה“ נקנה ע"י שתי חברות
מחיל העובדות לע"ע רק מעט, והחלק הקטן נקנה ע"י
היושבי מושבתנו, המשתדלים למעשה בנמיעות שונות.
מספר המשפחות ומשלח ידם. — מספר כל

משפחות פ"ת הוא כמאתים ושלשים: לשתי מאות מהן יש
נחלה בהמושבה, ולשלשים משפחות אין כל נחלה; מבעלי
הנחלות יש כתשעים בעלי כרמים, יותר מארבעים בעלי
פרדסים והנשארים הם בעלי בתים ואדמת כור, בכלל
קשה מאד לאמר בדיוק את עסקם, כי אין לך פה איש
אשר איננו עוסק בכל עסקים אשר יבואו לידו, אבל
בקירוב נוכל לחלק באופן כזה: בעלי הכרמים יחיו על

הכנסות כרמיהם ועל עבודת הזריעה וגדול בהמות;
בעלי הפרדסים יחיו על כספם אשר הביאו ועוסקים
בעבודת פרדסיהם, ורק אחדים מהם, אשר פרדסיהם
גושאים כבר פרי, יחיו על הכנסת פרדסיהם והנשאים
יחיו או על שכר יומם או על שכר הסוסים אשר הם
משכירים לעבודת אחרים. כל בערי המלכה הם אכרים,
לכלם יש נחלאות הנעבדות על ידם או על ידי אחרים.
הנהגת המושבה ה— כל עניני המושבה החמרים

יונהגו ע"י ועד המושבה, אשר יבחר מדי שנה בשנה, והוצאות
המושבה תמלנה, לפי ההערכה, על כל בני המושבה,
הנדיב יתן רק 4400 פרנק לעזר לשכר רופא ורפואות.

בתי הספר. — הפקידות תחזיק על חשבונה
שני בתי ספר, אחד לבנים ואחד לבנות, ובהם ימצא:
מורה צרפתי, שלשה מורים עברים, שתי מורות עבריות
ומורה התפירה והרקמה. יש בפ"ת גם תלמוד תורה
הנתמכת ע"י „שומרי תורה" שבה שבעה מלמדים.

הנמיות. — 1) במושבה ימצא 900,000
גפן; וכל ענבי הכרמים, מלבד כרמי ה' לכמן והכרמים
אשר נוטעו מקרוב, ימסר לחיב אשר ברליץ. 2) עצי
התותים הולכים הקך ופחת מדי שנה בשנה, ובשתי
השנים האחרונות היה עוד אכר אחד אשר עסק בגדול
תולעת המשי, אך, כנראה, החליט גם הוא לעקר את

העצים ולטעת במקומם פרדס, כי כמעט כל אדמת פ"ת
 ראויה לפרדסים, והסעיף של מטע התות, אשר לנסינותיו
 היצא כסף רב, ואשר קיו ממנו כל כך הרבה, יחדל לנמרי
 מקרב מושבתנו. — (3) עצי תפוח־זהב, לימון
 והאתרוג. בסניף הזה החלו לעסק לפני שמנה—תשע
 שנים, והעשירים, אשר באו להתנחל במושבתנו, כמעט
 כלם אחוז בסניף הזה והפרדסים מתרבים משנה לשנה.
 בעלי הפרדסים מביאים מעט מעט את עבודת הפרדסים
 למדרגת השלמה, מתקנים את החסרונות ומבקשים תקונים
 לפי אשר יורה אותם המורה היותר מומחה—הנסיון.
 ימים רבים לא מצאו עצה לחסר המים בבארות החפורות
 באדמת החול, ובשנה הזאת מצאו גם לזה תרופה
 בהורדת צנורות לקרקע הבאר בעמק 50–60 מטר.
 עצי האתרוגים אשר נמעי לפני שמנה—תשע שנים
 הולכים וכלים, עץ האתרוג בלתי מרכב ברמון איננו
 מתקים שנים רבות. עתה נוסדה חברת „אתרוג“, ויחלו
 עוד פעם לעסק בנטיעתו, ויש לשער כי החברה תצליח.
 בעלי הפרדסים יסדו להם חברת „פרדס“, אשר תנהל
 את המסחר בתפוחי הזהב בסדר מוב, ותשתדל להרים
 את המסחר עד כמה שאפשר. החברה ממלאה את
 תפקידה באופן היותר מוב. בפרדסים שקוע הון עצום
 של שני מליון פרנק בערך. — (4) עץ הזית. — בעץ

זהו לא טפלו יחידים יען כי איננו ממחר להביא פרוי,
 אך הפקידות נמעה מספר מסוים ממנו ותחלקם בין האכרים
 ובשנה העברה החלו האכרים לדבר בשבחי של העץ
 זהו אשר ארץ ישראל תשתבח בו, ורבים מתעוררים
 למעת אותו, חבל שלא נמעי עד כה יערות עצי זיתים!
 (5) עץ השקד, גם בו לא טפלו יחידים עד כה.
 הפקידות נמעה ממנו מספר מסוים ותחלקם בין האכרים.
 גם בשבחי של העץ הזה החלו לדבר הרבה, אכר אחד
 נמעי לפני אחת עשרה שנה עצי שקדים על שטח של
 8 דונם, ובשנים האחרונות הראו כי הם מכיאים יותר
 מגפנים, ויתעוררו למעת עצי שקדים במספר מרבה.
 (6) עץ הקקיון (ריצינוס), ממנו נזרעה חלקת אדמה
 קטנה, ואחרי שנים אחדות עקרוהו, כי לא ידעי איך
 להוציא שמנו. (7) צמח הטח. בו עשו נסיון, אך
 כנראה רק נסיון בגדולו ולא בהכנת עליו, וכן נקטף
 גם הוא מבלי לדעת נסיון ברור. (8) צמר גפן.
 גם בו עשו נסיון לפני שנים אחדות ולא עלה היטב, אך
 בשנה הזאת עשו עוד פעם נסיון וכנראה יעלה לא רע.
 (9) צמח הטבק, בו עשו נסיון שלש שנים ולא עלה
 יפה ויעזבוהו. (10) תבואות, במושבתנו לא יזבלו
 את שדות התבואה כי אם שנה אחת יזרעו תבואות
 חרף ושנה אחת תבואות קיץ וכן חוזר חלילה, אבל

מדי שנה בשנה יקטן שטח הזריעה כי ירבו למעת
עצים שונים, בשנה הבאה, יש לחשב, לא יורעו כלל
תביאות החרף מפני שהעושר (מעשר הממשלה) עלה
בשנה הזאת לכדי $25-30\%$ (11 ירקות, כל
אחד ואחד יורע לו מעט ירקות-החרף כמו: תפוח-אדמה,
לפת, צנון, בצל ועוד, אך ירקות-הקיץ לא יורעו מפני
שבקיץ צריך להשקות את הירקות ובארות מושבתנו
מספיקות בקשי גדול מים גם לצרכי אדם ובהמה, ואין
לדבר ע"ד השקאת ירקות. בימים האלה התעוררו
האכרים והחלו לבקש אמצעים לתקן את התקון הגדול
הזה, שהבארות תוכלנה להספיק מים להשקות גן ירקות
קטן לכל אבר. בעלי הפרדסים יורעו בפרדסיהם ירקות
הקיץ לצרכי ביתם וכל הנשאים קונים מהערבים
המביאים להמושבה מדי יום ביומו, ירקות מכל המינים.
העשבים הרעים, א) בגיל, אשר היה
מכלה את ממון האכרים לפני, אין יראים ממנו עתה
כלל, כי על פי הרב יבינו עתה את האדמה לנמיעות
במחדשות הגדולות בקיץ והנגיל ייבש ויכלה, ב) סעירה
אי אפשר לנקותו אבל איננו עשב מזיק כל כך ולכן
משאירים אותו.

הבמות. - שטח המרעה יקטן משנה לשנה
מפני הנמיעות המתרבות, ויבוא יום בקרוב שלא יהיה

מקום כלל למרעה בהמית והסעיף היקר הזה הנחוי כל
כל כך לאכר, הממציא לו חלב, גבינה וחמאה, מאכל
מכריא וקל, לבני ביתו וזבל לשדותיו וכרמיו, — עומד
לחלף כליל וכל מי שירצה להחזיק בהמה יחזיקנה ברפתו
סגורה, דבר קשה מאד.

הדבר הפיל בשתי השנים האחרונות יותר ממחצית
הבהמות, בכל זאת נשארו עוד הרבה, אשר חלו ונבראו.
כמאה זוג סוסים נמצאים במושבה ורבים חורשים
במחרשות הגדולות.

כ"ט תמוז תרס"ה .

זמרת הארץ.

בהמאמר הזה נאספים:

(א) הספרים שחיברו ינדפסו בארה"ק במשך השנה החולפת.

(ב) הספרים אשר נדפסו בארה"ק מעת נוסד בה הדפוס הראשון, אשר הרבה מהם נעלמו גם מעיני הביבליאוגראפים המובהקים, וכמוכן לא נוכל לתת את שמות הספרים האלה עפ"י סדר זמן הדפסתם, כי הם מפוזרים ומפורדים, ורובם יקרי המציאות גם פה, ולכן נביא שנה שנה מספר מהם כפי סדר בואם לידינו.⁽¹⁾
(ג) כתבי היד הנמצאים בארה"ק, תכנם מהותם וזמן כתיבתם.

א.

תלמוד ירושלמי. — תוצאה חדשה מוגהת ומתוקנת עפ"י כ"י ברומא, דונדון ועיד. ונלוה אליו:
(א) פירוש מספיק בשפה צחה וקלה לבאר את כל מאמריו לפשטן. מאסף ומקבץ מכל מפרשי הראשונים

(1) בהמאמר הזה אין מקום להודעת מחיר הספרים כאשר בקשו אחרים, ולחספרים ממין השני אין כל מחיר קצוב, כי רובם כבר ספו תמו, אך יען כי אין פה בית מסחר ספרים העומד בכרית המסחר עם המו"ס שבחו"ל, לכן נכונים אנהנו להמציא את הספרים הנדפסים פה לאלה אשר ישלחו לנו כסף מחירם (בערך) בהקדם.

והאחרונים ומספרים ומאמרים שונים; (ב) ציונים, כולל
הגהות ותקונים מכתבי היד והדפוסים הראשונים, מראה
מקומות בתוספתא, ספרא, ספרי, מכילתא, בבלי, מדרשים,
פסקות, פדר"א, אדר"נ, ילקוטים וספרי הגאונים והפוסקים
הקדמונים; (ג) עין משפט, מאיר נתיב ההלכה במיימוני
סמ"ג ושור ש"ע כמו בכל ספרי התלמוד שנדפסו עד
היום; (ד) בשילי כל דף תבאנה הערות לבאר את
כל המלים הזרות שמקורן בשפת יוון ורומא; שמות
הצמחים ובעלי החיים; תכנית המקומות. (ה) בסוף כל
מסכת נדפסות הגהות והערות מגאונים הזמן העבר וההווה.
ועוד היספות יענינים ומעלות רבות שאין פה המקום
לפורטם. נקבץ ונאסף וי"ל ע"י ה"ר אברהם משה לונץ.
מסכת ברכות, פולין, ניר טוב, דפוס המו"ל.

ירושלים. - מאסף ספרותי לחקירת אה"ק,
גלילותיה, קירותיה, קדמוניותה, תולדות גדוליה וכל
הניגע לה בעבר ובהווה. מאת אברהם משה לונץ. כרך
ז' חיברת כפולה א' וב'. דפוס המו"ל נוזה תוכן מאמרי
החיברת הזאת: השם והמקום. רשימה מפורטה מהשמות
הנכחים של כל המקומות באר"ק, מקומם ושםם העתיק.
החלוקה, קירותיה והשתלשלותה מהזמן היותר קדום עד
העת הנוכחית. חקרי קדמוניות מחקרים בשמות
אנשים ומקומות בכה"ק ודברי חז"ל מאת מנדיל וולמן.

הרס הבית השלישי, מאת יעקב גולדמן. שמות
ב ארץ, מאת חיים הירשנזון. תקנים השמטות ונוספות
למאמרי, בנין הבית השלישי ע"י בר כוכבא" מאת יעקב
הכהן שכי. דובב שפתי ישנים, מכתב מסע
קדום מרי יעקב ב"ר נתנאל הכהן עם הקדמה ותקנים
מאת ד"ר גרינחוט. התהוות ים-המלח ותולדותיו, תרגום
מאשכנזית י. תולדות המערבים מאת ד"ר נ. שלוסין,
טיב מראה עינים מהלך נפש מחכמים שונים, ועוד.

המעמר את כל המאמרים במחקרי ארזה"ק
שנתפרסמו במאה האחרונה (תקע-תרס"ה) נערכו ונסדרו
בלוית נוספות, הערות ומפתחות מפרטים מאת אברהם
משה לונץ, כרך ראשון 80 דפים המו"ל.

שאהין תורה. ויקרא במדבר דברים, פעולת
החכם השלם המצוין המשורר הגדול ראש כל השאע"רים
מיהר"ר מויאלאנא שאהין ולה"ה, אשר יסד ופעל ותרנם
וחיבר את כל התורה ומקצת נביאים וכתובים בשפת
פרס העיקרית, צח ונקי, בשיר ומליצה, בחרוזים במשקל,
בתנועה וביתד, כלולה במאמרי ופירושי רז"ל ע"ה,
בסיף המאה הראשונה להאלף הנוכחי, באחת מערי
פרס, והחיבור היקר הזה עודנו היה בכ"י. יגלוה אליו
חבור חדש מוסא נאמה תורתן של ראשונים, דברי
אגדות ומדרשים שונים, ומפרשי התורה ראשונים

ואחרונים, ותרגמתי בשפת פרס המדוברת בין אנשי
בוכרא וכי' וספחתי אותם יחד ענין על ענין וגם צורת
הכנית מחנה ישראל וצורת מ"ב מסעות. י"ל מאת
הח"ר שמעון חכם 40 דפוס א. מ. לונץ.

תפסיר תרגום שני על מגלת אסתר. אשר
נהגו בערי בוכרא ואנפיה לקרות בשבת שקלים וזכור
בבית הכנסת קודם תפלת המנחה, תורגם עתה בשפת פרס
על ידי המתרגם המפורסם מוהר"ר שמעון חכם 80 דפוס הנ"ל
זכרונות הדברים לאספה הכללית השנית
לאגדת המורים בא"י בימי כ"ב-כ"ה אלול תרס"ד
במושבת "גדרה" ביהודה, בצרוף תקנות האגדה, תוצאת
אגדת המורים בא"י. 80 דפוס הנ"ל.

המבטא והכתיב. בעברית הרצאה באספת
הכללית השנית של אגדת המורים בא"י מאת דוד
ילין 80 בדפוס הנ"ל.

קוהלת. ספר התקנות לחברת מניית להפצת
ספרי למוד וקריאה לבתי הספר בעברית, נוסדה ע"י
אגדת המורים בארץ ישראל 80 דפוס הנ"ל.

סבוב הרב ר' פתחי' מרעגנשפורג.
נערך ונסדר עפ"י כ"י עתיק ודפוסים הראשונים
וניסחאות שאר ספרים שינוים עם הארות והערות ומבוא
בראש הספר ותרגם לשפת אשכנז ונלוה אליו הוספה.

בסוף הספר. יצא לאור ע"י אלעזר לוי ד"ר גרינהוט
80 דפוס הנ"ל.

חבצלת השרון. פירוש על שיר השירים ועל
קפ' ל' ממשל. מאת אלי' זלמן ווידרין דפוס הנ"ל.
ספר החקים. למעשר פרי האדמה הנהיג
בארצות תורכיה. מתרגם עפ"י החלטת מרכז ההסתדרות
הארצישראלית ע"י עורך דין המומחה והמוסמך מר
שלמה ילין 80 דפוס הנ"ל.

שירת רב מלכיא. שירת שונות מאת הרה"ג
רב מיכאל ראב"ד בשאוולאן. יצא לאור ע"י בנו ר'
מרדכי דייטש 80, ל"ב דפים. דפוס הר"ן לעווין.
משניות צרור המור. עפ"י א"ב למען ימצא כל
שם שרצה ללמוד עליו ואותיות נשמה עם פירוש
הרע"ב ועיקר תיז"ט 80. ע"ב דפים דפוס הנ"ל.

מעוז הדת. מאת הרה"ג ר' יהושע העליר
ראב"ד במעלו תוצאת חרות ישראל ספר א' ע"י אברהם
אהרן זאנינפעלד מתעודת תורה הכתיבה על רעותה
המסורה דרשות האסמכתות אשר בתלמוד, חיוב שמירת
דיני דרבנן וכו' וכו'. 80, תרס"ג נ"ג דפים.

ערוגת הבושם. דרושים על אגדות מאת הח"ד
יחזקאל עזרא יהושע הלוי ראב"ד בבלל. 80 ס"ט דפים.
שער המצות. השער הה' משמנה שערים אשר

חבר הרב וכו' ר' חיים ויטאל וצוק"ל כפי מה שקיבל
מפי רבו המקובל וכו' האר"י וצוק"ל כו' והוא מכתבי הקדש
האמיתיים שסדר מהר"ש ויטאל ז"ל שהעתיקן מכתב
יד הקדש מר אביו מהרח"ו ז"ל כו' נדפס בהגהה
מדויקת וכו' עם תוספות הגהות וחדושים והם חדושים
רבים אשר לקטתי מכמה ספרים הקדושים והגהות
נכונות מכ"י ישן משנת הח"י ליצירה וכו' הק' זאב ויאלף
אשכנזי 40

קנטרס מאמר חסד ואמת. בו מתבאר מעט
מגודל המציה והזכות והתועלת שעושים הח"ק של
גמחש"א במה שנוהרים בכבוד הנפטרים וכו'. מאת
הרה"ג ר' חיים יצחק אהרן מ"מ בוילקאמיר 80 כ"ד דפים.
דפוס הרי"ג לעווין.

הוד יוסף. דרושים שנים מאת הח"ר יוסף
ארוואין ראב"ד דכולל מערבים ביפו. 40 קמ"ח דפים
דפוס הרי"ג לעווין.

מבוא שערים. אחר מהשמונה שערים מאת
הרב המקובל ר' חיים ויטאל. פאליא, עם הגהות מאת
הרה"ח ר' מנחם מענדל היילפערן. ע"ו דפים דפוס הנ"ל.
תנא דבי אליהו רבא. עם פירוש ישועת
יעקב הקדמון ופירוש תוספות בן יחיאל מאת הר"ר
עקיבא יוסף שלעזינגער 40, קב"ד דפוס דפוס הנ"ל.

אהבת עולם. דרושים וגמטריאות על התורה.
 הובא לבית הדפוס ע"י משה א. עזריאל 40 ק"פ דפים.
 חשבון פרטי המצות. ובי ב' חלקים, ח"א
 כולל ג' ענינים, הקדמה ופתיחה למצות וזהירות המצות
 וחשבון פרטי המצות וכו', ח"ב ודרך החיים כולל
 ג"כ ג' ענינים: א) אסיפת אמרים תיכחות ומוסרים.
 ב) אופני יראת ה' ואהבתו ית"ש. ג) מעט משבר מצות
 לעוה"ב, מליקט מדברי רו"ל ומסה"ק ומח' שערים
 מארז"ל, מלקט ומחבר ע"י צבי ארי' גאלדמאן ממעזרעש
 40 ק' דפים. דפוס הנ"ל.

בית לאבות. פירוש על פרקי אבות, מאת הרה"ג
 ר' יעקב יהודא לעזרי נדפס פעם שנית עם הוספות.
 פ" על אבות בדרך נסתר (מספרי דבי רב מרן האר"י
 עפ"י תלמידו מוהרצ"ו הנדפס בשער מאמרי רו"ל שער
 ג' מהשמונה שערים), והוגה ע"י הרה"ג ר' מנחם מנחם
 היילפרען, עם הוספות מבניו של המחבר ומב"א הרה"ג
 מוהרש"ו ועם הערות רבות על החדושים מאת הרה"ג
 ר' צבי מיכל. נדפס ע"י בנו הרא"א ונכדו הרי"ג לעזרי
 80 ק"ד דפים דפוס הנ"ל.

משנת בנימין. תעודתו לתרץ קישית מרן
 הגרע"א וצ"ל שבתוספותיו על כל ששה סדרי משנה
 מאת הגאון ר' בנימין ראב"ד בוילקאמיר, סדר זרעים

"צא לאור ע"י נכדו בנימין אברהם משה בהגאון אליהו
 דוד ראבינאוויץ תאומים 40 ס"ב דפים. דפוס הנ"ל.
 כף החיים. ח"א, מדברי ראשונים ואחרונים על
 שו"ע אורח חיים. מאת הר"ר יעקב חיים יצחק אליהו
 בעהמח"ס קול יעקב 80. ל"י דפית.
 דרשות הרא"ש. ח"א דרושים שונים מאת
 הרה"ג אברהם שאג ראב"ד בקובלסדארף. 40. פ"א דפים.
 לקוטי נבואות ומליצות. מספרי הנביאים
 והכתובים לבני הנעורים, מאת דוד ילין וח"ל זוטא כרך א'
 תרי עשר, כרך ב' ירמיהו. 80. דפוס הרא"מ לונץ.
 מקור ברוך. הברכות והתפלות ויסודתיהן. זמן
 הוסדן ומי היו מוסדיהן עם מראה מקומות לחן
 מליצותיהן במקרא קדש ובדברי חכמ"ל. מאת ברוך
 חיומה 80 כ"ד עמודים דפוס רי"ד פרומקין.
 אסף שירים לילדים. סודרו ע"י דוד ירין וחי
 ל. זוטא מחברת ראשונה 160 דפים הרא"מ לונץ.
 דרך החיים. חידושי תנ"ך פירושים וגימטריאות
 וכו' עם פלפלת כ"ש על איזה מסכתות וכו' עם קצת
 ענינים נפרדים וכו' ממני הצעיר חיים חורי ס"ט החינה
 בעי"ת גירבא יע"א 80 דפוס ר"ש צוקערמאן.
 זכות אבות פרקי אבות עם איזה דינים
 מוסרים בלה"ק ובלשון ערבי עם פירוש הרע"ב, ופירושו

"ברית אבות" על דרך הדרש והמוסר מאת
הח"ר משה כהן המכונה כלפין הכהן בעיר אי
גירבה (בתוניס) 80 ל"ה דפים דפים הנ"ל.

בני אברהם. בא יבא מיסרים ודינים, ומאמרים
יקרים, מהם מצאתים בכח"ק דודי כמה"ר רבי אברהם
הכהן זצ"ל, בנוגע אל המשא ומתן באמונה וצדק
ולחונן דלים ואביונים, יצא לאור ע"י משה הכהן
המכונה כלפין הכהן 80 דפים הר"ש צוקערמאן.

מלון. הדשון העברית יצאה לאור ע"י אליעזר
בן-יהודא מחברת חמישית דפים השקפה,
אוריאל אקוסטה. תרגום מורי בית הספר
לבנות ביפי דפים הנ"ל.

וישב יוסף ושובו בנים. שו"ת ודרושים מאת
הראב"ד יוסף נסים בירלא ז"ל דפים הנ"ל.

פרי הארץ. חלק ג' שאלות ותשובות מאת
ישראל מאיר מורחי דפים הנז'.

הנסיון חזיון התול מאת אברהם רייזון תרגום
א' ארליך דפים הנז'.

ח"מ קלורסקי והישוב. מאמרים נתפרסמו
בהעתון ה"השקפה" שנה ו' מחברת א' דפים הנז'.

בית רוטשילד וירושלם.

כ ז ל ל

פרשת כל המסדים והצדקות שכווננו
בני בית רוטשילד בירושלם ת"ו
במשך חמשים שנה החולפות (תרי"ד—תרס"ד).

נקדש לזכר הברון המנוח אלפונס די רוטשילד
בשנת תרי"ד, כאשר נודע כאירופה כי הישוב
בירושלם הולך הולך וגדול, ותישביה—זקנים, עניים
ורפי-כה—שבאו לבלות אחרית ימיהם בעיר הקדש
ולתגלי המלחמה שפרצה אז הורע מצבם עוד יותר,
כי צנורו ההשפעה, שרָבם היו מארץ רוסיה, נפסק
ונתמעטו בסבת המלחמה—גמר אימר ואש בית
רוטשילד שבפרוץ הברון יעקב די רוטשילד
(הבן הצעיר של אבי משפחת רוטשילד הר"ר מאיר
אנשיל רוטשילד) ליסד בירושלם מכדי חסד
הנחיצים לכל קהלה,

ולמען יהיו המסדים מוקדים על בסיס נכון
באפן שלא ימוטי לעולמים, והתועלת שיביאו תהיה
שלמה ורצויה—פקד הברון על הרב החכם אברהם
הכהן, הנודע בשם דוקטור אלברט כהן, שבהן

או אצלו בתור מחנך ובן משק הצדקות, כי יבא ראשונה בדברים עם ראשי העדות בירושלם על אדות מצב העדות, ואח"כ ילך בעצמו ירושלימה ליסד את כל המסדים שימצא לנכון לבנות.

והכהן הגדול הזה אשר לבכו היה מלא רחמים וחמלה, וגם בפריו היו מרבית עתותיו נתונות להטבת עניי עמו — שמח שמחה גדולה על המשרה הנכבדה אשר העמסה עליו, ואחרי זמן קצר כבר היה לו מושג נכון ממצב אחינו בירושלם, ויציע לפני הברון הצעה מפורטת מהמסדים היותר נחוצים, והברון החליט למלאות את ההצעה בשלמות ולחוסף עדיה את כל אשר ימצא לנכון אחרי בואו ירושלימה.

ולראשונה נזכיר בשם את כל המסדים, מפעלי החסד והצדקות שכווננה משפחת רומשילד שבוערים השונות כן אלה הקימים עוד חיים, וכן אלה שנתבטלו במשך הזמן, ואחר כך נדבר בפרט על מטרת כל אחד ואחד מהם, סדריהם והשתלשלותם.

ואלה הם:

א. — בית החולים.	ה. — גמילות חסד.
ב. — תמיכת יולדות.	ו. — בית ספר לבנות.
ג. — בית ספר למלאכה.	ז. — בתי מחסה
ד. — לחם לעניים.	לעניים.

ת. — בית למוד הטוב || ז. — נדבות זמניות.
ופסול. || י. — המושבות.

אך לדאכוננו, בסבית שינות, אשר תבוארנה
הלאה, לא נשארו מתשעת המוסדים האלה רק ששה והם
בטוחים בקיומם לעד, ועתה נבארם ע"פ סדר התיסדותם.

א. בית החולים „מאיר רוטשילד“ HOPITAL MEYER ROTHSCHILD

בירח יוני של שנת תר"ד עזב החכם ד"ר
אלבערט כהן את פריז ללכת ירושלימה. בעברו דרך
יינה נתקבל לדאיון מיוחד מאת הקסר פרנץ יוסף
הראשון, ובשמונה לירח יולי בא ליפו, אשר שם כבר
חכו לו כעשרים צירים מהעדות השונות שבירושלם,
ולמחרתו הלכו יחד ירושלימה; בבואם למוצא „קולונייה“,
הרחוק בשלשת רבעי שעה מהעיר, מצא הרבה אנשים
מנכבדי העדות אשר יצאו לקבל פניו, ואצל שער
יפו עמדו כמעט כל יושבי העיר מחכים לראות את
פני המדאך השווח להטיב את מצבם וגורלם, וירד
מעל סוסו ויקרע את בגדיו ויאמר:

— „הזאת העיר כלילת-יפי משובש כל הארץ,
ועתה נאנחה ודרכיה אבלות“... ומיד טרם נח מעמל
הדרך הלך לכותר המערבי וכל הקהל לוהו על

הרבני, ולמרות הפצרותיו, שרק שנים—שלשה אנשים
יליוחו.

בימים הראשונים לישיבתו בעה"ק התורע לראשי
העדות ונכבדית, וגם עם צירי ממשלות אירופא וכיחיד עם
ציר ממשלת איטליא ה' פיצ'מאנא. יושא ויתן עמהם
איך להטיב מצב אחיו ואחרי זמן קצר נגש אל
המלאכה לכוון בית חילים, והתעלחה האירה לו
פנים, כי נודמנה לו מיד לקמת מות ראשי עדת
הספרדים חצר גדולה ורחבת ידים, — אשר בה
היה התזת—העימדת במקום גבוה בראש מורד הר
ציין ונשקפת מול הר המוריה ותר הותים, במחור 20,000
פרנק, בתנאי, כי כאשר יאבה הכרין להעתיק את בית
החילים למקום אחר תשוב החצר ובה אשר יתוסף בה
לבעליה הראשונים בסכום שמכרו אותה, ותיכף החלו
לעשות בחצר הזאת את כל התקנים הדרושים, ובכלות
המלאכה יחד את כל הדרה לתעודתם, ובחדרי החילים
קבע שמנה עשרה מטות, תשע לגברים, ותשע—לנשים.
וזאת תורת הבית:

בית החילים הוא בחצר מרבעת ורחבת ידים,
המוקפת בארבע רוחותיה בבתים, אשר פתחיהם
פתיחים לחצר, ואלה הם הדרה: (1) חדר אחד גדול
לגברים אשר בו תשע מטות; (2) (3) חדרים קטנים

מה ראשון שבאחד מהם חמש ממות ובשני - ארבע.
 (4) בית רפואות; (5) בית הכנסת; (6) בית התבשיל;
 (7) חדרים בעד המשרתים ועוד, ומעל משקיף פתח כל חדר
 כתובה בשפת עברית תעודתו. חלונות החדרים שקופים
 ואטומים; הממות, השלחנות ויתר כלי הבית צבועים
 בצבע ירק. מעל כל מטה, מתחת מספר המטה,
 תלוי שלט קטן אשר בו כתוב שם אחד משמות השרים
 וחדשות ממשפחת בית רוטשילד, סיר משה
 מונטיפיורי, ואשתו לדי יהודית ומרת
 מטהילדה כהן (אשת דר' כהן).

בית הכנסת גדול אך חשוך מעט, ובו התפלל,
 לבד החולים שיכלו לרדת ממטתם ומשרתי הבית, גם
 כל גרי הרחובות הסמוכים לבית החולים, וחזן מיוחד הפקד
 להתפלל בשבתות ובמועדים, - מעל שער הבית מבחוץ
 תלוי שלט גדול אשר עליו כתובות המלים: "בית
 החולים מאיר רוטשילד" בעברית ובצרפתית,
 מיד אחר כך הוחג חג חנכתו ברוב פאר והדר
 בפני כל ראשי ונכבדי העדות ורבים מצירי ממשלות
 אירופה. בעת החגיגה דרש דר' כהן דרוש יפה
 בשפת צרפת, אשכנז, עברית וערבית. אחר כך
 שרו תלמידי הת"ת מזמור קי"ט מתהלים ויתפללו
 לשלום השולטן ומלכי אירופה, וד"ר כהן הראה

לנאספים את כל חדרי החולים ותעודתם, ואחרי
כלות סדר החגיגה הלך דר' כהן בלוי' רבים
מהנאספים לכותל המערבי להתפלל בעד קיום
הבית ומלוא תעודתו, ולמען יהיה הבית בטוח מכל מקרה
ופגע מצא דר' כהן לנכון להכניס את ביה"ח תחת
חסות ממשלת אוסטריה, ומיד נפתח בית החולים
לתעודתו, באופן, כי כל החולים של העדות השונות
יקבלו בו מבלי כל שכר, ושלוש פעמים בשבוע יענה
רופא הבית לכל החולים שידרשו בעצתו חנם, מבלי הברל
דת, וגם סמי המרפא ינתנו להם חנם, אך על המזמינים את
הרופא לבתיהם לשלם לו שכרו, ואת הרפואות יקבלו חנם.

משרת רופא הבית נתנה על שכם דר' נִיִּמן
אשר ישב בירושלם מכבר כשבע שנים בתור רופא,
והנהגת הבית נמסרה לידי ועד, אשר בחר דר' כהן
בעצמו מטיובי העדות השונות, אך אחרי זמן מה נוכח
דר' כהן לדעת כי חברי הועד אינם מבינים ואינם
מכשרים לנהל מסד רב-ערך כזה, ובהיכחו מתכונותיו
הטיבות של רופא הבית מסר בידי גם את ההנהגה.

במשך ימי שבת ד"ר כהן בירושלם יסד גם את
חמשת המסדים הראשונים הנזכרים למעלה; ויטיף אמרים
בבתי הכנסת לחזק את לבית יושבי ירושלם ולאמץ
את רוחם, כי עיני השרים לבית רוטשי' לד תהיינה

תמיד פקוחות להגן עליהם ולהטיב את מצבם בכל האפשר, וביום י' מנחם אב עזב את ירושלם לשוב לביתו, ובבואו ליפו הריץ ליושבי ירושלם באמצעות הר"ן, הויזדארף ז"ל (שהיה מיועציו ומתי סודו) מכתב מלא אהבה ונחומים לאמר:

„פה יפו יום ב' ז' אב מנחם תר"ד לפ"ק.

לכל יושבי עיר הקדש ספרדים עם אשכנזים, גדולים וקטנים, אנשים ונשים, תלמידי חכמים וגם לאלו אשר בעונותינו לא ידעו בספר שלום, לרחוק ולקרוב—אמן.

„הנה באתי קודם לבתי מארץ הקדושה לדבר לכם כי לא אשכח אתכם, ואני אשכח אלא דברי מעט אנשים אשר לא עושים דברים מלבם אלא על ידי קונסול ובת מיסיונרי שלהם, ואל תשמעו לעצת האנשים האלה כי כונתם היחידה חם ושלום להפריד ממנו קצת נפשות ישראל ולעשות מהם נוצרים, וחוקו ואמצו, והאדון ה' מיכאל אירלאנגר אשר היה עמי בירושלם הוא יבא בשמי כל ב' או ג' חדשים לראות את כל הדברים ולהשיב לי את מעמד התקנות. ואני בעזרת השם אשוב לראות אתכם אחר שנתים, ובא לציון גואל, וכן יהי רצון, ונאמר אמן.

אלה הדברים אשר

אברהם הכהן

ALBERT COHN

President du Comité de Bienfaisance
de Paris

בדרך שיבו לביתי סר לקינסמנינופול להתראות
עם ראש שרי ממשלתני ושר הענינים החיצונים לדבר
עמם טובות על אחיו החוסים בצלה, והם נשאו את פניו
ויתנו לו כתב אשר בו כתיבים בדברים האלה:

„כל זכויות המדינה הנתונות מכבר לכל יושבי
תוגרמה מבעלי דת נצרת, וכן אלה הזכויות אשר ישיגו
בימים הבאים, נתונות הנה גם לבני ישראל יושבי הממלכה
בלי הבדל מאומה, מפני כי הוד השילטן יר"ה, כטיב
לבבו ואהבתו לסרים למשמעתו כאהבת אם לבנים, הבט
לא יוכל שום הבדל בין הסרים למשמעתו שלא מבעלי
דת מחמד ולא יוכל לבכר בעלי דת אחת על פני בעלי
דת אחרת והכל שיים בעיניו לטיבה“.

גם הדר השילטן יר"ה הואיל לקבלהו בראיון
מיוחד ויקים את פתשגן הכתב, אשר נתן בשמו,
ובמעט כל אשר שאל ממנו לטיבת היהודים החוסים
בצלו לא אצל ממנו, ולפני עזבו את החיכל אמר לו
הוד השלטן יר"ה:

„מהרבי מעשיך אשר פעלת לטיבת אחיך הסרים למשמעתי“,
מקינסמנינופול הדך שנית דרך וינה, ויתכבד
לראות שנית את פני הקסר וגם הוא הבטיח לו דעשות
אך טיב לטיבת אחינו אשר בארצות הקדם,
בשוב ד"ר כהן לפריו צוה על אחד מכית

המסחר הגדולים לשלח עפ"י דרישות רופא בית החולים
כל כלי הנתוח, סמי מרפא וחגורות שבר (שינתנו חנם
לכל דורש). גם ספרים בשפות שונות שלח לביה"ח.
יצו רופא לכונן באחד החדרים בית ספרים קטן בעד
החילים; ולבית הכנסת שלח חמש מנורות כסף עשויות
באמנות יתרה להדליק בהן שמן זית, נר תמיד לעלו
נשמות אבי המשפחה וארבעה בניו שהלכו לעולמם.

אחרי עבור כשנתיים (בשנת תרמ"ז) עלה שנית
ירושלמה לבקר ולפקח על המסדים שיסד ויכתב
לראשונה בספר המבקרים של בית החולים כי מצא
את הכל בסדר טוב, וכי הוא מרוצה מהנהגתו ותועלתו.

בחרף תרמ"ז בקר הברון אלפונס, הבן הבכור
של הברון יעקב די רוטשילד, את ירושלם.
יישמח מאד לראות כי המסד אשר יסד אביו מביא
פרי ישוה לו, וכי מאת הוסדו הוטב מאד מצב הבריאות
וגם מספר המתים נתמעט, ותועלתו גדולה לכל יושבי
העיר בלי הכדל דת, ובהודיעו את הדבר לאביו
החליט להקדיש קרן קים של 250000 פרנק שפרותיו
יהיו קדש להחזקת בית החולים לעד, וביום ה' פברואר
בשנה ההיא שלח הברון אלפונס לרופא הבית ד"ר
גימן את המכתב הזה:

Paris 5 Februar 1857

Ich freue mich herzlichst, Sie durch gegenwärtiges Schreiben im Namen meines Vaters, Baron James von Rothschild, zu benachrichtigen, dass unsere Familie den Entschluss gefasst, die Gründung und jährliche Bestreitung der Kosten und Krankenpflege, sowohl innerhalb als auch ausserhalb des Hospitals in Jerusalem, welches bereits den Namen unseres verewigten Stammvaters Mayer Rothschild trägt, durch eine Rente auf ewige Zeiten festzusetzen. Wir wollen daher alle Ausgaben auf eigene Rechnung bestreiten, ohne irgend fremde Zugaben. Sie werden, werther Herr Doctor, zu diesem Endzwecke alle vier Monate die Summe erhalten, welche zur Förderung der Bedürfnisse dieser frommen Stiftung angewandt werden soll, und worüber Sie gefälligst unserem Hause Rechnung übersenden wollen. Ich bitte Sie, die dortige jüdische Gemeinde von

unserem Entschlusse in Kenntniss zu setzen und zweifle nicht, dass Sie fortwährend diesem wohlthätigen Zwecke Ihre so fruchtbringenden Leistungen werden angedeihen lassen.

Empfangen Sie etc.

A. de Rothschild

והחכם אברהם הכהן הקדים לבשר את הבשורה
הזאת לאחיו בירושלם עוד בחי' כסלו של השנה ההיא,
וזה נוסח מכתבו:

"בע"ה יום ב' י"א כסליו תרי"ז לפ"ק.

"לכל היהודים בני ישראל השוכנים בעה"ק תובב"א
האשכנזים והספרדים הנולדים בה והבאים מכל הארצות,
לתלמידי חכמים ולדורשי בעמקי סודותיה לאנשים ולנשים
לזקנים ולנערים לבולם שלום בשם אל ית' גואל ישראל. —
הנה באתי להגיד לאחי את דבר טוב אשר עשו האחים
רוטשילד להעמיד זכרון אביהם היקר המנוח איש טוב וישר
אהוב לשם ואהוב לבריות מאור רוטשילד בעיר הקדש
באדמת אבותינו בית התולוס אשר קראו בשם מאיר
רוטשילד. כל ההוצאות תהיינה כל הימים מכיסם והם נתנו
מאתים וחמשים אלף פראנק 250000 זה הקרן יהיה בכיתם
וכל שנה בשנה ישלחו את הרוח אשר שמו אינטרים

"סך י"ג או י"ד אלף פר' 13000 או 14000 להוצאות בית
 "החולים ובכל שנה ושנה בכל יום אשר נפטר בו איש
 "אחד ממשפחה הרמה יבואו י' אנשים נכבדים יראו אל
 "ונאהבים לבריות לבית הכנסת אשר בבית החולים מהספרדים
 "ומהאשכנזים אלה למערים ואלה לשחרות או למנחה וללמד
 "שיעור ולדבר קדיש ותנתן לכל איש מנחה, וגם מזונות
 "בסף תשלח לצורך הבית, ואני אכתוב לכם את כל הימים
 "אשר שמם יאר צייט, ואין להאריך אלא לשלומכם ולשלום
 "כל ישראל, ולשלום כל בני אדם העושים טוב ומבקשים
 "לחיות כרצון השם יתברך ואני הצעיר החתום למטה אינני
 "מבקש מהש"ת אלא החן והחסד להשמיעכם כל ימי חיי
 "בשורות טובות אמן."

זה שמי זכר לטוב

הק' אברהם הכהן

ראש וועד בק"ק פאריס.

הרופא הראשון ד"ר ג'מן עמד על משמרתו
 בעשר שנים, אך מפני חולשת בריאותו נאלץ לעזוב את
 משמרתו, ועל מקומו בא הרופא ד"ר ראט הצ'יג'ל.
 הרופא הזה מלא גם כן את תעודתו באמינה, ביחוד
 עבד בקנאה רבה ובחריצות יתרה בשנות תרכ"ו ותרכ"ז,
 בעת ששלטה החלי-רע בכל תקף בעיר קדשנו, בהשתדלותו

ניסדה אז חברת „עוזרים לחילים“, שהוא למדס לפקח
 על החולים בעת מחלתם, ויפרסם בדפוס את כל חק
 הזדירות נגד המחלה הזאת, וכלילה בביום עמד הבן
 לבקר את כל חולה, מבלי הבדל בין עשיר ורש, עד כי גם
 כי דבקה המחלה ויפול למיטתו, ולפני ראש השנה של
 שנת תרכ"ז, כאשר רפתה מעט מחלתו פרסם במודעיה
 שהדביק בחיצות העיר את ההזרה הזאת:

בעה"י

בקהל רב אודה את ה', בעדת חסידיו אהללה
 שמי בקרב שרידיו, אפאר דברי קדשו, שהצילנו מירדי
 תחתיות פחד, וזכר קדשו נידו גם יחד.

ואתם אחי, ספרדים ואשכנזים מחברה קדישה הי"ו,
 קחו נא את ברכתי כהלל והודאה על פעולתכם הטובה,
 לא למראה עלנים רק בלב שלם ונפש חפצה, בזמן צרה
 ויגן קצף אכזרי מות שוטף בארץ, שבעזה"י הצלתם נפשות
 רבות ואומללים, מרדת בור שחת, עשרה שבועות יום ולילה
 לא שבתם מלשוטט בחיצות ירושלם, להיות לעזר שוע ודך
 עפגע בו מקרה חולי ההתעלפות הפתאומית אשר שלט
 לרע בזמן הזה. שוכן במרומים יבורך גבר ישמור אתכם
 באישון, ויהי נועם ה' עליכם, ויכוון מעשי ידיכם, כי כפעלחר
 כן יבורך גבר, ותקצרו פי שנים לפי חסדיכם.

שמחה ויששון כלבי הומה, בזכרי שרכים מכם בהחל
 החולי הרע הזה את הדרך שהוריתי לכם לילך בה שמרתם
 ועשיתם, והקב"ה הציל אותנו שלא נגף למות החולי הרע
 בנו, ובעיניכם ראיתם שכמה שנפלו למשכב אחר שמנה
 או עשרה שעות על מעמדם עמדו כבראשונה, ולאל אנו
 מקוים שפעולתינו שפעלנו יחד לא לריק יהיה מרב טוב הצפון.
 הגם כי חסדי ה' לא תמנו לשכך חמת המושחית,
 ולהשבותו מעיר הקדושה, עם כל זה את פקודתי בחודש
 סיון בשמירת הגוף **במאכל ומשתה** עוד תשמרו, כי
 הזהירות היא אם החכמה.

אשים קנצי למילין ואסגור דלתות פי ליתן שיו
 ושכח לאל חיי שהצילני בפגעי גם כי כוס התרעלה, מגודל
 יגיעתי שיגעתי יותר מיכולתי כאשר בעיניכם ראיתם, ואלויכם
 אישים אקרא תחיו לשלום ואיש את אחיו יעזור, ואני
 הצעיר אחיכם אעמוד לכם בעזה"י בכל עת לאח ורופא
 נאמן, כי אח לצרה יולד, ותפילתי לפני שוכן שמים על כל
 אחינו שבגולה **דורשי שלום ירושלם** ובפרט כל שרי
בית רומשילד הי"ו ולאחי עזר **רב כהן צדק**
 שבמהרה לירושלם הכנויה ועל מכועי מים ינהלם, וכסא
 כבוד ינהלם, ותחל שנה וברכותיה לחודש איתן שנת
 כתרן ישועה לפ"ק פעה"ק **ק ירו שלם** תובב"א,

DR. ROTGZIEHEL

אולם זמן מה אחרי זה נפל, לדאבין לב כל יושבי העיר, שרוד לרגלי המחלה הזאת הוא ואשתו ובנם יחידם זימותו אחרי ימים אחדים.

אחרי פטירת הרופא ד"ר ראטה ציגל שב ד"ר נימן לפקדתו. אך אחרי עבור כששה חדשים גברה עליו שנית מחלתו ויאלץ לעזוב את ירושלם לבדו לשוב אליה עיד, ועד מקומו נמנה הרופא ד"ר לונדון אשר עמד על משמרתו כשמנה שנים.

בשנת תר"ל בקר הקיסר פרנץ יוסף את ירושלם. ויואל הוד מלכותו לבקר את בית החולים הזה, העומד תחת חסותו, ויפק רצון ממנו ויכתוב את שמו לזכרון בספר הבית.

ואת מנהל הבית ד"ר לונדון כבד באות הכבוד "פרנץ יוסף'ס אורדן"

ובזהות הקיסר פה בא גם ד"ר כהן בפעם הרביעית לבקר את ירושלם ואת המסדים שיסד, וכדרכו תמיד דרש גם הפעם בבתי כנסיות של הספרדים והאשכנזים ויעורר את שומעיו לתורה ועבודה לשלום ולאחדות, ובתוך דבריו ספר כי נתכבד לראות את הדר קיסר אוסטריא וישמח לשמוע מפיו כי הוא הגהו מרוצה מהכבוד שחלקה לו עדת היהודים, ויכבד באותות כבוד את ראש הרבנים חכם באשי הגאון

ר' אברהם אשכנזי ואת הבאנקיר יעקב וואלירן ואת
הרופא ד"ר לונדון הנז' שהם לפי דעתו נגד שלשת
העמודים אשר עליהם העולם עומד, תורה, עבודה,
גמילות חסדים, ובקרו זה ה' הרביעי והאחרון, כי
זמן לא כביר אחר כך הדרך לאיר באור החיים, ובמיתו
אברה עיר קדשנו ירושלים אחד מאיהביה והדואגים
לשלומה היותר נאמנים, תנצב"ה.

בשנת תרל"ה עזב ד"ר לונדון את משרתו.
ועל מקומו בא הרופא ד"ר שֶׁנְרֵן. והוא פעל להתקדמות
בית החולים הרבה יתר מכל הרופאים שקדמוהו.
כי במשך הזמן נתרחבה העיר הרבה מחוץ לחומה
ושכונות רבות של יהודים נבנו על דרך יפי לכל הוחתיה
עד כי ירושלים חדשה נוספה על העיר העתיקה שבפנים
החומה, ויהי מרגש מאד חסרון בית חולים ליושבי
העיר החדשה ולעמת זה נתגדל כינתים בית החולים
„בקר חולים“ שבתוך העיר ויציע ד"ר שֶׁנְרֵן לפני הברון
אלפונס, כי לפי המצב הנכחו של העיר נכון לבנות
מחדש בעד בית החולים בנין גדול בחלק החדש שמחוץ
לעיר העתיקה, שיהיה ערוך ומתקן בפנימיותו וחיצוניותו
לפי צרך הזמן. ההצעה מצאה חן בעיני הברון וימלא
מיד את ידי הרופא לקנות כר נרחב מחוץ לעיר,
ולבנות עליו בית חולים חדש, ואחר זמן מה נקנתה

חלקת אדמה בקרבת בית מקלט הרוסים על יד דרך המלך, המכילה קרוב לששת אלפים מטר מריבועים, ומיד החלה מלאכת הבנין. ובשנת תרמ"ח נשלם בנין הבית שהוא אחד הבנינים היותר יפים שבעירנו. וכלו אומר כבוד לעדת היהודים בירושלם ולמסדיו בית ראמשהילד, הוצאות הבנין עם הקרקע עלו ליותר ממאתים אלף פראנק, ואז השיג הבית מאמר מלך מיוחד המאשר ומקיים את בנינו וקיומו ומזכהו בכל הזכויות אשר לבתי החסד הצבוריים.

וזאת תורת הבית החדש :

החלקה מוקפת בחומה שעליה סורק ברזל, ושלשה שערים לה, שנים מצד דרך המלך, ועל השער הראשי חרותה הכתבת "בית החולים מאיר רומשילד" בעברית, ערבית וצרפתית, והשער השלילי הוא כמשעול המוביל לדרך יפו מול שכונת "בית דוד". הבית עומד באמצע החלקה והוא בעד שלש קומות. בקומה התחתונה נמצאים בית-רפואות, בית להכנת הרפואות (לברטוריום), בית התבשיל, בתי האוצר, חדרי המשרתים. בקומה השניה - חדרי החולים: חדר גדול לגברים, וחדר דומה לו - לנשים, ועל יד כל חדר שלשה תאים קטנים, חדר הנתות, חדרים להרופא והמנהל, ובקומה השלישית מחלקה מיוחדת לילדים, בית הכנסת,

בית ספרים, חדר לבקורים מיקרוסקופיים ועוד.
ביום ה' כ"ג אלול תרמ"ח נתחנך בית החולים
החדש הזה ברוב פאר והדר, במעמד רבני העדה
ונכבדיהן, פחת העיר וצירי ממשלות אוסטריא,
צרפת, איטליא וספרד, ראש בית מועצת העיר ועוד
וקהל גדול מנכבדי אחינו.

שני הרופאים ד"ר שווארץ וממלא מקומו ד"ר
ד'ארבילא קבלו את הקרואים ויבואם לביהכ"ג שהי'
מקישט בטיב טעם, והחגיגה נפתחה ב"מוזמר שיר הנכת'
שחוני העדה שרו ברגש ונעימות, ואח"כ התפללו
לשלוש השולמן ויברכו את כבוד פחת עירנו, את בית
רוטשילד אדוני הבית ואת ד"ר שווארץ שהשתדל הרבה
בהוצאת המפעל הנעלה הזה לפעילות, ואח"כ הולכים
לראות את כל חדרי הבית, אולמוי תאיו ומבואיו,
ובאולם קבלת האורחים נשאו כיסות של ברכה לחיי
המשפחה הריממה בית רוטשילד כפריו. ועוד ביום
המחרת נפתח הבית לתעידתי.

מיד כאשר נכנה הבית החדש הזה, החליט בית
רוטשילד להוסיף בו עוד שש ממוות, ויהי מספר
ממוותיו עשרים וארבע, וכמובן הגדילו את הקרן הקיים
שהקדיש אביהם ז"ל לכלכלת הבית, באופן שיהי'
מתאים עם הוצאותיו הנכחות, אך כל הסדרים הקודמים

נשארו על מכונם כן בדבר קבלת החולים וכן בדבר
מועצות הרופא כמבואר למעלה עמוד 174.

בשנה הזאת, מיד אחרי אשר נתחנך הבית החדש,
התפטר ד"ר שווארץ ממשמרתו, ועל מקומו בא לשרת
בתור רופא ומנהל ד"ר ד' ארבילה.

בשנת תרנ"ז נעתר הברון אלפונס די רומשילד
עפ"י הצעת הרופא הנז' לבנות בבית החולים מחלקה
מיוחדת לילדים, ובאופן שגם אמית הילדים תקיבלנה בעת
אשר ילדיהן לא יוכלו להפרד מהן, ויהי מספר מטותיו
שלשים.

בשנת תר"ס הואיל הברון להפקיד בביה"ח גם
רופא עינים מיוחד שיענה שלש פעמים בשבוע לכל
הדורשים עזתו בלי הבדל דת חנם, להקל את מחלת
העינים המעיקה מאד את תושבי עירנו וגם סמי
המרפא ינתנו חנם, כנהוג בהמועצה של המחלות
הכלליות, וההוספות הנחוצות והתקונים המועילים האלה
העלו כמובן את הוצאות הבית פי שלש מהוצאותיו
בעת יסודו, ובעוד אשר בהשנים הראשונות ליסודתו
הי' די לכלכלתו הסכום של 13000 עד 14000 פראנק,
נותן עתה בית רומשילד להוצאות כלכלת בית החולים
בייחוד עם מסד תמיכת היולדות שנוכר להלן) סכום
שר חמשים אלף פראנק לשנה, ולפי"ז יעלה קרן הקים

שהיקדש לתכליתו לסכום של מליון פראנק (בערך).
 בשנת תרס"ד הגיעו לברון אדפונס קובלנות רבות
 ע"ד הנהגת בית החולים, ובעקרון היתה ההתאוננות, כי
 הרופא, שבידו מסורה כל ההנהגה וגם היוצאות הבית,
 משתמש מלקבל חולים, והכלכלה איננה מספקת ונאותה.
 לרגלי הקובלנות האלו נתפטר הרופא ממשרתו, וכבר
 שרא יהיו עוד בעתיד אי-סדרים וקלקולים החליט
 הברון לשנות שנוי עקרי בהנהגת ביה"ח באופן כי
 בידו הרופא יהי מסור רק הפקוח על החולים, וכלכלת
 הבית, תמסר בידו ועד מיוחד משובי עירנו
 ספרדים ואשכנזים, ומשרת הרופא נתנה על שכמ ד"ר
 מיכאלאוויץ שכהן בתור רופא בביה"ח אשר לבית
 רוטשילד בפריז. אך לרגלי פרויד הדעות לא מלא
 הועד את תעודתו ויבטל, ומאשר כי הברון הי' כבר
 זקן ושבע ימים ומסובל בעבודות רבות החליט לעזר
 מעליו משא הנהגת בית החולים, ולמסר את
 ביה"ח, לאמר את פרי קרן הקים אשר לו והנהגתו
 (לראשונה לששה חדשים בתור נסיון) לחברת כל ישראל
 חברים בפריז והיא תשתדל לתקן את כל המגרעות
 ולנהלו בסדרים נכונים.

והחברה ראתה גם היא כי התקין העקרי הוא
 התקין שכבר נעשה, להפריד את הנהגת הכלכלה

מפקיד החולים, את הרופא השאירה במקומו ואת ההנהגה
 מסרה בידי האדון בן-ש מול (שכבר התמחה
 בכשרונותיו בהיותו יותר משלשים שנה מנהל בתי הספר
 של החברה בארצות הקדם), ובוה היסרו כל המעקשים,
 ובית החולים ממדא את תפקידו באפן טוב.
 בית החולים מלא תמיד חולים, הכלכלה טיבה
 ומספקת לפי מצב כל חולה, ומההכנסה הקבועה להבית
 הוסיף המנהל עוד שלש ממוות (אחד בעד אנשים,
 אחד בעד נשים ואחד בעד ילדים), עד כי מספר
 מטותיו כעת 33. והמנהל והרופא הציעו לפני בית
 רוטשילד לכונן בביה"ח מקרן הקיים של מסד תמיכת
 יולדות (שנזכיר בסמוך) "מחלקה מיוחדת ליולדות"
 שאין עוד בשום בית חולים בעירנו וחסרוננו מרגש
 מאד.

אחרי עבור ששת ירחי הנסיון בחוכת הברון
 אלפונס ז"ל לדעת כי הנסיון עלה יפה, מסר בהחלט
 את הנהגת הבית לידי חברת "כל-ישראל-חברים".
 ועפ"י הצעת המנהל החדש הוסיף לבנות בחחלקה
 אשר לביה"ח על יד השער הפונה לדרך המלך,
 בית מועצה מיוחד בעד שני הרופאים רופא בית
 החולים ורופא העינים, וגם הוקצב הסכום הדרוש לבנין
 מעין בעד המנהל שיתחילו לבנות בקרוב בכדי שיוכל

המנהל לשום תמיד עינו ולבנו על הנהגת הבית וסדריו
שהכל יתנהג באופנים טובים הרצויים אל המטרה,
אלה הם השתלשלות בית החולים הזה מראשית
הוסדו ועד היום הזה.

ב. תמיכת יולדות עניות.

FONDATION

BARONNE BETTY JAMES DE ROTHSCHILD

המסד הזה הנהי אחד מהמסדים הראשונים
של בית רוטשילד בפריז. אותו יסד בן משק ביתם
ד"ר כהן מיר בבואו לירושלם בפעם הראשונה
(תר"ד), ולהחזקתו הקדישה המיסדת קרן קים אשר
מפרותיו ינתנו בכל חדש לעשר יולדות עניות עשרה
פרנק לכל אחת וגם כתנות ולבנים לה ולחילוד. גם
שתי מילדת הפקדו לבקר יולדות עניות חנם.

בשנת תר"ן כאשר נתגדלה העיר מאד וירבה
מספר הדורשות, באה החלטה לחלק את התמיכה
לשנים, לאמר, כי יתנו בכל חדש לעשרים יולדות
לכל אחת חמשה פרנק, ורק מכסת הבגדים לא יגרע*).

(*) מלבד התועלת העקרית של המסד הזה הביא
גם תועלת צדדית, כי אחדות מנשי עירנו מוצאות את
פרנסתן מתפירת המלבושים והלבנים הנתנים להיוולדות.

ובשנה הזאת נמנה ועד של נשים לפקח על
 המסד הזה ולהשגיח, כי המקבלות תהיינה מהיותר
 עניות ונצרכות לתמיכה הזאת, ולערך התמיכה אין
 בעת קצבה קבוע רק לפי מצב המשפחה, וערכה תעלה
 ותרד מן 4 עד 10 פראנק ויש שתקבל רק הלבנים
 לבד, ויש שתקבל רק התמיכה לבד, ועתה יש את
 לבב המנהלים, החדשים של בית החולים לשנות את
 המסד הזה כליל ולכונן בבית החולים מקרן הקיים
 אשר לו מחלקה מיוחדת ליוולדות עניות כאשר
 הזכרתי למעלה.

ג. בית ספר ללומדי מלאכה.

FONDATION BARON FRANCHETTI, TURIN.

בית הספר הזה נוסד בשנת תר"ד מאת הברון
 פרנשטי במירין חתן הברון אנזלם דירומשילד.
 בבית הספר הזה נתקבלו שישים נערים לומדי
 מלאכות שונות, ובכל יום לעת ערב ובשבתות ומועדים
 אחר הצהרים יתאספו לביהכ"נ שבבית החולים להקשיב
 לקח מפי אחד החכמים בפרשת השבוע, דינים, כתב
 עברי וחשבון. כל אחד קבל עזר לכלכלתו
 חמישה פראנק לחודש, ומשגיח מיוחד היה אשר הלך
 פעמים – שלש בשבוע לבקר את התלמידים ולראות

אם עושים הם את עבודתם בהתמדה ובחריצות.
כל ימי חיי הברון פרנשטי הנז' כלכל הוא את
המסד הזה כאמור, אך מאשר כי לא הקדיש לו קרן
קים, לכן במותו עמד גם הוא להתבטל. אך החכם ד"ר
כהן השתדל לאסוף מנדיבים שונים את הנחיין
לכלכלתו ויחזיקה על חשבוננו, רק שהנערים קבלו אחרי
פטירת הברון רק 3 פראנק לחדש, ובה התנהג כל ימי
חיי ד"ר כהן. והמסד הזה שעמד כחצי יובל שנים
בזמן שלא היה בירושלים כל בית ספר למלאכה, הביא
תועלת רבה לנערים עזובים ויתומים רבים אשר
בעזרתו למדו מלאכה, כתב וחשבון ויהיו לאנשים
מועילים המרויחים את לחמם מעמל כפם.

ד. קפת גמילות חסדים.

FONDATION BARON JAMES de ROTHSCHILD

המסד הזה נוסד ג"כ בשנת תרי"ד כביא
הדיר כהן בפעם הראשונה לעה"ק, והביא תועלת
גדולה להטבת מצב הסוחרים והאומנים הקטנים.
למסד הזה קצב בית רוטשילד סכום של
עשרים אלף פרנק, להלוות מהם לכל איש נגד משכון
או ערבות בטוחה מבלי כל רבית, אך דראבוננו
נמסרה הנהגת המסד הזה בידים לא מכשרות, שמפני

התרשלותם ושוב לבכם לא נגבו החיובות במועדם,
והחלק היותר גדול מהם נאבד כליל עד כי
במשך שנה אחת הלך גם הקרן תמס, ועוד בשנה
השניה נתבטל, והכסף המעט שנשאר בקפתי נספח
לקרן שר יתר המסדים.

ה. לחם לעניים.

FONDATION DR. A. COHN

המסד הזה נוסד גם כן בשנת תר"ד, ומקפתו
היו מחלקים בכל יום החמישי בערב ובערבי החגים
שש מאות ככרות לחם לעניים היותר נצרכים מכל
העדות השונות.

את המסד הזה יסד החכם ד"ר א. כהן מכיסו
על שם אשתו הגברת מאטהילדע כהן ויתקיים ג"כ
קרוב לחצי יובל שנה בכר ימי חי החכם ד"ר א. כהן,
החכם הנעלה וחובב ציון הנלהב הזה אשר
משנת תר"ד והלאה דאג כאב רחמן בעד שלום אחיו
חובקי אדמת הקודש, הלך לאור באור החיים בר"ח
ניסן של שנת תרל"ז, ובמותו נתבטל המסד הזה
ובית הספר לעושי המלאכה כמו שהזכרנו, וארץ הקדושה
אברה את אחד מבחירי תומכיה ודואנים להרמת מצב
ישיבה, יהי זכרו ברוך ונשמתו תנוח בגנוי מרימים.

ו. בית הספר לבנות Evelina de Rothschild

FONDATION BARON LIONEL de ROTHSCHILD

את בית הספר הזה יסד דר' כהן עוד בשנת תרמ"ו מהכספים שקבץ לתכלית זו מאוהבי ארץ הקדושה מארצות שינות, אך מצבו הי' קמין ודל מאד עד כי כמעט אי אפשר הי' לבנותי בשם בית ספר רק בשם חדר. בבית הספר היו רק שני חדרים ובהם למדו כחמשים תלמידות רק קרוא עברית ותפירה מפי שתי מלמדות, והעניות היו משיגות פעם בשנה בגדים פשוטים, והנהגתו היתה מסורה בידי רופא בית החולים, ומפני מעוט ההכנסה שהי' להמיסד למטרה זו לא הי' היכולת. בידי להגדילו ולהרחיבו, ובמצבו השפל הזה עמד בית הספר עד שנת תרכ"ד שאז היאיל הברון ליוניל די רוטשילד בלונדון להקדיש סכום גדול להחזקת בית הספר הזה שיקרא על שם בתו המנוחה עוועלין די רוטשילד שמתה בדמי ימיה, אז קבל בית הספר לפחות צורה חדשה בחצוניות, מספר התלמידות נתרבה ויעל עד כמאה ויותר ועליהן חמש מורות וגם חוג המורים נתרחב מעט, אך בשנת תר"ל כאשר בא ד"ר כהן בפעם האחרונה לעיה"ק ויתבונן כי סוף סוף טוב יהי' ללמוד בבית הספר גם שפה אורופית

וראשית המדעים היסודיים, לקח אתו אחת מכנות ירושלם הספרדיות לפרוז' לחנכה בתור מורה, ובאשר גמרה חק למידה שבה לירושלם ללמד בבית הספר שפת צרפת ומעט מועיר מהמדעים היסודיים, אך קדמה גדולה לטיב לא נראה בבית הספר מפני כי ההנהגה היתה בידי הרופאים שלא דאגו כ"כ לחנוך הבנות. בשנת תרמ"ד פעל ד"ר שווארץ מאת המיסד לתת לתלמידות העניות ארוחת הצהרים, וירב עי"ז מספר התלמידות וגם מצב הרוחני של הבית החל להתקדם, כי ד"ר שווארץ מנה את אחותו המושכלת למנהלת בית הספר. והסכום שהקדיש אז ברוך רוטשילד להחזקת בית הספר היה 800 לירא שטרלינג.

בשנת תרמ"ט כאשר נתפטר ד"ר שווארץ ממשרתו פנה ה' נסים בכר מיסד ביה"ס של ח' כי"ח בירושלם להברין רוטשילד בלינדון כי ימסר את הנהגת הספר לידי אחותו מרת פורמינה בכר שהיתה מלפנים מנהלת ביה"ס של ח' כי"ח באחד מפרורי קונסטנטינופול, והוא נעתר לבקשתו, ומאז נפרדה הנהגת בית הספר מהנהגת בית החולים ויהי למסד עומד ברשות עצמו. המנהלת פורמינה בכר שהיתה חניכת בית ספר למורים של חבי"ח השתדלה בכל עוז לתת להבית צורת בית ספר, ללמד בו את השפות והמדעים

עפ"י התכנית שבבתי ספר באירופא, וגם להרחבת השפה העברית שמה את לבת, ותקבר למוקד את הגברת דבורה בן יהודא ז"ל והיא השתדלה בכל כחה להביא בלב התלמידות את השפה העברית בתור שפה ולהרגילן בהדבור העברי, וגם דברו ימי ישראל למדה אתן בעברית, והבנות ראו ברכה ביחוד בלמוד שפת עברית, אך אחרי זמן קצר למשרתה זאת עזבה את ארץ החיים ועל מקומה לא נמצאה מורה מצוינת במידה.

בשנת תרנ"ג בקשה חברת אגודת אחים בלונדון Leopold de Rothschild מאת ברון Anglo Jewish Association בן הברון דיוניל די רוטשילד ז"ל כי ימסר לידה את בית הספר לבנות אשר לו בירושלם, לאמר הקרן שהקדיש אביו ז"ל לכלכלת הבית, והוא תוסיף על הסך הזה עוד סכום מסוים בכדי שתוכל להרחיבו ולהגדילו ולהשגיח על הנהגתו, ויעתר הברון לבקשת החברה, ועיד הוסיף על הסך 800 ל"ש ששלח מדי שנה עוד מאה ל"ש לשכר מורה ללמד להתלמידות שפת אנגלית, ומאז נכנס בית הספר תחת חסות חברת אגודת אחים, והחברה בחרה מקרבה ועד להנהגת הבית, וגם נבחר ועד שני של נשים שתפקחנה על הנהגת בית הספר, כלכלתו וצרכיו

כפרט, והנשיאה של יעד הנשים היא הברונה ליופולד די רוטשילד וסגנה הגברת אדלר אשת הרב הכולל של כל ארץ בריטניא, ומיד החלו ללמד בו גם שפת אנגלית.

אחרי עיבור כשנתיים בשנת תרנ"ה הסכימה החברה ביחד עם הברון ליופולד די רוטשילד כי טובת בית הספר וקדמתו דורשת לקנות בעדו בית לצמיתות (כי עד העת ההיא היה בית הספר בבית שכור). ואחרי זמן קצר קנו חצר גדולה ורחבת ידים עם גן גדול מחוץ לעיר סמוך למקלט הרוסים ולשכונת "מאה שערים" (שהי' לפניו אחוזת הבנקיר פרויטגור). ועם כל השנויים והתקונים הנחוצים עלה מחיר החצר לסך 182000 פראנק. ואת הסכום הזה נתן החצי הברון ליופולד די רוטשילד ואת החצי השני נתנה חברת אגודת אחים.

מיד כאשר נכנס בית הספר להחצר המרוחת הזאת כוננה בו המנהלת גם גן ילדים בעד ילדות קטנות בנות ארבע עד שש ומספר התלמידות החל ללכת הלך וגדול משנה לשנה.

והחברה שמה את עינה ולבה לטובת בית הספר והתקדמותו. כמעט בכל שנתים שלחה מבקר מיוחד אי בקשה את אחד מגדולי עדת לינדון שהלך

לתור את ארצה"ק כי יבקר את בית הספר וישגיח בעין
פקיחה על הלימודים, ההנהגה וכל הנחיות לתקן עיד
בו. בשנת תרנ"ח הוטלה המשרה הכבודה הזאת על
החכם וזיסופר המצוין מר ישראל אברהמים, והוא, מלבד אשר
בחן בעצמו את התלמידות ויבדק את ספרי החשבוניות,
עוד חקר ודרש ע"ד מצב הבית אצל טובי עירנו ונכבדיה
ותוצאות בקורו היו למנות מפקח מיוחד אשר יפקח על
הסדרים, החשבוניות וגם על מאכל התלמידות וההנהגה
הכללית, והמשרה הזאת נתנה על שכם החכם מר מ'
אדרמן, ומורה מוסמכת באה מלונדון. אך התיקון הזה
היו רק תקון לפי שעה, ובשנה שאחריה שלחה החברה
את הגברת די אביגדור ואתה מפקחת בתי ספר, ואחרי
אשר עינו הוטב במצבו החליטו לפטר את המנהלת
פורטינה כבר ממשמרתה ולתת לחפ"ם קטן כל ימי חייה,
ולמנהלת נבחרה הגברת עני לנדוי שכבר כהנה שנה אחת
בתור מורה, ועוד מורות אחדות נשלחו מבריטניא
ואת השפה הצרפתית הוציאו מהבית, והיו לחוק לרמוד
בבית הספר שפת אנגלית, עברית ומעט ערבית, ומעת
החיא הוטב הרבה מצב בית הספר וגם גדל משנה
לשנה עד כי מספר התלמידות כעת (ביחד עם
גן הילדים) כשש מאות ועליהן כחמש עשרה מורות ושני
מורים. והתלמידות היתומות משוגות ארוחת הצהריים

והעניות מקבלות מנעלים, ותלמידה אחת שתצמין בכלכלת הבית תקבל פרס של חמשה לירא שטרלינג, והוצאות הבית לשנה עולה בעת לסך 1200 ל"ש שמוזה נותן הברון 900 ל"ש והחברה נותנת הנשאר.

ז. בתי מחסה לעניים.

FONDATION BARON KARL WILHELM de ROTHSCHILD

בשכונה היפה הזאת, הסמיכה לחימת דרום של העיר ונשענת לבית החילים העתיק של בית רוטשילד, הנקראת בשם "בתי מחסה והכנסת אורחים על הר ציון" – בנה הברון הנ"ל שנים עשר בתים גדולים ומרווחים, כל בית בעל שלשה חדרים ובהם יגורו תלמידי-חכמים עניים, וארבעה בתים קטנים בעד אלמנות עניות.

בכל ימי חיי הברון היה הוא בעצמו מפקח על מסירת הבתים לתעודתם, אך אחרי פטירתו נמסרו הבתים האלה להנהגה הכללית של השכונה הזאת שיושביה יגורו שלש שנים חליפות עפ"י הגורל.

ח. בית למוד החשוב והפסול.

FONDATION BARON ALPHONSE DE ROTHSCHILD

בשנת תר"נ הואיל הברון אלפונס לתת לחברת כ"ח שכר האמן, שילמד בבית הספר אשר

לה בירושלם את אמנות החטוב והפסיל, מלאכה שלא
היתה נודעה כמעט בירושלם, וחסדו זה עשה פרי
ישיה לו כי במשך הזמן למדו תלמידים את האומנות
הזאת באפן שיוכלו להתפרנס מאמנתם זו בכבוד
ובקרה.

חברת כי"ח החליטה לכתב מעל החרר של
המלאכות האלו בשפת צרפת, "מסד הברון אלפונס דר
רוטשילד".

ט. המושבות.

FONDATION BARON EDMOND DE ROTHSCHILD

בשנת תרמ"ג נעתר הברון להצעת הרב הגדול
של כל ארץ צרפת כמהו"ר צדוק הכהן לעשות את
הנסיון הראשון בארץ ישראל בעבודת האדמה, ועפ"י
פקודתו הובאו לראשונה העקרונים, שהיו בארץ מולדתם
אכרים (בפלך גרודנה ברוסיה), ובעדם נקנתה אדמת
המישבה עקרון ("מזכרת בתיה" ע"ש אם הברון).
אחרי זמן מה קבל תחת ידו את המושבה "ראשון-
לציון" שהיתה כלה אדמת-חול, ובפזרוננו ובנדבת
רחמי נהפכה למטעי כרמים ועיר נושבת, ואחר כך- גם
את המושבה "סמריה", שהוסב שמה "זכרון-
יעקב" (על שם אבי הברון) ובנותיה, וזמן מה אחר

כך קבל תחת חסותי חלק מהמושבה „פתח-תקוה“,
 „בגליל קבל תחת ידו את המושבות „ראש-פנה“
 ו„יסוד-המעלה“; וייסד מחדש את המושבה
 „מתולה“ ועוד מושבות קטנות, כאשר בארנו
 את הכל בארוכה במאמרנו „רכושנו בארץ אבותינו“
 בלוח ארץ ישראל שנה שביעית לשנת תרס"ב
 עמוד 43-8.

ומלבד המושבות האלה ייסד ושקבל תחת
 חסותי פוז סכומים מסוימים למטרות שונות ליתר המושבות
 שלא היו תחת חסותי ולישיבים הקטנים, כגדרה סבלו
 האכזרים חסר מים, ויפנו אל הברון, ויצו לחפר להם באר
 אשר יספיק מים למושבת, ונתן להם גם את כל
 המכשירים הדרושים להעלאת המים מהבאר, והגדרים
 קראי לבאר „באר בנימן“ (ראה ה„יד ושליח“ שנה
 שלישית עמוד 232). בחדרה, שאיירה היה רע ומעט, נעשו
 בעזרתו תעלות להוציא את המים ונטעו עצי עקלופטוס
 לדרכות, כממיר כונן בית חרושת למעשה הזוכית
 שבנינו ויתר הוצאותיו עלו למאות אלפים פרנקים, אך
 לדאבונו לא התווק בית החרושת הזה מעמד ונתבטל
 אחרי זמן מה, וכמעט שאין עיר עדה וישוב בא"י
 שלא נהנו מחסדיו אם כרב או במעט, ובסך הכל
 פור במשך חצי היובל על החזקת המושבות ויסודן

עשרות מיליונים פרנקים, ולרגלי גודל פזרונו נקרא בדברי ימי הישוב בשם „הנדיב הידוע“.

בשנת תר"ם, בראות הברון כי הוא בעצמו לא יוכל להאציל זמן להנהגה הראשית שר המושבות ופקידיו לא הלכו בדרכיו—מסר את כל מושבותיו לחברת ישוב היהודים I. O. A. (מסד הברון הירש) וימסר לידה עוד סכום של שבעה עשר מיליון פרנק, שהיא תשתדל למלאות את אשר החל, והוא לבסס את המושבות על בסיס נכון בכדי שלא יצטרכו האכרים תמיכה, ובכ"ז עודנו מתענין בעצמו יחד את ראשי החברה בעניני הישוב להטיב מצבו ולשכללו כראוי.

הברון הנדיב הזה בקר פעמים את ארצנו ויבא גם לעיר קרשנו ירושלים, ומלבד עשרות המיליונים שהוציא על המושבות, תמך ביד נדיבה גם בהמסדים הגדולים שבכל ערי ארזה"ק, ובצפת שלא היה בה כל ב"ס כונן בית ספר לילדים, אשר עבר אחרי שנים אחדות לרשות חברת כי"ח.

י. צדקות שונות.

מלבד המסדים ומפעלי החסד האמורים הפליאו משפחות רומשילד את חסדם וצדקתם עם יושבי ארזה"ק בכל עת צרה מקרה ופגע. רעב כי יהי בארץ, מחלות מתדבקות כאשר תפרוצנה ומהרו לשלוח עזרתם ביד

נדיבה, ביחוד הצטיין כזה תמיד בית רוטשילד שבפרו
 והשר הצדיק שמעון ויאלף בפפד"מ (1). בשנות תרכ"ז
 ותרכ"ח כאשר פרצה החלי-רע בפעם הראשונה בארה"ק
 ואח"כ בשנות היוקר הראו את פזרון צדקתם באופן
 נעלה, וכמו כן בפרוץ מחלת החלי-רע שנית בשנת
 תרס"ג, ומהעת שבקר הברון עדמונד די רוטשילד (2)
 את עיר קדשנו ירושלם בפעם הראשונה ויוכח ממצב
 ענייה שולח בית רוטשילד בפרו שנה שנה לפני חג
 הפסח 5000 פראנק לחזק לכל עניי העיר וסכום כזה
 לעניי צפת טבריא וחברון וכן תימך הוא כפעם בפעם
 בידי המסדים הגדולים שבה בסכומים הגונים.

(1) השר הצדיק הזה היה שולח בכל ימי חייו כמעט
 בכל שבועיים סכומים קטנים לכל העניים בירושלם צפת
 טבריא וחברון שפנו אליו בבקשתם. ולמסדי החסד הגדולים
 פה הי' שולח ג' ד' פעמים בשנה סכומים הגונים, אך במותו
 לא עזב כלל בעד ארה"ק, ורק ראשי עדת פפד"מ יאצלו
 מפרי הק"ק שהניח בעד עדתם 5000 פר' שיתחלקו באמצעות
 פקוא"מ באמשטרדם לתלמידי הכמים עניים בירושלם צפת
 וטבריא ביום פטירתו.

(2) הגברת la Baronne Edmond de Rothschild נדבה 5000 פר' לקנית הקרקע שעליה נבנה
 בית החולים לחולי הרוח וחשוכי מרפא של ה' עזרת נשים.

השירה היהודית הגדולה בירושלם.

מאת זלמן בן־טובים.

הרכה קולמיסים נשתברו והרכה דיו נשפך על
המאמרים וההצעות השונים של סופרינו בעתונתנו
העברים אדות יסוד שירות עבריות בין אחינו בחי"ל
שתבאנה לבקר את אה"ק וביחוד את ירושלם, העיר
שאליה ינהרו שנה בשנה שירות של אנגלים ואמריקנים
וארפי סקרים צרפתים וגרמנים וגם עולי רגלים נוצרים
מארצות שונות, לשמחתני ראיתי כי רגש אהבת הארץ
והתשוקה לציון וירושלם שמעולם לא חדלו מלפעם
כלכות אחינו שבגולה, התחילו בחמש עשרה השנים
האחרונות, הודות לתקופת התחיה וההתעוררות לשיבת
ציון, להתגלם וללבש צורה מוחשית, ובמשך העת
הזאת אמנם זכינו לאורחים נכבדים רבים מאחינו בני
ארצות שונות ורחוקות שבאו לפגוש את אה"ק וירושלם
בפרט, אבל לשירות שלמות מתקנות מעין אותן
השירות של האנגלים והאמריקנים הרגילות לבוא בכל
שנה ושנה לאה"ק, לא זכינו אלא דשלוש במספר.
השירה הערוכה והמתקנה הראשונה שבאה
לא"י היתה השירה של טובי אחינו חובבי ציון ברוסיא,
שבאה לאה"ק כיומים לפני חג השבועות תר"ן.
ושבראשה היה המנוח הרב הגאון חובב ציון המפורסם.

רבי שמואל מוהליבר ז"ל; אף כי בשירה הזאת לא השתתפו נוסעים רבים ומספר חבריה היה רק כחמשה עשר איש, אך ככל זאת היה לה צביון של שירת נוסעים עריכה ומסדרה שמטרה אחת ורוח אחת קבצה ותאחד את כלם. לחג השבועות עלו בני השירה עם הגרש"מ ז"ל ירושלימה לחג בה את החג ויתקבלו בכבוד גדול, ותוצאות השירה הזאת היו: יסוד הועד הפועל הראשון לחברת חו"צ ביפו ויסוד המושבה "רחובות" וההתערדות של הלאומי הנגהב והמצוין ד"ר חוניכין להקדיש את אוצר-ספריו היקר לבית הספרים הכללי בירושלם.

מאוחרת לשירה הזאת היא "שירת המכבים" מנכבדי אחינו באנגליא במספר אחד ועשרים איש שבאי לחוף יפו בערב פסח תרנ"ו, ובאותו היום הלכו ברכבת מיוחדת ירושלימה, ראש השירה היה העורך דין והח"צ המפירסם Mr. H. Bentwich בלונדון, ובין חבריה היה המליץ מר ישראל זנגויל. השירה הזאת שהתה בירושלם אך ימים אחדים, והיא היתה השירה הראשונה של אחינו באנגליא שבאה לאה"ק אשר נשאה עליה חותם ישראל בכל הליכותיה.

והשירה השלישית היא השירה הגדולה שבאה לאה"ק בירח אדר ב' תרס"ה. השירה הזאת

נוסדה ע"י החברה Fahrkarden Central bureau
 der K. ungar. Staatsbahnen עפ"י ועד מיוחד
 שמרכזו היה בבודפשט ואשר חבריו היו רבים מנכבדי
 אחינו בגרמניא ואוסטריא ובהשתדלות העורך מאקס
 סציבולצי בעיר הנז' לשירה הזאת נתנו ידיהם מאה
 וחמשים איש ואשה בגרמניא אוסטריא אונגארן דנמרק
 בוסניא וכו' ובהם רבנים דוקטרים פרופיסורים וסוחרים
 ידועים לשם. מפיומא יצאה האורחה באניה מיוחדת
 „מהלוא" שבה היה שוחט מומחה ובית תבשיל כשר
 בתכלית הכשרות. ותסע השירה ישר לאלכסנדריא ומשם
 הלכה במסע"ב לקהירה. שם נערכה מצד עדת ישראל
 קבלת פנים נהדרה, ובשני בתי הכנסיות נשאו מדברותיהם
 בעברית ואשכנזית, הרבנים מר קרויז מדעברצין ומר
 שיק מקארסצעג זקני השירה. ובנשף השעשועים שערכו
 לכבוד האורחים ראשי עדת האשכנזים בעיר הנז' נאמו
 נאמים חברי השירה הרה"ג פרופ' ד"ר סימונסון מקופנהגן
 וד"ר שפיער, וגם הרב אב"ד עדת האשכנזים בקהירה.
 ביום י"ב אדר באה האורחה באניתה „מהלוא"
 אל חוף יפו, הקונסולים לממשלת גרמניא ואוסטריא
 וגם רבים מנכבדי עדת ישראל עלו על האניה
 לקבל את פני השירה. האורחה סרה אל „הומיל
 קמיניץ" ושם במעמד נכבדי עדת יפו והשלוחים

של עדת ישראל בירושלם—שנשלחו ליפו לברך את
השירה העברית כבואה שלום לאה"ק—דרש הרב
הגאון הרא"י קוק אב"ד דעה"ק יפו דרשה מענינת
בעברית לכבוד האורחה, ובאותו היום הלכו האורחים
ל"מקיה ישראל", ולמושבה "פתח תקוה" ששם נערכה
להם קבלת פנים יפה ומכבדת, ולמחרתי ביום ב'
תענית אסתר לפני הצהרים נסעו למושבה "ראשון
לציון" ששם נתקבלו בכבוד גדול מאד. צעירי המושבה
יצאי רוכבים על סוסים עד גבול המושבה לקדם את
פני האורחה ויירו יריות בקנה רובה לכבודה
והתזמרת נגנה את מנגינותיה; כל בני המושבה
התאספו ב"בית העם" לקבל שם את פני האורחים
ומנאמים רבים נאמו שמה לכבודם, ובאותו היום אחרי
הצהרים יצאה השירה מראשון לציון, מחציתה האחת
הלכה מהתחנה הקרובה "רמלה" ברכבת ומחציתה
השניה בעגלות בדרך המלך ירושלמה ובערב אור
ליום י"ד אדר פורים של פרזות באה השירה העברית
ירושלמה וחבריה סרו אל בתי המלון קמיניץ
ואמבורסקי שהיו מקישים יפה בדגלים רבים לאות
כבוד לאורחים. באותו הערב התאספו כל בני השירה
בבית הספרים "אברבנאל וגנזי יוסף" וד"ר בנצינגער
הקבלן של השירה, והאדון אפרים כהן נאמו נאמים

לכבוד האורחים, הראשון אדות "ירושלם העתיקה" והשני, על אדות "ירושלם החדשה" – ובאותו מעמד היו רבים מנכבדי העיר ומחכמי ירושלים וסיפריה. למחר בבקר הלכו כל האורחים בסך אל "כיתל המערבי" ואחרי כן קבלו בהוטיל קמיניץ את פני נכבדי עדת ישראל שבאו לבקרם ולברך את בואם לשלום, וגם שמה נאמו נאומים בהתלהבות והרב ריך מבאדען שבאוסטריא אמר, "כי השירה הזאת שמה לה למטרה להשחדל ליסד עוד שירות עבריות כאלו שתבאנה לבקר את אה"ק למען עורר חבת ציון ירושלים". בליל פורים הציגו לכבוד השירה תלמידיו ביה"ס למל פה באולם בית הספר את המחזה "זרובבל" בעברית ומחזה קטן בגרמנית. ודר' קויפמאן רב בוירדאוויטקא שבסלבוניא, דר' שווארצשילד מפפד"מ ודן ס. אלכבארי מווינה בקרו באותו הערב את נשף השעשועים הציוני שערכו חברי אגודת "ארץ ישראל" בלשכת האגודה, וינאמו נאומים בהתלהבות. בליל השבת דרש ב"הוטיל קמיניץ" לפני האורחים העורך הרא"מ לינין אדות סביבות ירושלים ויחברון.

בראשית בוא השירה ירושלימה היו ימי סגריר שהפריעו מעט את האורחים בבקוריהם בעיר, אך אחרי ימים טהרו השמים והאוויר היה יפה ונעים

וארחינו התענגו על אויר צח ושמי תבלת ויכלו לעשות את סודיהם בלוית מתורגמנים יהודים בירושלם וסביבותיה עתיקותיה וכו' בלי מפרוע, רובם נסעו ליריחו הירדן וים המלח וגם חברונה, כזה הצטינה השירה הזאת על השירות הקדמות כי חבריה שהו בירושלם כעשרה ימים ויתחקי היטב על מצב עיה"ק ויבקרו את כל המסדים הצבוריים ואת כמי הספר העברים וכו'. התיחסות בני ירושלם אל השירה היתה פחבה וידידות יתרה, וכל ימי שבת, השורה בירושלם התרועעו כמעט כל תושבי עיה"ק מכל המפלגות השונות באהבה אחוה ורעות אמתית עם כל האורחים כמו עם מכירים וידידים טובים מזמן רב.

ובירושלם נחלקה השירה לשתי אגודות, האגודה האחת הלכה לדמשק ומשם בירוטה לעלות על האניה „מהאליא“ שחבתה שמה עליה להובילה ליפו להתאחד שם עם יתר החברים, והאגודה השנית שבה ישר מירושלם ליפו, פרידת השירה מירושלם היתה מלבבת מאד ומלאה רגש, קהל גדול מנכבדי עדת ישראל נאסף עד התחנה ללוות את השירה היוצאת וגם שמה נאמו נאומו פרידה כהתלהבות, ועיני רבים מכני השירה זלגו דמעות בהפרדם מעיר משאת נפשם, וכיפו התאחדו כל בני השירה ויעלו על אניתם „מהאליא“

לשוב לארצותיהם למקומותיהם מלאים רגשי קדש
וזכרונות נעימים מימי שבתם בעיה"ק¹.

התועלויות שהביאה השירה היהודית הגדולה
לירושלם רבות הן: ראשונה, רשומה היה נכר
באופן בולט למדי בעיר, ותהי נשאה עד כל שפה
ולשון של בני הנכר פה ישראו ונכחו כי סוף סוף
באה ירושלמה גם שירה יהודית ערוכה ומתוקנה בכל,
שבנוגע לסדר משטר וטוב מעם אינה נופלת מהשירות
של האנגלים והאמריקנים; ושנית – רוב הארחים
קנו מכלי עצי הזית פתוחי עץ ואבן ועוד חפצים שונים

⁽¹⁾ מלבד השירה העברית הגדולה זכינו בשנה הזאת
לאורחים נכבדים מגדולי המלומדים ומעולם המעשה
והם: פרופיסור ד"ר ר' גוטהייל מאמריקא, הוא נשא
בלשבת אגודת "ארץ ישראל" פה משא על אדות "הציוניות"
ובכית הספרים אברבנאל וגנוז יוסף אדות "היהודים במצרים".
פרופיסור ד"ר ש' קרויז מורה בבית מדרש המורים
בבודפשט. ד"ר ג' דייטש פרופיסור בבית המדרש הגבוה להכמת
ישראל בצניצינאטי. הוא נשא משא כליל ל"ג בעומר בבית
הספרים הנ"ל אדות "המושג והפילוסופיה של ההיסטוריא
היהודית". הנדיב המפורסם מר הרמאן לנדויא H. Landau Esq.
מלונדון שמלבד מה שחלק סכומים מסוימים לבתי החסד, עוד
הכמיה לכוון פה בית חרשת בעד המבקשים מלאכה ואין.
הכותב

מזמרת הארץ מעשה ידי אחינו החרשים והאימנים
 שבעיה"ק, שע"י זה יש תקוה כי ענף החרושת הזה,
 שבו תלוי קיום וחיי נפשות רבות, יתגדל ויתרחב
 והיה למטה עז ולמחיה לאחינו האימנים הירושלמים,
 ועוד זאת כי בחיות השירה באניתה ללכת יפו העלו
 את ירושלם על ראש נסיעתם וידרו נדרים ויאספו
 סך 7000 קרונען, שמוה חקן לכל המסדים הצבוריים
 סך ארבעת אלפים קרונען ובשלשת אלפי קרונען
 הנתרים עשו דבר קיים ומועיל מאד והוא בנין בית
 כנסת במושב מוצא היא „קולוניא“ הסמוכה לירושלם
 שעד היום לא הי' בה בית כנסת.

מי יתן והשפיע איתי הרשם הטוב שלקחי אתם
 בני השירה בשוכם מאח"ק גם על יתר אחינו שבגולה
 וזכינו לשירות עבריות כאלו לגאון ותפארת לעמנו
 וארצנו ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ אחרו כתבי את מאמרי זה נודע לי, כי אמנם
 עשתה השירה היהודית פרי, וכבר נוסדה עוד שירה יהודית
 גדולה שתבוא וירושלומה בירח מארץ 1906, וכבר הגיעו הנה
 המודעות אדות זה מועד השירה כבודפשט.

הכותב

שני המאורות הגדולים

הרב הגאון האדר"ת זצוק"ל

ראב"ד דעה"ק ירושלים ת"ז

הרב הגאון חיים חזקיהו מדיני זצוק"ל

ראב"ד דעה"ק חברון ת"ז.

ביום ג' אדר תרס"ה גזע וימת בשנת הס"ג לימי חייו
הראב"ד לעדת האשכנזים הרב הגאון בקיא מצוין בכל
הדרי התורה וכו' כמוה"ר אליהו דוד רבינו ב"ר
תאומים וצללה"ה, מטעם הרכנים הכרו "בטול מלאכה"
ויסגרו כל בתי המלאכה והחננויות וכמעט כל בני העיר
באו לגמול אתו את החסד האחרון, ומפני רוב המספידים
ארכה ההלויה כשש שעות.

הגאון המנוח ז"ל היה אחד מגדולי דורנו ברוסיה,
בשנת ה"ג לימי חייו, נבחר לשבת על כסא הרכנות
בפאנוועז ושמנה עשרה שנה ישב בה על כסא הרכנות,
אחרי כן נקרא לכהן במשרת הרכנות בעיר מיר וישב בה
שנה שנים, ובשנת תרס"א נבחר על פי ראשי עדת
אשכנזים פרושים בירושלים להיות למשנה להרב הגאון הגדול

מזה"ר שמואל סל אנט שליט"א ולממלא מקומו אחריו, וכבוד גדול מאד נתקבל בעיר קדשנו, אך לדאכוננו רק בארבע שנים וכינו ליהנות מאורו, כי לרגלו מחלת הקדחת שתקפתהו לעתים קרובות במשך ימי שבתו בירושלם גברה עליו מחלתו העתיקה מחלת הלב—ותנתק פתיל חייו, וכמותו אברה עיר קדשנו ירושלם את רבה ומנהיגה, תנצח"ה—(כי חולשת וזקנת הרב הגאון ר' שמואל סלאנט ג"ר לא תתן לו לשאת עוד את משא העדה).

תולדותיו ואת כל אשר פעל ועשה על שדה הספרות הרבנות לא נודעו לנו בפרטות, ולכן נבקש את בניו ואת כל יודעיו ומכיריו לכתב את תולדות ימי חייו ואת כל הספרים וההגהות שחבר וכתב, ואנחנו נפרסם את תולדתו בתלוח הבא.

ביום כ"ד כסלו תרס"ה גזע וימת הרב ⁽¹⁾ ר' חיים הזקיהו מדיני בעמח"ס "שדה חמד" ועוד, שהי' בסוף ימיו ראב"ד בחברון ת"ו ויקבר בכבוד גדול מאד בשדה הקברות אשר בה.

הרב הזה מלבד גדולתו בתורה ויראה היה מצוין בענותותו הרבה, אהבתו את השלום והסכרת פנים, ויהי אהוב ורצוי לכל, וגם במשך ימי שבתו בירושלם ואח"כ בחברון קנה לו את לבות יושביה באופן נעלה, והננו נותנים פה קצור מתולדותיו שנתפרסם בהמאסף שנה עשירית

החברת ד'.

(1) בצואתו צוה הרב המנוח לכלי ותארוהו רק בשם "הרב",

רבינו חיים חזקיהו מדיני נולד ביום ו' חשון תקצ"ה
 בירושלם לאביו ח"ר רפאל אליהו ז"ל. בשנת תרי"ג מת
 עליו אביו וישאר הוא בעצמו נושא בעול הפרנסה לכלכל
 את רעייתו ואת אמו ושתי יתומות קטנות, וילך בעצת חו"ר
 ירושלם לקונסטנטינופול, אשר שם היו לו קרובים עשירים
 ואנשי שם, לבקש לו מוצא לפרנסתו. בראשונה התפרנס
 מנתינת שעורים בבתי יחידים, אח"כ הציעו לפניו לקבל
 עליו משרת הדינות, אך הוא לא נעתר להם. בהיותו כבן
 שלשים שנה מסר לדפוס את ספרו "מכתב לחזקיהו" הכולל
 חרושים בסדרי המשנה וחרושי גפ"ת למס' ברכות וס' מועד
 ושו"ת שונות. אחרי שכתו בה כשלש עשרה שנה נקרא
 לכהן בבחינת הרבנות לעדת קראסו באזור אשר במדינת
 קרים. —מצבם הרוחני של אחינו בקרים הי' דל מאד, ולכן
 הקדיש את כל ימיו ליסוד ישיבות ולהרביץ תורה, וכנועם
 מדותיו המצוינות ובמזגו הרך והטוב קנה לו את לב הכל
 לכבדהו ולמלאות אחרי דבריו.

בשנת תרכ"ט מת עליו בנו יחידו, ולזכרו חבר את
 הספר "אור לי" (בהעלם שמו), ואחרי אשר תקן בעירו את התקונים
 הנחוצים החל לעסוק בהוצאת ספרו הגדול "שדי חמד" שהוא
 כעין אנציקלופדיא רבנית, (שעד אות מ' נדפס והשאר עודם
 בכתובים) וספרו זה מצא לו מהלכים רבים.

בשנת תרנ"ט גמר אומר לעזוב את עיר מגורו
 ואתה את כסא רבנותו ולשוב אל ארץ הקדש ארץ מולדתו
 לבלות בה את יתר שנותיו, ויבוא ראשונה ירושלמה ובה
 נתקבל בכבוד גדול, וישב בה כתור איש פרטי שני

אחרות ובה הדפים את ספרו „פקועות שדה“ (בתור הוספה ל„המאסף“) אולם לרגלי פרוד המפלגות העתיק את מעונו לעיר הקטנה חברון, אבל גם שם לא יכל לשבת במנוחה שלמה כהפצו, כי זמן מה אחרי כואו לחברון הלך רב העדה של עדת הספרדים לאור באור החיים ויוכרה להעתר להפצרת ראשי העדה לקבל עליו את משרת הרבנות, ומשרתו בתור ממלא מקום חכם בשי נתקימה גם מאת הממשלה יר"ה. ותהי ראשית מעשהו ליסד בה ישיבה מכלו לבקש כסף למטרה זו מאחינו בחו"ל כ"א להרכצת התורה בין בני הנעורים אשר בה, והוא הגיד לפני התלמידים שעורים בכל יום. וכאשר רצתה חברת כי"ח ליסד גם בחברון בית ספר וכמעט כל חו"ר העדה הסכימו לזה, עמד הוא כצר להרעיון הזה ובכה משרתו הניא מלהוציא את הרעיון הזה לפעולה. — בה נהג את צאן מרעיתו במקל נעם ובמקל חובלים עד יומו האחרון. תנצב"ה.

החפצים שנכנסו ויצאו דרך חוף יפו

בשנת תרס"ג (1903)

ה נ כ נ ס

החפצים	הכמות	המחיר ב"ל"ש (1)	המקומות שבאו משם
ארג צמר גפן	8,215 חבילות	175,000	מאנשעסטר ואוסטריא
קמח	33,785 שקים	30,200	טורקיא ורוססיא
ארז	3,616 טון (2)	37,300	הודו ומצרים
סוקר	1,757 "	22,070	רוסיא, אוסטריא וצרפת
עצי בנן	7,265 מט' מעוקב	19,600	אוסטריא ואיטליה הקטנה
שמן אדמה	98,700 תבות	22,220	רוסיא (כאשוס)
קווה	382 טון	14,150	טריעסט ומאדריד
מכונות ש"א	12	4,110	בריטאניא וגרמניא
פחמים	5,830 "	8,895	בריטאניא ובלגיא
צינק ופח	104 "	3,300	בריטאניא וגרמניא
חפצי קשום	2,150 תבות	9,700	אוסטריא ובריטאניא
ארג צמר	87 חביל' ותיכו'	3,700	אוסט' גרמניא וברוט'
יון וי"ש	1,320 תבו' וחב'	3,560	צרפת ויון
טבאק וטונבאק	3,870 תבות	39,600	טורקיא ופרס
ברזל וכלי ברזל	1,526 טון	10,700	בריטאניא ובלגיא
חפצים שונים		35,370	
בס"ה		439,775	

(1) הלירא שטרלינג הוא 25 פראנק

(2) הטון הוא 1000 קילא בקרוב.

החפצים שנכנסו ויצאו דרך חוף יפו

בשנת תרס"ד (1904)

ה נ כ נ ס

החפצים	הכמות	המחיר (בלי"ש)	המקומות שבאו משם
ארג צמר גפן	6,780 חבילות	180,000	מאנשעסטר ואוסטריא
קמח	19,496 שקים	18,700	טורקיא ורוססיא
ארז	3,780 טון	38,800	הודו ומצרים
סוכר	2,200 "	33,140	רוסיא, אוסטריא וצרפת
עצי בנין "	10,520 מט' מעוק'	25,960	אוסטריא ואזיא הקטנה
שמן אדמה	100,700 תבות	21,730	רוסיא (כאטום)
קווה	198 טון	8,385	טריקסט ומארסיליא
מכונות ש"א	39	5,200	ברוטאניא וגרמניא
פחמים	1,670 "	3,810	בריטאניא ובלגיא
צינק ופח	167 "	4,650	בריטאניא וגרמניא
הפצי קשוט	5,688 תבות	26,900	אוסטריא ובריטאניא
ארג צמר	107 חביל' ותיבו'	6,050	אוסטר' גרמניא ובריש'
יין וי"ש	2,855 תבו' וחביו'	4,580	צרפת ויון
שבאק וטונבאק	5,855 תבות	47,000	טורקיא ופרס
ברזל וכלי ברזל	1,645 טון	11,955	בריטאניא ובלגיא
מכונות	90 תבות	8,000	בריטאניא וגרמניא
הפצים שונים		50,960	
בס"ה		478,820	

(1) הלירא שטרלינג הוא 25 פראנק.

(2) הטון הוא 1000 קילא בקרוב.

היוצא בשנת תרס"ג (1903)

המחיר ב"ל"ש	המקומות שיצאו לשם	הכמות	החפצים
93,485	ברוט' מצרים ורוססיה	תבות 447,675	תפוחי זהב
30,040	צרפת אוסטריא ובדגיא	טון 2,160	שמשמין
77,650	מצרים	" 2,810	בורית
20,350	גרמני' ברוט' ואמריקא	קילו 2,805,795	יין וי"ש
19,000	מצרים וטורקיא		אבטיחים
4,000	צרפת	" 61,728	עורות
3,700	בריטאניא וגרמניא	" 34,157	חנמל Coloquant
4,500	אמריקא ואירופא	" 153,840	צמר
5,330	עקם בפנים הארץ	" 198,960	שמן זית
7,100	עקם לאמריקא	תבות 580	חפצי כנסיות
47,230			הפצים שונים
322,335			ס"ה

היוצא בשנת תרס"ד (1904)

המחיר ב"ל"ש	המקומות שיצאו לשם	הכמות	החפצים
103,950	ברוט' מצרים ורוססיה	תבות 467,500	תפוחי זהב
23,350	צרפת אוסטריא ובדגיא	טון 1,676	שמשמין
62,000	מצרים	" 2,643	בורית
37,860	גרמני' ברוט' ואמריקא	קילו 3,512,581	יין וי"ש
11,000	מצרים וטורקיא		אבטיחים
6,000	צרפת	" 128,400	עורות
3,650	בריטאניא וגרמניא	" 27,360	חנמל Coloquant
7,980	אמריקא ואירופא	" 167,520	צמר
950	עקם בפנים הארץ	" 38,832	שמן זית
460	איטאליא	טון 50	צמוקים
9,000	עקם לאמריקא	תבות 650	חפצי כנסיות
29,210			הפצים שונים
295,300			ס"ה

החפצים האמורים יצאו ונכנסו

להארצות השונות

עפ"י ערך זה בחשבון הלי"ש

היוצא

הנכנס

1904	1903	1904	1903	הארצות
92,000	90,000	43,000	38,000	בריטאניה
				הקולוניות
6,000	5,000	32,000	30,000	הבריתות
20,000	25,000	170,000	150,000	הונגריה
24,000	30,000	32,000	36,000	צרפת
7,000	13,000	15,000	14,000	איטליה
75,000	65,000	29,000	39,000	מצרים
8,000	12,000	35,000	32,000	רוסיה
32,000	30,000	23,000	20,000	אשכנז
12,000	20,335	60,000	50,000	אוסטריה
6,000	5,000	22,000	20,000	בלגיה
8,000	7,000	6,000	5,000	אמריקה
5,300	20,335	6,320	5,775	יתר הארצות
295,300	322,335	473,320	439,775	ס"ה

מספר האניות שנכנסו בחוף יפו

בשנת תרס"ד 1904¹

אניות תרן		אניות קטור		ס"ה	
הארצות	מספרן	משאן בטון	מספרן	משאן בטון	מספרן
בריטניה					
תונרמא	405	13,009	7	5305	412
אוסטריא			91	141838	91
רוססיה			108	139461	108
צרפת			52	107000	52
איטליא	3	446	35	48437	38
גרמניה			29	66784	29
בלגיה			6	7812	6
יון	1	256	11	9160	12
בס"ה	409	13,711	489	704936	898
				718647	

(1) משנת תרס"ג (1903) לא נתפרסמה בהודעת הקונזול הבריטי רשימה מפורטה ממכס אניות התרן ואניות הקטר לארצותם רק הודעה כללית, כי מספר כל האניות שנכנסו בשנה הנז' הי' 765 ומשקל משאם בטון הי' 589249, ולפי"ז הי' מספר כל האניות פחות מבשנת תרס"ד (1904) בסך 133 אניות שמשאם בטון עולה 129398.

השנה

(אלול תרס"ד — אלול תרס"ה)

המצב בכלל.

השנה הזאת היתה גשומה מאד, כמות הגשמים עלתה בירושלם לסך 36 צאל או 90 סנטימטר. הקציר עלה יפה בכל הארץ עד כי אפשר לחשב את השנה הזאת לשנת ברכה, וגם העכברים אשר הזיקו מאד ליבול בשנה החולפת מעטו לרגלי הגשמים המרובים. גם הכציר עלה יפה, ולעמת זה לא עלה יפה פרי הפרדסים, תפוחי הזהב והאתרוגים שהגשמים המרובים והרוחית החזקים מוזיקים להם. — מצב חבריאות בכלל לא טוב הי, ביחוד פרצה עוד בראשית החרף מחלת השנית (שקרלנטינה), יילדים רבים נפלו שדוד לרגלה, דראשונה היתה רק בשכינת היהודים, ובאחרונה התפשטה גם אצל הניצרים והמוסלמים, אך בימים האחרונים רפתה קצת, ביחוד מעטו מספר המתים לרגלי הוהירות היתרה. ובית החולים „שערי צדק“ היה בית החולים היחיד אשר בו הקצעה מחלקה מיוחדת

והחולים, ובוזו הביא עור וישע רב להמשפחות שלא
יכלו להחזיק את חיליהם בבתיהם מפני ההתדבקות,
גם מכונת מטהרה והסמים הדרושים נשלח מבית החולים
הזה לטהר את הבתים המנוגעים. גם בית מועצות
העיר שלח את רופאיו לחולי השנית, ויתן את הנסיוב
וסמי המטהרה לכל דורש מבלי הבדל דת.
גם ביפו חברון פתח-תקוה וסביבותיהן
נראו עקבות המחלה הזאת, אך עברה ברחמים
ובמרה קלה.

פעולות הממשלה ובית מועצות העיר.

מפקד הנפשות. — בפקודה רוממה נעשה
בכל הארץ מפקד חדש מדויק מכל התיושבים בין
מנתיני ממשלתנו יר"ה ובין מנתיני ארצות אחרות,
וכל אלה שהיו עד עתה נעלמים נכתבו בספר
הפקידים מבלי קנס, וגם בספר הפקידים של היהודים
בכל ערי ארזה"ק נוסף מספר גדול (1).
כפר עבודת הצבא (עשכריה), שעד כה
היה שמנה ושלושים גרוש לכל זכר עלה לחמששים גרוש,
נמל בעזה. — בפקודת הממשלה יתחילו בקרוב
לבנות בעזה נמל חדש. להוצאת בנינו הקבע מס
קטן על כל היוצא והנכנס דרך החיף הזה.

(1) בהלוח הבא נפרסם המספרים המדויקים עפ"י המפקד החדש.

רופא בהמות מסמך אחד מאחינו נשלח
לארצנו מקונסטנצינופול לרפא את הבהמות החולות
בדבר אשר פרץ בארץ, ולעצר בעד התפשטות הדבר
כפי היכלת.

מועצות העיר תקנה שלשה תקנים טובים
בעירנו בשנה הזאת: (א) נמיעת עצים שונים
בשני עברי דרך יפו, רבם כבר, נקלטו והחלו ללבלב;
(ב) קביעת פנסים בכל הדרכים והשכונות, על דרך
יפו הקבעו הפנסים על עמודי ברזל מצקים; (ג) הפקדו
אנשים מיוחדים להוצאת הוכל מכל הדרכים והשכונות.
התרחבות העיר.

מפני מעוט העולים להאחו בארצנו לא נבנו
שכונות חדשות, ורק שכונה אחת בשם „זכרון-משה“,
הנתמכת בהלוואה ממסד „מזכרת משה“ בלונדון
(Sir Moses Montefiore Testimonial fund)
שמספר חבריה מאה, עומדת להבנות, ובקיץ תרס"ו
יתחילו בבניה, ובשכונת „רחובות“ אשר לעדת
הבוכארים, השכונה היותר יפה בעירנו, החלו לבנות
רחוב חדש, ובינה ובין השכונות אשר סביבותיה (וכן
בקרבת יתר השכונות) נבנו בתים גדולים מיחידים.

החנוך.

בית הספר למורים, שנוכד בתחלת קיץ

תרס"ד מ, חברת עזרה של יהודי גרמניה" – מתקדם, ותלמידים רבים מערי ארה"ק והמושבות יקשיבו בו לקח. חברת "עזרה" הנז' החליטה לפתח בחרף תרס"ו לע"ע מחלקה אחת מבית ספר לבנות בעד הילדות הגומרות את למודן בגן-הילדים, שפית הלמוד תהינה עברית וגרמנית, ובמסד הזה ימלא חסרון מרגש, כי בביה"ס לבנות "אילין-די-רוטשילד" אין מקום לכל התלמידות המתבקשות להקבל.

חברת "אוהבי ציון" אשר לעדת הפרסים קנתה קרקע וגם החלה לבנות בית גדול בעד הת"ת שיסדה לפני שנים אחדות, אך מחסר התמיכה מנדיבי עמנו לא יכלה לגמר את בנינו וחדרי הת"ת מכרחים להיות בבית שכור כמרפנים.

גדול בתי החסד.

"בית החולים מאיר רוטשילד" נמסר לידי חברת כ"ה והיא שלחה מנהל מיוחד לנהל את כל ההוצאה והכלכלה של הבית, ומהעת הזאת הוטב מצב הבית, וראה למעלה מאמר "בית רוטשילד וירושלם".

בית יתומות נוסד מחדש, אשר בו תקובנה יתומות עבריות מבלי הבדל בין עדה לעדה.
בית חנוך העורים התרחב והתקדם כן

במספר החניכים והחניכות וכן בענפי הלמודים
והמלאכות, והבית מפיק רצון מכל מבקריו.

בית מושב זקנים נתגדל בשנה הזאת.
בו נבנה בית חולים בן ארבעה חדרים בעד הזקנים
החולים וחדר מיוחד הוקצע לבית רפואות, והפקד גם
חיבש מיוחד לפקוח החולים מנדבת הגביר ח"צ וכו'
מוה"ר יקותיאל הלוי מנקביץ ביילנה המכלכל מכבר על
חשבונו זקנים אחדים בבית הזה (הגביר הנז' עלה הוא
ואשתו זה פעמים לבקר את עירנו ושלוש יושביה).

תלמוד תורה וישיבת עץ החיים.
למסד הזה נמלא בח"י סיון יובל שנים, אך מנהליו
לא חגגו את המאורע הנכבד הזה, רק זכרוהו ברגשו
קדש בידעם, כי בחלק היותר גדול של היובל, היה
המסד הזה המקור האחד והיחיד להרביץ תורה
בעיר קדשנו.

המסחר והתעשייה.

הבנק של „חברת אנגלא פלשתינה" פה וביפו
התקדם הרבה במשך השנה וסוחרים ובעלי הון רבים
מכל העדות והמפלגות עושים את עסקיהם ע"י, וגם
הקהל פה וביפו השיג אמון חזק בו, ואין ספק כי עוד
יתגדל הרבה ויעשה עוד סניפים בערי ארה"ק וסוריא.
בנק עותומן, שמרכזו בעיר הכירה ולו

סניפים בכל ערי תוגרמה הגדולות פתח סניף פה וביפו.
במחלקת יציקת המתכת שבבניה"ם
לחברת כי"ח יוצקים כל מיני כלים שלמים, אברים
ופרקים למכוניות שונות, וגם עמודי הפנסים שהוקמו על
דרך יפו-בו הצקי. (ראה למעלה עמוד 223)

בית מעשה קרח נתכונן בעירנו בעזרת חברת
"למען-ציון". הקבלן התחייב להכין קרח גם בכל ימי,
החורף (בעד חולים) ולמכרו בקיץ במחיר גרוש ורבע
ובחורף—1,35 גרוש כל קילא, ועתה בימי הקיץ עובר
בית המעשה בכח מכנת נפט ביום ובלילה.

באשכנז נוסדה חברת מניות בשם Palästina
Handelsgesellschaft, מרכז החברה הוא בהמבורג.
ויש לקוות כי תביא תועלת לעבודת האדמה והמסחר
בארצנו.

סוחרים אחדים מאחינו בירושלם ויפו התאחדו
יחד לעסק בהבאת שמן האדמה. (עד היום היו העסק
הזה רק בידי לא-יהודים).

ביתר ערי ארה"ק.

יפו.—חברת "פרדס", שמטרתה למצא שוקים
לתפוחי-הזהב והלימונים עושה חיל ומביאה תועלת
רבה ותקוה טובה לבעלי הפרדסים מאחינו שנכסביבות
יפו, וביחוד בפתח-תקוה.

חברון. — ד"ר מני, אחד מאחינו ויליד העיר הזאת, נמנה לרופא בית מועצות העיר.
צפת. — אומרים לסלול מסלת עגלות ממנה למטבריה. — בה נוסד גן-ילדים בעברית.
מטבריה. — נסללה מסלת עגלות ממנה לכפר סמך מקום תחנת מסרת-הברזל חיפה-דמשק, ובדרך זה יהיה אפשר לבוא מטבריה לחיפה בחמש-שש שעות באופן זה: מטבריה לכפר סמך שעה אחת או שתיים בחמור, ומסמך לחיפה במסלת הברזל — בארבע שעות.
— בפקדת הממשלה באה אנית קטור קמנה שתפליג ביום כנרת.

המושבות.

ראשון לציון. — הנהגת היקב נמסר לידי ועד מאחד מכל מושבות יהודה שיש בהן כרמים.
רחובות. — נוסדה חברת מניות למטע המבק.
פתח תקוה. — מצבה והחדשות שנתחדשו בה — ראה למעלה בהמאמר „פתח-תקוה”.
מוצא. — עשרה מאכריה בונים להם בתים בעזרת ההלוואה שהשיגו מחברת יק"א, ואחדים מהם בנו להם בתים על חשבון עצמם. מהסך 3000 קראנען שהקדישה השירה היהודית למושבה הקמנה הזאת.

וראה למעלה מאמר „השירה היהודית ביחשלים“ צד 211.
 נקנה בית בעל שתי מכפלות, ולשכת ב"ב, מְסֻדֶּת
 המושבה הזאת, נתנה למושבה את השליש שהיה לה
 בבית הזה; הבית הגדול יהיה לבית כנסת וחדר אחד
 לת"ת, וגם מקוה יכינו במכפלה התחתונה של הבית.
 יבזה יתכוננו במושבה הקטנה הזאת כל הצרכים
 שבלעדם אי אפשר לעדה בישראל להתקיים.

הודעות

בתי החנוך, החסד, החרושת ועוד
בארץ אבותינו

בית ועד הכללי

דכוללות אשכנזים פרושים

וחסידים שבערי ארה"ק

ירושלם חברון צפת ומכריא

וסביבותיה

הוא עליון על כל בתי החסד

כי הוא הסוכך על קיום הישוב כולו בכלל
ועל צרכי עניים זקנים תלמידי חכמים אלמנות
ויתומים, וכל כושל נקשה ורעב בפרט
ובכנותו להם

בתי מעון ומחסה

מנדבות אחינו החפצים להקים להם שם
בנחלת **כנסת ישראל** תובב"א

נחלת „כנסת ישראל“ מצד דרום

הנהגתו ע"י עשרה ממוני הכוללים מהפרושים
והחסידים שנבחרו לכך, ובראשם מרן הגאון
סבא קדישא רבי שמואל סלאנט שליט"א

אדרעססא :

CENTRAL-COMITTEE KNESSETH-ISRAEL

of the United Jewish Population,
c/o Chief Rabbi S. Salant and Rabbi I. Blaser
Jerusalem (Palestine)

בית תלמוד תורה דתשב"ר הכללי

וישיבה הראשית

ועִיִּחִיִּים

נוסד בשנת תר"א ונשתכלל בשנת תרמ"ו.

מרכז הראשי בחצר רבנו יהודה

החסיד זלה"ה

בעה"ק ירושלם ת"י.

מוסד הַהַצְבּוּרִי הַכּפּוּל הַזֶּה רִאשׁוֹן הוּא
לְכָל הַמוֹסְדוֹת שְׁבֵאֲרֵץ הַקְדוּשָׁה, הִנְחוּ עִמּוֹד
הַתּוֹרָה וּמַעֲזוֹ הַדָּת „בֵּית חֲרֶשֶׁת-הַמַּעֲשֶׂה”
הַרוּחָנִי” הַעוֹשֶׂה נִפְשׁוֹת לְצִיּוֹן וִירוּשָׁלַם. וְרֹב
יְלִידֵי צִיּוֹן מִקְהֵלוֹת אֲשֶׁכֶּנְזִים גְּדוּלֵי הַתּוֹרָה גַּם
בַּע"ב סוֹחְרִים וּבַעֲלֵי מִלָּאכָה שֶׁאֵבֹו תּוֹרָתָם
יִהְיוּתָם וְאַנּוּשִׁיוֹתָם מִמִּקּוֹר מַעֵין הַחַיִּים הַלּוֹה.
וּכְחַיִּים: א) אַרְבַּעִים וּשְׁשֶׁה חֲדָרִים
וּמַחֲלָקוֹת בַּהֲת"ת. וְעֶרֶךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת
(כ") בְּנֵי עֲנִיִּים וִיתוּמִים מִתַּחֲנָכִים בָּהֶם לַתּוֹרָה

מוסר וד"א ע"י מלמדים היותר מצוינים, וכתב
לשון וחשבון ע"י סופרים מומחים.

(ב) את בני העניים המדוכאים מלבישים
ומנעילים, ואת המדוכאים מכלכלים ביותר גם
בלחם ומזון.

(ג) ברוב שכונות מגרשי העיר הושבנו
מלמדים ללמוד בני עניהם.

(ד) הנער שאינו מוכשר לחכמת התורה
ינתן ללמוד מלאכה תחת השגחת המפעל.

(ה) ובהזיבה שוקדים עה"ת כהיום
מאה ושבועים ושלשה חכמי תורה.

האדרסה:

Allgemeine TALMUD TORA Schule

&

Hochschule ETZ CHAIM

pr. Adresse

Oberrabbiner

SAMUEL SALANT

in Jerusalem, Palästina

— 7 —

צענטראל האטעל אמדורסקי

ירושלם.

בבית המלון הזה יפיק כל איש
רצון: הבתים מרווחים, האויר צח ונקי,
החלונות פתוחים ונשקפים על פני כל
עירנו עד מקום תחנת מסלת הברזל.
המאכלים בתכלית הנקיון והכשרות על
צד היותר טוב.

תאים ואולמים גדולים לחתונות.
מדרגה ראשונה לעשירים גדולים. השרות
בזהירות ובדיוק.

אדרססה:

HOTEL AMDURSKY

Jerusalem (Palestine)

אדרססה לשלגרמים:

AMDURSKY Jerusalem

בית התבשיל הכללי

אחד מהבתים של חסד היותר גדולים והנחוצים בארצה"ק, יתנוסס המפעל הנשגב, "בית התבשיל הכללי" אשר זה שנים עשר שנים מיום שנפתחו שעריו, וממנו מזון ומחיה לכמה וכמה מאות עניים, וזקנים, אלמנות ויתומים גרמזדים ומדוכאים, המשיכים את נפשם יום יום בכלכלה טובה, בתבשילין חמין ומכריאים, וביותר רב חן הבית הזה, באין תוכו שום הכדל בין עדה לעדה, בין אשכנזי לספרדי, גורזי, תימני כו' כו',

הכנסת הבית הזה הן מגדיבי אחינו בכל מקום שהם אשר ידם פתוחה להטיב למפעלי ציון הנאדרים בקדש. הוצאת הבית רבות הנה, וחובות רבות השתרנו עליו על המפעל הגדול הזה, ובכל זאת מפני העניים הרבים אשר בתוככי ירושלם ת"ו, נאלצו מנהליו עוד להגדילו ולהרחיבו שנה זו במדה רחבה מאד, ולתת לעניים מדוכאים רבים מאד יום יום גם לחם ותרבשילין ובשר חנם אין כסף בימי החול ובשבתות ובימי המועדים, וגם צידה לביתם להחיות את נפשות מפם ועולליהם, וביחוד הצטין המפעל הגדול הזה כפתוח את שעריו זה שנה לעניים פליטי רוסיא ושאר מקומות חיל הבאים ירושלימה, להחיות את נפשם, מכלכלם גם בלחם ובשר ותבשילין בחדשים הראשונים

חנם אין כסף עד ימצאו כמה להתפרנס א"ע ולהביא
מרק לביתם. ובכן מוכן הדבר כי חוב גדול מאד יעיק
עליהם, ואם לא יחישו אחינו לעזרת המפעל הזה צפוי
הוא להסגר על מסגר ח"ו. ובכן יבוקש נא מאת אחב"י
למהר לחים ולרחם על הבית הזה, איש איש כפי נדבת
ידו ופעלו הטוב, וגם הם יתברכו בכל טוב סלה.

אדרעסא למשלח כסף ומכתבים

Sr. Ehrw. Herren Rabbiner

Leib Herrschil Dajan & Rabb. A. E. Levy
für d. Allgemeine Isr. Volks-Küche gegrün-
det d. Oberrabb. S. Salant, in Jerusalem

בבית מסחר הספרים

שלנו נמצאים להמכר כל מיני ספרים חדשים
ועתיקים, ספרי רומל דרוש והשכלה; מלתים ותמונות
שונות. בבית מסחרנו נמצאות להמכר תמונת ד"ר הרצל
גדולות וקטנות גם מעדאלאנען עם תמונת ד"ר הרצל
ועוד תמונות שונות לתלות על שרשרת השעון. מקיים אנחנו
כי כל הכאים עמנו בברית המסחר יפיקו רצון עצהוים.
האדרסה:

H. Salant & M. J. Burki Buchhandlung
Jerusalem (Palästina)

בית החולים הגדול בירושלם
 הוא בית החולים הכללי לכל מפלגות אחינו באה"ק
ביקור חולים האספיטאל
 ALLG. DETSCH ISRAEL. BIKUR-CHOLIM HOSPITAL.

הבית הזה המתנוסס בזהרו על מכון הר ציון.
 מיוחד הוא במינו, יסודתו בקודש זה כארבעים ותשעה
 שנה. כצל בית החסד הזה יחסיו אלפי יחולים עניים
 אוכללים מירושלם ויתר ערי הקדש והמושבות. הפקוח
 על החולים באי הבית מצויין במדת הרחמים והחמלה,
 ואין בין חולה עשיר השיכב בתוך ביתו בין בני משפחתו
 ובין חולה עני השיכב בבית הזה כלום. הבית הזה ישפיע
 ברכה טובה לאלפי חולים חוצה לו ברופאים וסמי
 מרפא. לכד ממשען כסף לחולים עניים השוכבים
 בכתיהם ומבקשים תרופה במרחצאות הים וחמי מבריא
 ולהחזירים לבתי החולים ובתי הרחצה שבאיראפא.

הבית הזה עם היצאותיו המרובות העולות לשמנים
אלף פרנק לשנה אין לו כל יסוד ומקור נאמן לכלכלתו.
ופרנסתו תלויה אך ברוח, לאמר לך ברוח נדיבה של
אחינו בני ישראל בכל מקום שהם. כל זמן שרוח זו
עומדת הבית הזה לא ימוט, רוח נדיבה נחלת בני
אברהם הוא, כ"ז שישראל אינו מכחש באבותיו רוח
נדיבה לא תסור ממנה, כשם שרוח נדיבה ירושת אבות
כך ארץ ישראל ירושת אבות ולכל ישראל חלק בה,
לפיכך נמנו וגמרו כל חכמי התורה והסכרא כי ארץ
ישראל לכל אחד נדונה כארצו, וירושלם כעירו, ועניי
עירך ועניי ירושלם דין אחד לשניהם.

לפיכך כל מי אשר דם האבות נוזל בעורקיו
ורוחם תחיהו לא ימנע עצמו מלהמנות לדבר מצוה זו,
שיש בה משום פקוח נפשות, וישוב א"י והביא חלקו אם
רב ואם מעט לתמיכת הבית והחזקתו ויהי זכרו
לטובה ולברכה לפני ה' בהר הקודש בירושלם.

פנקס מבקרי הבית מלא תעודות אנשי שם מכל
המדינות אשר התפלאו על סדרי הבית הזה המצוינים
לטוב, וביניהן גם תעודות השר מונטיפיורי, הברון
רוטשילד, ד"ר הערציל ובני לויתו, ולוית קיסר אשכנז
יר"ה וכל שרי הקונסולים וגדולי העמים.

האדרס: Allg. „Deutsch Isr. Bikur-Cholim
Hospital“, Jerusalem, Palästina

או ע"ש הרב הגאון ר' שמואל סלאנט בעד הבית הזה

הישיבה הגדולה ובית הת"ת

אשר במאה שערים ת"ו

ברשיון הממשלה יר"ה

תעודה

ענג רב שבעתי בבקרי את בתי תלמוד
תורה והישיבה המפוארה ב"מאה שערים",
תנוקות יושבים ושומעים לקח מפי מלמדים
מובהקים בחדרים יפים, גבוהים ונקיים שנבנו
לכתחלה לשמם, וצעירי ימים ואברכים גדולי
תורה לומדים בהישיבה הקדושה בשקידה
נמרצה. — בדעתי היטב כמה קשה לבנות
בתים בירושלם עה"ק ת"ו לתלמוד תורה וישיבות,
ובראותי את הבית הגדול והיפה הזה הבנתי
כמה יגיעה נצרכו המנהלים הנכבדים ליגע עד
שעלה בידם הדבר הנשגב הזה, ובאמת הנם
עומדים בעת בבנין אולם גדול ורחב גבוה
ומואר באור רב בעד הישיבה הגדולה, ואין
ידם משגת לגמור את הבנין, כי לבד התוצאות
הגדולות של שכר המלמדים והמשגיחים, ולומדי
הישיבה, עוד עליהם לכלכל שמונים איש

ולפרנסם בכל הצרכים. בטוח אנכי כי לוא רק
ידעו אחינו שבגולה את מצבו הרוחני והגשמי
של הבית הגדול הזה, המצב הרוחני שהולך
ועולה שנה שנה, והמצב הגשמי שיורד שנה
שנה ורבויו החובות על המנהלים, כי אז לא
עמדו מרחוק, וכל אחד מהם השתדל לקחת
חלק בעבודה הקדושה הזאת, פרסום לישיבה
גדולה זו נאה לה, וחובתי להודיע ברבים מה
שעיני ראו, הנני עושה הפעם, ובודאי ירבו
אחינו הנדיבים לבא לעזרת הבית הגדול הזה.
ירושתי במאה שערים י" סיון תרס"ה.

יצחק ניסנבוים

בסוף ומכתבים ישלחו על פי האדרסה הזאת

Rabb. S. Ch. Hurwitz
& Rabb. Brawerman
für Jeschibath Meah-Shearim,
Jerusalem, Palästina.

חברת שערי חסד גמילות חסדים הכללית

הנוסד בשנת תר"ל

מטרתה להלוות כסף בלא נשך, על שמרי
הכוללים הבטוחים ומשכנות, זהב וכסף
ונחשת, מרגליות ושמרי גורלות הבטוחים.
זה שש ושלישים שנה עברו מאז נתיסדה החברה
מבני ציון היקרים לטובת כל עניי ציון וירושלם, וב"ה
בי גדלה והצליחה ועשתה לה שם כשם הגדולים גם
מעבר לים, ופרי חסדה יהלל בשערים ובקריית חיות,
בי בצלה יחסי כל עניי עיה"ק, וגומלת חסד בכל עת
צר ומצוק לכל העניים מכל קהלות הקודש, ובפרט בעת
שכירות הבתים אשר לפי חק המדינה על המשכיר
לשלם על שכירות הבית בתחילת השנה, וחסדי ה' גברה
עליהם לקנות מנרבית יחידי החברה חצר גדול ורחב ידים
זכו בתים תחתיים שניים שלישיים ובתוך החצר
ביהמ"ד בנוי לתלפיות לתורה ולתפלה, מופלגי תורה
הונים בתירת ה' במקדש מעט, ביום ולילה, ושומרים
תקנות החברה בתורה ותפלה לעילוי נשמות החברים
הנעדרים ר"ל ומתפללים בעד שרים החברים, ומקברים
משכורתם מהכנסת החצר אשר עולה יותר מאלף פרנק
לשנה, והחצר הוקדשה גם עפ"י נמוסי הממשלה, קודש
לשמירת התקנות, למען יהיו החברים בטוחים על כל

התחייבות אשר יתחייבו מנהלי הח' לבאי בריתה, מהולל
שם ה' על אשר גבר חסדו על פעולת החברה, עד כי
היא החברה האחת המאחדת ומאגדת יחד את שלשה
עמודי העולם תורה, עבודה וגמילות חסדים, ובעזרת
ה' החוט המשיך לא במהרה ינתק, ולכד מזה יתר
שאת להחברה הזאת משאר חברות גמ"ח, כי רק היא
חברת גמ"ח הכללית, תשפיע מפרי חסדה הלואת חן
וחסד לכל עניי ציון, ורא תפליא במעשי הצדקה בין עני
מכולל זה לעני מכולל אחר, כולם שוים להננת מטיבה
וחסדה כפי כחה, בסבר פנים יפות. ע"כ בשם „שערי
חסד גמילות חסדים הכללי" תקרא, זה שמה וזה תפארתה,
ומבלי להכביר הענין הנשגב הלזה על החפצים לבוא
בבריתה, נעשו תקנות ישרות השוות לכל איש ישראל,
וכל איש כפי כחו והונו יבחר לו באחת התקנות ויבוא
לעזרת ה' בגבורים!

גבאי ומנהלי החברה, ה"ה הרבנים הגדולים הגבירים:
מוה"ר יוסף חיים זאנענפעלד, שרגא פייביל יאקאבזאהן,
ארי' לוי בהרא"ד ד"ץ, צבי מאנדשיין, אלי' זאב וואלפסאן,
יואל משה סאלאמאן אשר אליעזר לעוו, נתן נטע קאס,

החפין לבוא בברית חברתנו יפגה ע"פ האדרס

Herrn Feiwei Jacobsohn für „Shaare
Chessed,, in Jerusalem, Palästina

בית תלמוד תורה וישיבת חיי עולם הכללית!

משכן העדות לתורה ולתעודה יסודתי בקירש זה
תשע עשרה שנה ומתנוסס כאבן נזר לתפארת ציון
וירושלים, ובשנה העברה נתיסדו עוד חדרים מיוחדים
מבית אלפנא רבתא הדין גם בבתי ווארשא אשר במגרש
נחלת יעקב בפרדרי העיר, למען לא יצטרכו התלמידים
החדרים שמה לכתת רגליהם יום יום אל תוך העיר פנימה,
סכום ההוצאה הנדרשת מרי חדש בחדשו להנהגת
חיכל התורה הזה עולה בערך שלשת אלפים פראנקים
ולדאבון לבבנו הנה אין כל יסוד מיסד לכלכלתי וכל
עקר פרנסתי תלויה אך ברוח נדיבה של אחינו שבגולה
היי"ו הלוקחים חבל "בתורת אמת וחיי עולם" אשר
בתיכנו; ובעזרת ה' עליהם נשליך יחבינו כי יהיו
ידיהם ולבם אמונה עד לימים יבואו ברצ"ה, לחזק
ידינו הרפות בהנהגת הבית הגדול והקרוש הזה, למען
יעמוד ימים רבים.

האדרס למשלוח כסף ומכתבים!

**An Vorstand der Talmud Thora
& Jeschiwat Chaje Olam
Jerusalem (Palästina)**

בתי מושב זקנים וזקנות

בעה"ק ירושלים ת"ו.

זקנים וזקנות 225.

בקר רופא בכל יום ובית מרקחת (אפאטהקע).

רופא תמידי דר' נאגורני.

רופאים יועצים (קאנסיליום) בשעת הצורך.

בית חולים מיוחד להזקנים החולים
(יסוד מאנקעווייץ)

חדרים עם שירות מיוחדת

לזקנים בעלי מזומים, ושאינ להם מרפא.

גדול הוא המסד מאין כמוהו בארץ הקדש ובחזעלתו אין
בערכו, וכרב לגדלו רבו גם מחסוריו וחובותיו, באין לו
שלוחים סובבים ולא קרן קיים, וקיומו תלוי ברוח נדיביו עם
אלקי אברהם.

תפלה יום יום לשלום אחינו שבגולה, החברים, המנדכים
והנבאים.

קיום כל פקודה הבאה להתפלל על החולים, עפ"י
מכתבים וטלגרמות.

ארבע חבורות של זקנים (הגלים) לקיום היאהרציישען
של החברים והחברות, הנבאים הוריהם קרוביהם בתפלה,
ולמוד משניות, קדיש והדלקת שמן זית,
וללמוד שעורים ותפלה ואמירת קדיש כל עשתי עשר
חדשי האבלות.

תקנות מיוחדות לתשלומי חברים וקניית מטות וחדרים.

הנבאים והמעשים נהנים מזכויות החברים כל אחד
לפי ערך פעולותיו והכל לפי רוב המעשה.

אדרעסא

Moschab Sekenim

Jerusalem, Palestine

בית אולפנא רבתא

אהל משה

בחר הקדש בירושלם תיבב"א

הוא מכון התורה והיראה אשר יסד רבן
ומאורן של ישראל, גאון הגאונים קדש הקדשים
מז"ה משה יהושע ליב דיסקין זיע"א, הרב
מבריסק בשנת התרנ"ה. אל הבית הזה נקבצו
קבוץ סגל חבורה משופרי שופרי דאה"ק ת"ו,
פרי הארץ לגאון ולתפארת עמנו וארצנו הק',
וזכות מיסדה הגאון והקדוש וזכות תורה"ק
וארה"ק הן כמה שעמדו לבית הגדול הזה,
שמגדליו בו תורה, להתנהל בצדק ובמישרים
גם אחרי עלות הרה"ק הנז' השמימה, ועד היום
ישיבת אהל משה הנה מטרופולין של תורה
אשר בה ישקדו על התורה מבחירי ציון
וירושלם ויתמכו בעין יפה, לפי צורכם, ולפי
מצב הקופה.

וכבר אתמחי טובה ותועלתה של הישיבה
הקדושה הזאת בכל תפוצות ישראל, ורבותינו
שבגולה ותקיפי דארעא דישראל כבר סמכו ידיהם
על המפעל הקדוש הזה, וכל המניף וכל המרים

תרומת קדש להחזקת הבית הגדול והקדוש הזה.
הרי הקריב נדבתו על מזבח הרצון בעיני אלקים
ואנשים, להרים קרן תורה"ק בארה"ק בכבוד
להגדילו ולהאדירו. —

מנהליה בקדש המה: הגאון מוה"ר חיים
יעקב שפירא ראב"ד דפעה"ק ת"ו, הגאון מוה"ר
יוסף חיים זאנענפעלד ממונה כולל אונגארין.

האדרעססא למשלוח כסף ומכתבים:
Rabbiner Ch. Jacob Schapire
für Jeschibath Ohel Mosche
Jerusalem (Palästina)

אגדת בתי מסחר אתרוגי אה"ק ביפו ת"ו
בית מסחרנו כבר רבש לו שם טוב על פני תבל
כלה כי הוא הוא „הבית הנאמן“ שיכולים להשען עליו
ולתת אמונתם בו. יכן הננו ממציאים להקנים שלנו
לולבים מעבר הירדן מגעניבע ואלכסנדריא והדסים,
במקחים יתר זולים, הקנים מתבקשים להוזרו בדרישתם.
יצחק נחום לעווי ועזריאל זעלוג לידער ושותפם
בעה"ק ירושלם ויפו ת"ו

J. N. Levy & A. S. Lider, Palästinär
Ethrogim Geschäft in Jaffa, Palästina

כי מציון תצא תורה!

בהמ"ד וישיבת דורש ציון (בלומענטאל שולע) נוסד בשנת תרכ"ו בהשתדלות הגאון מוהר"י מפראג זצ"ל ושתול על נדבות אחינו שבאירופא הי"ו. והוא היה המנהל הראשי עד ש' תרנ"ט שנחלה ומסרו לבנו הרה"ג כה"ר רי"ח טוב להיות ממלא מקומו! ובש' סת"ר נתבקש בישיבה של מעלה תנצב"ה! (*) ומעשה אבות יעשו בנים שבנו הרה"ג הנז' נ"י מלבד שמנהל הבית הגדול הלז בכשרון ודעת ומרביץ תורה ברכים! עוד משגיח על העניים צנועים ואלמנות ויתומים בלי הבדל עדה להחיותם חיי שעה ולהחיות עם רב מישראל! ואתם נדיבי עם חזקו בידו כשאר ת"ת ובתי חסד למען יוכל לבצע מחשבתו הטובה להגדיל תורה וגמ"ת. ומאבי יתומים תהי משכורתם שלמה. והבית הזה יהיה עליון עד ביאת ינון בב"א.

(*) והשאיר אחריו כמה בח"י שכולו הלקט חלק א' וריא"ו והר"ן דמי שחפץ בהם לקנותם ולהדפיסם יפנה לבנו הרה"ג עפ"י האדרעס.

Rabbiner JOSEPH CH. OPLATKA-Prager
Director der Talmud Thora & Jeschibath
DORESCH ZION (Blumenthal-Schule)
JERUSALEM (Palästina)

בית מסחר גדול

מס"ת תפילין מזוזות מגלות וכו'
של משה חי' נ' נאים ושותפו
בעח"ק ירושלם תיבכ"א

מונחים ומהודרים כפי התעודות אשר מעידים
עלינו משני ברה"ץ יכב"ץ ובראשם הרב הג'
מעוז ומגדול ה"ה עט"ר מו"ר ראשון לציון
כמיהר"ר יעקב שאול אלישר שליט"א. כן
נמכור עפ"י קומיסיון ספרים עברים וכל מיני כלי
עצי זית וכו' וכו' ונקיה כי הקונים יפיקו רצונם
ממנו עצה"ט בכשרות ובהידור ובמקח הוול

אדרססע **M. H. Benaim & Co. Sofer**
Jerusalem, Palästina

פרחי ארץ הקדושה

(אלבום בעל פרחים טבעיים)

מאוספים מהמקומות היותר נכבדים בארה"ק.
ברוית פרשת תכונת קירות ומצב המקומות. בעברית
אשכנזית ובעברית אנגלית. חיבר מאת א. מ. לונץ.
מחירו 2 פרנק. מכורך בכריכה יפה ובלוחות עצי זית
4 פרנק. להשיגו בהקדם משלח המחיר:

אדרססע **A. M. LUNCZ, Jerusalem, Palästina**

תורת חיים הכללית

כבר יצא טבעו מסוף העולם ועד סופו כי צבי
הוא לכל הענינים המיבים שבירושלם, וכל יקר צפון בתוכו
להתקדמות דור יבא בארץ אבותינו, לגדלו ולחנכו להכשירו
ולעתדו לתעודת רוח ישראל הדתית בכל ארצות פוזריו,
פה הציבה לה התורה גב ותבנה לה רמים להיות לראש
פנה תלפיות שהכל פונים אליו, מציין הרוחניות זו פנה
ויתד לתורה ולתעודה, לתושיה והשכל בעיר ה' סלה.
מקדש תורת חיים מלא צחצחות וזוהר, נעימות
נצח רוממות וחיה, הלוך וגדול ילך, הלוך והשתכלל,
הלוך והתפתח, בניה של תורת חיים בחירו סיפרים ומשנים
שמהם תצא הוראה לעולם, מתהלכים לפני ה' ובחצרות
אלקינו יפרחו ויציצו בשלמות הדעת ובהתרוימות הרוח
ותפארת המדות הנעלות שבהן יתברך ישראל.

„תורת חיים“ היא תהלת ירושלם ותפארת ציון,
בגאון רוחה הכביר כוללת ומקפת פעולות גדולות
ותוצאות נשגבות, תגיה אור תורה לכל אפסים, תאציל
ברכה ואהבה מסביב, תזיל צדקה ותכביר חסדוניבות במדה
נדרשה לכו"כ מאות אוצרות נפשות המספרנסות מקיפתה,
המרים והמניף תנופת קידש להחזקת מכון הזה,
הרי הוא תומך עמוד התורה, עבודה, וגמילות חסדים על
ראש הר ציון וירושלם, ופעולת השפעת צדקתי עומדת לעד.
אדרסא Rabb. Isaac Winograd, Jerusalem Palästina

בית מחסה ליתומים

נוסד (בשנת תרמ"א) מכני ציון היקרים
בהתעוררות מו"ר הגאון הצדיק רשכבה"ג
מוהרי"ל דיסקין זצ"ל

בבית הזה יקובל כל יתום ונער נעזב מכוללות
אשכנזים וינתן לו ארוחתו ארוחת תמיד, הלבשה, הנעלה,
וכל צרכיו, וגם מקום ללון, גם מלמדים אשר ילמדום
תורה וד"א. ואלה אשר אינם הואים סימן ברכה בלימוד
התורה ילמדו מלאכה איש איש מלאכה הראויה לו
לפי מזגו ותכונתו.

מספר היתומים המגודלים בבית הזה כמאתים
וחמשים. ומלבד היתומים המוחנכים בו יתמכו ראשי הבית
בלחם ובמזון בידי אלמנות שיש להם יתומים קטנים (פחותים
משש שנה) שלא יוכלו להתקבל בבית היתומים פנימה.

הבית הזה קנה לו שם טוב בפעולתו הגדולה
למנובת היתומים בפרט ולמנובת הישיב כולו בכלל. כל
אשר חפץ ליכות במצוה הרבה הזאת להחיות נפשות
נענות, נפשות יתומים אומללים בעיה"ק ת"י, ישלח עזרתו
על אדרעסא זו.

Weisenhaus gegründet von Oberrabbiner
I. L. Diskin, Jerusalem, (Palästina)

— כד —

בית החולים הכללי

„שער ציון“

בעה"ק יפו ת"י

בו ישכנו חולי קהל הגולה הבאים לחופי יפו.
חולי המושבות שביהודה, וחולי עירות שבא"י הנשלחים
ליפו לרחוץ בים או לשאוף אירי המלות, הוצאתיו ערך
ארבע ועשרים אלף פרנק לשנה, וחכנסותיו מגדולי
עמני עפ"י האדריסה

HOSPITAL SCHAAR ZION

in Jaffa, Palästina

בית מחסה וחנוך יתומות.

בבית הזה נמצאות יתומות עניות ועוזבות מכל
ערי אה"ק: ירושלם, חברון, יפו, צפת וטבריה — מכלי
הברל מפלגה.

בבית הזה מקבלות היתומות כלכלה וחנוך על
דרכי האמונה ויהדות, ד"א וצניעות. מורות ומלמדות
תורנה איתן תפלה ומלאכה, מלאכות התפירה, האריגה
והרקמה, הבשול ויתר העבודות הדרושות לאשה עבריה
באה"ק. גם כתיבה וחשבון.

Isr. Mädchen Waisenhaus : האדריסה
Jerusalem (Palästina)

בית חרושת עצי זית היותר גדול ליהודים

בבית חרושת הזה נמצאים למכור כל מיני
חפצים מעצי זית מאבן, ומאם פנינים, אשר עליהם
טפיתחים זכרונות קדושים, מנורות, תיקי מגילות
ומזוזות, קערות של פסח, לוחית לספירת העומר, בתי
אתרוגים ועוד כלים שונים וציורים מכנינים עתיקים,
הכל בתכנית היופי ובמקח הזול.

פרייז-קוראנט ישולח לכל דורש, וכן גם תמונות
פוטוגרפיות מכל החפצים והפסולים שנעשו בבית
החרשת שלנו.

יעקב דוב יאקאב

מול האטעל דעפארק

האדריסה :

J. Ber Jacob près de la porte de Jaffa à Jerusalem

ספר שיר ושבחה

כולל חמש מאות בקשות ופזמונים לשבתות
ומועדים, מגאונים קדמונים ואחרונים, וגם
הוספנו פזמונים ושירים יפים ונעימים במשקל
וחרוזים חדשים לבקרים לשוררם בשמחות וגיל
ולכל אחד מהשירים מצאנו ניגון עֶרֶב מניגוני
עֶרֶב מכוון לפי תכונת השיר וענינו.

מחירו הפשוט פראנק וחצי להשיגו עפ"י האדרסה :

Raphael Hajim Cohen Parsi

Jerusalem, Palestine

חברת "עזרת בנות הגליל" בצפת"ו.

פעולותיה: מחזקת בית מושב זקנים וזקנות,
נותנת תמיכה חֲדָשִׁית לאלמנות ויונקים יתומים,
ותמיכה של כסף ושירות לחולות ויולדות עניות.

Galiläischer Frauenverein in Saffed

Verein zur Unterhaltung eines Altenhauses
und zur Unterstützung von Witwen, Waisen
u. Säugerinnen so wie von armen Wöchnerin-
nen und sonstigen Kranken.

עירנו הק' צפת המונה הרבה אלפים נפשות
מישראל שרוצן זקנים וזקנות עניים ובדודים, היא גם
עזובה מבתי חסד וצדקה. חברתנו זאת היא האחת פה אשר
מזה תשע שנים היא מצלת שנה שנה מאות נפשות
מספות בלא עת. זה כארבע שנים יסדה בית מושב זקנות
ובק"ץ העבר הוסיפה בו מחלקה גם לזקנים. ויהי למחסה
לזקנים וזקנות מאד ובע"ל מומים, עניים
ובודדים, שלא יוכלו גם לשרת את עצמם, ומוצאים בו כל
מחסורם, גם בית מדרש לתורה ותפלה ובקשות בעד תומכי
הבית, גם הבית הוא בשכירות, וגם כל יסוד אין להחכרה
להנהגת מפעליה ובית חסדה, וגורל המוסד תלוי בחדרי
אחינו ואחיותינו הנדיבים שבחו"ל

המנהלות

חיה מאשיועף, באבא ווילנער, המזכיר
ריזל שמערן, שמהה שולמאן

האדריסה: „Esrath Benoth Hagolil“
& Altenhaus in Saved via Beyrouth, Syrie

✻ תעודת רבני צפת"ו ונכבדיה רשום בספר הבית ✻

פרי הארץ לגאון ולתפארת

בית מסחר הגדול ביפו מכל מיני אתרוגי אה"ק, חיים
מוטרו, אשר ממנו נתיסדה בשנת התר"ס הפירמה הנודעת
בשם „אגודת בתי מסחר אתרוגים מכל אה"ק", מתכבד להודיע
כו בשנה הזאת יתנהל בית מסחר הנ"ל בשמו הפרטי עפ"י

האדרסה: **Haim Motro Jaffa Palestine**

וכן מוכנים אנחנו להפיק רצין כל הקונים עצהו"ט
ובדיוק היותר נמרץ וכן להמציא להם לזכבים, מאה"ק,
אלכסנדריא, יענזור, והדסים, במקח השיה חיים מוטרו

מלון הלשון העברית בזמן הזה

(א) כולל כל מלות הלשון העברית שבתנ"ך,
והמלות העבריות ומספר רב מיתר המלים שבתלמוד
ומדרשים, וכל המלים שבספרי הפוסקים, המחקר, החכמות
הפיומים השירה והמליצה, עד ימינו אלה.

(ב) המלות שנתחדשו בזמן האחרון.

(ג) שמות הנרדפים, ובמושגים כלליים המלות
השיכות להם עפ"י דמיון ושתוף הרעיון, למען יוכל
אדם למצא המלה המבוקשה גם אם איננה ידועה לו.
חבר אליעזר בן-יהודה. עד היום יצאו לאור ה' מחברות.
החפץ להמנות על המלון יפנה להמחבר.

E Ben-Jehuda, Jerusalem.

בית חנוך עורים

לילדי־בנ"י בארה"ק בירושלם ת"ו.

בהבית הזה מתקבלים נערים ונערות מכני שש
שנה ומעלה מכל משלגות אחינו בארה"ק ויכולכלו בכל
צרכיהם ומפי מורים מובהקים ילמדו בע"פ הדינים
הנחוצים, דברי ימי ישראל, כתיבת הארץ, חשבון ועוד,
ואת הכתב המיוחד לעורים (ברזיל) באשכנזית ועברית,
ומלאכות יד וילמדו לע"ע מקלעת כסאות, סלים, מחצלאות,
מטאטאים, מכרשאות (בירשטען), חבלים, פתילים וגם הנגון
בכלי שיר, והנערות תלמדנה ידיון גם בטייה ורקימה
וכל מלאכות בית, והם עושים חיל בכל למודיהם כעדות

המבקרים (1) הכתוב בספר הזכרון של הבית. אולם לדאבוני עוד נערים ונערות עורים רבים מתגוללים בכל ערי ארצה"ק, ומפני גודל ההוצאה לא יכלנו לאספם.

כל יושבי עירנו משתתפים ברצון ושמחה בהחזקתו, אך מאחינו בחי"ל מעטו מאד עד היום התומכים בדינו, ולכן נבקש בזה מכל איש ואשה לתמוך בידי המפעל הנחוי והמועיל הזה כפי השגת ידם, למען נוכל להגדיל את הבית ולשכללו בכל הלימודים וענפי המלאכות הנהוגים בבתי חינוך כאלה באירופא למען יהי להחניכים והחניכות האלו, שהעולם חשך בעדם, למצער מהות והשגה מהעולם הגדול, ידעו את עמם, דתו ודברי ימיו ויוכלו להתפרנס מיגיע כפם. וכי המסייעים והמחזיקים בידי הנערים האימללים הנראים ואינם רואים, יתברכו כידאי בכמ"ס מהאל הטוב הרואה ואינו נראה.

אדרס : Isr. Blinden-Institut für Palästina
in Jerusalem, Palästina

(1) שמות אחדים מהמבקרים נזכיר פה :

י. ש. אלישר חכם באשי	עמואל סלאנט שליט"א
ח. מדיני ראב"ד דהברון	אברהם יצחק הכהן קוק רב דפו
ד"ר שמירט קונסול גרמניה	סעלא מעריל קונסול אמריקה
ד"ר לעוואנטין מנהל הכנס	יוסף חיים זאנענפעלד
יעקב ואירוי את קופ'	זאלי גוגענהיימער, ברלין.

בית ספרים הכללי לבני
„מדרש אברבנאל" ו„גנני יוסף"
אוצר לכל ספרי ישראל בירושלם.

בו נמצא כבר יותר משבעה עשרים אלף כרכים בכל
מקצעות ספרותנו, ובהם רבים יקרי המציאות, כתבי-יד,
תמונות ועתיקות הנוגעים לקורות עמנו וקדמוניותו ועוד.
נחיצות הבית ותועלתו וערכו לעם ישראל כלו
ידוע ומובן.

כספים לתשלום הבית של הבנין יקבלו האדונים:

Director Ephraïm Cohen, Jerusalem.
Dr. J. Chazanowitz, Bialystok, Russland.

Dr. E. W. Zlenow, Moskau, Russland
Milutin Per. D. № 9

M. Usischkin, Ingenieur, Jekaterinoslaw
Russland,

ספרים, כתבי ידות, מכתבים, שטרות,
תמונות, מטבעות, ושאר חפצים עתיקים הנוגעים
לקורות עמנו וארצנו ישולחו ישר לירושלם.
שמות המנדבים יחקר בהחשבון שיוציא לאור
ועד הבית מיד אחרי גמר הבנין.

האדריסה: Israelitischer Centralbibliothek
Medrasch-Abarbanel, *Jerusalem. Palästina*

חברת עזרת נשים הכללית בעה"ק ירושלם

התומכת חולות ויולדות עניות בכלכלה ומזון,
מכלכלת זה עשר שנים את „בית המחסה לחשוכי
מרפא וחולי הרוח" אשר יסדו ידיה ברוב עמל ותלאה
ויעל מעלה מעלה משנה לשנה עד כי בשנה שעברה
הקימה בית לעצמה על מקום רחב ידים בן חמשת
אלפים מטר מרובעים מול בית מושב הזקנים החדש
על דרך יפו, בית נכון ונשא, בנוי לתלפיות כהיכל
תפארה, ובו חדרים מרווחים וגבוהים הנותנים מקום לשמנה
ושלשים ממת, ונקרא שמו בית ישע אהרן על שם
הגדול מו"ה ישעיה אהרן ניישטאדט ז"ל ממאסקווא אשר
יורשיו שיחיו נתנו הוצאות בנינו עד כדי 28100 פרו,
אך מלבד החובות הרבות אשר השתרנו עליו על צוארינו
עוד הרגש לנו חסרון גדול בתוספת בנינו תשמיש ואף
החצר מרם התקן כראוי מחסרון אמצעים, כל הרוצה
לקחת חלק במצוה זו ואשר דבר לו ארינו בזה יפנה או
ישר ירושלמה על פי האדרסה.

Asil des F. V. Esrath Naschim Jerusalem Palästina
או על שם הפטרניות הכבודות שבח"ל הלא המה

M-me B. Lewin Brodsky, 59 Stephaniensstr. Karlsruhe

Frau Therese Gumpertz, Hartungstr. 5 Hamburg

Frau Ed. Rosenheim, Königswörtherstr. 11

Frankfurt a/M

Frau Herman Gutman, Calwerstr. 4. Stuttgart.

השקפה

שנה ששית עתין יוצר לאור פעמים בשבוע ביום השלישי וביום הששי. העורך א. בן-יהודה. בעלת הפירמן חמדה בן-יהודה. הערב: דוד יודילוביץ המו"ל ומנהיג העסק: ישראל שיריזלי. מחירה בירושלם לשנה שלש מגידות. לעניים שתי מגידות ורבע לשנה. לחצי שנה מגיד ורבע. בארצנו: במשלוח פעמים בשבוע 16 פר. פעם בשבוע 14 פרנק. בחו"ל: עשרים פרנק לשנה. ברוסיה ששה רובל. יכולים להמנות לחצי ולרבע שנה.

כסף המניה ישולם במוקדם

האדרס: J. Ben-Jehuda Jerusalem

דורך פאלעסטינע

(2=טע פֿערבעסערטע אויסגאבע)

ענטהעלט איינע פאלשטענדיגע בעשרייבונג פון פאלעסטינע מיט איהרע בערג אונד טהעלער, ימים אונד מייכין, קוועלען אונד ברונען, שטעט אונד דערפער, אלטערהומער אונד סינאגאגען, יידישע קאלאניען, א.ו.וו. פֿערפֿאסט פֿאן אברהם משה לונץ

נעכסט מעהרערע אינזערעכאנע אבבידונגען אין האלץ שניט-פרייז 1 50 פרנק.

אדרס: A. M. LUNCZ, Jerusalem Palästina

בית כתיבת ספרי תורה תפלין ומזוזות
מגלות וכו' של יצחק נעכעס
סופר בעיה"ק ירושלם ת"ו

בתעודת מרן הגאון הר"ר שמואל סלאנט שליט"א,
והקינה ישבע רצון על צד היו"ט, אדרעסא אלי:

Isaac Neches, Soffer in Jerusalem
(Palästina)

החבצלת

מ"ע י"ל בכל שבוע, שנת שלשים וארבע מאת
ישראל דוב פרומקין. מחירו עשרים פרנק לשנה.
אדרס: J. B. Frumkin Jerusalem

לוח היומי Abreiss Kalender

מאת ישראל דוב פרומקין
בו זכרונות כל יום וקורותיו ומאמר חז"ל מיוחד
לכל יום מענינא דיומא או דשבוע, מחירו עם המשלוח
1. 25 פרנק, אדרסה כנ"ל.

לוח שבועי Wochen Kalender

מאת הנ"ל. מחירו 25 סענטים, אדרסה כנ"ל.

Allg. Jüdisches Krankenhaus **SCHAARE-ZEDEK** zu Jerusalem

(SITZ DER STIFTUNGS-VERWALTUNG IN FRANKFURT a/M)

Dank der Mildtätigkeit unserer Glaubensgenossen war es uns ה"ט"ז im Vorjahre möglich die Zahl der belegten Betten auf über 30 zu erhöhen.—Wir waren aber leider gezwungen auch diese Ziffer zu überschreiten, obwohl die Mittel zu der gesteigerten Aufnahme kaum aufgebracht werden konnten.

Schon seit Monaten herrscht in Jerusalem eine schwere Scharlachepidemie; daher mussten wir unsere Abteilung für ansteckende Krankheiten dauernd offen halten; denn das Schaaire Zedek Krankenhaus ist das einzige, welches derartigen Kranken Aufnahme gewähren kann.

Es handelt sich nicht allein darum die erkrankten Kinder zu pflegen, eine ebenso wichtige Aufgabe ist es die noch Gesunden vor Ansteckung zu bewahren.

Da eine Isolierung im Hause der Kranken bei den beschränkten Wohnräumen der Armen fast stets unmöglich ist, so kann dies in den meisten Fällen nur durch Spitalsaufnahme erreicht werden.—

Die Verpflegung dieser Patienten ist jedoch mit aussergewöhnlichen Kosten verbunden.—

Um unseren Betrieb nicht einschränken zu müssen richten wir an alle Gönner Jerusalems die inständigste Bitte uns fernere reichliche Gaben—sowohl einmalige Spenden als auch Jahresbeiträge oder Stiftungen—übermitteln zu wollen.

Auch die kleinste Gabe ist willkommen.

אשרי משכיל אל כל ביום רעה ימלטו ד'

Die Herren Oberrabbinen der Askenasischen & Sephardischen Gemeinden Jerusalems schliessen sich unserer Bitte mit folgendem Aufrufe an :

ב"ה

ב"ה"ח "ש ע ר י ז ד ק" הכללי פט"ק
י ר ו ש ל ס ת"ו, מרצית פעולתו לחולי עה"ק בפרט,
ולאחראי הק' בכלל, גלויה ומפורסמת כי מלבד
ציונו בצנינו, ובכל הדברים הדרושים להחולים,
ואחת האויר שאין דוגמתו בכל אה"ק, עוד מיוחדת

פעולתו בחולים פרטים הדורשים מחלקה מיוחדת,
 וביחוד בשנה הזאת נכרה פעולתה לעזרה אשר
 פרצה המחלה המוראה לדאבן לצינו, והיא מחלת
 השחלת אך ר"ל, ואשר עוד ידה נטויה בעוה"ר,
 ואשר רק צו מלאו להם מקום, כי חולים כאלו
 אינם יכולים להבנים צבתי החולים האחרים, ועי"ז
 כמובן רצו ההולאות מאד, כי ע"כ חוב תחובב נפשינו
 להעיר נדיבי עס לתמוכו ולסעדו ולפקדו לעזרה
 ולצרכה, שלא יחסר המזג ע"י ריבוי ההולאות
 אשר עלו, וליתן מקום להרחיב את חוג פעולתו
 במדה גדושה, ד' ירחס על עמו להמליא להם
 רפואה שלמה, וישלס גמולו הטוב לכל עמו, ולכל
 המשתדלים להטיב, ויחצרכו בכט"ס, צעה"ח יום
 כ"ה תמוז שנת תרס"ה לפ"ק, פעה"ק ירושלס ת"ו.
 יעקב שחול אלישר ס"ט שמואל סלאנט

מקום החותם

מקום החותם

Geldsendungen erbitten an: **האדרסה לשלוח כסף**

**Herrn Emmanuel Ettinghausen,
 Frankfurt a/M, Zeil 35.**

**Der Vorstand des
 Allg. Jüdischen Krankenhauses
 SCHAARE-ZEDEK
 zu Jerusalem**

I. A.

Rabbiner Dr. S. Breuer, W. Hackenbroch,
 Dr. I. Roos, E. Ettinghausen in Frankfurt a/M.

Inhalt des literarischen Teiles

Vergessene Sagen und Legenden von den ältesten Zeiten an, chronologisch zusammengestellt und mit Bemerkungen versehen	
Vom Herausgeber	3 —
See Gennesareth und die Warmbäder Tiberias	
J. Goldfarb	10 — 2
Hebron, eine genaue topographische und historische Beschreibung nebst den Gräbern der Patriarchen.	
Vom Herausgeber	26 — 5
Chose behakiz, Skizze vom Anfang der Colonisation durch Chowewe Zion	
Vom Bar-Li	57 — 14
Der Vertrag zwischen dem Rabbinat mit Dr. L. A. Frankel aus Wien, bezüglich der Gründung der Edler von Laemel Schule im Jahre 1856, zum ersten mal veröffentlicht	
Durch Ch. M. Michlin	143 — 15
Die Colonie Petach-Tikwa, Zustand, Fortschritt und Statistik	** 151 — 15
Bibliograph. Verzeichnis der in Palästina erschienenen Bücher	
Vom Herausgeber	160 — 16
Das Haus Rothschild und Jerusalem, eine ausführliche Beschreibung sämtlicher Rothschild'schen Humanitäts- u. Unterrichtsanstalten in Jerusalem	
Vom Herausgeber	169 — 20
Die jüdische Karawane im Jahre 1905	
Von S. Bentowim	204 — 21
Er- und Import nebst Schiffsverkehr im Hafen von Jaffa während der Jahre 1903-1904 nach Bericht d. Brit. Consul	
Vom Herausgeber	216 — 22
Nekrolog über die Oberrabbinnen Rabinowitz Teomim zu Jerusalem und Modena zu Hebron	
Vom Herausgeber	212 — 21
Ereignisse des Jahres	
Vom Herausgeber	221 — 22
Nachrichten und Notizen	
Annöncen	

Städt. u. Univ.-Bibl.
Frankfurt/Main

LITTERARISCHER
PALÄSTINA ALMANACH

FÜR DAS JAHR 5666-1906/1906

Herausgegeben von

A. M. LUNZ

XI Jahrgang

Jerusalem

1905

Druck und Verlag des Herausgebers